

25524

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YENİÇAĞ TARIHI

Keşfi Mehmed Çelebi
SELİM-NÂME
VEYA
BAĞ-I FİRDEVS-İ GUZAT
VE
RAVZA-İ EHL-İ CİHÂD

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdurrahman SAĞIRLI

DANIŞMAN
Prof. Dr. İsmet MİROĞLU

İstanbul 1993

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I

GİRİŞ

Selim-nâmeler II-III

Keşfi Mehmed Çelebi III-IV

Selim-nâme veya Bâğ-ı Firdevs-i Guzat ve

Ravza-i Ehl-i Cihâd IV-VI

Avâmil-i Fûrs VI-VII

BİBLOGRAFYA VIII

METİN 1-147

ÖNSÖZ

Osmanlı tarih kaynakları içinde bir serî teşkil eden *Selîm-nâmeler* Yavuz dönemi için mevsuk birer tarih kaynağıdır. Yoğun askeri faaliyetlerin yaşandığı, siyâsî coğrafyanın değiştiği bir devrenin canlı tasvirleridir. Diğer yandan sosyal, ahlâkî, dinî hayatın aynası durumundadırlar. Manzum ve mensur oluşları ve üç ayrı dilde (Türkçe, Farsça, Arapça) yazılmalarıyla da edebî hayat açısından ön plana çıkarlar.

Selîm-nâme kaleme alan müelliflerin bir çoğu Yavuz Sultan Selim devrini idrak etmişlerdir. İlk *Selîm-nâme*'yi kaleme alanlar arasında Üsküplü İshak Çelebi gibi zamânının önde gelen müderrislerinin yanında Yavzu'a birince derecede yakın olup, hizmetinde bulunan İbn-i Kemâl, İdris-i Bidlîsî ve Celâl-zâde Mustafa gibi devrinin önde gelen, aynı zamanda devlet adamı vasfını hâiz büyük âlim, târihçi ve münşi'ler vardır.

Yüksek Lisans tezi olarak *Selîm-nâmesini* hazırladığımız Keşfi Mehmed Çelebi'de şehzâdeliğinden beri Yavuz Sultan Selim'in maiyetinde ve hizmetinde bulunup O'nun bazı seferlerine katılmıştır. Devlet ricâlinin önde gelenlerinden olmamakla beraber Yahyâ Kemal'e kadar uzanan Selim-nâme geleneğinin ilk halklarından biridir.

Türkçenin "nâ-tıraş" ve "tabî'at-hıraş" olduğu gerekçesiyle eserini sâde Türkçe ile yazmakta tereddütlü davranmıştır. Buna rağmen Selim-nâme'nin elimizdeki nüshası (Süleymaniye Kt. Esad Efendi No: 2147) çok önemli bir husûsiyeti ile önce çıkmaktadır. Şöyleki metinde geçen farsça ve arapça kelimelerin bir çoğu son derece orjinal eski türkçe kelimelerle sâdeleştirilmiştir. (Bu kelimelerin bir kısmına *Yeni Tarama Sözlüğünde* rastlanamamıştır.) Metne dâhil olmamakla beraber bu sâdeleştirmeler âid oldukları kelimelerin sonuna parantez içinde ilâve edilmiştir. Metinde geçen âyet-i kerîmeler aslî şekliyle dizdirilerek âid oldukları sûre ve ayetler dipnotda gösterilmiştir. Farsça kasîde ve beytler aslî şekliyle dizdirilmiştir. Metinde okunamıyan bir kaç kelimenin yerleri ise boş bırakılmıştır.

Selim-nâmenin metninin temininde sağladığı kolaylık ve yardımdan dolayı Süleymâniye Kütüphanesi Müdür Muâvini Dr. Nevzat Kaya'ya ve çalışmalarım sırasında daimâ yardım ve teşviklerini gördüğüm hocam Prof. Dr. İsmet Miroğlu'na minnet ve şükranlarımı sunarım.

Abdurrahman Sağırılı

GİRİŞ

SELİMNÂMELER

Umûmiyetle, Yavuz Sultan Selim'in (1512-1520) Trabzon'daki vâlliliği (H. 915 = M. 1509) zamanından başlayarak, önce Gürcülerle, sonra da babası ve kardeşleri ile olan mücâdelelerinden, nihâyet tah-ta geçip Safevî ve Memlûklarla girdiği savaşlarından bahseden müs-takil eserlerle *Selim-nâme* adı verilir. Bilhassa, Selim devrini idrak edip onunla birlikde seferlere katılan müelliflerin kaleme aldıkları Se-lim-nâmeler, Yavuz Sultan Selim'in medhi ile ilgili manzum kısımları istisnâ edilecek olursa, gayet mevsuk tarihî ve edebî eserler olup, bu devir olaylarının tesbitine ışık tutmaktadırlar. ⁽¹⁾

Selim-nâmeler ve müellifleri hakkında ilk toplu bilgiyi Franz Badinger, 1927 yılında neşrettiği (*GOW*), *Türkçesi, Osmanlı Tarih Ya-zarları ve Eserleri* ⁽²⁾ adlı eserinde müellifleri sırasında vermiştir. Tür-kiye'de ise ilk husûsî çalışma Ahmet Ateş tarafından edebiyat tarihi tezi olarak hazırlanmıştır. ⁽³⁾ Agâh Sırrı Levend ise Selim-nâme'leride gazavat-nâmeler içinde mütâla'a ederek onlara ve müelliflerine husûsî bir bölüm ayırmıştır ⁽⁴⁾ Prof. Dr. M.C. Şehâbeddin Tekindağ ise bütün bu çalışmalara Anadolu kütüphânelerindeki araştırmaları sı-rasında bulduğu yeni nüshalarıda ekleyerek *Selim-nâmeler*, muhtevâları ve müelliflerini tanıtan derli toplu bir makâleyi 1970 yı-lında yayınlamıştır ⁽⁵⁾. Bu târihten itibâren *Selim-nâmeler* üzerindeki çalışmalar metinlerin transkripsiyonu şeklinde yoğunlaşmış olup, ba-zıları aynen veyâ sâdeleştirmeleri ile birlikte yayınlanmıştır. Bu çalış-malardan tesbit edebildiklerimiz *Selim-nâmeler* ve müellifleri sırasın-da notlar hâlinde gösterilmiştir. Selim-nâmelerden târih kaynağı ola-rak istifâde edilen çalışmalar bunun dışında tutulmuştur. İstisnâ olarak, Mısırlı Muhammed Harb Abdulhamid Zanati'nin İ.Ü. Edebiyat Fakültesinde 1980 yılında bitirdiği, *Selim'in Suriye ve Mısır Seferi hakkında İbn İyasta mevcut haberlerin Selim-nâmelerle mukâyesesi (XVI. Asır Osmanlı, Memlûkları kaynakları hakkında bir tetkik)* adlı ba-sılmamış doktora tezi (İ.Ü. Merkez Kütüphânesi, tez no: 14517)'ni bu-rada zikretmeliyiz. Ahmet Uğur'un Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fa-kültesinde Selim-nâmeler üzerine yaptığı doktora tezine ulaşamadı-ğım için muhtevâsından burada bahsedilememiştir.

(1) M.C. Şehâbeddin Tekindağ, "Selim-nâmeler", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, I (İst. 1970). s 197.

(2) Bkz. Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (Coşkun Üçok neşri), Ank. 1982.

(3) Ahmet Ateş, *Selim-nâmeler*, Edebiyat Tarihi, Tezi, Türkiyat Enstitüsü Tez Nr. 31.

(4) Agâh Sırrı Levend, *Gazavat-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavat-nâmesi*, (Ank. 1956), s. 22-38.

(5) Tekindağ, aynı makâle, s. 197-230.

Selim-nâme yazan müellifler ve eserleri ⁽⁶⁾

- 1 - İshak Çelebi'nin Selim-nâmesi. ⁽⁷⁾
- 2 - Keşfi'nin Selimnâmesi. ⁽⁸⁾
- 3 - İdris-i Bitlisi'nin Selim-nâmesi.
- 4 - İbn-i Kemal'in Selim-nâmesi.
- 5 - Celâl-zâde Mustafa Çelebi'nin Selim-nâmesi. ⁽⁹⁾
- 6 - Muhyî'nin Selim-nâmesi.
- 7 - Şükrî-i Bitlisi'nin Selim-nâmesi. ⁽¹⁰⁾
- 8 - Sucûdî'nin Selim-nâmesi.
- 9 - Sa'di b. Abdül-Müte'âlin Selim-nâmesi. ⁽¹¹⁾
- 10 - Kebir (b. Üveys) Kadı-zâde'nin Selim-nâmesi.
- 11 - Ali b. Muhammed el-Lahmi'nin Selim-nâmesi.
- 12 - Şirî'nin Selim-nâmesi. ⁽¹²⁾
- 13 - Edâî'nin Selim-nâmesi.
- 14 - Hoca Sa'deddin'in Selim-nâmesi.
- 15 - Ebu'l-Fadl Mehmed Efendi'nin Selimşeh-nâmesi.
- 16 - Yusuf (Çerkesler Kâtibi)'un Selim-nâmesi. ⁽¹³⁾

Keşfi Mehmed Çelebi

Selim-nâme yazan müellifler arasında ilk sıralarda yer alan Keşfi Mehmed Çelebi *Selim-nâmesinde* hayâtı ve bulunduğu görevlerden hiç bahsetmemiştir. O'nun hakkında şimdiye kadar bilinenlerin esâsı Bursalı Mehmet Tâhir Bey'in *Osmanlı Müelliflerinde* verdiği hal tercümesine dayanmaktadır. ⁽¹⁴⁾ Ancak daha önce hayatını yazanlarca incelenmediği anlaşılan diğer eseri *Avamil-i Fûrs* (Süleymâniye Kt. Ayasofya 4188)'de verdiği bilgiler kısmen OM.ni te'kid ettiği gibi hayatının sonları hakkında da mühim malumat vermektedir.

Keşfi Mehmed Çelebi, Sekbân-başı ve Amasya vâlisi olan Hızır

-
- (6) Listedeki müellifler ve eserleri ile diğer Selim-nâmeler hakkında geniş bilgi için bk. Te'kindağ, aynı makale, s. 197-230.
 - (7) İsmet Parmaksızoğlu, "Üsküplü İshak Çelebi ve Selim-nâmesi", *Tarih Dergisi*, 5-6 (İst. 1952), s. 123-134.
 - (8) Tarafımızdan tam metni yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu Selim-nâmenin (Esad Ef. Kt. No. 2147), vr. 70a-102b arası metni İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde Zeliha Köseoğlu tarafından 1973 yılında Lisans Tezi olarak lazırlanmıştır. İ.Ü. Merkez Ktb. Tez No : 10279, Genel Ktb. 1704, Seminer Ktb. 2246.
 - (9) Celal-zâde Mustafa Çelebi'nin *Selim-nâmesi*'nin Prof. Dr. Ahmet Uğur-Öğr. Gör. Mustafa Çuhadar tarafından hazırlanan transkripsiyonlu metni ve sâdeleştirmesi Kültür Bakanlığı tarafından (Ankara 1990) yayınlanmıştır; Bu Selim-nâme'nin metni üzerine İ.Ü. Ed. Fak. Tarih Bölümünde hazırlanan lisans tezleri için bkz. Abdulkadir Özcan, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Tezleri (Lisans-Doktora)* (İst. 1984), s. 189.
 - (10) Şükrî-i Bitlisi'nin Selim-nâmesi üzerine hazırlanan lisans tezleri için bkz. Özcan, aynı eser, s. 190; Kezâ, Mustafa Argunşah, "Şükrî-i Bitlisi, Selim-nâmesi ve Eserinin Dili", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, sayı, 55 (İst. 1988), sayfa 51-72.
 - (11) Sa'di b. Abdül-Müte'âl'in Selim-nâmesi üzerine hazırlanan lisans tezleri için bkz. Özcan, aynı eser, s. 190.
 - (12) Necâti Danacı tarafından *Selim-nâmeler ve Şirî'nin Selim-nâmesi* adı altında İ.Ü. Ed. Fak. Eski Türk Edebiyatı Kürsüsünde 1981 yılında lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Türiyat Enstitüsü Kt. Tez No : 2343.
 - (13) Yusuf (Çerkesler Kâtibi)'un Selim-nâmesi üzerine hazırlanan lisans tezleri için bkz. Özcan, aynı eser, s. 189.
 - (14) Bursalı Mehmed Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri*, III/122.

Ağa'nın oğlu olup meşhur münşi ve tuğra'î (=nişancı) Tâcî-zâde Câfer(ö. 1515)⁽¹⁵⁾ ve Sa'dî Çelebi'lerin yanında yetişmiş, o sırada Trabzon vâlisi bulunan Şehzâde Selim'in hizmetine girerek, onun pâdişahlığının ilk zamanlarında muhtelif vazifelerde bulunmuştur. Nitekim, Divan Kâtibi, Mısır seferi sırasında da sır Kâtibi ve H. 926/M. 1519'da da Anadolu Defterdârı olan Keşfi, H. 927/M. 1521 de diğer Amasyalılar gibi tekâüde çıkarılmış. ⁽¹⁶⁾

Kanûnî'nin cülûsuna üç ayrı târih düşüren⁽¹⁷⁾ Keşfi birde kasîde⁽¹⁸⁾ takdim ettiği gibi *Selim-nâmes*'inde cülûsu tebrik için yazmıştır.⁽¹⁹⁾ Tekâüd edildikten sonraki hayâtının ikbalden uzak, gönül rahatlığı bulamaksızın, şiir ile uğraşarak, şu'arâ meclislerinde edebiyat sohbet ve tenkidleri ile geçirmiştir.⁽²⁰⁾

Yavuz Sultan Selim'in vefatıyla (H926/M. 1520) hâmiden mahrum kalmıştır. Bu yeni dönemde rağbet ve itibardan düştüğü anlaşılan Keşfi'yi «kemal-perver, kadir-şinas, fudalânın zahîri» diye takdim edip, sayısız iyiliğini gördüğünü söylediği ve *Avâmil-i Fûrs*'ü ithaf ettiği Yeniçeriler Kâtibi Mustafa Çelebi himâyeye etmiştir.⁽²¹⁾

Eserlerinde yakın çevresinden ve dostlarından «yâran» diye bahseden ve isimlerini vermeyen Keşfi, sâdece «yâr-ı mu'tâdim ve kendi üstâdımdur» dediği şâir Sabâyî'den bahseder.⁽²²⁾

Şâir, alim ve hüsn-i ahlak sâhibi olan Keşfi'nin H. 931/M. 1524'de öldüğü kabul edilir ⁽²³⁾ Ancak Keşfi'nin *Avâmil-i Fûrs*'ü H. 931/M. 1524 de tamamladığını bildirmesi fakat ay ve gün vermemesi onun eserini tamamladıktan hemen sonra ölmüş olabileceği gibi bir süre daha yaşaması ihtimâlinde akla getirir.⁽²⁴⁾

Selim-nâme veya Bâğ-ı Firdevs-i Guzât ve Ravza-i Ehl-i Cihâd

Dünyada rütbe, ahiretde menzil kazanmak için yazdığı eserinin başında uzunca bir kısmı te'lif sebebine ayıran (*vr. l^b-12^b*) Keşfi, bu-

(15) Keşfi Mehmed Çelebi, *Avâmil-i Fûrs*, Süleymaniye Kt. Ayasofya 4188. *vr. 4^a* da "Yâr-ı mu'tâdim ve kendi üstâdımdur" dediği şâir Sabâyî'nin harf-i ye beyânında Tâc-zâde Ca'fer Çelebi adına yazdığı gazeli zikrederki kendisininde Tâc-zâde'ye mensûbiyetini te'yîd eder. Gazel için bk. *vr. 5^b*.

(16) aynı yer.

(17) Tarihler için bk. *Selim-nâme vr. 5^a*.

(18) *Kezâ; vr. 6^b. 8^a*,

(19) *Kezâ; vr. 9^b-10^a, 132^a-134⁹*.

(20) "..Ammâ rûzgâr-ı nâ-hemvâr ve çerh-i sitemkâr murâdımcâ seyr etmeyüb çeşm-i arzuma meyl-i mûmâna'at ve sine-i maksûduma dest-i müdâfa'at koyub, ferâğ-ı bâl ve refâc-ı hâl müyesser olmaduğu ecilden galevât-ı hayretde sergerdân ve felevât-ı fikretde hayrân nâlân gezüb, gâh su'arâ-i rengîn-kelâmla mübâhase-i inşâ' vü gazel söylerdim ve gâh bülegât-ı şîrîn-peyâmla tashîf-i imlâ vü ta'yîn-i mahal kilub ceng ü cidâl eylerdim." *Avâmil, vr. 2^a*.

(21) *Avâmil, vr. 4^b.5^a*.

(22) aynı eser *vr. 4^a*; Sabâyî için bk. Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-şu'arâ*, I(Ank. 1989), s. 554-555.; *Latîfî Tezkeresi* (Mustafa İsen neşri), (Ank. 1990) s. 385-386.

(23) *OM, III/s. 122*; Babinger, s. 57.

(24) Gustav Filûgel'in ise *Selim-nâme* sâhibi bu Keşfi'nin, Hammer'e istinâden H. 945/M. 1538 de ölen Sinoplu Keşfi olabileceğini söylemekte isede bu senede ölenin Gedüz'lü Keşfi olduğu Agah Sırrı Levned tarafından tahkik edilmiştir. Bk. *Levend, Gazavat-nâmeler*, s. 27.

nu teşvik ve ısrar üslubuyla anlatır. Buna göre, Kânûni'nin cülusuna (18 Şevval 926/i Ekim 1520) üç ayrı tarih düşürerek (vr. 5^a), bir de cülus kasidesi yazıyor. (vr. 6^b-8^a). Kaside bir dost meclisinde genç birisi tarafından okunuyor. Sohbet sonunda kasideyi okuyan genç koy-nundan çıkardığı defteri "*Sizün güftâr-ı müstetâbınız ve inşâ-ı mevzûn- hitâbınızdu*" diyerek Keşfi 'ye takdim ediyor. Defterde Yavuz Sultan Selim'in tahta geçtikten sonra İran üzerine sefere çıkıp "*azm-i Tebriz eyledüğü*" anlatılmaktadır. Muhatabı kendisinden aynı tarz üzerine Sultan Selim'in tahta geçişinden itibaren gazâlarını, fetihlerini, zamânındaki vukû'atı Türkçe olarak yazmasını istiyor.

Keşfi, böyle bir eser yazmak için "*acz-i iktidarından*" bahisle kendinde buna kudret görmediğini, yazsa da ârifler indinde makbul olmayacağı gibi akrânının ve çekemiyenlerin ta'nına hedef olmaktan korktuğunu bildiriyor. Nihayet muhatabının ısrar ve ibrâmı üzerine eseri kaleme almaya karar veriyor. Keşfi eserini Kanûni'nin cülusunu tebrik için ve "sebeb-i inâyet-i dest-bûs ve mûcib-i ri'ayet-i dil-i me'yûs olmak" ümidiyle kaleme aldığını yine muhâtabının ağzından ifade ederek karşılığında inâyet beklediğini de ortaya koyuyor. Bu beklentisini hâtimesinde bu sefer kendi ağzından ve açıkça (vr. 131 b-134^a) ifade ediyor.

Bâb, fasıl v.s. bölümlere ayrılmayan Selim-nâmede olaylar II. Bayezid'in saltanatı Yavuz Sultan Selim'e terketmesinden itibaren (7 Safer 918/24 Nisan 1512) anlatılmaya başlanmıştır. Yavuz'un Kefe'ye gitmesi, babası ile yaptığı Çorlu Savaşı ve kardeşleri ile olan rekabetine hiç temas edilmemiş ve II. Beyazid'in tahtı oğluna kendi rızası ile terketmiş olduğu şeklinde bir üslupla anlatılmıştır.

Eserin ihtivâ ettiği olayların başlıcaları şunlardır. Yavuz'un tahta geçmesi, II. Beyazid'in ölümü, Şah İsmail üzerine sefer ve Çaldıran muharebesi, oradan Tebriz'e hareket, Amasya'ya dönüş, Kemah kalesinin alınması, Alâü'd-devle'nin ortadan kaldırılması; Mısır Seferi, Mercidabık ve Ridâniye savaşları ile Mısır'ın fethi, Celâli Şah Veli'nin isyanı ve Şehsuvar-oğlu Ali Bey tarafından yakalanarak idam edilmesi, Rodos seferi için kürekçi toplanması fakat sefer mevsiminin geçmesi üzerine bundan vazgeçilmesi; İstanbul'da vebâ zuhuru, Yavuz Sultan Selim'in Edirne'ye giderken Uğraşköy'de vefatı ve Kânûni Sultan Süleyman'ın cülusu. Keşfi hemen her olaya bir veya birkaç tarih düşürmüştür.

Selim-nâme'nin dili başlarda gayet seci'li iken bizzat katıldığı Mısır seferinin anlatıldığı kısımlar oldukça sade, tabii ve yer yer konuşma unsurlarını ihtivâ etmektedir.

Keşfi eserini yazarken kullandığı kaynakların isimlerini zikretmez. Onlardan "*râviyân-ı ahbâr ve nâkilân-ı âsâr*" (vr. 13^a); "*mukarrir-i resâil ve muharrir-i mesâil*" (vr. 23^a) "*nâkil-ı akvâl ve hâkî-i ahval aydur*", "*ammâ râvî-i haber ve nâkil-ı akvâl ve hâkî-i ahvâl aydur*", "*ammâ râvî-i haber ve nâkil-ı semer aydur*" (vr. 109^a) gibi ifâdelerle diye bahseder.

Selim-nâme'de hemen hepsi Keşfi'ye ait ve olayların cereyan ettiği zamanlarda kaleme alınıp, sonradan esere dâhil âdilen kasîde, gazel, mesnevî, mersiye, beyt ve tarih mısraları gibi manzum kısımlar

mevcuttur. Bunlardan bazıları Farsçadır.

Hâtimesinde (vr. 134^a) Recep 920'de tahririne başlayıp, 10 Muharrem 927/21 Aralık 1520'de tebyiz ettiğini bildirdiği eserine bizzat Keşfi tarafından "*Bağ-ı Fırdevs-i Guzât ve Ravza-i Ehl-i Cihâd*" adı verilmiştir.

Nüshaları:

Süleymâniye Kt. Es'ad Efendi No: 2147.

21x14-13x7.5 Cm. ebadlarında. 134 varak. Kahverengi deri ciltli, şemseli. Yazı nesih, ilk iki sayfa çerçevesi. Her sayfada 13 satır mevcut. Ayet-i kerimeler kırmızı ve harekeli. Satır ararında yine kırmızı ile sade kelimelerin Türkçe sadeleştirmeleri var Vr. 1-12^b arası te'lif sebebi 13^a-132^a arası metin. 132^a-134^a hatime. İstinsah kaydı yoktur. Sonundaki (Sâhibetü'l fakîr Mustafa Niğbolî sene 1081) kaydı kitabın sahibine aittir.

Bilinen ikinci nüsha Flügel Kataloğu c. II, s. 211, No: 988'de kayıtlıdır. Hammer'in (Atâ trc. III/3)de kaynakları arasında zikredip, "*Selim-nâme-i Keşfi, küçük kut'adan 90 varaka; koleksiyonunda mevcuttur*" dediği nüsha bu olmalıdır.

Avâmil-i Fûrs

Keşfi, bu eserini Fars lisânını yeni öğrenecekler ile devâvîn-i acem (Farsça divanlar) mütâla'a edeceklerin kolaylıkla anlayabilmeleri maksadıyla geçmişteki üstad şuarânın, şiirlerinde "isti'âre ve mecaz" yoluyla kullandıkları kelimeleri izah için yazmıştır. Te'lif sebebini anlatırken (vr. 2^a-5^b), bu me'âlde bir eser yazmayı uzun zamandır tasarladığını, fakat buna fırsat bulamadığını beyân ediyor. "Yârânından" birinin, dostu şâir Sabâyî'nin "harf-i ye" beyânında Tâc-zâde Ca'fer Çelebi adına yazarak şerh ettiği gazeli Keşfiye vererek onu böyle bir eser yazmaya teşvik ediyor. "Müte'accim yârânın"ın Farsça şiirlerde ki isti'âre ve mecaz hakkında vâki olan suallere gurur ve istikbârla manasız, yanlış cevaplar vererek gülünç durumlara düşmeleri de nazîre olarak bu eserin te'lifine bâ'is oluyor.

Hurûf-ı hece üzerine her harfde ve hecede olan kinâye, mecaz, tarsi'ât, tecnisât ve isti'âre sanatlarını, Fars edebiyâtının muteber kitaplarından, dostum ve üstadım dediği şâir Sabâyî'den ve kendi "öz ihtirâ'ı" olan beytlerden seçtiği misâllerle açıklamıştır.

Keşfi, *Avâmil-i Fûrs*'ü "fudalânın zahîri ve bulegânın müşîri" dediği son zamanlarındaki hâmisî Yeniçeriler Kâtibi Mustafa Çelebiye ithaf etmiştir.

Hâtimesinde (vr. 24^a) eserini H.931/M. 1524 de tamamladığını, mukâbelesinde hayır du'â ile yâd edilmeyi beklemektedir.(25)

I. Mahmud Han'ın vakfettiği kitaplar arasında bulunan ve tek nüshasını tesbit edebildiğimiz *Avâmil-i Fûrs*'ün varlığı bilinmekle beraber⁽²⁶⁾. Keşfi'nin hayâtından bahseden eserlerde, nüshaları hakkında bir bilgiye rastlanmamıştır.

Nüshaları:

Süleymâniye Kütüphanesi, Ayasofya No : 4188.

19.5x11-12x6 Cm ebadlarında. 24 varak. Kahverengi deri ciltli, Dîbâcesi tezhibli, ilk iki sayfa çerçevesi. Yazı güzel bir nesih ve her sayfada muntazaman 15 satır. Vakfeler yıldız süslemeli. Dili, Türkçe, beytler Farsça. Vr. 1-5^b arası te'lif sebebi ve ithaf. Yine 5^b'den başlayarak 24^a ya kadar metin ve sonunda te'lif tarihini bildiren dört beytlik manzum bir hatime. İstinsah kaydı yok.

(25)

Kı'a

Keşfiyâ rahmet ânakım, eyleyüb kasd-ı sevâb,
Bir du'â-yı hayırlakı ki bizi yâd eyliye.
Hem bana ve hem Sabâyî rûhuna ihlâsla,
Fâtiha İhsân edüben rûhumuzu şâd eyliye.
Ger hatâsı varsa ıslâh kıla lutf edüb,
Setr edüb aybını, bu vîrânı âbâd eyliye.
Ger sũ'âl olursa ne târîhde oldu temâm,
Hicretî dokuzyüz otuzbirde a'dâd eyliye.

(26) OM, III/122.

BİBLİYOGRAFYA

- ARGUNŞAH, Mustafa, "*Şükrî-i Bitlisî, Selim-nâmesi ve Eserin Dili*"
Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, sayı 55 (İst. 1988), sayfa 51-72.
- ATEŞ, Ahmet, *Selim-nâmeler*, Edebiyat tarihi Tezi, Türkiyat Enstitüsü Tez nr. 31.
- BABİNGER, Franz *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri* (Coşkun Üçok neşri),
(Ank. 1982).
- Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c. III.
- CELAL-ZÂDE Mustafa, *Selim-nâme*, (Ahmet Uğur- Mustafa Çuhadar neşri), (Ank.
1990)
- DANACI, Necâti, *Selim-nâmeler ve Şîrî'nin Selim-nâmesi*, (Basılmamış lisans tezi)
Türkiyat Enstitüsü Kütüphânesi Tez No:2343.
- Keşfi Mehmed Çelebi, *Avâmil'i Fûrs*, Süleymâniye Kütüphânesi, Ayasofya nr. 4188.
- Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-su'arâ* (İbrahim Kutluk neşri), I (Ank. 1989).
Latîfî Tezkiresi (Mustafa İsen neşri), (Ank. 1990)
- LEVEND, Agah Sırrı, *Gazavat-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavat-nâmesi*,
(Ank. 1956).
- ÖZCAN, Abdulkadir, *İstanbul Üniveristesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Tezleri*
(*Lisans-Doktora*), (İst. 1984)
- PARMAKSIZOĞLU, İsmet, "Üsküplü İshak Çelebi ve Selim-nâmesi", *Tarih Dergisi*,
5-6 (İst. 1952), s. 123-134.
- TEKİNDAĞ, M.C. Şehâbeddin, "Selim-nâmeler", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, I (İst.
1970) s. 197-230.

Keşfi Mehmed Çelebi
SELİM-NÂME
veya
BÂG-I FİRDEVS-İ GUZÂT
ve
RAVZA-İ EHL-İ CİHÂD
- METİN -

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

حمد موفور وشکر نا محصور بی تصور

قطعة

مالکی راکه مُلکِ هر دو جهان ذره ز آفتاب قدرت اوست
پادشاهی که خطِ نسخهء کون نقطهء از کتاب حکمت اوست
وسپاس بی قیاس که از مطلع تا مقطع ضیا در ضیاست
وز بدایت تا نهایت سنا در سناست

قطعة

آفتاب سپاس آن حضرت ساخت ورشن سراسر آفاق
مه شکرش برای انور خویش گردپر نور لوح هفت رواق

صانعی که از عرش تا فرش وز ثُرَاتَا ثُرَبًا دلیلی وحدانیت و حجت فردانیت
اوست

بیت

عرش تافرش زمین برهان ذاتِ پاک او از ثُرَبَاتَا ثُرَاسِرِ کشته در ادراک او

نثر

علیمی که رقم آیتِ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِرِّ كِتَابِهِءِ اَبُوکَنِ جَانُ بِنْكَاشْتِ وَعِلْمِ
حکایت کُلًّا نَقْصٌ عَلَیْكَ بِرِّ كَتِیْبِهِءِ سُلْطَانِ جِنَانِ اَفْرَاشْتِ

بیت

قِصَّةٌ عِشْقِ رَاكِدِ آيَتِ نَيْسْتِ اَيْنِ حِكَايَاتِ رَا نِهَايَتِ نَيْسْتِ

نثر

وَصَلِّهٖ (عطا) صَلَوَاتُ نَامِيَاتِ (بتيجي واوزايجي) وَتُحَفِ تَحِيَّاتِ زَاكِتَاتِ
(پاكلر)

نِثَارِ مَرَقَدِ مُطَهَّرِ وَمَشْهَدِ مُنَوِّ أَنْ سَرُوسْبِزَهَ زَاكِرِ جَمَالِ وَتَذَرِ وَمِزْغَزَارِ كَمَالِ

مثنوي

ديباچهء دفتر رسالت درياچهء كوهر جلال

فهرست كتاب لا يزالي سرمست خطاب ذو الجلال

مصباح زجاچهء سماوات مشكات سراچهء كرامات

نثر

سید الانبياء والمرسلين قايدُ (سر لشكر) الغرُّ (صقرلر) الْمُحَجَّلِينَ (سكللر)
يعني امتِ محمدٍ يومَ قيامتِه آثارِ وضودن النلاري واللري وآياقلري اق اولور)
الواسطة بيننا وبين الله مُحَمَّدُ رَسُولُ اللَّهِ عَلَيْهِ مِنَ الصَّلَوَاتِ أَعْمَهَا وَأَشْمَلَهَا
(قبلايجي رق) وَمِنَ التَّحِيَّاتِ أَتْمَهَا وَأَكْمَلَهَا

نظم

محمد سرفرازِ تختِ ناسوت محمد شاهباز دستِ لاهوت

محمد خاتمِ مهرِ نبوت محمد محرمِ سرِّ فتوت

محمد كين جهان از پرتوِ اوست زمين و آسمان پرازضوِ اوست

زبان در ذكرِ وصفش مانده لالست خرددر فكرِ نعتش بي مجالست

ودرود نا محدود ودبر آل واصحاب اوکه محررانِ دقایقِ دین ومقرر ان حقایق یقین بو دند رضوان الله علیهم اجمعین .

اما بعد مُرتَّبِ این رساله ومُهَدَّبِ (پاک ایدیجی) این مقاله داعی فقیر کشفیء حقیر خواست که بهرآز مایش دل شکسته وخاطرخسته سطرې چند در قلم آرد وجزوي چند در رقم کشد ونمونهء پیداسازد وتاریخ گونه انشاکنند تا بواسطه آن جذب مرتبه دنیوي وكسب منزلت اخروي حاصل آید ونزد داعیان روزگار قدری وقیمتی فزاید

قطعة

ازبایته قدر من بلندست	من معترفم که این جسارت
کش چرخ بلند چون سمندست	مقصود داعی شه سوارست

نشر

مامول از نظر ارباب قبول آنست که اگرهفوتی (کناه) عبور (کچمک) وبرز لتي عثور (یوزک دوشمک) یابند بدامن عفو بیوشند ودرافشای خلل وزلل نکوشند والله ولی التوفیق وبیده ازممة التحقیق.

(3a) Bir rûz-ı pîrûz ki sahrâ-yı gabra hıyâm-ı(çadırlar) ordu-yı şehriyâr-ı felek-vekâr gibi şükûfe-i eşcâr-ı gûnâ-gûn ve nümûne-i ezhâr-ı(çiçekler) bukalemûnla(levn levn) müzeyyen idi. Ve fezâ-yı beydâ(sahrâ) a'lâm-ı kâmkâr-ı pür-iktidâr gibi nihâl-ı meyvedâr-ı mevzûnla pür-gülşen idi.

Nazm

Gülîstan benzeyüb ordu-yı şâha,
Çiçekler câ-becâ cem'-i sipâha,
Kamışlar neyze hançer berk-i sûsen
Siper gül cûylar manend- cevşen

Nesr: Her vird-i zîbâ ruhsâr-ı âl-ı gılâmân hüsrev ü şîrîn-zebân gibi handân olub açılmışıdı.

Beyt

*Gülruh-ı âl-ı zaferyâb-ı sipâh-ı şâhvâr,
Açılıb handânidi sahn-ı çemende kâmkâr.*

Nesr: Ve her lâle-i hamrâ hûn-ı (3b) düşmen-ı şehriyâr-ı rûşen-beyân gibi her yana saçılmışıdı.

Beyt

*Hemçü hûn-ı bedeskâl-ı(yavuz sancı) şehriyâr-ı saf-şiken,
Pâyemâl olub bitirdi lâle-i hûnîn-kefen.*

Nesr: Ve dîvân-hâne-i çemende sultân-ı gül nazarında her nergis-i zerrîn-ser altun üsküflü kapu kulları hizmetde idi.

Beyt

*Gülistân dîvân-hâne, gonca gûyâ şâh-ı Rûm,
Altun üsküflerle nergisler kapu kullarıdır.*

Nesr: Ve bâbûnc-ı sîm-ber Yeniçeri dilâverleri ve Karaman serverleri bigi yer yer cem'iyetde idi.

Beyt

*Hançer-i süsenle her bâbûnc-ı sîmîn-kabâ,
Bir sipâhîdür Karamanî sarıklu dil-ribâ.*

Nesr: Ve bülbüller safâ-yı baharla işâret-i

فَانظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَةِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا 1

nidâsını âvâze-i hây u hûy-ı guzât(cem'-i gâzî) evc-i âsumâna peyveste kılıb âlem dolmuşıdı.

Beyt

Levhâ-i âb-ı revân üstünde aks her şecer,

كَيْفَ يُخَيِّي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا

tefsîr eder.

(4a) Ve cûybârlar hevâ-ı yı melâhât-bârla

جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ²

âsârına olmuşıdi.

Beyt

Gösterüb remzile derdi bâğ her mâ--ı mu'ayyen(gözlü pınar),

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ³

Nesr: Ol şevkle bu derd-mend-i bî-mikdâr ve bu müstemend-i hâksâr dahi şu'ârâ--i fasîhü'l-lisândan ve bulegâ-yı melîhü'l-beyândan bir niçe yâr-ı kadîm ve mahrem-i kerîm birle ol sultân-ı keyvân(zühal)-nî'at ve merrîh-heybet ve ol hâkân-ı nerîmân-sür'at ve utârid-fitnat ve ol İskender-i Süleyman-satvet ve müşterî-fikret ve ol dârâb-ı devrân-şevket ve güneş-tal'at ve ol Afrasyâb-ı erduvân-azamet kamer-behçet ve ol şehriyâr-ı cem-himmet nâhîd(zühre)-işret.

قطعة

آن خسروي که خطبهء نام بزرگ او	بربازوان منبر دین حرز طاعتست
از سگه که خر میء هفت کشورست	بازار وشهروکوی براز عیش وعشرت
بادا همیشه زیوردست تصرفش	ان خاقمی که مهر سلیمان عزنست

(4b) Nesr: Âmir-i bilâd ve nâsır-ı ibâd, nâşir-i emn ü emân bâsıt-ı (döşeyici) adl ü ihsân es-sultânü'b-nü's-sulani'b-ni's-sutân Sultân Süleymânü'b-nü's-Sultân Selîmi'b-ni's-Sultân Bâyezîd Hân "edâme'llâhü eyyâme-devletihi bi-isâ'ati'l(âşikâr eylemek)-adl-i ve'l-ihsâni ve refe'a a'lâme-nusretihî bi-itâ'ati's-şer'-i ve'l-Kur'ân mâ-zükire tevârihü's-selâtîn-i beyne'l-ümemi ve züyire(yazıla) hikâyâtü'l-havâkîn-i(hâkânın cem'idür) fi'l-âlem ya'ni al mazhari'-îmân-ı ve'l-İslâm ve muzhiri'l-

2 Âl-i İmran, 136
3 Zümer, 73

وَكَلَّ الْجَوَارِ الْمُنشَّاتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ 4

hazretlerinin emr-i rabbânî ve takdîr-i yezdânî birle

وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ 5

âyinesinden tal'at-ı sa'âdet-behcet

وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ 6

arz-ı dîdâr kılub sene sitteve işrîne vetis'amie= 926 Şevvâl-i mübâreğinin on sekizinci gününde yek-şenbih günüydü kiminin yas ve kiminin düğünüydü ki hükm-i yezdânî ve emr-i rabbânî birle hutbe-i devlet

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدَّهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَتَّبِعُوا مِنْهَا حَيْثُ نَشَاءُ 7

hükmiyle zât-ı pâk-i pür-idrâkine muharrer ve sikke-i saltanat fetvâ-yı

إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ 8

bile nâm-ı pâkine mukarrer olub sâhân-ı kadîm ve pâdişâhân-ı azîm resmince ber-muktezâ-yı nass-ı(hüccet) şerîfe

وَإِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً 9

hükmiyle serîr-i saltanata şâh ve burc-ı ma'delete mâh olub bu kemîne dahi ol şâh-ı dile hâle münâsib

وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ بَابَ أَبِيهِ 10 = 926

lafzın târîh bulub

سُلَيْمَانِ سُلَيْمَانَ مَعَدَلْتُ

Süleymân-ı Süleymân-ma'dilet târîhin dahi ana zamîme kılub

Mısra'

پادشاهی اهل دل سلطان سلیمان بن سلیه

4 Rahman, 24

5 Rum, 47

6 Enam, 84

7 Zümer, 74

8 Araf, 128

9 Bakara, 30

10 Neml, 16

Pâdişâh-ı ehl-i dil Sultân Süleymân bin Selîm

târih misra'ının nazm-ı garrâsına meşgûl ve hayli emr-i ma'kûl görüb
cerîde-i hâtırından kalem-i müşkbâra ve kalem-i müşkbârdan sahîfe-i
billûr-şi'âra (*taş libâs*) getürüb yârân-ı dûrbîn ve sühan-âferînle sıfat-ı
manbûb münâzara ve müşâ'are eylerken nâgâh bir civân-ı rûşen-nigâh
şükür-güftâr u şîrîn-zebân kadr-şinâs u sühandân ahlâk-ı bî-nazîr ve
evzâ'-ı dil-pezîrle cânnâeler içinde ferd ü tâk (5b) cemâl ü kemâlle
pesendîde- halk-ı âfâk tâlib-i nazm-ı rengin ve râgıb-ı şi'r-i şîrîn eğerçi ki
henüz civân-ı tâze vü nev-nihâl velî âsâr-ı güzîde ve etvâr-ı pesendîdeyle
makkûl-ı tab'-ı ehl-i kemâl ve lâyıq-ı câh u celâl şimdiden nişâne-i izz ü
rif'at ruhsâr-ı rengîninde feh- vâ-yı (ma'nâ)

11 **اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ**

birle gur-re-i mahtâb gibi pür-envâr ve nümûne-i fezâhat u belâgat
nâsiye-i (*alın saçı*) nâzenîninde

12 **مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ**

turre-i şa'sa'a-i âfitâb gibi şu'ledâr Şöyle ki cemâl-i kemâlîne nigâh eden

13 **مَا هَذَا بَشَرًا**

der ve zât-ı pâkinde iştibâh (şübhe) kılan

14 **إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ**

okur. Bir nev-civân-ı âlî-şân ve bir nüktedân-ı rûşen-beyânla ki kaşları
medd-i **بِسْمِ اللَّهِ** gibi pür kerr ü fer ve ağız ve kadd u zülûf
الْف لَامِ مِيمٍ âsârından bir eser ve gözleri

15 **ص . وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ**

ahbârından bir haber ve ruhları

11 Nur, 35

12 Nur, 35

13 Yusuf, 31

14 Yusuf, 31

15 Sad, 1

وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى¹⁶

ve saçları

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى¹⁷

vez benleri

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَى¹⁸

esrârını (6a)muzhir ve müş'ir(*bildürücü*) bir zât-ı şerîf ve unsur-ı latîf ile bir mevki'-i şerîfde ve bir mevzi'-i latîfde

إِنَّ لِلَّهِ مَلَكًا يَسُوقُ الْآهْلَ إِلَى الْآهْلِ¹⁹

mefhûmı(*anlanmış*) birle cem' olub bizüm gönlümüz pervâne ve ânın hüsnü dil-firûz-ı şem' olub

يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ²⁰

birle sıfat-ı sohbet-i ilâhî ve güftâr-ı nâ-mütenâhî (hadsiz) eylerken nâgâh pür-nây sûz u pür-âh ehl-i meclisden bir meftûh-dîde ve meşrûh (*açılmış*)-sîne civân-ı hevâ-peymâ (*yel ölçücü*) ve sûrah(*delük*)-dil kemer-
beste ve kâmil-i çeng-hamîde kâmet gibi diz çökdü. Ahbâb-ı müşeyyed-
emsâl ve bülbül-i hoş-âvâ makâl benzi alınmış ve sînesi delinmiş bir
ney-i nâlâna dem urub nefes değdi. Ol cem'-i uşşâk arasında bezirgâne,
rast, gerdâniyye ve bûselik yüzünden bir niçe nühfüt nağmeler gösterüb
sîneler sökdü. Ve yanında ol perdede bir bedr-i münevver- sıfat-ital'at
ve bir peri kadar müdevver-sûret dilber-i haydar-heyât ammâ def
nemed-pûş ve sâde-tal'at halka-begûş eline bir def-i hemçü meh-i tâbân
alub (6b) ve geysü-yi çâr-pâresini binâgûşına salub nefes-i nefîsi
elhân-ı Dâvûda hem-renk ve ol civân nây-ı nüvâza hem-âheng olub
bülend-âvâzla Irak ve İsfahan ve Hicaz yüzünden ser-âgâz kılub bu
nazm-ı gam-perdâz ve bu kasîde-i can-güzân okudu.

16 Leyl, 2

17 Leyl, 1

18 Necm, 1

19 Kelam-ı kibâr

20 Bakara, 165

Kasîde

*Habbezâ iklîm-i Osmân resk-i mecmû'-ı diyâr,
Kim âna hak bir şeh-i şâyeste kıldı şehriyâr.*

*Ma'den-i nakd-ı adâlet, âb-ı rûy-ı mekremet,
Menba'-ı cûy-ı sehâvet, dürr-i deryâ-yı vekâr.*

*Matla'-ı mihr-i atâ, evc-i semâ-yı i'tilâ,
Mâh-ı burc-ı irtikâ, kutb-ı medâr-ı iktidâr.*

*Menşe'-i ilm ü adâlet, zîver-i dîvân-ı dîn,
Mebde'-i ehl-i safa vü iftihâr-ı rûzgâr.*

*Server-i ser-hayl-i lutf vü tâcdâr u tâc-bahş,
Âmir-i erkân-ı şer' vü mülk-i dîne şehriyâr.*

*Beyt-i şer'i dest-i adli lufîle ta'mir edüb,
Hâne-i zulmün kılıbdur raht u bahtın târmâr.*

*Verdi bir emn ü selâmet yümn ü İslâm ehline,
Şöyle kim dârü's-selâmın reşki olmuştur diyâr.*

*Mescid-i dîn içre yakdı re'y bir şem'-i münîr,
Kim ebed bâd-ı havâdis eyleyimez âna kâr.
Himmet-i binâsı saldı bir esâs mülk-i dîn,
Ki'edemez tağyîr vaz'ın çerh tâ rûz-ı şumâr.*

(7a) *Muslih-i gûn u fesâd olduğıçün câm-ı ceme,
Seng-i ta'nile ürgürür dest-i salâhı inkisâr.*

*Cevher-i ahlâkın etse ta'biye hâke felek,
Nice olur rûh-ı musavver göreyidi rûzgâr.*

*Gâhdur hilm ü vekârına göre gûh-girân,
Hakdur dest-i sehâsına nazar ebr ü bihâr.*

*Himmetidür bahr-ı mevvâc vü kefiyy-i sîmîn-sadef,
Pürdürür berr-i ricâ mevcîyle dürr-i şâhvâr.
Kankı şeh kesb etdi deyû iki âlem devletin,
Halk-ı âlemden sü'âl etse bir ehl-i ihtiyar.*

Gün gibi verüb zebân-ı hâlîle rûşen-cevâb,
Diyeler âlemde olan cümle zerrât u gubâr.

Hazret-i Sultan Süleyman-ı âdil ü âlf-tebâr,
Kim kılur zâtıyla ânın âl-i Osman iftiâr.

Hey ne âdil şâhdur kim rûh-ı kudsi her zaman,
Pây-ı adline yüz urub bin bin (?) eyler i'tizâr.

Şehriyâr işüyle doldu her diyâr âdınla kim,
Kuru destân oldu vasf-ı Rüstem ü İsfendiyâr.

Kapun ervâh-ı mülûk-ı mâziye cây-ı tavâf,
Baht-ı müstakbel ayağın öpmeğe ümmidvâr.

Zerre-i hâk-ı derûna candan olur müşteri,
Merdüm-i hüşyâr ki'ala aklının mi'yârı yâr.

(7b)

Mezgiz devr-i zemân kapuna(?) re'y-i kutb-ı mülûk,
Rûz u şeb perkâr-veş nüh-çerh eder ânı medâr.

Şâh-ı devlet âna verür bâr u ber bârîki âna,
Bârgâh-ı şehde bârî vere bâr u i'tibâr.

Şem'-i lutfun erse nûru rûşen eyler zulmeti,
Kahr edersin târumı* çârum olur hurşîde târ.

Sür'at-i seyr-i semendinden sabâ kılur gerü,
Berk-i hâtif şu'le-i tîğınla târ u şeremsâr.

Fikr-i düşmen re'y-i pâkinle kemânile yakın,
Ya hatâyilehiffetile yâ vekkâd (?),

Sehm-i tûrin eylese kalb-i e'âdîden mürûr,
Nâm-ı cûdun hâtır-ı ahabbdan kılta güzâr.

Zer gibi bundan muhibbûna erür zevk u sürûr,
Mey gibi andan olur bî-hûş hasm-ı hûşyâr.
Dâmenüne dest uran ömründe olmaz tenk-dest,
Pâyına ser koyanın efser serinde ber-karâr.

Cevher-i iksîr-i hâk-ı pâke erse kurs-ı şems,
Yağardı çerh-i çârumdan zer-i kâmil-ayâr.
Ger müneccim encüm-i çerhin bilürse sâğışın,
Bez-i yek-rûzun niçün eyliyemez pes şumâr.
Himmetin âbı bitürür şâh-ı dilde seyb-i ilim,
Dâniş-i akl-ı behiyye re'yin eyler yâdigâr.
Ey ukûla sığmayan vasfıyla zâtı muttasıf,
Vey ümîde gelmiyen kâmile nefsi kâmkâr.
Beyza-i hâk-i girânı mürğ-veş perrân kılub,
Heybetin çerh-i sebük-pâyı kılur bend-i üstüvar.
Sözü tatvîl etme Keşfi kıl du'â ihlâsla,
Yohsa bahr-ı medh-i şâha kim bulür hadd u kenâr.

(8a)

Subh u şâm ihlâsla vird et du'â-yı devletin,
Ola kim makbûl ede ol hayy-ı bâkî bîr ü bâr.
Niteki'âb-ı lutf-ı şâh-ı ahdle sersebz olub,
Bâğ-ı tab'-ı ehl-i dil vere letâfetle simâr.
Bülbül-gûyâ olub nitakim ola ehl-i fazl,
Şekker-i medh-i şehile tûtü-i şekker-nisâr.
Arz-ı hâl ederken ola nitekim nâlân olub,
Mergzâr-ı midhat-i şâh içre şâir-i merg-zâr.
Bahr-ı gamda nitekim dürr-i yetîm-i ehl-i tab',
Garka varmuşiken çıkara şest-i lutf-ı şehriyâr.
Niçe kim her cevher kâbil-i gubâr-ı hüzniken,
Meyl-i şeh götüre yerden vere kadr u i'tibar.
Hak te'âlâ âl u evlâdınla zât-ı pâkini,
Eyleyüb iki cihân tahtında şâh-ı bahtiyâr.
Berk edüb bünyâdını, bâkî tutub evlâdını,
Her birin yüsr-i murâdâtıyla kilsun kâmkâr.

Çünkü ol civân-ı hûb-elhân(müfredi lahndur, âvâzeler) bu nazm-ı rengîni hoş-hân oldu. Ol bezmde olan yârân-ı tarab(şâdîlik) mest ü

medhûş(*ussı gitmiş*) ve gûş eyliyen ehl-i irfân pür-şûr u şağıb(*âşüftelik*) ve bî-hûş oldular. Çün bir zamân sâz u söz çalınub itmâm ve sohbet âhır olub encâm buldu. (8b)Yârânın kimi kûşe-i râhata ve kimi hâb-ı gaflete yüz tutdı. Ammâ ol şem'-i şebistân-ı(*geceliyecek yer*) cemâl ve ol gül-i gülistân-ı izz ü celâl serv gibi yerinden durdı. Ve şem'-veş ciğerüme âteş urdı. Ve bî-tekellüf gelüb yanıma oturdu. Ve söz yüzünden perdei götürüb bu bende-i pür niyâza(*hâcet*) ve efkende-i cân-güdâza(*can eridici*) yüz lutf ü şefkat ve bin izz ü hürmet birle izhâr-ı münasebet-i sâbıka ve âsâr musâhabet-i sâdıka arz edüb "Birez dahi sohbet-i tenhâ ve musâhabet-i şi'r ü inşâ kılalum" deyüb koynundan bir cerîde-i(*defter*) rûşen-hitâb-ı rengîn-evrâk ve müşkîn-kitâb çıkarub hezâr nâz ve bin i'zâzla elüme sunub dediki: "Ey hemdem-i ehl-i irfân ve ey mahrem-i sühendân bu hub-müşkîn giysü ve bu mahbûb-ı anberîn-bû ki fülful-i hâl ve kâfûr-ı hadd ve anavber-ber ve mevzûn kaddır. Sizün güftâr-ı müstetâbınız(*gökcek*) ve inşâ'-i mevzûn-hitâbınızdur ki inâyet-i Rahmânî ve mevhibet-i(*bahşış*) Yezdânî birle ol zill-ı arş-ı mecîd

22 اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ 21 اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ

(9a) mefhumıyla serîr-i saltanata şâh ve burc-ı hilâfete mâh olub hazm-ı(*perhîz, kasd*) metîn(*muhkem*) ve mecd-i mübeyyenle(*bellü*) sayt u sadâsını âfâka sârî ve gülbank kösünü hâfakeyne (maşrik ve mağrib) cârî kılub

23 وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ

mefhûmıyla şevket-i sipâh ve rif'at-ı dergâh çeküb asker-i mansûr cüyüş-ı makhûr ve kızılbaş-ı hâr üzerine iletüb azm-i Tebrîz eyledüğü inşâ'-i fesâhat-bâr ve melâhat-nisârdır ki cerîde-i hâtırdan kalem-i müşkibâra ve kalem-i müşkibârdan sahîfe-i billür şi'âra getürmüşsüz ve olki emr-i lâzimedür yerine yetürmüşsüz. Ammâ bu def'a şöyle umarım ki yine siz eğer ayn-ı inâyetle nazar kılınız bu şâhid-i şükür-güftâr ve semen-sîmâ ve gül-ruhsârı ya'ni ol merhûm u mağfûr ve rûşen-ferheng (*edeb ve akıhl*), sa'îd ü şehîd Sultan Selîm-i şîrceng nehnek (*timsah*) âhenk hazretlerinin ru'ûs-ı ma'deletinden ilâ yevminâ-hâzâ feth-i fâtiha-i nusret-i zafer-âhenk (*kasd*) ve hatm-i hâtıme-i fırsat ve cidâl ü

21 Maide, 1

22 Hac, 18

23 Hac, 78

cenk (9b) nakkâş-ı yed-i kudret berâ-yı istihzâr-ı hikmet kalem-i beyânla sahîfe-i ayâna ne kim resm etdiyse yine bu tarz-ı garrâ ve bu üslûb-ı mutarrâ üzre hil'at-i Türkî ile muhallâ (*bezenmiş*) bir te'lîf-i zîbâ ve kisvet-i inşâyile mühennâ bir tasnîf-i dil-ârâ zuhûra getüresiz ki şekkeristân-ı inşâsına her dil-i bebgâ (*erkek tûtü*) ve gülistân-ı ma'nâsına her hâtır-ı bülbül-gûyâ olâ" deyü

والاقدامُ مُقَدَّمُ الأقدامُ 24 çoğ ibrâmُ يُحَصِّلُ المَرَامَ 25

sûretinde hayli ikdâm etdi.

Nazm

*Ne varsın dâhi ger bir ad edeydin,
Sühan mülkünde nev-bünyâd edeydin.*

*Bi-Hamdillah tuğilen nazm ü inşâ'
Ne var bir gülşenin kılsak temâşâ.*

*N'ola ikdâm edüb ger eylesen hız,
Desen bir yâdigâr, olsak sebep biz.*

Nesr: Ve hem Şehriyâr-ı cihân-güşâ'nın ve kâmkâr-ı meserret (*şâdîlik*)-fezânın kadem-i mübâreğine ve makdem-i müteberriğine münâsib berây-ı tehniyye-i (*şâdîlîğla sormak*) devlet ve imâ-i (*işâret*) tahliye-i (*bezemek*) midhat, elfâz-ı dürer-bârla ve me'ânî-i gurer-nisârla mersûm olub sûret bulsa (10a) ve sebep-i inâyet-i dest-bûs ve mücib-i ri'âyet-i dil-i me'yûs (*nevmîd*) olsa zirâ ki, her belîğ-i kâmile ve her fasîh-i fâzıla lâzımdır ki bu fenn-i mükemmelle mükemmel ola. Zîrâ ki, bu müdde'ânın (*murâd*) hakîkati beyânında kelâm-ı beliğ-nizâm-ı Kur'ânî ekser târîh ve kısas vâkı' olmuşdur" deyüb hâmûş oldı. Çün ol nev-civân-ı nâzenînin ve ol âfitâb-ı meh-cebînin bu nüktesini güş etdim. Mey-i muhabbetle bî-ihiyâr cûş etdim. Hutâb-ı müstetâbına ve ta'lîm-i âdâbına cevâb verüb acz-i iktidârımdan ve baht-ı nâ-hemvârımdan niçe bahâne-i bî-şumâr ve niçe özr ü i'tizâr edüb dedim ki: "Ey tûtü-i şekkeristân-ı belagat ve ey! andelîb-i gülistân-ı fesâhât bu za'îf-i bî-mikdârda ol mikdâr ve bu nahîf-i bî-iktidârda ol iktidâr yokdur ki, siz zât-ı şerîf-i pür-gunçek (*nâz*) ve unsur-ı latîf-i sühan-sencik (*söz tartıcı*) hâtır-ı şerîf-i münîrine muvâfık ve mücellâ-yı (*cilvegâh*) zamîr-i (*endîşe-i dil*) nazîf-i

24 Kelam-ı Kibar

25 Kelam-ı Kibar

(pâk) bî-nazîrine mutabık bu bendenizde ol hâlet (10b) ve bu efkendenizde ol letâfet bulına. Husûsa ki, fudalâ-i mütebahhir-i (*derin*) rûzgâr ve şu'arâ-yı müteahhir- pür iktidar ki, her biri elfâz-ı dürer-bârla Hassân-zamân ve sühan-ı şekker-nisârla sehbân-ı devrândur. Niçe tarsî'ât ve isti'âre-birle manzûm ve belâgât-şi'âr ebyât-ı murassa' ve mülemma' te'lifler ârâste ve niçe tecnîsât ve kinâye-birle mensur ve ma'nidâr elfâz-ı muvassal ve mukatta' kitâblar pîrâste kılmuşlardır ki, akl u idrâk-i fusehâ şerbet-i şeker-bârlarına atşân[susuz] ve fehm-i derrâk-i(anlayıcı) bülegâ nükte-i gevher-nisârlarına hayrândır. Ne risâle tahrîr edem ki, güzîde-i zurefâ-i cihan ola? Ve ne makâle tahrîr kılam ki pesendîde-i urefâ-i (ârifler) zamân ola? Hemân ta'ne-i akrâna ve hande-i yârâna sebep düşer. Zîrâ ki, ne kadar mürevvîhi (rahat edici) cân-ı dil-hastegân ve müferrih-i cenân-ı dem-bestegân olursa dahi her hasûd-ı nâ-bînâyı mâderzâd kühl-i cevâhir-i nükte-i rengîninden menfa'at bulmayub (IIa) ve her lâ-yesûd-ı nâ-safâ-yı vârun-i'tikâd zevâhir (*ıldırayıcılar*) elfâz-ı şekkerîninden lezzet almayub nükte-i tanaz-(*istihzâ*) âmîzini ve sühan-ı dehal-engizini komaz. Ve hem Türkî dil dürr-i yetûm bigi nâ-tırâş ve tabî'ât-hırâş(*tırmalayıcı*)dır. Ol sebebden makbûl-ı tab'-ı zurefâ-yı âlem ve pesendîde-i zihn-i fusehâ-yı benî-âdem düşmeyüb her ehl-i irfân musâhabetinden dûr ve her sühendân sohbetinden menfûrdur. İmdi eltâf-ı bî-nihâyenizden ve i'tâf-ı bilâ-gâyenizden mecrûdur ki, bu sevdâ-yı hâmdan ve bu ibrâm-ı bî-encâmıdan ferâgat buyrıla.

Mesnevî

*Değil haddim ki, bu ben zerreden kem,
Ki nazm-ı âlem-ârâdan uram dem,*

*Beni pârâya atma edüb ibrâm,
Tapuna hâlimi hod kıldım i'lâm,*

*Benim zülfün gibi hâlim siyeh-kâr,
Aceb sevdâ edersin sen be-hey yâr.*

Vaktâ ki ol dildâr-ı dûr-bîn ve ol yâr-ı sühan-âferin bu ye's haberin istima' etdi. Hemân sâ'at incinüb gadab-ı askerî derûnunda (IIb) ictima' etdi. Gamgîn-i pür-hâlet rencîde vü pür-melâlet gonca-i ra'nâ bigi dil-teng dedi ki, "Bu ne özr-leng ve güftâr-ı bî-ferhengdir ki eylersin ve ne sözdür ki söylersin ?"

Mesnevî

*Murâdınca dönerken rûzgârın
Komak ardınca ol bir yâdigânn*

*Ki, senden sonra sini etdire yâd
Kıla ruhum du'â-yı hayrla şâd.*

Zîrâ ki her bağın meyvesi ve her meyvenin bir letâfeti ve her şâ'irin bir şî'ri her şî'rin bir melâhatı olur. Eğerçi ki ukalâ

26 مَن صَمَتَ نَجَا

deyü gûş-ı âlemi kılmışlardır pür-dürr. Fe-ammâ ashâb-ı basîret ve erbâb-ı ma'rifet katında cins-i hayvândan imtiyâz-ı (seçmek) insân belâgat-ı nutk-beyân ve fesâhat-i lisânla şem'-veş rûşendür. Ve her ki zümre-i beşerden halâvet-i zebânla ârâste ve melâhât-i lisânla pîrâstedür. Sâhib-i terakkî-i burc-ı şeref ve medâric-i (dereceler) dürc-i (hokka) şekref (ulu) olub hâristân-ı cehâletden çemen-zâr-ı ma'rifetde pür-gül-i gülşendir. Bin yıl (12a) elf-i tenhâ bigi günc-i inzivâda halvet-güzîn ve Kâf-ı Ankâ gibi neşîmin-i inâda uzlet-nişîn olmakdan bir ân

قُلُوبُ الشُّعْرَاءِ خَزَائِنُ الرَّحْمَانِ

27

kilidi ile der-i.

28 اِنْ مِنْ الشُّعْرِ لِحِكْمَةٌ

günc-hânesin güşâde kılub

29 الشُّعْرَاءُ امْرَأَةٌ الْكَلَامِ

hilyesiyle muhallâ ve âyine-i tab'at miskale-i (jenk açacak âlet) ma'rifetle mücellâ kılub âlemde bir eser komak ahsendür.

Nazm:

*Nutk-ı şîrîndir garaz-ı insândan,
Nutkdur fark eyliyen hayvândan,
Nutk odur ammâ ki, hikmet-bîz ola,
Ol değildir kim fesâd-engîz ola.
Gerçi nâtıkdır beşer, hayvân hamûş
Kemdir ândan merd-i bî-tedbîr ü hûş.*

26 Kelam-ı Kibar

27 Kelam-ı Kibar

28 Hadis

29 Kelam-ı Kibar

Pes ol serv-i çemen-i letâfetin ve ol şem'-i encümen-i(*dernek*) zarâfetin dürr-i maksûdını beste ve şîşe-i murâdını şikeste kılmağı tarîk-ı insâniyyetden dür ve âyîn-i zarâfetden mehcûr görüb zarûrî pür-vecd ü hâl emr-i şerîfine imtisâl gösterüb, bu ma'nâyı nefsim farz-ı ayn ve ayn-ı farz ve boynumda her vechile karz anlayub hâk-i murâda yüz urdum (l2b) ve bu küstâhâne itnâba(*uzatmak*) irtikâb gösterüb semend-i himmeti meydân-ı ruhâba(*vâsi'*) sürdüm. Ümiddir ki tevfiik-i(*muvâfik eylemek*) Sübhânî-birle itmâm ve telfik-ı(*misl-i tevfiik*) Yezdânî birle encâm bula.

Münâcât

İlâhî

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا 30

birle mesned-nişîn olan server-i kâinât için ve âyât-ı beyyinât

فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ 31

birle halvet-güzîn olan mefhar-i mevcûdât için

أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بَأْيِهِمْ اقْتَدَيْتُمْ اهْتَدَيْتُمْ 32

birle meşhûr olan çâr-ı yâr-ı bâ-safâyiçün ve âyât-ı kerîme-i

وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ 33

fehvâsiyla muhallâ olan şehriyârların rûh-ı mutahharları ve gazâ-yı mükerrerleriçün kitâbımı pür-kadr ve Pâdişâhımızı âkibet hayırlığıle sâhib-i sadr kıl.

Beyt

İlâhî Pâdişâhı pâyidâr et

Adüvvüsünün makâmın pây-ı dâr et

Bu niyyet hakkına ihlâsile her kim

Okıya Fatiha izzile var et.

30 Ahzab, 56

31 Necm, 9

32 Hadis

33 Nisa, 95

(13a) Râviyân-ı ahbâr ve nâkılân-ı âsâr fûnûn-ı (fenler) isti'ârât ve şühûn (gemi doldurmak ve sürmek) ibârâtla bu üslûb (güne) üzerine takrîr ve minvâl (kârgâh) üzerine tahrîr eylediler ki, ol tûtî-i şekkeristan

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ 34

ve ol bülbül-i gülistân

إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ 35

ya'ni sadr-ı cihân-ı nübüvvet ve hâtem-i melik-i risâlet, kâfile-sâlâr-ı ahyâr-ı ümmet ve pîşvâ-yı ahbâr (ulemâ) millet, serv-i bostân-ı belağ (erişmek), tezrev-i gülistân-ı iblağ (erişdirmek) hazretlerinün hicret-i hümâyûnundan ve târîh-i meymûnundan ki, dokuzyüz onyediyıl olmuşidi temâm, âlem şer'-i mübînle bulmuşidi nizâm ki bir şâm-ı subh-fâm-ı envâr

سَبَّحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ 36

rûy-ı kâinâtı sıfat-ı şeb tâbân (rûşen) ve âsâr-ı

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ 37

seviyy-i mümkinâtı draşan (ıldırayıcı) edüb kubbe-i zer-nigâr çerh-ı zeberced-disâr (iç geysi), kandîl-i billûr-ı (13b) mâhtâbla gûyâ ki rûz-ı rûşen idi. Ve çemenzâr-ı felek-i murassa'-şi'âr

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ 38

encüm ezhâr-ı pür-tâbla mânend-i nihâd-ı reşk-i gülşen idi. İttifâk ol kâmkâr-ı gerdûn-tâk (kemer) ve ol nâmdâr-ı felek-revâk (köşk) ya'ni merhûm-ı mağfur "aleyhi'r-rahmeti'l-gafûr" Sultân Bâyezîd Hân

أَسْكَنَهُ عَلَىٰ عُرْفِ الْجِنَانِ

hazretleri bu ma'nâdan habîr ve bu hâletden pür-te'sîr (eser eylemek) oldu ki, hiç bir vechile ömre fercâm mukarrer ve hiç bir nehçile (tarîk) saltanata encâm müyesser değül. Âkıbet elbette mufârakat-ı (ayrılık) yârân ve muhâceret-i dostân emri lâzım ve ecel her kişinin der-peyince

34 Necm, 3

35 Necm, 4

36 İsrâ, 1

37 Leyl, 1

38 Mülk, 5

mülâzim, sâkî-i dehr elinden kadeh-i belâ ve şerbet-i 'anâ içmez ve bu güzergâhdan geçmez kimesne olmaz ve bu derde sa'yile bir âferîde devâ bulmaz.

Beyt:

Âfitâba mâhsa taşı âsumân,
Akıbet el yur olan cisminde cân.

Nesr: Hemân sâ'at mir'ât-ı zamîr-i münîrinden miskale-i basîretle jenk-i gafleti sildi ve kendü (14a) zât-ı şerîfine ve unsur-ı latîfine nazar kıldı. Gördi ki mürûr-ı eyyâmdan ve ubûr-ı a'vâmdan(yıllar) âbanısı 'âca mübeddel(değişilmiş) ve jengânı sefidâca mümessil (benzer) olub şebb-i şebâbını(yiğitlik) berf-i şeyble(kocalık) subh-ı serd ve mir'ât-ı(âyine) ârız-ı(yüz) pür-sıbâhati(güzellik) gubâr-ı reyble âlûde-i gerd olub tarâvet-i(tâzelik) gül-ruhsârı båd-ı devâr-ı inkisârı solub, kâtib-i ecel ömri tomârın dürmüş. Ve hâtub-ı emel rihlet esbâbını görmüş. Tomâr-ı varak safha-i ruhsârında her kıl bir kalem-i celî olub gubâr-ı rakam-ı neshle

الْمَ يَا تَكُم نَدِيرُ 39

sebt etmiş. Ya'ni ömrünün sülüsü geçüb bir cüzü kalub müddet-i sıhhat yetmiş. Pes hüsn-i kiyâset(zeyreklik)-birle bu efkâr-ı ferruh-kân müker-
rer ve fikr ü ferâset birle bu esrâr-ı hümâyûn-iktidârı mukarrer kıldı ki yine öz bîşe-i şecâ'atinden bir şîr-i ner getüre ki çengâl-ı âhenîn-i haş-
metle gerden-i a'dâyı şikeste ve sahrâ-yı Saltanatdan bir ejder-i gazanfer-
fer yetüre ki salsâl-ı nefsi heybetle pâ-yı eşirâyı beste kılub (14b)
âsâr-ı salâbet(katılık),cebhe-i behcet fezâsında vâzıh(rüşen) ve delâyil-i
şecâ'at(bahâdırılık) sîmâ-yı sa'âdet-nümâsında lâyh ola. Ya'ni burc-ı
devletinden bir dürrî-i(ıldırayıcı) sa'âdet-sâye ve dürc-i rif'atinden bir
dürr-i girân-mâye gözü bakarken kendü serîr-i saltanatına şâh ve burc-ı
hılâfetine mâh kıla. Tâ ki re'âyâ(ra'ıyyetler) ferâğ-ı bâl kesb edüb rûh-ı
mutahharına du'âlar ve berâyâ(yaradılmışlar) refâ'-ı hâl bulub merkad-ı
münevverine senâlar eyleyeler. Pes bu hayâl-i pür-medâr ile hâzır-ı ta-
gayyürât-ı gerdiş-gerdün ve bu me'âl-i sevâb-ârâyile nâzır-ı tebeddülât-ı
çarh-ı bukalemûn olub tahayyürde ve teseyyürde idi ki bir sabâh-i rû-
şen-misbâh Şehriyâr-ı serîr-i âsumân. Ya'ni hurşîd-i cihân-ârâ-yı deverân

yine cihân-ı mürdeye tâze cân ve zamân-ı efsürdeye rûh-ı revân verdi. Şöyle ki, sabâh oldı, eflâk-i türe-i mînâ(*sırça*)-renk rûşen ve hak-i hîre-i meynu (?)(*cennet*)sunun gülşen olub her âferîde murâdına erdi. Merhûm Bâyezîd Hân Hazretleri dahî şâhân-ı kadîm (15a) ve pâdişâhân-ı azîm resmince safha-i diyârı âsâr-ı şerî'ati ve etvâr-ı ma'deletiyle münîr ve arsa-i rûzgârı hümâ-yı sa'âdetinin kanadı altında müstenîr kılub

وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ 40

hükmiyle asâkiri zafer-şi'ârına bu esrâr ayân ve cünûd-ı sa'âdet-disârına bu efkârı beyân kılmağıçün buyurdu ki Dîvân-i Osmânî ve eyvân-ı Hakânî kurulub müşterî-tedbîr vezirler ki istikâmetle mavsûflar. Ve behram-heybet ağalar ve emîrler ki şecâ'atla me'lûflar(*ülfet tutmuş*). Ve keyvân-rıf'at hukemâ-i rûşen-zamîrler ki sa'âdetle ma'rûflar. Ve utârıd-ı fitnat(*zeyreklik*) debîrler ki sür'at-i tab'la ma'tûflar(*atâ bulmuş*) idi. Geçüb yer yer oturdılar. Ve mübâriz(*bahâdur*) Kapu kulları ki her biri ferzâne-i âlem ve cihân pehlivan Yeniçeri dilâverleri ki merdâne-i yekdâne-i benî adem'dir. Hıdmet makâmında şîr-i jiyân(*kagan arslan*) ve bebr-i beyân gibi pençelerini sevr-i(*öküz*) zemîni urub âyîn-i Divânı ve âdâb u erkânı yine yerlü yerine getürüb durdular. Ve kafasında (15b) katkat güneş-tal'at(yüz) ve kamer-behçet(*güzellik*) hubân-hitâyî ve türkân-yağmâyî kullar hıdmet makâmında durub. Ve çavuşlar yemîn ü yesâr Dîvân yasayub kimi izzetleyüb ve kimi urub ve serhengân-ı (çavuşlar) niheng-âhengler şihâb-ı peyker asâlarla rûy-ı Dîvânı sahn-ı âsumân gibi bezeyüb hidmetlü hidmetinde kâyim ve mülâyim olub yerlü yerinde durdular. Ve çâşnigîrân-ı zer-baft kaba vü sîmîn kemerler ve mizbânân-ı(*konukcı*) ta'âm-güsterler mücevher-serler

وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ 41

mefhûmunca besât-ı neşâtı ve simât-ı inbisâtı

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا 42

birle döşeyüb ol iclâs-ı(*meclis*) hâsda ve menâs-ı.....(kurtulacak yer) havâsda sîmîn sinilerle gûnâ-gûn ni'metlerden basît-i zemîn

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا 43

40 Âl-i İmran, 159

41 Enbiya, 8

42 Hud, 6

43 Tur, 19; Mürselat, 43

birle reşk-i besât-ı huld-na'îm ve kâse-i çînîlerle

وَأَنْهَارًا مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى 44

nev' nev' şerbetlerden bâdiye-i mücellâ mahsûd-ı ... kılub bir meclis-i müretteb ve bir mahfil-i mühezzeb (16a) eylediler tezyîn ki feleklerden melekler eyledi tahsîn. Çünkü hân-ı şâhîden

وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا 45

birle kim varsa şehriden ve sipâhîden murûdlarınca yiyüb sır (.....) oldular. Ve cân u dilden du'â-gû-yı Şâh-ı sâhib-i serîr oldular. Olki levâzım-ı ikrâm ve merâsim-i ihtirâmdır yerine getürdiler.

وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ 46

birle refî'(yüksek) ve vazî'(alçak) kavî ve za'îf, hass ve şerîf ganî ve fakîr, kebîr ve sagîr kim varsa her biri mekremet dehânını açub du'â-yı devlet-i rûz-efzûn ve senâ-yı baht-ı rif'at-hümâyûn okıyub Pâdişâhın işâret-i beşâret-nümâsına ve telattuf-ı tekellûf-güşâsına müntazır olub durdılar. Pes Sultân Bâyezîd Hân dahî cümlesini izzetleyüb mülâtafet ve mu'âtafet(bahşîş) gösterüb ve her birine merâsim-i şehriyârî ve levâzım-ı kâmkârî birle envâ' atıyyeler(bahşîş) ve esnâf matıyyeler(binidler) ihsân (16b) eyleyüb âhır ol ashâb-ı kirâm ve ahbâb-ı ızâm birle musâhabet ve mülâyemet ortasında baş getürüb sühan-ı rengîn ve hutâb-ı şîrîn birle zamîr-i pâkinde olan ahvâl ayân ve hâtır-ı pür-idrâkinden geçen âmâli(fikirler, ümidler) bir bir beyân kılub, "Sizler dahî ne dersiz?" dedikde, her ferd bir tedbîr ve her merd bir takrîr kılub niçe esrâr-ı hafıyye beydâr ve niçe rûz-ı nühfüte âşikâr olub, eğerçi ki çok re'y-i münîr ve hayli fikr-i müstenîr kıldılar. Lâkin cümleden ol merhûm ve mağfur ya'ni Sultân Selîm-i sâhib-umûr hazretlerine muvâfık ve erzânî ve mutâbık-ı hidâyet-i Samedânî anlayub her ferd, eğer zen eğer merd bu târîh-i muzaffer-ferr ve hümâyûn-eserle âmil olub, Mısra':

بَادَا أَبَدًا سَلَطْتَ مُلْكُ مَبَارَكٍ = ٩١٨

44 Muhammed, 15

45 İnsan, 8

46 Duha, 11

"Bâdee ebedâ Saltanat-ı mülk-i mübârek" deyü vird-i zebân ve kuvvet-i rûh-ı revân kıldılar. Hattâ reh-güzerlerde sıbyân bu târîh-i rengîn hoş-hân olub

شَهْ أَهْلِ رُومِ أَوْلَادِ سُلْطَانِ سَلِيمٍ = ٩١٨

deyü (17a) birbiriyle müşâ'are ve mükâleme eylerlerdi.Çünkü ekâbir ve düstûr bu hâl üzerine ırzâ ve tedbîr-i cumhûr bu minvâl iktizâ eyledi. Merhûm Sultân Bâyezîd Han dahî hezâr dil ü cân ile inâyetullah kâvil ve hidâyetullah mâvil olub ba'de'l-müşâverât ve akîbü'l-istihârât ol perverde-i esrâr-ı melekûtiyye ve sirişte-i âsâr-ı ceberûtiyye ve ser-rişte-i mişkât-ı (çerağ) ezva'-ı (aydınlık) furkânî ve misbâh-ı levâmî-i (ıldırayıcılar) envâr-ı Rahmânî, nevr-i hadîka-i padişâhî ve nûr-ı hadaka-i (göz bebeği) şâhin-şâhî, ferzend-halef ve bahr-ı dürr-sadef-i selef, âb-ı rûy-ı ecdâd-ı selâtîn-i ızâm, ya'ni Hazret-i Sultân Selîm Hân-ı âlî-a'lâm hıdmetlerini سنة ثمان عشر وتسعمائة 918 safer-i mübâreğinin yedinci gününde ki Cum'airtesi idi velî'ahd-ı Sultânî kâyim-i makâm-ı hakânî kılub, serîr-i saltanatu ve tedbîr-i memleketi

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا 47

birle teslîm ve âyn-i adâleti (17b) ve kavânîn-i hilâfeti

إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ 48

birle ta'lîm edüb dedi ki: "Ey nûr-dîdem ve ey server-i sînem! Bugün ki emr-i Rabbânî ve takdîr-i Yezdânî birle mâlik-i mülk-i diyâr ve serîr-i saltanat-ı şehriyâr oldun. Gerekir ki ad u sânimiz ve nâm u nişânımız gözleyüb ve âbâ-i kirâmımız ve ecdâd-ı ızâmımız izini izleyüb, şâhân-ı kadîm muktezâsınca ve pâdişâhân-ı azîm müdde'âsınca ref'-i mezâlim-i eşrâr ve ref'-i mekâdir-i ahyâr kılub, nâm-ı nîkle âleme dolasın. Sakın ki hemdem-i her ehl-i fesâd ve mahrem-i her bî-i'tikâd olub, huzûr deyü gaflete ve sürûr deyu işrete mâvil olmayasın. Ve taht-ı yedinde olanların diyânetini cinayete ve emânetini hıyânete mübeddel bulmayasın. Ve câh ü celâle ve mâl ü menâle mağrûr olub kalmıyasın. Ve re'âyâyı pay-mâl ve asâkire ibtizâl verüb hevâ vü heves bahrına dalmıyasın. Ve sûret-i silsile-i (18a) şın şehvetle gerden-i cânâ bese ve darb-ı dîde-i hâ halka ve şından sîne-i cenânı haste kılmıyasın ve vâv vebâlerinden dûr ve tâ-

yı töhmetinden mehcûr olub her gördüğüne eylemiyesin. Kâdir oldukça şeyn-i şehvetden pâk ol kim ânun ehlinin dîdesi rûy-ı vâv vav samta(ayb) ve pây-i tâ-yı töhmetedür. Her ki şiddet-i şeyn-i şehvetten nefsinı kurtardı hak katında hass oldu ve sin heves-i perîşândan ve sehv-i bî-pâyândan halâs buldu. Her ki hevâ-yı bî-gâyetten ve serpây-ı şehvetden emîn oldu dîdâr-ı hû kıldı ve lâyı-ı huld-ı berrîn oldu. Ve anlar ki tâ-yı nihâyet-i şehvet gibi peyveste vâv-ı vebâle karîn olub dîde-ihalka-i hâ misâl şeyn-i şenâ'ate yol bula. Akıbet pâymâl-ı dalâl olub makâm-ı esfeli's-sâfilîn ola sa'y eyleki ayn-ı adâletin gûşvâre-i akl olub âlemde i'zâz bula tâ dâl-ı devletin elif-i (18b) istikâmetle lâm-ı livâ gibi sa'âdetle ser-efrâz olub tâ-yı nihâyet rif'ate destres bulub mümtâz(seçilmiş) ola. Şöyleki her kişi sofrâ-i mim mâide-i(sofra ve hâzır olmuş ta'am) pür-fâyide-i adâletinle kuvvet ü kut (yetecek denlü ta'am) bula. Ve sâye-i râh-ı nevr-i nûr-ı sa'âdetinden râhat kesb edüb pür-huzûr olalar ve tâ-yı nihâyet memleket pâyân-ı devlete erüb halk-ı âlem huzûr bula" deyüb bir niçe hikmet-âmîz nasîhat ve bir kaç ibret-engîz vasiyyet kılub hall(çizmek) ü akd-ı(bağlamak) miftâh-ı umûrî ve rakt (ulaşmak) u fatk-ı (ayırarak) mesâlih-i cumhûrî re'y-i âb-ı nüfuz(geçmek) ve ateş-i nefâzına(geçmek) havâle edüb kendü zât-ı şerîfi ve unsur-ı (asl-ı mürdem, ya'ni od ve su ve yel ve toprak) latîfi bakiyye-i ömr-i girân-mâye-i kâmurânını ve âhar zindegânını bu mecrâ üzerine icrâ ve bu rızâ-yı marzî üzerine imzâ(geçürmek) eyledi ki min-ba'd zîr-i tâk-ı mihrâb-ı gerdûn-dûnda ve derûn-ı fezâ-yı pîrûze-i nilgûn-ı bî-sükûnda, ma'bûd-ı vâcibü'l-vücûda ihlâsla tâ'ât ve tazarru' vü ibtihal-i(zârî) hâsla münâcât ve tecevvü'(açlık) göstere ki

أَمِنْ هُوَ قَانِتٌ أَنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ 49

(19a) dür.Ve humûl(unudulmuşluk)-hâne-i zevâyâ-yı arzîni ve halvet-sarây-ı mekâmin-i(gizlüler) rûy-ı zemîni ibâdet seccâdesine mütteka(tekye) ve tâ'at besâtına süknâ(mekân) ittihâz(tutmak) edüb, ubûdiyyet yüzünü inâbet(tevbe-i küllî) cihetine ve tevbe semtine (taraf) iyâbet(dönmek) kılub ve derûnını deren-i(kir) ahlâk-ı reddiyedin (yaramaz) tâhir ve mücellâ ve bîrûnını ve seh-ı(kir) i'mâl-i deniyyeden(alçak) mühezzeb ve muhallâ kılub, Dimetoka nâm kûşe-i halvetde tûşe-i(azık) kana'at nefsine zâd ve tâyir-i kudîs-i rûhı kuyûd-ı dâm-ı emelden ale'l-ıtlak âzâd eyliye. Lâkin tedbîr takdîre muvâfık ve takdîr tedbîre mutâbık

gelmeyüb, bir vakt-ı sabâh Şehriya-r, bîmârhane-i ruşen-misbah, yani hurşid-i safrayî-mizac maraz yur kanına isteyüp ilac, kesret safradan gül-ruhsar-ı nilüfer gibi zerd olup soldu.

صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْتَهَا تَسْرُ النَّاطِرِينَ 50

mefhumuna mazhar oldu, (19b) ser ü bâlâsına bîd gibi ra'şa (*ditremek*) düşüb ve harâret-i garîziyyeden (*asliyye*) cismi yanub, tutuşub velebinde zerrâtdan bethâl ıder (*uçuk*) belürdi. Ve düvâr-ı devrândan (*baş çığzınmek*) ve sudâ'-ı girdiş-girdândan dimâğı muhtell olub delürdi. Âhır sekâmet-i mizâcına devâ arzusuyla asâya düşüb âlemi derbeder çaldı. Ya'ni sabah olub hurşid-i cihân-ârâ âleme sâye saldı. Her kişi pister-i gafletten bîzâr olub, meşgûl oldu kâna, kim ayş ü işrete, kim hizmet-i yârına. Merhûm Sultân Bâyezîd Hân dahî hâbdan olub bîzâr, gördi ki bu rûzgâr-ı nâ-hemvâr-ı zor-kâr emr-i Rabbânî ve takdîr-i Yezdânî birle cevher-i vücûdun araz-ı marazla ma'nız-ı hüvelnâka ve menzil-i infikâka düşürüb devlet-i sıhhati şaşurub avârız-ı yevmiyyeden (her gün ârız olan) ve fart-ı (hadden geçmek) yübûset-i hummâ-yı (gussa sıtması) hemmiyeden bedeni nahîf ve hayli za'îf olmuş.

*Bozılub i'tidâli tab'ı gitmiş,
İrüb pâyâna sıhhat va'de yetmiş,*

(20a) *Velî kat' etmeyüb dâhi recâyı,
Umub derdine her şeyden devâyı*

Nesr: Buyurdu ki, huzûr-ı şerîfinde ve mahzar-ı (*hâzırlık*) latîfinde olan feylesof-ı zû-fünûnlar (*sâhib-i fenler*) ve hâzikân-ı (*üstâd*) pür-fü-sûnlar ki, her biri kadem-i mübârekle Sokrat-ı rûzgâr gibi râhat-ı derd-i dil-hastegân ve nefes-i müteberrikle Bokrât-ı pür-iktidâr gibi merhem-i şifâ-yı dembestegân idi, gelüb nabzına el urub ve karoresin görüb, müddet-i yevminin ve yukza-i (*uyanıklık*) nevminin esbâb u alâmetine göre münzic (*bişürici*) muğlablar ve mümtezic (*karışmış*) şerâblar ve münâsib lu'âblar ve kurs-ı sandal u öd ve şekker-i buhûr u şerâb, tût-ı pür-sûd birle mutâbık hubûbât ve muvâfık rübûbât ile mübâşeret-i ilâcına ve takviyyet-i mîzâcına meşgûl olub cüvâriş-i (*sinirci ma'cunlar*) anberî gıdâlar ve devâil-i misk-ezferi (*kohulu*) devâlar buyurdular. Ammâ seyelân-ı (*akmak*) balgamîsini taklîl (*azaltmak*) ve gayelân-ı de-

mevîsini tahlîl(çezmek) edemeyüb, süddesi tefîh (açmak) ve hâtırı tefrîh(ferah eylemek) bulmayub vardıkça ihtirâk-ı(göyünmek) mevâd (maddeler) ve inhifâk-ı fu'âd(yürek oynamak) hâsıl edüb, (20b) zamân-ı kalilde ve miyân-ı sebilde devlet itmâma ve ömr encâma erüb tahtı lahta ve rahtı seng-i sahta değışüb, gül-ruhsârı nevşu ü nemâdan semûm-ı bâd-ı helâk-i inkisâra ve ser ü bâlâsı tarâvet-i revâdan, hücum-ı debur-ı(bâd-ı saht) inhısâra(eksilmek) yüz tutub, nerrâd-ı sekâmet ömr-i nakdini ütüb, şâhbâz-ı bülend-pervâz, rûh-ı mutahharı سنة ثمان عشر

وتسمانة - 918: Reb'iu'l-evvelinin beşinci gününde ki düşenbih gün idi.

51 فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُّقْتَدِرٍ

makâmına ikâmet gösterdi. Hemân sâ'at dervâze-i ravza-i mele'-i a'lâdan âvâze-i

52 بُشْرِيكُمُ الْيَوْمَ جَنَاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا

53 إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا

nefs-i mutmai'nesinin semâ'ına(işitmek) mele'-i feyzân(feyz) gösterüb, cenân-ı ferah-nâk ve revân-ı silk-i aşere-i mübeşşereye insilâk(dizilmek) buldı. Ammâ Şehriyâ-ı cihân-güşâ'nın ve kâm-kâr-ı meserret-fezâ'nın bu hicrân-ı ciğer-sûz ve musîbet-i âteş-efrûz, hâtır-ı âtır-ı müstenîrini (21a) dil-tenk ve âyîne-i zamîr-i münîrini âlûde-i jenk kılub, rûh-ı münîfine ve tab'-ı şerîfine kâr ve sîne-i latîfini sihâm-ı(oklar) efkâr efsürde vü efkâr (yaralu) eyleyüb, buyurdu ki, mahmiyye-i (hıfz olunmuş) Kostantuniy_ ye'de vaki' olan Câmî'-i cedîd önünde meşhed -i münevverini ve merkad-ı mu'attarını hâzır kılub ve şehir-i şerîf içinde olan ulemâ'-i ızâm ki, her birinin

54 وَالَّذِينَ أَوْتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ

birle kadrleri âlâdır. Ve meşâyih-ı kirâm ki her biri

55 إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىكُمْ

birle nefsi nefisleri kibrît-i ahmergibi hücum ve samt-ı(ayb) 'amma şifâ ve nâfi' ve nazar-ı bî-nazîrleri sümûm-ı hefvet-i(günah) enâma tiryâk-ı

51 Kamer, 55

52 Hadid, 12

53 İnsan, 22

54 Mücadele, 11

55 Hucurât, 13

ekber gibi devâ-yı dâfi'dir. Pes, her biri gelüb, envâr-ı şerî'at-i Mustafavî birle bir şem' olub, birbirine iktidâ ve merhûmun nemâz-ı şerîfini edâ eyleyüb

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى 56

hükmiyle defn eylediler.

Kasîde

Kıl nazar, ey âkıl-ı dânâ bu hâl-i âleme
Gör ne zulm eyler cihân bîçâre âl-i Âdeme

(21b) Hâdisâtıyla felek vasfından istersen haber,
Ejdihâ-yı heft-serdür gark olub yatar seme

Bir aceb cellâd-ı cânîdür bu dehr-i pîre-zen
Zahm urur zahm üstüne ammâ meded yok merheme.

Ey niçe şâdileri gam eyleyüb devr-i zamân
Vey niçe sûrı mübeddel eylemişdür mâteme

Gitdi çün ol şehriyâr-ı âdil vü âlî-tebâr,
Gözlerim nem olmayub bu hâlde dahi neme.

Neyledi dünyâyı div-i dûn işitdik ey azîz,
Mâlik olmuşuken Süleyman devletiyle hâteme.

Tâc,ı levlâk olmuşuken Mustafa'nın hil'ati,
Devr-i mekkâr anca mekr etdi o şâh-ı ekreme.

Ol iki sultâna bu dünya yozluk kılıcak,
Bu şeh-i âlîye eyilik eyliye dersin deme.

Hasretâ derda kanı ol şehriyâr-ı kâmkâr,
Bâyezîd bin Muhammed Hân ferîd-i rûzgâr.

Şimdiden gerü bekâ-yı çerh-i gerdân olmasun
Tâ ki devrinde anın cevr-i ferâvân olmasun.

Sernigûn olsun felek odlara yansın âfitâb,
Doğmasın hergiz kamer-i behrâm ve keyvân olmasun.

*Döne döne inledik devrinde çerh gördük,
Döne döne inlesün ol dahi ferhan olmasun.*

*Çünkü soldu ol adâlet gülistânı nâgehân,
Hârla dolsun cihan bağ gülistân olmasun.*

[22a] *Gitdi ol serv-i hurâmân çün rıyâz-ı cennete
Bâğ-ı âlemde dahî serv-i hurâmân olmasun*

*Bu musîbet-i derdle kankıyürek âh etmesün
Bu firâk u gussadan niçe ciğer kan olmasun*

*Ah kim! toprağa düşdi, nâgehân oldu tebâh,
Bâyezîd bin Muhammed tayyibe'l-lâhü serahu,*

*Fırkat odlarına yanarsa aceb mi? cânımız,
Kim, cihândan eyledi azm-i sefer Sultânımız,*

*Ol gül-i handânı kaptı nâgehân bâd-ı ecel
Gülmesün şimden gerü bu dîde-i giryânımız,*

*Bu musîbetle ki, yire girdi ol mâh-ı celâl
Göklere çıksa aceb mi? Keşfiyâ efgânımız,*

*Muhterik olduysa bir mihr-i münevver nâgehân,
Müstakîm olsun şeref-birle meh-i tâbânımız,*

*Devr-i çarh bî-karâr oldukça olsun ber-karâr
Şeh Selîm bin Bâyezîd, ol husrev-i devrânımız.*

*Dâr-ı ukbâda muazzez olduğunca ol azîz
Pâyidâr olsun cihânda devletiyle Hânımız.*

Nesr: Ammâ bu hâletten cünûdun hâturları gamgîn ve asâkirin gözleri nemgîn olub, nâle-i besyârdan ve nevha-i(sagu) bî-şumârdan felek tâsını sadâ-yı tanînle(sinek avâzı) memlû ve cihân kösünün gûşunu âvâze-i enînle dopdolu (22b) kılub, bu minvâl(kârgâh) üzerine giryân ve bu hâl birle hayrân olub, akıbet

قَاصِبِرٍ لِحُكْمِ رَبِّكَ 57

hükmiyle sabr-ı cemili pîşe

وَإِذْ كُنَّا نَسْمِعُ لَكُمْ بِكُرَّةٍ وَأَصِيلًا وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا 58

birle ecr-i cezîli endîşe kılub, ulemâ-i ızâm ve ümerâ-i kirâm dergâh-ı mu'allâya ve bâr-gâh-ı a'lâya ki: mukassim-i erzâk-ı halk-ı kâinâtdır: gelüb Şehriyâr-ı cihân-güşâyâ ve kâmkâr-ı sa'âdet-sîmâyapend-âmîz ve nasîhat-engîz sözler söyleyüb, dediler ki: "Ey Şah-ı vâlâ-makâm ve ey pâdişâh-ı bâlâ-bâm, zamîr-i münîr-i hurşîd-fitnata(*zeyreklik*), ve hâtır-ı âtır-ı bercîs-(*müşteri*) tînete rûşen ve mübeyyendir ki, şehriyârlara girye vü zârî ve ceza'(*figan*) ve kâmkarlara nevha vü nâliş ve feza'(*korhu*), hasâset-i akl-ı kalîlden ve rezâlet-i (*hârlık*;) nefsi zelîlden nâşîdir(*şâyî'*), Ârif oldur ki, âlâm-ı mufârakatdan(*ayruluk*) olan emvât ervâhı ve evcâ'-ı (*ağrılar*) hasretten gelen nüfus-ı mevtâ-yı eşbâhı(*kalıblar*)

وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا
وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ 59

(23a) mâsadakıyla ihbâ vü ihyâ kıla. Tâ ki a'lâ-yı me'âric-derecât

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ 60

den esâfil-i medâric-derekât

كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ 61

hübût(*inmek*) u sükût(*düşmek*) eylemiye ki

وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ 62

dür. Zîrâki her tulû'-ı(*doğmuş*) kemâle bir gurûb-ı(*batmak*) zeval ve her su'ûd-ı(*ağmak*) şerefe(*yüce yer*) bir nühûset ü vebâl ve her nüzûl (*inmek*) ü ikâmete bir intikâl mukarrerdür" deyüb tesellî-i hâtır-ı âtır

57 Tûr, 48

58 İnsan, 25

59 Bakara, 177

60 Bakara, 153

61 Enam, 71

62 Kalem, 52

(*gökçek kohulu*) ve tehallî-i(*bezenmek*) zamîr-i münîr-i rûşen-tedbîr kılub yerlü yerinde sâkin ve makâmlu makâmında mütemekkin oldılar.

Ammâ, mukarrir-i(*takrir edici*) resâil ve muharrir-i(*yazıcı*) mesâil zebân-ı şîrinle hikâyât ve beyân-ı rengînle rivâyât idüb aydur. Ol zamân ki hümâ-yı hümâyûn-ı(*mübarek*) cân-ı Bâyezîd-i sa'îd-i zamân. Ya'ni şehbâz-ı bülend-pervâz-ı revân-ı Bâyezîd Hân, alâyık-ı(*alâkalar*) irtibât-ı (*ulaşmaklıklar*) cismâniyyeden ve kuyûd-ı selâsil-i(*zencîrler*) heyûlâniyyeden sûret-fezâ-yı (23b) melekûta(*âlem-i bâtin*) sâye saldı. Ol vakt ol Şehriyâr-ı kudsiyü'z-zât ve kâmkâr-ı marziyyü's-sifât(*hoşnûd olunmuş*) hazretleri, çün ulemâ-i mütebahhir-i rûzgârdan ve meşâyih-ı müteahhir-ı pür-iktidârdan bu nesâyih-i müessir-revâyih(*râyihalar*) istimâ' edüb, gulüvv-i(*galebe eylemek*) tedbîr-i saltanat ve hücum-ı teksîr-i(*artırmak*) memleket kalb-i mübâreğinde ictimâ' kılub, bir müddet şehri Kostantîn'de sükûn gösterüb, âkıbet sefine-i hayâlâtında bâdbân-ı tasarrufât-ı memleket-güşâd ve zevrak-ı me'âlâtında rîsmân-ı tedbîrân-ı ma'delet-i mûnis-nihâd olub, her taraftan hevâ vü heves serenlerin çekişdirüb ve fikr ü hayâl dümenlerin yerlü yerinde bekişdirüb, gayret ü hamiyet engînine revân ve mütevekkil-i hallak-ı kevn ü mekân olub yine deryâ keleblerine tayerân, ya'ni deryâ yüzünden geştîlere süvâr olub Anatoli yakasına seyerân kasd etdi. Ancalayn deryâ ki, zehhâr-ı(*derin*) tab'-ı ulû'l-ebâr(*basîret isleri*) gibi bî-pâyân ve çeşm-i aşık-zâr gibi hunâbe (24a) feşân. Şöyle ki, tûl u arzı Bahr-ı Muhît gibi bî-hadd ü kenâr ve Bahr-ı Muhît katında bir katra-i bî-mikdâr, gavvâs-ı(*dalıcı*) vehm-teşhis(*anlamak*) umkunda(*derinlik*) nâdân ve sebbâh-ı(*yüzücü*) fehm-idrâk vüs'atinde hayrândır.

Nazm:

*Dil-i âşık gibi musaffâ,
Hevâyile velî mânend-i şeydâ.*

*Saçar kef her yana edüb hurûşı,
Değül bir lahza hâlî dilde cûşı.*

Nesr: Ve kenârında her geştî-i nehnek(*timsah*)-aheng-i (*kasd*) gûh-peyker ki,

وَكَلَّةُ الْجَوَارِ الْمُنْشَاتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَابِ 63

hasb-i hâlleri(*hâlleri mûcibince*) ve medârında(*dâyiresinde*) her felek-i harçenek(*yengeç*)-çeng(*kaynak*) ve ejdihâ-ser ki

وَجَرَّيْنَنَ بِهِمْ بَرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَقَرِحُوا بِهَا 64

suret-i ahvâlleri düşüb, Ankâ-yı Kâf ve hizber-i(*arслан*) masâff(*cenk*) gibi baş başa ve kanat kanada çatub dururlar. Ve pençe-i âhenînlerini kenâr-ı sahrâya ve umk-ı deryâya ururlar.

Mesnevî:

*Kılub remzile hasma arz-ı kîne,
Demürden pençeler urub zemîne.*

*Adüvv'ye ta'neyile taş atarlar,
Ki, her tâşile yüzbin baş atarlar.*

(24b) Ammâ hayâlât-ı ceng ü cidâlle dîvâneler gibi derunları safrâdan ve bîrûnları sevdâdan dolub ve me'âlât-ı harb u kıtâlle dimağları pür-hevâ olub heybetle niçe seng-i beyza ve rûyîn-ten(*tuc tenlü*) ve âteş-düm ve saf-şiken ejdihâları ki beççelerini(*yavru*) yumurdayiken uçururlar ve na'ra ile dağları yerinden göçürürler. Kanatları üzerine câ edüb her yana perr-i sîmîn açub uçarlar, bir nefesde niçe fersah(*oniki bin adım*) yol kat' edüb iklimler geçerler. Ve asâ-yı Mûsâ gibi dem urdukca odlar saçarlar ve gâh sâhirler gibi pençelerinde sağlu sollu rîsmânlar(*ip*) ve çârmıhlardan marpıçânlar (*dolanıcı ilan*) tutup tayerân(*uçmak*) ederler. Ve gâh mürşidân mâhirler (*üstadlar*) gibi rûy-ı deryâda batmayub bat gibi sîneleri üzerine seyerân ederler. Eğerçi ki her biri sûretâ bir ağzı açık dîvâne ve sevdâyî-meşreb veleykin şehriyârların her vechile feth u fütûhuna sebep olduğu cihetten (25a) buyurdu ki bir kaç sefine-i gerdûn-peyker (*sûret*) ve harçenek- lenger çeküb asâkir-i zafer-şi'âr ve cünûd-ı (*leşgerler*) sa'âdet-disâr birle

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِّ دَعَا اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ 65

63 Rahman, 24

64 Yunus, 22

65 Ankebut, 65

birle süvâr olub hümâ-yı sa'âdet-pâyesi Anadolu diyârına sâye salup feyz u cûd himmetiyle sebze-zâr-ı memlekete hüsn-i tarâvet(*tâzelik*) ve gülzâr-ı saltanata envâr-ı adâlet

۶۶ اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ

birle zîyb(*gökceklilik*) ü zîynet verüb ve rüsûm-ı(*nişânlar*) Osmânî ve etvâr-ı hâkânî birle 'âmme-i re'âyâyı ve dâ'iyye-i berâyâyı(*yaradılmışlar*) muktezâlarınca gördü. Şol ki kânûn-ı saltanat ve âyîn-i ma'deletdür icrâ edüb sûret verdi. Hattâ halk-ı âleme bir mesâbede(*mertebe*) şâdî vü sürûr ve ferah u hubûr(*şâdî*) hâsıl oldu ki bu müsebba'-i rengînin câ-becâ sayt u sadâsını hoş-hânlar latîf elhânlarla çâr-dâyire-i şeş-soffa-i heft-tibâk hâkden devâzde künküre-i(*burç*) nüh-revâk(*köşk*) evc-iefîlâke memlû ve cihan (25b) gûşını dopdolu kıldılar.

el- Müsebba'

*Fasl-ı nevrûz erdi gül vakti gülistân devridür,
Sohbet eyyâmı çemen hengâmı bostân devridür,
Vakti fevt etme geçer gerdûn gerdân devridür,
Kılma kim zerrîn kadeh elden ki reyhân devridür,
Ays u nûş avânıdur mürğ-i hoş-elhân devridür,
Şi'r ü inşâ mevsimi şâh-ı sühandân devridür,*

Mey getir sâkî gül eyyâmı Selîm Han devridür.

*Gül çemen tahtına geçti çün şeh-i âlî-cenâb,
Üstine pîrûze hayme kurdu çerh-i nüh-kubâb,
Geh sûtûn oldu şu'â-ı mihr âna gâhî tûnâb,
Ol tûnâba lâleler mismâr olub yâkut-ı nâb
Her taraftan kurdu günlükler yeşil-kızıl sihâb
Eyleyüb bezm ehlini bir cür'anile kâmyâb,
Mey getir sâkî gül eyyâmı, Selîm Hân devridür.*

*Hamlıklar eyleyüb sûfî iken açılmasun,
Mey gibi her yana eşki dökülüb saçılmasun,
Puhtesine aldanub gönlün sakın kapılmasun,
Sen hidâyet-i hakdan um kalbin yanıp yakılmasun,*

*Tek der-i dildârla meyhânededen sapılmasun,
Tevbe kapusu bîgâne yapılub yapulmasun,
Mey getir sâkî gül eyyâmı Selîm Han devridür.*

(26a) *Tut belâbil pendine gülşende gül gibi kulağ,
Azm-i gülzâr et sabâ bigi, deme yakın ırağ,
Gussa-i ferdâyile urma lâle-veş bağruna dağ,
Kısmet emrüze elbette erür oldukca sağ,
Koma nergis gibi elden sürü ayağında ayağ,
Meclis içre şeb-i çerağî câmile yakub çırağ,
Mey getir sâkî gül eyyâmı, Selîm Han devridür.*

*Bülbül-i hûnîn dilin her katra çeşminin nemi,
Asdı verd-i tâzenin gûşına dürr-i şebnemi,
Dil olub söyler çemenler yoncalar açub femi,
Vaktudur cür'anla gel İsâ-veş ey cân mahremi,
Şişesine sûsenin pür kıl gülâb-ı Meryemi,
Turyurt (?) şeh-i devletinde içelim câm-ı cemi,
Mey getir sâkî gül eyyâmı, Selîm Hân devridür.*

*Gel nigâh et çeşm-i ibret birle bâğın râğına,
Lâlelerle görünce benzer ciğerler dâğına,
Goncadan takub cers gül bülbülün ayağına,
Mürg-i cânı kapûben iletdi serv ayağına,
Kim bilür ermeme bağın bir dahi bucağına,
Gülistânın döke saça cür'alar ırmağına,
Mey getir sâkî gül eyyâmı, Selîm Han devridür.*

*Encüm-i ezhârla reşk-i sipihr olub çemen,
Sanasın hurşiddür gül-yâsemen-i ikd-peren,*

(26b) *Bir güneş-tal'at kamer-behcet güzeldür nârûn,
Çeşmi nergis, haddi lâle ârız berk-i semen,
Gonca boynunda kızıl vü alayile misk
Keşfiyâ ayş üzre ol dağılmadan bu encümen,
Mey getir sâkî gül eyyâmî .i.Selîm Hân; devridür.*

Nesr: Çünkü ol civân-ı hûb-elhân bu nazm-ı rengîni hoş-hân oldu. Sadâ-yı rengîn-âvâsından(âvâze) ve nevâ-yı hevâ-bahşâsından âlem

doldı. Şöyle ki her kişi pür-zevk ü safâ oldı. Ammâ ol şehriyâr-ı lâyıık-ı gufrân ve ol kâmkâr-ı cennet-rıdvân dahî bir zamân hurrem ü handân ü ferhân(şâd) bu ebyâtın zımnında olan ma'nâ-yı tenbîhü'l-gâfilîn (uyarmak) ve teşvîkü'l-vâsılını(kandırmak) anlayub, tekallüb-i(dönmek) ahvâle ve tebeddül-i(dönmek) âcâle(vaktler) göre alâ-rağm-ı rûzgâr (kevnî) ve bir şek-i hassâd-ı nâ-bekâr gûh be-gûh şîr-i jiyân-ı(anırur arslan) ve bebr-i beyân bigi sahrâ be-sahrâ ve sû(taraf) be-sû ve kara be-kara tâ be-serhadd-i Ankara ber-muktezâ-yı

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ 67

(27a) (hükmiyle) mahremân-ı devlet-hâh ve nedîmân-ı sa'âdet-câh birle kâm-bahş ve kâm-kâr, gereği gibi ol bahâr av u şikâr idüb, e'âdînin âteş-i havfla sînelerini sûzân ve ciğerlerin büryân kıldı. Tâ şol vakta değin ki, hokkâbaz-ı zamân hokka-i leyl ü nehârda mühre-i(boncuk) mâh-ı tâbân-ı rahşân-ı pünhân ve tâs-ı âteşîn hurşid-i draşşânı nihân edüb rûzgâr-ı zorkâr(zâlim) bâd-ı sarsarla(sovuk yel) hem-nefes ü yâr olub, sovuk latîfeyle ve serd ahbârla âlemin beynisin dondurub mir'ât-ı rûzgâra gubâr tor tozutdı. Ve pîr-berf şitâ-yı âteş dili, kavî heyâkil(şekiller) herkeşi post-pûş idüb halk-ı kâinât ateş-perestâr gibi ocak mihrâbına yüz tutdı. Ve mehter-i bâd-ı şitâ rûy-ı arza nat'-ı (döşek) billûrîn ve 'imâd-ı eşcâra çâdır-ı sîmîn vaz' etdi. Pes Şehriyâr-ı âlem-şikâr dâhi bu hâleti görüb kışlak ecliçün Burûsa diyârına ve sarây-ıâlî-medârına(dâyire)yüztutdı. Gelüb ol (27b) kışanda demdeme-i (âvâze) kös-i sa'âdetini safha-i(kağıdın bir yüzü) rûzgâra memlû ve zezeme(âvâze) horos adâletini arsa-i(ev ortası) diyâra dop-dolu kıldı. Şöyle ki, şahbâz-ı savletinin(hamle) heybetinden ve sîmurg-ı şecâ'atinin şevketinden muhâlefet-i saltanat ve münâza'at-i(çekişmek) hilâfet kılanları güncişk-i(serçe) bî-karrâ ve cem'iyet-i sâr(sığırcık) gibi târmâr ve ciğerleri pür-hârhâr(tasa) olub, rezâletlerini(hârlık) ma'lûm ve nedâmetlerini(peşîmânlık) mevsûm(adı belli) bilüb, pür-hâlet ve bî-mehâbâ(meyl)

يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا 68

deyüb, hasret eliyle nedâmet per ü bâlını(kanat) yoldı. Ammâ ne fâyide şol ki ezel-i âzâlda mukadder ve mukarrer olmuşidi oldı. Erbâb-ı (işler)

67 Ankebut, 20

68 Nebe, 40

hâle ve ashâb-ı makle(söz) bu ma'nâ rûşen ve mübeyyendir ki, havâdis-i (yeni belürmüşler) dehr-i pür-eserden bir hâdis yokdur ki cevâzib-i (çekiciler) kazâ vü kaderden bir câzibile tebdîl olub, ol hâlde hîle müfid ve savâbık(öñürüşmüşler) gün(olmak) u fesâddan(bozulmak) bir lâhıkıyla tezyîl(etek ziyâde eylemek) bulub ol hâlde re'y-i akl-ârâ(akl bezeyici) sedîd(doğru) ola. Pes Şehriyâr-ı hakân-ı tedbîr ve kâmkâr-ı Süleymân (28a) teshîr, Ol ki, emr-i lâzımdır yerine getürüb, yetüreceklerini yetürüb ve bitüreceklerini bitürüb devlet ü sa'âdetle ol kış bî-hüzn ü teşvîş Bursa da kışlayub,

أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ 69

mefhûmunca münâza'at ve muhâlefet kılanların kârlarına itmâm ve rüzgârlarına encâm(son) virüb, yine devletle evvel bahârda şehr-i Kostantiniyye'ye gelüb

وَأَقْسَطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ 70

birle âmil olub, her vechile umûr-ı(işler) vilâyete vâlî(hâkim) ve ri'âyet-i re'âyâya râ'î(güdücü) oldı ki, hadd-ı beyândan ve add-ı ıyândan mütecâvizdir(geçici), pes, her kişi devâm-ı devletine ve kıvâm-ı şevketine du'âlar ve senâlar kıldı. Ammâ mücerribân-ı(tecrübe ediciler) evzâ'-ı ahvâl-i rûzgâr ve ukd-güşâyân-ı(müşgül hal edici) nüküş-ı esrâr-ı ahbâr aydur. Mezkûr şehriyâr-ı gerdûn-câh ve kmkâr-ı encüm-sipâh, bu kal'a-i gûh-girdârı (amel) ve bu hisâr-ı zemîn ü kârı ki aded-i eyyâm-ı sâl-misâl, üçyüz altmış şâmi hü'l-erkân(yüce rükünlü) burc u bârû-yı (28b) felek-âsâ (gibi) ve şumâr-ı hefte-i pîrûze-i heft rûz-vâr kırksekiz râsihü'l-bünyân (muhkem binâlu) der-i dil-güşâ üzre senbûsevâr bir sûr-ı(dâyire-i şehr) müşeyyedir (kireclü). Üstüvâr(muhkem)

Nazm:

Senbûse gibi seh köşe leykin,
Cânbahş hevâsı çün müselles.

Nesr: Bir binâ-yı hâtır-güşâ ve bir fezâ-yı(meydân) meserret-fezâdır(şâdılık arturucu). Bir müddet kendü zât-ı nîk-bahtına tahtgâh ve asâkir-i sa'âdet-rahtına bârgâh-ı penâh kıldı. Ammâ yine bir zamân-ı

hurremde ve evân-ı(vakt) hoş-demde ki kûşe-i bâğ-ı sebze-i bukâlemûnla (dürlü dürlü) perr-i tâvûs bigi zibâ vü müzeyyen ve kenâr-ı râğ-ı(dağ) zinet-i gûnâ-gûnla bezm-i Keykâvûs(bir pâdişâh) gibi ra'nâ ve mukannen(kânûn üzre). Her dâmen-i gûh pür lâle-i hunîn ve her girîbân-ı gonca-i pür-jâle-i(çeh) nûrîn leb-i cûyibâr(ırmak) pür sebze-i hatt-ı çemen ve safha-i gülzrâ-ı pür nokta-i yâsemen, reşehât-ı (sızındular) şebnem-mu'attar(gökcek kohular). Ve nefehât-ı mu'attar (gökcek kohulu) ve nefehât-ı(râyihâlar) sırgam- سیرغم (yüzerlik) mubahhir-i (buhûr olmuş) çemen mazhar-ı beşâreti

فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ 71

ve işâret-i anâdil(bülbüller) müş'ir(bildürücü) kelimât-ı

كَلِمَاتٌ تَامَّاتٌ

olub, her ferd pür cûş ve her merd sâhib-hurûş oldu. Bu safâyile ol Pâdişâh-ı hümayûn-haşmet(heybet) (29a) ve şehinşâh-ı gerdûn-azamet, hevâ-yı sahrâ ve heves-i tebdîl-i hevâ kılub, yaylak adına etrâf-ı diyârî temâşâ ve eknâf-ı (bucaklar) rûzgâr hurrem ü handân, bir zaman âv u şikâr iktizâ edüb, buyurdu ki: "Çemen sahnında serâperde-i(günlük) Hâkânî ve otak-ı gerdûn-revâk-ı(köşk) Osmânî kurulub sahrâ-yı hâmûn (düz yer), çitr-i hümayûn-ı(mübârek) rengârenkle reşk-i sahn-ı bukalemûn oldu. Güyâ ki, aks-i ebr-i bahâr-ı gûnâ-gûnla rûy-ı zemîn tengâ teng doldu.

قصیده

سپیده دم که زَنَدخیمه خسروآفاق
 برای موکبِ قدرش فرشته اقبال
 درونِ آبِ روانِ زین سرور یافت صفا
 کشاده شد دلِ صحراز نزهتش چو فلک
 شنیده کوه صدایش زچاروان بَرَجست
 بهر طرف که دلِ شه هوایِ سیران کرد
 بمنزلی که نهد خیمه مهتر قدرش
 چو دید خیل ستاره غبار لشکر شاه
 شهی که نام هسیون او بکلکِ قدر
 شهی که چون بزبان آورم مناقب او
 خجسته حضرت سلطان سلیم روشن رای
 بجانمی که توجه کنی بقال نکو
 بنطع خاک براند جواسب دولت را
 برای خاک رهش صیرفی: چرخ فلک
 زگشتهای عدویت بزیر چرخ نگون
 غلام چترهایون تست مهتر چرخ
 زبان حاسد بدگوئیده تیغ اجل
 وراست سکه نصرت عین استعلا
 به فرقی چادرِ زردوز عرش بارگهش
 زنون نعل سمندش زمین مثال فلک
 اگرچه قصد شهنشاه عیش بیلاق است
 هنوز نامده بیرون زبانه تیغش
 امیر مطرب بزم که زهره چاکرست او
 غزاله ایست که در شیوه غزل خوانی
 زمهر طلعت خود بزم شاه روشن ساخت
 زنعمة نفست ای نگار سیمین ساق
 شکنج زلفِ تویر گردنِ چوکا فورث
 صمیم قلبی من افتراقه مجروح
 بپاء وصلته عادَ فی الفوادِ حیات
 کُلِ سفیدِ رُخت برکنارِ پنجه زلف
 اگر خیال لبث دردلِ کذرد
 زمشریت دهنت ای طبیب خسته دلان
 کُلِ رُخِ تویرین خیمهای تویرتو
 چو دید بحر جمالت قوَج دریا
 مَهِ جمالِ توازِ کاکلِ عرق کرده

چو آفتابِ سعادت بجانب بیلاق
 کشیده زابلقِ دولت دم عروج بُراق
 که در میانِ چمن زدسماع ان اشواق
 خمیده شد قدگردون بخدمتش چون طاق
 چو دید بیشه سپاهش بسینه دادیتاق
 بقرق خویش دهدماه و آفتاب قوناق
 سزدکه اطلس کردون شوددر اوتاق
 بسانِ کحلِ عزیزِ کشیده در آماق
 نوشت کاتبِ قدرت بخامه براوراق
 چو ذوالفقار شورد کَلکِ من باستنطاق
 که از فروغِ ضمیرش ضیا برداشراق
 براه شمس و قمر مید وند همچو اولاق
 دود پیاده براهش شه فلک چوسولاق
 فشاند لعل و کهر باز مردین اطباق
 زمین پرست سراسرزیایه وقواق
 که بر میان زخطِ استواکشیده نطاق
 گلوی خصم جگرخون گرفته دستخناق
 وراست خطبه دولت زروی استحقاق
 چوشمسه یست مذهب قباب هفت طباق
 نوشت عینِ هلالی بصفحة اوراق
 ولی زبیم شود جانِ خصم تلخ مذاق
 درون خصم شداز آتش هلاک حراق
 فزوددردل مشتاق صد هزار اشواق
 بسحر غمزه رپوده قرار صد مشتاق
 بمطلعی که منور شده ست از و آفاق
 زنند چرخ برنکِ حجاز بان عشاق
 کشدز مشکِ عروسِ جمال را اطواق
 ودمع عینی فی اشتیاقه مُهراق
 لِنارِ حسرتِه زاد فی الحشا احراق
 چوماه چارده شددر مینان چنکل راق
 زغصه حلقِ صراحی شود اسیر قُواق
 چه باشدار دهی این زهر خورده را تریاق
 چو آفتابِ فروزان شده ست در احداق
 فتاده در خوی شرم ازحیابه استغراق
 هزار خوشه پروین زده است بر معلاق

برای آنکه نثار آوردرگه شاه
شهی که تیغ بیانش دم سخند انی
شکفته برچمن فکر غنجهء شعرش
کنار کلشن طبعش که پر کُلِ نظمست
بعهد شاه مزن لاف شاعرهء کشفی
همیشه تاکه شه آفتابگاه سحر
مدام تاکه سپاه ستاره جمع شود
پناه ذات تو باد اهدایت هادی

چودر های ستاره برین معنبر طاق
زبان ناطقه ابکم کند دم انطاق
چودستههای کُلِ تازه است برآوراق
لبالیستجهان ان گرایم اخلاق
مسلمست مراور اسخن باستحقاق
زند بقلة کھسار رایت اشراق
چوخیل شاه بگردحوالی او تاق
سپاه جاه تو بادا عنایت خلّاق

دل سلیم تو دایم متیم اعطاف
کف کریم تو هر دم مقسم ارزاق

Nesr: Bu şevket-i şâhî ve satvet-i sipâhî birle teseyyür-i(seyr eylemek) yemîn ü yesâr ve bir müddet âv-ı şikâr kılub, âhar ol makarr-ı(karargâh) bârgâh-ı selâtîn-i ecddâ-ı ızâm ve müstekarr-ı(karargâh) hargâh-ı havâkîn-i(cem'-i hâkân) ecdâd-ı kirâm, mahrûsa-i diyâr-ı ahsene, ya'ni tahtgâh-ı dâr-ı Edirne'ye gelüb hazm-ı(muhkem ihtiraz) metîn ve mecd-i mübeyyin(bellü) birle bir mikdâr ol diyâr-ı sa'âdet-medrâda karâr kıldı.Ammâ bir gün yine ol mümehhid-i (döşeyici) kavâ'id-i (temeller) millet-i Rabbâniyye ve ol müşeyyed-i (berkidici) mebânî-i(binâlar) Devlet-i Osmâniyye, râfî-i(yüceltici) merâtib-i ulemâ-i İslâm ve nâsib-ı(dikici) menâsib-ı fudalâ-yı kirâm, ya'ni erkân-ı devlet ve a'yân-ı memleket ki, her biri hüsn-i fikret ve sıhhat-rü'yet birle ve re'y-i müşkül-güşâyî ve tedbîr-i sevâb-ârâyî(bezeyici) birle ma'rûf ve me'lûf(ülfet tutmuş) olub, bânî-i(binâ edici) kavâ'id-i dîn ve sebep-i âyîn-i(töre) nizâm-ı mülk-i yakîndir.

إِذَا أَرَادَ اللَّهُ تَعَالَى بِمَلِكٍ خَيْرًا قَيِّضَ لَهُ وَزِيرًا صَالِحًا إِنْ نَسِيَ
ذِكْرَهُ وَإِنْ عَمِلَ خَيْرًا أَعَانَهُ 72

ve ashâb-ı tuğ u aleme ve erbâb-ı tîğ u kaleme ki, her biri berâ'ât-ı ibârât-ı (31b) şîrîn birle rütbet-i(mertebe) ulyâya(yüce) ve siyâkak (sürmek)-tezyîn birle gâyet-i kusvâya(nihâyet) erişüb metâli'-i(doğacak yerler) kitâbları mekâti'-i(kesilecek yerler) lâyık ve mebâdi'-i(evveller) hitâbları mesânî-i muvâfık olub, güşâyende-i ukde-i feth ü nusret ve

nigârende-i(*nakş edici*) çehre-i izz ü rif'atdır. Fasîh lisân ve rûşen beyân ile tûfî-vâr şekker-nisâr nükte-i

كَجَنَّةٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَرَوْضَةٍ زَيْنَتُهَا الْأَنْهَارُ 73

sâdır olub, dedi ki,"Bu gün ki, vâris-i selâtin-i mâziye-i(*geçmiş*) ehl-i İslâmım. Ve hâris-i(*saklayıcı*) dîn ü îmân-ı havâkîn-i(*cem'-i hakân*) sâbıka-i(*öñürdü*) âlî-a'lâmım(*cem'-i alem*). Bi-hamdi-lillâh ve'l-minne ahter-i ihtiyâr-ı iktidârım(*kudret*) ufk-ı(*gök kenârları*) siyâdetten burc-ı sa'âdete hem-ser ve kevâkib-i mevâkib(*cem' olunmuş leşkerler*)-iştihârım farak-ı firakdâna(*iki meşhur ılduzdur*) berâberdir. Hâtır-ı âtırıma bu hayâl hutûr(*geçmek*) ve bahr-ı zamîr-i münîrimden bu ma'nâ ubûr(*geçmek*) eyler ki, umûr-ı(*işler*) devlet-i dünyâ ve dîn ecdâdım zamân-ı adâletimde tâze nizâm ve esâs-ı(*bünyâd*) şevket-âyîn rif'at-i İslâm-ı selâtin evân-ı(*vakt*) rif'atimde her vechile kıvâm bula. Zîrâ ki, indallah makbûl ve inde'n-nâs ma'kûl olan temhîd-i(*döşemek*) (32a) dîn-i İslâm ve teşyîd-i(*muhkem eylemek*) Kelâm-ı kadîm-i mu'ciz-nizmâdır ki, Hakte'âlâ

إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ اللَّهِ الْأَسْلَامُ 74

deyû buyurmuşdur. İmdi bu ma'nâ-yı rûşe-beyânla ve bu îmâ-yı(*işâret*) sa'âdet-nümâyile yek cihet ve yek dil dilerim ki, ol dâll(*azgun*) u mudîll(*dalâlet verici, azdurıcı*)ve muhtell(*halel bulmuş*) u muhill(*halel verici*) ser-i tavîle-i mehâzil(*hârlar*) ve eşrâra, ya'ni İsmâ'îl-i bed-girdârın ve yanında olan asâkir-i şekâvet-şi'ârın sühan-i nâ-pâkları bî-usûl ve zât-ı bî-idrâkleri zalûm(*zulm edici*) u cehûl(*katî câhil*) olub, edille-i(*deliller*) inâd-âmîz (*ünegülük*) ve bî-savâbla tahfif-i(*yeyinletmek*) şerâyî'-i mübîn-i(*bellü*) dîn-i Ahmedî ve istişhâd-ı fesad-engîz-i nâ-müstetâbla(*çirkin*) tahkîr-i(harılmak) bedâyi'-i âyîn-i Muhammedî kıldıkları sebebden kasd kıldım ki, varub eğer inâyet-i Samedânî pîşvâ(*imâm*) ve hedâyet-i yezdânî rehnümâ(*klavuz*) olursa cünûd-ı rimlâ-âsâr (*kum eserler*) ve huyûl-ı encüm-şumâr(*yıldız şayışlu*) birle pâyimâl, top u tüfenk ve nâm ü nişânlarını varlık cerîdesinden(*defter*) hak(*silmek*) edem. Hemân âlet-i cenk ü cidâl ve esbâb-ı harb u kitâl neyse ihzâr edüb çıkmak (32b) ardınca olun" deyû fermân-ı kadr-tüvân(*kudret*) ve hükm-i kazâ(*hükm*)-cereyân(*akmak*) oldukda

73 Hadis

74 Âl-i İmran, 19

hemândem hurrem ve bî-gam ekâbir-i düstûr ve asâkir-i cumhûr dergâh-ı gerdûn-iştibâhında (me'âl) yüz yere koyub, fevâid-i(fâyideler) kelimtâ-ı şehriyârla ki, menşûr-ı(berat) haytâ-ı ebeddir. Ve ferâyid-i (ferîdler) sunûf-ı ibârât-ı mu'ciz-âsâr-ı kâmkârla ünvân-ı(nişân-ı pâdişâh) sa'âdet-i sermeddir (ebed). Huzûr-ı cân ve sürûr-ı revân kesb edüb, her biri mekremet (kerem) dehânını açub ve söz yerine şekker saçub, kıstâs-ı(ulu terâzü) azîm ve mikyâs-ı(ölçü) müstakîm birle güftâra gelüb, dediler ki, "Ey şehriyrâ-ı kâmkâr ve ey kâmkâr-ı pür-iktidâr hak budur ki,

Beyt:

*Re'yinin her nüktesi pîrâye-i mihr-i münîr,
Fikrinin her şemmesi sermâye-i çerh-i esîr.*

Nesr: Bugün ki,tüğ-i âbdâr-ı hûn-feşânın şerbeti düşmen-i yâbis-mizâca sebep-i seher(uyanıklık) ve güz-girân-ı cân-sitânın darbeti encümen-i(dirnek) hasm-ı pür-ihdiyâca devâ-yı sededdir. Her vechile âsâr-ı saltanatda ferd ve her nehçile(tarîk) (33a) etvâr-ı ma'deletde anılır merdsin. Her hayâl-ı rengîninizde bir latife-i nihânî medfûn olub, akvâ ve bî-kusûr ve her misâl-ı vâcibü't-tahsîninizde bir nazîfe-i(pak) me'ânî mahzûn olub a'lâ ve nûrun alâ nûrdur. Biz bendelere hemân yoluna bâş u can oynamak boynumuza farz ve nefsimize karzdır. Zîrâ ki, ol ma'den-i eltâfın ve ol mahzen-i a'tâfın (bahşişler) sa'âdet-hizmeti fihrist-i(evvel-i kitâb) hâcât-ı erbâb-ı celâl(ululuk) ve ser-defter-i mühimmât-ı ashâb-ı kemâldir (temamlık). Hemîşe devlet-i bî-girân (hadsiz) ve şevket-i bî-pâyân(sonsuz) ikbâl-i(devlet) hümâyûnuna hem-inân(beraber) ve önünce bedrika-i(yoldaş) püyân(elçi) olsun" deyüb, cebîn-i(alın) itâ'at-i atebe-i(eşik) pür-istitâ'tine(kudret) koyub, "fermanberiz" dediler. Pes hemân ol hengâmdan(vakt) ve ol eyyâmdan ol tâyife-i nâ-pâkin kal' (koparmak) ve ol gürûh-ı bî-idrâkin kam'ı maslahatı(götürmek) için

يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ 75

birle âmil olub, Şehriyâr-ı cihan-güşânın ve şâhinşâh-ı meserret-fezânın havza-i(dâyire) hükûmetinde (33b) olan bikâ'ın(buk'anın cem'i ki, bir pâre yere derler) kadılarına ve serdâr-sâlârlarına(başbuğ) ve taht-ı saltanatında vâki' olan kılâ'ın(kal'alar) sancak beğlerine ve dizdârlarına

hük-m-i hü-mâyûn-ı Hâkânî ve tuğrâ-yı(nişân-ı pâdişâh) garrâ-yı gîti-sitânî(cihan alıcı), memleket-ârâ-yı Sultânî yazılıb, berid-i(peyk) râh-peymây(yol ölçücü) ulaklar ve peyk-i kâr-âzmây(iş diñici) kullar eline verüb, etrâf-ı diyâra ve eknâf-ı kenâra perâkende kılub, mazmûn-ı(ma'nâ) meymûnunda (mübârek) ve fetvâ-yı(ma'nâ) hü-mâyûnunda (mübârek), emr-i şerîf-i vâcibü'l-iz'ân(vâcibü't-teslîm) ve hük-m-i münîf-i(şerîf) âlî-şân böyle cârî oldu ki, asâkir-i zafer-şi'âr bî-kusûr ihzâr ve erzâk-ı berâyâ (yaradılmışlar) ve a'lâf-ı(alefler) metâyâ(çar-pâyân) ecliçün kırk bin çâr-pâ nüzul istihzâr kılub ve yât u yârâğın müretteb onbin aded azeb donadub, yarar refik ve âsân tarîkla Gelibolu ma'berinden(geçit) Yenişehir ovasına irsâl ve bu ma'nâda isti'câl kılalar. Ve kendü zât-ı pür-idrâki dahî sene ısrîn ve tis'a-mi'e:920 muharremünün yigirmi üçünde, yekşenbih gününde

تَسَافَرُوا تَصِحُّوا تَغْنَمُوا

birle âmil (34a) olub, diyârâ-ı ahseneden, ya'ni mahrûsa-i Edirne'den sâ'at-ı meymûnda ve evktâ-ı hü-mâyûnda ki,tâvûs-ı nûrîn-cenâh(kanat) hemçün meh-ruhân-ı subah(güzellik) çehâr-bâliş(çar köşe yasduk) gerdundan ve manzar-ı heft-kâh-ı(köşk) zümrüd-gûndan arz-ı dîdâr ve tecellî-i ruhsâr kıldı. Şâhinşâh-ı âlem ve pâdişâh-ı benî-âdem dahî safâ vü huzûr u şâdî ve sürûr birle handân ve mesrûr, hallâk-ı cihâna tazarru'-ı bî-pâyân ve rezzâk-ı ehl-i âlemîne münâcât-ı firâvân kılub dedi ki: "İlâhi sen ol dâ-nâsın ki, dâ-yire-i lûtfunda bir nokta değildir iltimâsât-ı (hâcetler) erbâb-ı hâcât(isler). İlâhi sen ol bînâsın ki, katunda hüveydâdır(bellü) niyâz-ı nâliş-ı ashâb-ı münâcât. Bu bende-i za'îf ve bu efkende-i nahîf,

وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ 76

mefhûmuyla mühennâ olan kâmkârların fütûh-ı mukarrerleriçün ve işâret-i rûşen-beşâretî

وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا 77

mâsadakınca pâyımâl-ı hâk-i hûn-âlûd olan şühedâyiçün (34b) ve beşâret-i rûşen-işâret-i

76 Hac, 71

77 Nisa74

رَبَّنَا افْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ 78

birle teşne-i tîğ-ı âteş-dûd olan su'dâ(*nîk bahtlar*) için seferim mübârek ve mesrûr ve a'dâmı mübtezel(*hâr*) ü makhûr kıl" deyüb, çehre-i ubûdiyyeti hıdmet türâbından ve cebhe-i hıdmeti ibâdet mihrâbından kaldırub, evrâd u ezkâr ve a'zâr(*özrler*) u istiğfar neyise yerine getürüb, hulus-ı niyyetle inâye'tullaha i'tikâd-ı küllî ve hüsn-i taviyyetle irâdetullâha inkıyâd-ı(*bağlanmak*) cibillî gösterüb, bu haşmet(*ululuk*) ü şevket-i şâhî ve şükûh-ı(*heybet*) u şehâmet-i pâdişâhî birle "niyyet-i gazâ ve inâyet-i mu'cizât-ı Mustafâ" deyüb, bir semend-i(*kola at*) felek-meydân ve bâd-pây-ı kavî heyâkil(*sûretler*) ve bir nevted-i(*esb*) melek-seyrân ve ra'd-âvâ(*gök gürlmek*) vü berk(*şimşek*), meşâkil-i(*şekiller*) nusret-perçem ve fırsat-düm, kazâ-tuvân(*kuvvet*), kadr-pûyân(*yelici*), ejder-düm, âhen-süm (*toynak*), zafer-sîne, zuhal-kîne, kamer-sür'at, merrîh-heybet, şihâb-licâm ve evhâm-kâm, hurşîd-zeyn, cemşîd-tezyîn (35a) pervîn (*ülker*)-mıh ve meh-rikâb, âb-seyr ve âteş-şitâb, çarh-gerd(*degzinici*) ve firakdân(*iki yıldızdır*)-çeşm kavs-i kuzah(*elegim sağmal*)-gerden ve ra'd-hışm sammûr-mûy ve ferhunde-hûya süvâr olub, erkân-ı devlete ve a'yân-ı saltanata ki, her biri fâris-i(*atlu*) sahn-ı izzet ve hâris-i(*saklayıcı*) hısn-ı(*hisâr*) devletdir. Yüz lutf u iltiyâm(*yumuşaklık*) ve bin izzet ü ihtişâm(*ululuk*) birle selâm-ı ihtirâm(*hürmet tutmak*)-aksâm verüb,

تَوَكَّلْتُ عَلَى الرَّحْمَنِ وَقَوَّضْتُ أَمْرِي بِاللُّطْفِ وَالْإِحْسَانِ 79

deyüb, râyât-ı(*alemler*) ikbâline ca'd-ı(*kıvırcık*) zaferden perçem ve turre-i(*ön saç*) a'lâmına hûn-ı adüvden hıdâb-ı(*boya*) bakam(*al renk*) kılub, sancak-ı İslâm küşâd ve izhâr-ı adl u dâd edüb, asâkir-i zafer-şi'ârını pâydan tâ farak göm gök pulâda gark kılub, azm-i şark ve a'dâ-yı devleti âteş-i tîğla kasd-ı hırak kılub, bu ebytâ-ı garrânın zımnında (*koltuk*) olan ma'nâyı rûşen ve bu eş'râ-ı dil-ârâ'nın tarzında (*güne*) mestûr olan ahvâli halk-ı âleme mübeyyen kıldı.

Gazel:

Yürüdüb Sultân Selîm ol vakt yasağlar,
Kıldı pür sahrâ yüzün çadırlar ve otağlar,

78 Bakara, 250

79 Hadis

*Kurulub her yana gûnâ gûn günlükler revân
Döndü cennet bâğına sahrâlar ile dağlar*

(35b) *At suheylin, er hurûşun kôs savtın gûş edüb,
Gözlerinden yaş yerine döktü hasm ırmağlar,
Her yanâdan renk renk bayraklar perrân olub,
Neyzeler serv oldu ve yer yer konaklar bağlar
Şu'lelerden başına hasmın kılıçlar od yakub,
Yaralardan neyzeler bağrına urdu dağlar
Hanmânın sele vermeğe adüvvünün Keşfiyâ,
Kande kim baksın akub su gibi leşker çağlar*

Nesr: Bu kerr ü azamet ve bu ferr(kuvvet) ü heybetle a'dâ-yı devleti (36a) hayrân u giryân edüb, her gün bir menzil-i şerîf-i ma'mûr ve evliyâ-i(sâhibler) rif'ati handan ve ferruhân kılub, her dem bir mahfil-i latîfi mesrûr edüb, günlerde bir gün İstanbul beydâsına(sahra) nüzûl ve Kağıdhâne sahrâsına cisme cân gibi hulûl(girmek) etdi.

قصيدة

رساند مؤدء عزت زخالق الارواح	رسيد قاصد دولت ز فائق الاصباح
مبشران صباح و مناديان رواج	نویدداد بگیتی ز عالم ملکوت
بروي خلق كشاده دَرِصلاح و فلاح	خوشا خجسته قدومي که از سعادت و بخت
چنانك از طرب رُوح مجلس اشباح	بسیط روی زمین پرشد از مسرت او
علامتِ عَلمِ خسروي چونور صباح	گرفت ملك جهانرا بطلعتِ روشن
نمود جلوه طاووس باجتاح نجاج	کلای لهای سرتوغِ عنبر افشانش
زلمهای سنان و زشعلهای رِماح	زمین چومشعله چرخ روشنایی یافت
گرفت روی زمین و ابنعرها و صباح	نهنگ صاعقه افشان بحر لشکر موج
سَرِعدو شکند هچو بیضه تمساح	چه از درست که چون دم زند بوقت نبرد
بگاہ حمله فئاند شراره قَداح	دلاوریکه تن از آهنت و دم آتش
بچرخ آمده خورشید و ماه از اقراح	ز شوقِ کورکمه مقدمِ هُما یونش
شد ندمست طرب نی کشیدانِ اقداح	چو دیدِ نرکسِ خوبان طراوت کل او
که فیض ابر کفش هست بحر جود و سماح	سپهر مرتبه سلطان سلیم عالی قدر
فکنده رفعت او بر سپهر ظلّ جناح	کشاده همت او بر جهان پر شفقت
فلک ز کوهر اختر قلاده همای و شاح	برای گردن دوشیزه گان فکرش ساخت
کنوز مخزن ارارِ ملك رامفتاح	بنان خامه مشکل کشای خطراوست
غلام حلقه بگوشندمه رخان و صباح	جمالِ طلعتِ خورشید التفاتش را

زهی زمطلع حسنت فروغ مهړ صباح
منورازمه روی توشمع جمع رواج

لب تودردتتم راست راحة الاهدان
معطواز خم زلفت کلاله، حورا
شرار لغل مندش نشاند گاه قدوم
به پیش مردم چشم زنقطه، رخ خوب
کشاده نرکس مستش بغمراه عیزخمار
بدور بزوم جمال آن صنم کشیدو کشا
بتیغ فته روان کرد خون صدیی دل
دلم بیاد دهان تو بود کز غیبم
مدح شاه جهان چون قلم علم برکش
شهیکه چون علم خسروی برافرازد
بجلوه گاه جلالش که مهر زده اوست
برای بردن هوش عدو حکیم اجل
نمود جوهر تیغش زمرغ آبی باز
زهر مطلع بیت القصیده، نظمش
صنایع غزلش نویر حدایق سحر
خردکه مرحله پمیای عالم سختست
نظام نظم تو بحرست درفشان که درو
ولی نثار قدومش چو جوهری سازم
چه حد آنک زمدح تودم زندکشی
مگر گه خسرو اقلیم نظم فرماید
اگر نه لطف تو پرورش دهد بقبول
بیمن مدح توشهرت گرفتتم چه عجب
دمی که باز دلم بال فکر بکشاید
فروغ مطلع دیوان نظم و نثرم شد
زیوی عنبر اخلاق و مشک اوصافش
بخار های بخورم شده زسنبل حود
روا بود که مرادود سینه چون محمر
بنظم گم ینم از دکران بحمد الله
چرا تصدرا ایشان بعزتست و قبول
شهایتر بیت خویش همتم فرما
علی الحصوص که هر ذره از غیارتتم
همیشه تا که رسداز جناب هاتف غیب
دعای دولت عمر تو یادوردوام

رُخ توچشم دلم راست نزهة الارواح
معنبراز دم خلقت شمامه، ارواح
فراز کنکرة حرخ آتشین مصباح
نموده خالد نخدان چدانه، تفاح
کشیده لاله لعلش زغنه سلف داح
زلب شراب صبوح و ذخد نقاب صباح
دمی که صفدر چشمش زغمزه بست سلاح
رسید مژده، روح القدس که ای مداح
تراچه فایده ازوصف قامت آملاح
ستار های فلک ازحیا کنندار شاح
مهست گوی زروچرخ لاجوردقنّاح
بساخت داروی هُشبرز شیره، لفّاح
شکار مرغ عدوراز هرطرف ملواح
نوشت چرخ براوراق نکهتای ملاح
بدایع سخنش حل مشکل ایضاح
فتاده درره وشفش زیبای چون سیّاح
مجال غوطه نیاید تخیل ملاح
دُرزدُرچ صراح وغرر زُبرج صحاح
که این چوقطره، تیره ست وآن جوهر صراح
بکلك عاطفت خویش شفقت اصلاح
یقین که قوت افصاح من شود افصاح
که فتح باب فصاحت مراست ازمدّاح
هزار طایر معنی بر آورد بجنّاح
بدولت شه دوران چومهردر ایضاح
بُخور ساختم ازبهر مجلس ارواح
منارهای فتیلم شده بنان ملاح
بسوزد از تف طعن زبان هر وقّاح
میان روم وعجم در بلاغت وافصاح
من ازچه مظلّمه برهردرم چواهل جناح
که امتیاز بیایم ززمراه مدّاح
دوام عمر ترادردعا کند الحاج
نعرید مقدم خسرو بفرخی وفلاح
میحان فلک رابهر صباح و رواج

دهان تير تو آدات نصر راگويا
زبان تيغ تو اقليم فتح را مفتاح

(38a) Nesr: Bir kaç gün mezkûr sahrâda ri'âyet-i re'âyâya râ'î ve mesâlih-i müslimîne sâ'î(sa'y edici) olub, yine devletle bir vakt-i meymûnda ve bir mevsim-i hümâyûnda ki, her serv-i bâlâ sanavber (Şam ağacı)-kad solaklar gibi hırâmân ve her kûşe-i sahrâ sıfat-ı bahâr ordu-yı şehriyâr gibi pür-asâkir, ezhâr-ı(çiçekler) bî-pâyân her nârûn(nâm-ı draht)-genc, gûyâ ki bir sîm-ten Yeniçeri dilâveridir. Sühan-senc(söz tartıcı) ve her nihâl-i pür-hâl, gûyâ ki bir dildâr-ı rengîn-güftâr sipâhî serverdir. Pür-gunc(şive) her âb-ı revân asâkir-i deryâ-yı ummân-ı şehriyâr-ı âlem gibi pür-cûş (38b)ve her cûy-ı cinân cünûd-ı bahr-ı bî-pâyân kâmkâr-ı benî-âdem gibi pür-hurûş(kıjırmak) idi ki, hemândem hoşdil ve hurrem, ol Şehriyâr-ı deryâ-dil ve ol kâmkâr-ı Süleyman-mahmil ve Sikender-menzil hazretleri dahî buyurdu ki, "Ol müşeyyid-i(berkidici) kavâ'id-i devlet ve mukayyid-i(bağlayıcı) şevârid-i haşmet bende-i halka be-gûş der-i devlet-penâh-ı zümre-i nâs, ya'ni Yeniçeriler Ağası Ayas'a emr-i âlî-şân ve fermân-ı vâcibü'l-iz'ân şöyle sâdır oldu ki, "Asâkir-i reyyân-ı(suya kanmış) cenk ü cidâl-i rimâl-âsârın(kum gibi) ba'zı bir nice kadem-i mübârekle birbirinden berter(yüce) fehvâ-yı(ma'nâ)

فِي الْفَلَكِ الْمَشْحُونِ⁸⁰

âyetine mazhar geştîlere sūvâr olub iskeleden ve huyûl-ı cüst-cûyân-ı harb u kîtâl-i deryâ-misâl-i pür-iktidârın kimi

إِذَا رَكِبُوا فِي الْفَلَكِ دَعَا اللَّهُ مُخْلِصِينَ⁸¹

âsârını muzhir Kağıdhâne cânibinden geçürüb. Ve kendü zât-ı nîk-baht ve sa'âdet rahtı dahî bir mellâh-ı(gemici) inâyet-i Rahmânî ve sebbâh-ı (yüzücü) hidâyet-i Yezdânî, feth-i zafer-rîsmân(iplik) ve fursat-ı nusret-i bâdbân(yelken) (39a) zevrak-ı kadr-bayraka ve fülk-i zafer-bernika ki,

وَجَرَّيْنَهُمْ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ⁸²

hilyesiyle muhallâ idi

بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِيهَا وَمَرْسِيهَا⁸³

80 Yasin, 41

81 Ankebut, 65

82 Yunus, 24

83 Hud, 41

deyû süvâr olub, gayret kulzümünde ıyân ve hamıyyet engînine revân edüb, devlet-i nâgehânî ve ömr-i câvidânî gibi Anadolu yakasına makdem-i meymûn ve zill-ı hümâyûn salub, izhâr-ı adl u ihsân ve izz ü ün vân(ser-nâme) kılub,

كَطِي السَّجِلِّ لِلْكَتَبِ 84

birle tayy-ı(dürmek) menâzil ve kat'-ı merâhil (*menâzil*) edüb, zamân-ı yesîrde(*az*) ve evân-ı mümtenîrde gelüb Yenişehir ovasına sâye ve ol diyâra letâfet ü pîrâye(*bezek*) verüb, asâkir-i zafer-şi'âr ve huyûl-ı nusret-disâr birbiriyle ictimâ' ve irtika' bulub, bir kaç gün riyâz-ı sahrâ-şimâl devlet ü iclâl birle müzehher(*çiçeklenmiş*) ve hadîka-i (*bağçe*) beyda(*sahra*) nesîm-i(*koku*) ikbâlle muhaddar(*yaşıl*) olub, buyurdu ki, "Ol serdâr-ı mütemerridîn ya'ni İsmâ'îl-i bed-girdâr ve bed-âyîn

خَذَلَهُ اللَّهُ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ 85

cânibine hâb-ı gurûrdan bî-dâr (39b) ve mey-i gafletten hüsyâr etmeğiçün sûret-i nâ-pâkine ve zât-ı bî-idrâkine lâyık bir niçe nasîhat-âmîz ve fazîhât(rüsveylik)-biz inşâsı ciğer-hâr ve imlâsı ateş-şerrâr ve fehvâsı helâhil(zehr-i tiz)-nisâr yazılıb irsâl ve akabince kendü dahî devlet ü iclâl birle bahr-ı bî-pâyân ve deryâ-yı ummân gibi revân oldu. Şöyle ki, sadâ-yı hây u hüy-ı asâkir-i nusret-me'âsir(*eserler*) birle âlem doldu. birle âlem doldu.

Gazel

Ol zamân kim zeyn edüb Sultân Selîm alâylar,
 Şâh-ı şeytân-tal'atın kahrına ederdi re'yler,
 Cân atub uçmağa dururdu kanatlanub her ok,
 Kîn edüb a'dâya kaşların çatarı yaylar,
 Dil uzadub yelmezdi nîzeler kan dökmeğe
 Gürzler saff-ı adüvde gözedirdi câylar,
 Tîğler şîr-i jiyân-ı baht-ı satigâm(?) kâriçün,
 (40a) Bahş edüb ulaşdırdı güştelerden pâylar.
 Ağız açûben tüfekler od saçardı her yana,
 Başına getürmeğe a'dâ-yı dînun vaylar.
 Başdan ayağa zırhlar çeşm olub tutmuşıdı güş,
 Tandan bahs eyler idrâk ede âh u vâylar.

84 Enbiya, 104

85 Hadis

*Taşsa dâhî eridür kalb-i hasmı korhudan,
Çün ecel ırladın ırlaya bakırdan nâyalar.*

*Bir iş etdi Erdebîl-oğluna Keşfi Şeh Selîm,
Kim ânı zikr edeler ey niçe yıllar aylar.*

Nesr: Pes bu dârât-ı Şehriyârî ve azamet-i Cihnâdârî birle ayş u nûş ve cûş u hurûşla asker her yana pûyân ve tarîk-ı maksada revân oldular. Ammâ râvî-i ahbâr ve nâkıl-ı esmâr(*hikyeler, cem'-i semer*) aydur. Bir dem-i hurrem ki, arsa-i cihân evân-ı mahbûbân-ı zîbâ gibi (40b) bî-nakz u zevâl ve pür-hüsn ü kemâl ve gülşen-i deverân-ı ezmân(*cem'-i zamân*), uşşâk-ı şeydâ bigi bî-hüzn ü melâl ve pür-vecd (*bulmak*) ü hâl idi. Her nergis-i şehîlâ-çeşm mest-i dilber gibi meftûn. Ve her lâle-i hamrâ tâc-ı Kızılbaş-ı bî-ferr gibi pür-hûn. Ve her ser ü bâlâ bâlâ-yı(kadr) ser ü kad'ler bigi şâdâb(*bî-hazân*). Ve her kûşe-i sahrâ çeşm-i uşşâk-ı nîlüfer-hatlar gibi pür-âbdı. Her verd-i handân ruhsâr-ı dilber gibi rengîn ü mutarrâ(*tâze*). Her mürg nâlân-ı uşşâk-ı muhayyir (*hayrân*) gibi enduhgîn(*gussalu*) ve gazel-sır(*gazel ırlayıcı*) idi. Ve'l-hâsil nesîm-i sabâ nefha-i(*nefes*) İsâ gibi melâlât-âmîz ve rûh-efzâ ve şemîm-i (*kohu*) hevâ feyha-i(*kohu*) Cibrîl gibi meserret-engîz ve hâlât bahşâyıdı.

Nazm

*Sahn-ı serâ Kubbe-i Hadrâyidi,
Hûşe-i engür-i Süreyyâyidi,
Lutfile esdikce nesîm-i bahâr
Kesb-i hayât eylerdi rûzgâr.*

ki sa'âdetle Acem beydâlarına hulûl ve Çaldıran sahrasına nüzûl kıldılar. Pes Şehriyâr-ı cem-tedbîr ve kâmkâr-ı Süleyman-teshîr hazretleri (41a) buyurdu ki, Ol leşger-i vüfûr(*çok*) kâr-âzmây ve sâhib-umûr satvet-i Süleymânla Sikender-vâr konub, kollu kolunda eylediler karar. Şöyle ki, ol sahrâ-yı hâmûn(*düz yer*) vüzerâ-yı adâlet-me'âblarının (*dönecek yer*) ve ümerâ-yı siyâdet(*ululuk*)-âyâblarının (*dönmek*) çitr-i hümâyûn-ı gûnâ gûnlarıyla reşk-i sahn-ı bukalemûn oldu. Ve hıyâm-ı (*çadırlar*) asâkir-i zafer-şi'ârdan rûy-ı beydâ(*sahrâ*) sûret-i kîbâb-ı (*kubbeler*) sema buldu. Ve huyûl-ı(*leşgerler*) hemçün-süyûlunun(*seller*) sevâd-ı(*karalık*) gubâr-nisârından beyâza-i(*aklık*) arsa-i hâk raşk (*yazılmış*) olmuş rik'a-i meşk misâl siyâh-fâm(*siyah renk*) oldu.

Nazm

Gubâr-ı askerinden rûy-ı âlem,
Siyâh-fâm oldu gûyâ leyl-i muzlim.

Geçer sanur nazar kılan zemîne
Yerinden kopuben çerh-i berîne.

Ammâ dilâverân-ı(bahâdırlar) rezm-ârâ-yı(cenk bezeyici) felek-jengâr ve mübârizân-ı(bahadırlar) ceng-âzmây(ceng sınıması) heft-soffa ve nüh-hisâr ya'ni râvî-i ahbâr aydur sene ısrîn ve tis'amie: 920 recebinin ikinci gününde ki çehârşenbih günüydü. İllerde ve dillerde bu târîh-i hümâyûn mezkûr ve sahîfe-i âlemde mastûr idi.(41b) Zikr olundu.

تاریخ

خسروذوم در یارِ عجم بیانری رَّب	این غزا راکه کرد
اینچنین رزم نه عجم نه عرب	پادشاهان نکرده در کیتی
کوی ادمفسدانِ بده مذهب	شکر لله که مؤمنان بُردند
نه صد بیستم بجه رجب	ذکر تاریخ فتح شد بشمار
9 2 0	9 2 0 920

Nesr: Pes ol reîs-i(baş) mürde-i(ulu divler) evbâş (levendler) ya'ni İsmâ'îl-i bî-dîn-i kallâş(hîlekar) dahî Pâdişâh-ı cihan-güşânın ve şâhinşâh-ı cenk-ârânın hükm-i hümâyûn-ı nasîhat nümûnunda (nasihât gösterici) olan pend-i pür-sûduna ve nükte-i zehr-âlûduna tâkat getüremeyüb, zarûrî gelüb, asker-i nerîmân(nâm-ı pehlivân)-heybete ve huyûl-ı erdivân(nâm-ı pâdişâh)-azamete giñ yakadan nazar edüb ve havfinden akli başından gidüb, şevk yerine gam ve zevk makâmına hemm(gussa) nasb(dikmek) etdi. Eğerçi ki kazâ-yı nâgehâna ve belâ-yı bî-pâyâna uğraduğun bildi. Lâkin yine dalâlet-i(azgunluk) cibilliyeti(bile yaradılmış) gâlib olub, nefis-i bî-dîne ve şeytân-ı la'îne uyub, gayret-i câhiliyye ile (42a) pür havf u bîm(korku) ve sipâh-ı hezîmet(kaçmak) destgâhını(kudret) dü-nîm kılub, kefere-i şeyâtünden bir cevka(bölük) ve zümre-i(bölük) melâ'înden bir fevce(bölük) Ustaclı-oğlu diyen habîsi ol cünûd-ı bîse reîs diküb, Anadolu Beğlerbeğisi şîr-i jiyân-ı ma'reke-cenk Hadım Sinan Paşa-i sâhib-i nâm u nenek cânibine mukâbele ve mukârene(yakınlık) kılub, kendü tâli'-i vârûn(şûm) ve baht-ı nigûnla(başu aşğa) hizb(bölük)-ebâlîsden(iblîsler) bir niçe iblîs ve

mürde-i ehâsîsden(*hasîsler*) bir niçe pîsle(*alâ*) sol kola Rumeli Beğlerbeğisi Hasan Paşa-yı pelemenk-âhenk tarafına can atub, esâs-ı(*temel*) cenk ü cidâl ve bünyâd-ı harb u kîtâl kıldıkda bu taraftan dahî ol sultân-ı mâh-ı alem(*sancak*) ve ol hâkân-ı sitâre-haşem(*leşger*), ya'ni zill-ı arş-ı azîm hazret-i Sultân Selîm hizmetleri dahî asâkire zer-nişân haftanlar(*cebe*) ve murassa' bergüsüvvânlar(*at geyimi*) geyürüb, yemîn ü yesâra istimâlet(*gönül hoşluğun vermek*) ve sağlu sollu gâzîlere ve hâciblere âdet-i kadîme-i Osmânî birle âhen çomaklar (42b) ve polad nacaklar buyurub, harbe(*cenk*) lâyıq harbeler ve neyzeler ve sâyir âlâtlar emr edüb, "Gayret-i İslâmî ve hamîyyet-i(*gayret*) Seyyidü'l-enâmı temâm yerine getürecek demdür. Bugün ki günde a'dâdan yüz çevüren avretten kemdür" deyüb, buyurdu ki, mehterân-ı darbî

قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ⁸⁶

deyüb, ceng-i harbi çaldılar. Ve her yanâdan asâkir-i pür-gayret ve cünûd-ı sâhib-hamîyyet

وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ⁸⁷

sadâsını dehen-i süfâr-ı(*ok gezi*) tîr-i zafer-perden halka-i gûş-ı zırhlara memlû edüb, sahrâ-yı cihâna saldılar. Pes her cân siper gibi tîr-i kazâyâ karşı göğüs gerüb pür cûş u hâlet ve her cenân(*gönül*) emvâc-ı(*cem-i mevc*) belâya mâyil olub, pür-hurûş ve bî-melâlet

إِنْ عِشْنَا سَعْدَاءُ وَإِنْ مِتْنَا شُهَدَاءُ⁸⁸

deyüb, her koldan mârpîçânlar gibi sadr-ı adüvde zehrin dökmeye yalb yalb yalmanub ve siperler bozdoğanlar müssiyle küt küt göğsün döğüb, âyîne-i dîdelerini rûşen ve her taraftan a'dâya (43a) göz diküb. gûş-ı sühan-kalb ve ejdihâ-peyker(*sûret*) toplardan ve darbuzenlerden hâsil olan dühân-ı(*dütün*) teşâ-feşân mânend-i ebr-i sâ'ika-i(*yıldırım*) bâr-âsumân ve du'â-yı ciğer-sûzân ve âh-ı mazlûmân gibi göklere peyveste ve Kızılbaş tâyifesin kara dütünlere boğardı. Deste deste ve nâvek-i(*yalman*) çerh-i zenbûrun niçeler çekk-i(*biti*) vücûdundan katre-i süveydâ(*ciğer kanı*) rûhlarını hak(*silmek*) ve nâm u nişânlarını safha-i rûzgrâdan fekk(*ayırarak*) eyleyüb, cenk kıldıklarında ibtidâ inâyet-i

86 Bakar, 217

87 Hac, 78

88 Hadis

Rahmânî nasîr(*yardımcı*) ve hidâyet-i Samedânî zahîr(*arka*) olub, Sinan Paşa-yı şîr-i ceng-i nehnek-âhenk Ustaclı-oğlu kolun sıyub ve kendünün başın kesüb, zât-ı pür-necâsetinden dâmen-i âlemi yuyub ve ol âlemin dâll ü mudîll ve 'âki(*âsî*), fitne ve fesâd şerâbına sâkî, ya'ni Kadîasker Abdalbâkî ve ol hezel(*masharalık sözü*) ü hedyân(*mâlâyâ'ni*) yalağına seg ya'ni Bâğdâd hâkimi Hulefâ Beğ ve Herat ve Horasan ümerâsı Lâle Beğ ve ol gümrâh-ı delâlet-nişân Tekelü Yegân Beğ (43b) dedikleri har-ı Hemedân ve ol kibr ü dalâlet esîri, ya'ni Korucu-başısı Kara Pîrî ve ol halk-ı kâinata ibret ü nişâne, ya'ni Hazret-i Alî âsitânesi nakîbi Mehmed Kemâne ve bunların emsâli bir niçe kendüyü bilmez sefih ü dîvâne kızılbaş-ı bugât(*azgunlar*) ve zümre-i evbâş u tugât(*azmışlar*)

حَذَلَهُمُ اللَّهُ وَدَمَّرَهُمْ أَبَدًا 89

pelidlerin(*murdâr*) gurûr u gafletinden tedbîr ve tasarruf-ı basîretleri bağlanub ve seng-i vesâvis-i(*vesveseler*) şeytâniyyeden fikr ü ferâsetleri şîşesi şikest olub,

يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ 90

âteşiyile ciğerleri dağlanub, cebhe-i şekâvetleri

تُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ 91

tamgasıyla mevsûm(*ad konulmuş*) ve cünûd-ı nâ-pâklarının hâşâki

حَتَّىٰ إِذَا أَدْرَكَهُ الْغَرَقُ 92

emvâciyla müstehlik(*helâk*) ve ma'dûm(*yok*) oldu, ve dalalet-i ebedilerinden halk-ı âlem kurtuldu.

وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ 93

Ve bezm-i huyûl-ı (*leşgerler*) vakûr(*vakarlu*) ve cünûd-ı gayûr(*gayretlü*) cânibinden ol sadr-nişînân-ı mele'-i a'lâ ve rahat-güzînân-ı cennet-i me'vâ, Rumeli Kethüdâsı İsâ Beğ (44a) ve Mora Sancağı Beği Hasan Ağa ve merhûm Hasan Paşa ve ol gâzîler içre delîr ü merdâne ve yek Malkoç-oğlu Ali Beğ ve karındâşı Tûr Ali Beğ ve ol hatırı jenk-i

89 Hadis

90 Haşr, 2

91 Tevbe, 35

92 Yunu, 90

93 Bakar, 284

gurûrdan pür-safâ vü rûşen-had, ya'ni Mihâl-oğlu Ahmed Beğ ve ol tâli'-i mes'ûd, ya'ni Yahyâ Paşa-oğlu Mahmûd Beğ ve ol şehîd-i âlîşân, ya'ni Pruzen Sancağı Beği Süleyman Beğ ve ol tezrev-i ravza-i cinân Anadolu beğlerinden Yenişehir Beği Kızıl Ahmed-oğlu Sinân Beğ ve ol lâyıık-ı huld-ı muhalled, ya'ni Karasi Beği Mehemed Beğ ve ol hem-sâye-i nihâl-i kays, ya'ni Kayseriye Beği Üveys Beğ ve ol lâyıık-ı rahmet-i bîmer(*bî-aded*) Yüreş-oğlu İskender Beğ ve bunlardan gayrı niçe âlem yekleri Rumeliden ve Anadoludan subaşları ve alaybeğleri zât-ı gayûrlarında(*gayretlü*) olan gayreti ve cibilliyetlerinde(*tabî'at*) olan cüre'ti iyân u beyân edüb, âhır

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ 94

birle bünyân-ı vücûd-ı (44b) nâzenînlerine seylâb-ı(*sel suyu*) adem ve nehlistân-ı ömr-i sâye-küsterlerine(*sâye döşeyici*) sarsar-ı elem girişüb

ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً 95

mefhûmunca hem-sâye-i zümre-i şühedâ ve pîrâye-i(*bezek*) fırka-i (*bölük*) su'adâ vâkı' olub

فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ 96

birle şân-ı şerîflerine muvâfık ve rûh-ı laûflerine mutâbık bu târîh-i zîbâ ketm-i ademden âlem-i vücûda gelüb, sûret buldu ve halk-ı kâinâta verd-i zebân oldu.

Târîh

Yâ ilâhî Hazret-i Sultan Selimin haşre dek

Rûh-ı hasmı sehm sehmiyle ola zîr-i kavsde

Kim Kızılbaş içre düşen ceşine târîhdür,

Yâ Rab ol ervâh-ı pâkin cây ola Firdevsde:920

Ve'l-hâsıl sa'âdet-i ezeli ve inâyet-i lem-yezeli birle asâkir-i şehriyâr-ı zafer-şi'âr elindeki her biri şîr-i jiyân-ı fezâ-yı meydân-ı nâverd(*cenk*) ve bebr-i beyân-ı bişe(*meşelik*)-sitân-ı neberddir(*cenk*). Ol

94 Âl-i İmran, 185

95 Feer, 29

96 Nâziât, 41

gürûh-ı mahzûlun(*hâr*) (45a) kimi gıdâ-yı tûr-i can-şikâr olub ve kimi tu'me-i(*yemek*) süyûf-ı âbdâr olub,

جَزَاءٌ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ⁹⁷

ma'nâsıyla mâr-ı sergûfte-vâr(*başı örülmüş*) târmâr oldular. Ve Şah-ı kem-râh bugâtdan(*azgunlar*) bir hizb ve usâtdan(*günahkârlar*) bir niçe ehl-i kizble

الْخَبِيثَاتِ لِلْخَبِيثِينَ⁹⁸

mâsadakına mazhar düşüb, her taraftan mihnet aruları bâl açub, ser-i nâ-pâklarına üşüb, hâne-i zenbûr(*aru*) ve lâne-i(*yuva*) mûr gibi cism-i nâ-pâki pür yâre-i tüfek ve nâm u nişânı varlık cerîdesinden hakk (*silinmek*) olub,

أَفْرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هُوَهُ⁹⁹

kabîlinden(*taraf*) olub

تَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ¹⁰⁰

bâdiye-i fehvâsıyla(*ma'nâ*) kemrâh oldu. Bunca yıldan ettüğü tuğyânın mücâzâtın(*ıvaz*) ve isyânın mükâfâtın(*ıvaz*) bir lahza içre buldu. Ve akablarından Şehsüvâr-oğlu Ali Beğ pür-hücûm

لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ¹⁰¹

"Ey kavm-i şûm" deyüb, birez korucuların esîr-i mağbûn ve a'lâm-ı sernigûn hemçün ejder-i sermest şikeste vü püst (45b) selâsil(*zencîrler*) ü ağılâl(*boyun bendleri*) ve celâcil ü enkâl birle âsitân-ı sa'âdet-âşiyâna (*yuva*) götürüb, mısra'-ı târîh: Oldı nigûn sâr-ı Kızılbaş-ı kelb:920 mâsadağıyla a'lâm-ı şehriyâr-ı İslâm önünde boyunları urulub, tomâr-ı hayâtları dürüldü. Müstehakk-ı lutf u ihsân ve lâyıq-ı afv u gufrân(*yarlıganmak*) olmadıkları ecilden

97 Secde, 17

98 Nur, 26

99 Câsiye, 23

100 Tevbe, 67

101 Ahzab, 16

أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ 102

menzilinde makâmları göründü. Ve'l-hâsıl ol gün ol kadar mâl-ı ganîmet ve esbâb-ı azîmet ele girdi ki, her kişinin koynu ma'den-i sîm ve ceybi mahzen-i dürr-i yetîm olub, ömründe bir merkebe mâlik olmıyanlar ve geymeğe bir kebe bulamıyanlar tavla tavla atlara ve kâle kâle(kumaş) yarağ u yâtlara mâlik olub,

وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ بِنَصْرِ اللَّهِ 103

beşâretiyile asâkirin kalb-i hazînine ve hâtır-ı gamgînine meserret-i(ferah) beşâset(tâze yüzlülük) ve ferhat-ı(ferah) heşâset hâsıl olub, Şehriyâr-ı cihan-güşâyâ du'lar ve Pâdişâh-ı iklim-ârâyâ senâlar eylediler.

Rubâ'î

(46a) *Sad hezârân şükr ü minnet kim yine ol müste'ân,
Bu ferah-bahşâ beşâretle cihânı nâgehân*

*Eyledi lutf eyleyüb, pür-nefha-i emn ü emân
Şöyle kim kesb etdi her mü'min nesîm-i bûy-ı cân.*

Nesr:Ve hem "beşâret-ı ebedî=920 " târîh vâkı' olub, her kişi edindi vird-i zebân tâkim dilâverân-ı sabâh hemçün hurûş-ı horos-ı revâh(gece)

وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى 104

sayhalarıyla(çağırmaq) çarh-ı berrîn memlû(dolu) ve sadâ-yı tîr-endâzân-ı rûşen-rimâh(sünûler) mânend-ı tâvûs-ı rengîn-cenâh(kanat)

وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مَبْصُرَةً 105 وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ 106

perleriyle rûy-ı zemîni dopdolu kıla. Hazret-i izzet-cellet azemetü celâlihî dergâhından ümîd-i sâdik ve recâ-yı vâsık(muhkem) oldur ki, hemîşe pâdişahımızın a'lâm-ı nusreti ve aksâm-ı(bölükler) fursatı mürtefi' ve müctemi'(cem olub) olub, unvân-ı(ser-nâme) ilâhî ve te'yîdât-ı (kuvvet

102 Hud, 18

103 Rum, 4

104 Leyl, 2

105 Şems., 18

106 İsrâ, 12

bulmaklıklar) nâ-mütenâhî(*bî-nihâyet*) birle cereyân-ı umûr-ı ferâset-i(*anlamak*) sâyibesine(doğru) (46b) mutâbık ve hıdsân-ı(*yeni belümüş*) dühûr-ı(*cem'-i dehr*) kiyâset-i(*zeyreklik*) sâbıkasına(*öñürdü*) muvâfık olsun. Olkim murâd-ı küllîsidir, bulsun. Âmîn, yârabbi'l-âlemîn. Bu fursat-ı rengîn-makâlin ve bu nusret-i ferruh-fâlin şevk-i ferruh-fezâsından mesâmi'-i(*kulaklar*) mecâmi'-i(*mecma'lar*) zevâyâ-yı (*bucaklar*) hâk memlû olub, kâm-ı câna zevk-i şerbet

عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ 107

safâları hâsıl oldu. Ve revh-ı(*râhat*) rûh-bahşâsından savâmi'-i(*savmalar*) cevâmi'-i(*câmiler*) hitta-i(*sınur*) hâk dopdolu olub, meşâmm-ı(*dimağ*) cenâna

وَيُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ خَتَامُهُ مِسْكٌ 108

buhûr-ı buhârları yol buldu. Satf(*âvâze*) u sadâ-yı(*yanku*) âferîn ve gülbânk-i(*âvâze-i bülend*) tebârek ü tahsîn birle âlem doldu. Etrâf-ı diyâra ve eknâf-ı(*bucaklar*) kenâra beşâret-nâmeler yazılıb, perâkende oldu. Pes Şehriyâr-ı sührâb(*nâm-ı pâdişâh*)-heybet ve rüstem-i(*nâm-ı pehlivân*) cenk ve kâmkâr-ı dârâb-ı(*nâm-ı pâdişâh*) şevket Sikender-i (*nâm-ı pâdişâh*) nâm u nenk hazretlerinin fermân-ı kadr(*hakkın endâze etmesi*)-tüvânı(*kuvvet, kudret*) ve hükm-i kazâ(*hükm*)-cereyânı(*akmak*) şöyle müncer(*cârî*) oldu ki, iki gün ol makâm-ı pür-iktidârda karâr edüb ve kızılıbâş-ı (47a) la'înin birağub gitdüğü bâr u bengâhını(*yük yap*) ve ordu vü hargâhını(*çadır*) yağmalayub pâk ve tutgunların helâk eyleyüb,

وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ 109 وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ 110

asker-i gerdûn-misâl ke'l-cibâl çeküb,

الطِّبَّاتُ لِلطَّيِّبِينَ 111

ma'nâsına mazhar olub, tahtgâh-ı selâtîn-i Acem ve hilâfet-penâh-ı havâkîn-i ümem, hâk-ı anber ve nesrîn-i müşk-bîz, âb-ı kevser ve nebât-ı şeker-rîz ve halk-ı pür-akl u idrâk u temyîz (*eyüyü yatlıdan*

107 Mutaffifîn, 28

108 Mutaffifîn, 25

109 Hac, 53

110 Hadid, 29

111 Nur, 26

seçmek), ya'ni mesned-i Pervîz(nâm-ı pâdişâh) tahtgâh-ı Tebrîz cânibine irtihâl ve intikâl kıldı. Pes, azm-i(kasd) Pâdişâh-ı gerdûn-vekârâ ve rezm-i(cenk) sipâh-ı hümâyûn-iktidâra muvâfık u mutâbık bu müseddes-i dil-ârâ dürc-i (hokka) tab'-nekkâddan(seçici) ve burc-ı zihn-vekkâddan (yalınlanmış, ya'ni rûşen) gün gibi tâli'(doğucu) ve lâmi'(rûşen) oldu ve sayt u sadâsı âleme doldu.

el-Müseddes

*Hazret-i Sultân Selîm ol vakt kim hayr eyledi,
Rûy-ı arz nakş-ı pây-ı neyzedden iz eyledi,
Kasd-ı zabt-ı mülket-i Dârâ vü Pervîz eyledi,
Hakkı bâtıldan varub şer'ile temyîz eyledi.*

(47b) *Hak mu'în olsun ki, azm-i hikmet-âmîz eyledi,
Asker-i mansûr çekdi, azm-i Tebrîz eyledi.*

*Bunca vaktidi zebân-ı hâlle her kal'adan,
Ağız açub, el getürüb dirdi her burc u beden,
"Yâ ilâhî Şehriyâr-ı Rumu ihsân eyle sen,
Sâye-i adlinde tâ kim götürülüb zulm ü fiten",
Ol du'â makbul olûben Şehriyâr-ı saf-şiken,
Asker-i mansûr çekdi, azm-i Tebrîz eyledi.*

*Kim ki burnundan ol dökdüğü nâ-hak kanlar
Deşne-veş dilteşne olub kanına merdânlar
Bozdoğanlar muşta göğsün döğüb kalkanlar
Od saçub top u tüfekler yelmenüb yalmanlar
Zî-Şehinşeh kim verûben dîn yoluna canlar
Asker-i mansûr çekdi azm-i Tebrîz eyledi.*

*Devletile çün Acem hâkinde vaz' etdi otak
Eyledi peyveste tâk-ı çerhe rif'atle revâk
Yürüdüb her yana adl ü dâd vü şevketle yasak
Fark olub hakkile bâtil hedm olub ehl-i nifâk
Hayl-i haşmet birle salub ol diyâra tumturâk
Asker-i mansûr çekdi, azm-i Tebrîz eyledi.*

Ayağı hâkin Acem halkı kılub başına tâc
 Her yanâdan geldi yük yük rem-i tamga vü harâc
 Sürhserler kaçmadan yeğ bulmayub derde ilâc
 Neylesünler çünkim ol sührâb-ı İskender-mizâc
 Emr-i hak kavî-i resûliyle verüb dîne revâc
Asker-i mansûr çekdi, azm-i Tebrîz eyledi.

(48a) Çaldıran sahrâsı icre hüsrev-î âlî-neseb
 Bir tabanca urdu kim kaçdı döküb sâz u selb
 Bunca yıldan etdüğün bir lahza icre bulı hep
 Ordusun yağma kılub ardınca âhar pür-gadab
 Heybetinden ditredüb ger mülk-i Faris ger Arab
Asker-i mansûr çekdi azm-i Tesrîz eyledi

Kanda kaçub kurtulur ol hasm hak râcim
 Bağlamışdur yolların hep devlet-i Sultân Selîm
 Terk-i tuğyân eyleyüb tutsun sırât-ı müstekîm
 Yohsa yine ceş-i merîhle şeh-i bî-havf u bîm
 Tiğ-i şer'ile kılub ol cism-i nâ-pâkin dünîm
Asker-i mansûr çekdi, azm-i Tebrîz eyledi.

Keşfiyâ ammâ ki hâk-i şürede bitmez nebât,
 Zeng uğuramaz yunduğu su olsa ger âb-ı hayât.
 Etmez ıslâh ânı hem sa'y etse halk-ı kâ'inât
 Şehriyâr-ı Rûm elinden gâliyâ bulmaz necât
 Eyleyüb şimdi hele rüsvây halk-ı kâ'inât
Asker-i mansûr çekdi, azm-i Tebrîz eyledi.

Yâ ilâhî eyleyüb Sultân Selîmi pâydâr
 Kahr idüb kıl düşmeninin başı yerin pay-ı dâr
 Her neyse kol sunsa âsân eyleyüb ver iktidâr
 İşidüb bu beyti âmîn diyeni kıl kâm-kâr
 Kim Kızılbaşın kılub cem'iyetin târ-mâr
Asker-i mansûr çekdi, azm-i Tebrîz eyledi.

Nesr: Bir niçe gündün sonra şehre vusûl bulub, Sür-hâb nâm
 (48b) cây-ı cennet-nizâmıda nasb-ı a'lâm(alemler dikmek) edüb, ızhâr-ı
 adl ü dâd-ı Osmânî ve lutf u ihsân-ı Hâkânî kılub, mesâcidde ve me'â-
 bidde (ibâdetgâhlar) hutbe-i saltanat ve sikke-i hilâfet

وَأَتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا¹¹²

birle nâm-ı pâkine ve zât-ı pür-idrâkine mukarrer ve muharrer olub, şâhân-ı kadîm ve pâzişâhân-ı azîm resmince dîn-i Muhammedî birle ol diyâra tâze nizâm ve âyîn-i Ahmedî birle cedîd kıvâm verdi. Şöyle ki, kulub-ı mü'minîn emârât-ı(alâmât) feth-i mübîn(bellü) birle şa'sa'a-i(şu'le) mihr-i münîr(güneş) gibi müstenîr(rûşen) olub, evc-i(yukaru) kemâle erdi. Ve Acem halkının ulemâsı ve fudelâsı, ümerâsı ve küberâsı, ubbâdı (ibâdet ediciler) ve zühhâdı(zâhidler) gördüler ki bir pâdişâh-ı nîk-ahlâk ve bir şâhinşâh-ı gerdûn-tâk delîr-i(alp) merdâne, kârdân-ı(iş bilici) ferzâne(yek) her vechile hengâm-ı mübârezetde (bahâdîrlık) sâbit-kadem ve her nehçile(tarîk) evân-ı(vakt) mukâve-metde (duruşmak) pesendîde-i(beğenilmiş) âlem, himmet deminde cibâl, bir dâne-i rimâl(kumlar) ve feragat âleminde tâs-ı gerdûn-ı ber-şikeste (49a) sifâle(saksı) almaz. Ve gayret eyyâmında şîr-i jiyândan(añırur arslan) ve bebr-i beyândan kalmaz

وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي¹¹³

birle muhabbetler edüb, gerden-i itâ'at-ı atabe-i pür-istitâcatine(kudret) teslîm(boyun komak) ve hayli ta'zîm(ululamak) ü tekrîm eyleyüb;

Nazm

*Dediler müttefik hep tâcdâra,
Gubâr-ı pâyin olsun tâc-ı Dârâ.*

*Bugün rif'atle çün devrân senindir,
Mutî'iz hükmüne fermân senindir*

*Hemân teşrîf edin, fevt eylemen ân,
Ki, hasretidir size eyvân-ı dîvân*

Nesr: Pes Şehriyâr-ı cihân dahî mezkûr Sürh-âb nâm câygâhdan şehri teseyyür(seyr etmek) etmeğiçün güzer etdi(geçdi) ve ol havâlîde olan hıyâza(havzlar) ve riyâza(bağçeler) nazar etdi. Gördü ki, hıyâza havz-ı kevser gibi pür-safâ ve riyâzı ve riyâz-ı cennet gibi dil-güşâ,

112 Nisa, 54

113 39

bostanlarının her köşesi bağ-ı cinân gibi ra'nâ ve gülistânlarının her bülbül-i mevzûn-ı gazel-serâ, (gibi gûyâ) gülleri ârız-ı cânân gibi âl ve andelîbleri dil-i bî-dilân gibi pür-vecd(*bulmak*) ü hâlî, sünbülleri turre-i(*zülûf*) hûbân gibi tarrâr () ve âdemleri (49b) yârân teve'mâ(*ikizler*) gibi gamküsâr(*mûnis*), ne tasvîr-i beyâna mütehammil ve ne tahrîr-i benân(*parmaklar*) ile kâbil;

Mesnevî

Çün darb-ı tîğle aldı Şâh-ı âdil,
Ânûn sa'y etse yüz yıl medhine dil.

Ne denlü cebr ederse akl u cânâ,
Getürmez binde birini beyâna

Bugün çün elde vü dilde alemdür,
Bu denlü medh âna ma'nâda kemdür.

Nesr: Pes, Şehriyâr-ı cihan-güşâ dahî ol diyâra feyz-i(*bahşiş*) vücûd ve himmetle hüsn-i tarâvet(*tâzelik*) ve envâr-ı adâletle zîb ü zînet verüb, kavâid-i bâtila-i Kızılbâş-ı müte'annidîni(*ünegüler*) ref'(götürmek) ve kavânîn-i âtıla-i(*bî-maslahat*) mütemerridîni(*serkeşler*) def' edüb, fukarâsına in'âm-ı âmlar ve gurebâsına ikrâm-ı tâmlar gösterdi ve her kişi murâdına erdi. Şöyle ki, urefâdan bir sühandânı işitdi, refi'ü'l-kadr(*kadri yüce*) ve zurefâsından bir fasîh zebânı sezdi sâhib-i sadr etdi. Vazî(*alçak*) ve şerîf(*ulu*), kavî ve za'îf kim varsa hâtur-güşâ ve meserret-fezâ düşüb, âlem sürûrla doldu. Ve'l-hâsıl ol gün ol diyârda dosta (50a) zevk ü safâ ve düşmene derdle döğün olub, ağalar ve beğler, merdâneler ve yekler pâdişâh-ı nîk-ahlak ve şehriyâr-ı gerdûn-tâk devletinde ayş u nûşlar ve cûş u hurûşlar eyleyüb, ahvâl-i âlemi idrâk ve âyîne-i dilden miskâle-i(*pas açacak*) mey-i nâbla jenk-i gussayı pâk edüb,

وَلِلْأَرْضِ مِنَ كَأْسِ الْكِرَامِ نَصِيبٌ 114

deyû cur'a-i mey-i nâbla rûy-ı arzı lâlezâr ve rûy-ı lâlezârı pür-lâl-ı âbdâr kılub,

Nazm:

Dem-i zevk u safâdur deyû her ferd,

Mayile silmeğe âyîneden gerd.

Biri birine edüb arz-ı ihlâs,
Kuruldu köşelerde meclis-i hâs.

Döşenüb âlet-i meclis-i müretteb,
Konuldu câmlar yer yer müzehheb.

Ziyâd etmeğe halkın iştiyâkın,
Sığadı sâkî-i gül-çehre sâkın.

Ele bezm ehli alub câm-ı rûşen,
Surâhî bülbül oldu, bezm gülşen.

Koparub bülbüle elhân-ı bülbül,
Açıldı câmlardan tâze-ter gül.

Olub her katra mül, bir berk-i lâle,
Semenzâr eyledi bezmi piyâle.

Mey-i nâb içilüb, oldukça sâyil
Kızıb bezm oldu bir birine mâyil

Sürülüb mey, sürüldü aradan gam,
Değüb avvâda nevbet depredüb dem.

Diz üzre çökdü çün çeng-i hamîde,
Aça tâ ney bigi bezm ehli dîde.

Kavlak tutub figân-ı nâye çün def,
Bu şi'ri okudu urub kefe kef.

el-Murabba'

Eğer varise ey zâhid cihanda akl-ı ma'kûlun,
Bu pendî can kulağıyla işidüb, eyle makbûlün,
Çıkar seccâden vü hırkan, ridân vü tâc u meftûlün,
Mey ü mahbûbuna harc et Kalata vü Sitanbûlun.

Sitanbûlda yahûdînin görüb hazz edicek goncun,
Birez seyr et Galatanın varub loncada efrencin,

*Nedür seccâde vü hırka bilürsün âlemin güncin,
Mey ü muhbûbuna harc et Kalata vü Sitanbûlun.*

(51a) *Kalatada kemân ebrûlara gerçi ki had yokdur,
Sitanbûlda güzeller var ki, her müjgânı bir okdur,
Dil ü cân nakdini cem' et sakın dema ki az çokdur,
Mey ü mahbûbuna harc et Kalata vü Sitanbûlun.*

*Bu iki dilgüşâ şehrin binâ olalı bünyâdı,
Safâ vü zevkle şöret tutubdur dünyede adı,
Elinde olanı bir bir varise ağzının tadı,
Mey ü mahbûbuna harc et Kalata vü Sitanbûlun.*

*Birinin câm-ı yâkutu basar-ı la'l-ı bedehşânı
Biri simîn-beden, zerrîn-küleht dilberlerin kânı
Niyekim kudretin yeterse ey dil sa'y edüb ânı
Mey ü mahbûbuna harc et Kalata vü Sitanbûlun.*

(51b) *Hevâ-yı seyr-i deryâsı birinin cânâ verür zevk,
Safâ-yı câm-ı sahbâsı birinin dilde bağlar zevk,
Derüb varın dur ey âkil gammile kılma kendün gark
Mey ü mahbûbuna harc et Kalata vü Sitanbûlun.*

*Birinin hâkine vermiş şeref Eyyûb-i Ensârî,
Birinde âb-ı Tophâne olub kevser gibi cârî,
Seherden Keşfiyâ öyle geçince etdüğün kârı,
Mey ü mahbûbuna harc et Kalata vü Sitanbûlun.*

Nesr: Ammâ nahl-bend-i(nahl düzücü) çemen-hayâl ve hudâvend-i(sâhib) encümen-i(dernek) kıl ü kâl(söz-sav), ya'ni nâkıl-ı akvâl ve hâkî-i ahvâl aydur: Bu ayş u nûş u safâ ve bu câm-ı kâm-ı (murâd) sahbâ(şerâb-ı sâf) arasında asâkir-i zafer-şi'âra ve huyûl-ı nusret-disâra arzu-yı mekân-ı me'lûf(ülfet tutulmuş) ve sevdâ-yı yârân-ı ma'rûf, ya'ni hevâ-yı pür-safâ-yı mülk-i Rûm Acem hevâsı üzre,

رِيحُ الْبَلَدَةِ مِنْ رِيَّاحِ الْجَنَّةِ 115

birle gâlib ve sahbâ-yı rûh-efzâ-yı dâfi'-i gamûm[*gamlar*] (52a) Galata ve İstanbula tâlib u râgıb olub, her kişi ashâbına ve ahabbına arza-riyâset(ululuk) ve bu gazâ-yı revân-âsâda olan acâyibi ve garâyibi hikâyet kılmak efkârı ve ezkârı dillerinde muhkem ve muntazır-i icâzet-i şâh-ı âlem oldular. Pes, erkân-ı devlet ve a'yân-ı saltanat dergâh-ı âlempenâha

كَلَامُ الْمَأَلُوفِ صَدَقَةٌ

birle âmil olub, bu ma'nâi arsa-i(*ev ortası*) arza götürüb, dediler ki, "Ey Şehriyâr-ı felek-bastat(*felek vüs'at*) ve ey kâmkâr-ı keyvân-ı rif'at bugün gürz-girân-ı cân-sitânın mukadder-i(*endâze edici*) imdâd-ârâyış-i(*meded erürmek*) âlem ve tiğ-i hûn-feşânın müstevcib-i(*vâcib edici*) esbâb-ı âsâyış-i benî âdemdür. Rezânet-i(*girân mâye*) re'y-i âlem-ârân ve hâtur-ı hürşid-âsâna rûşen ve mübeyyendir ki, asâkir-i rimâl-âsâr ve huyûl-ı encüm-şumârla bunun gibi cây-ı amîkde(*derin*) ve makâm-ı muzaykda (*dar*) kışlak tedbîri emr-i asîr ü teng ve fikr-i bî-ferhengdür (*edeb*). Rûzgâr müsâ'id(mu'âvin) ve gün günden mütezâyid(*ziyâde*) iken (52b) göçmek emr-i yesîr(*âsân*) ve fikr-i müstenîrdür(*rûşen*)" derler. Pes Pâzişâh-ı iklim-güşâ ve şâhinşâh-ı memleket-ârâ(*bezeyici*) dahî bu fikri ma'kûl ve zikr-i menkûl birle âmil olub, izz ü ikbâl(*devlet*) ve yümn-i (*mübâreklik*) ü iclâlle(*ululamak*) ol makâm-ı mezkûrdan göçüb

فَإِنْ كُلُّ مُجْتَهِدٍ مُصِيبٌ 116

birle behremend(*nasîblü*) ve bî-gezend(*ziyânsız*), mekârim-i(*keremler*) elrâf-ı bî-gâyesini(*bî-nihâye*) eknâf-ı âleme sâyir(*seyr edici*) ve mehâsin-i(*gökceklilik*) a'tâf-ı bî-nihâyesini etrâf-ı cihâna dâyir(*degzinici*) edüb, râyât-ı dîn ü devlet her gün bir mahfil-i (*dernek yeri*) şerife sâye ve âyât-ı(*nişânlar*) mülk ü millet her dem bir menzil-i latîfe pîrâye(*bezek*) verüb yine mülk-i Rûm cânibine avdet(*dönmek*) ve ric'at gösterdi. Bir rûz-ı pîrûz ki, rûy-ı gabrâ(*hâk*) berk-i gül-i sefidle müzeyyen ve sahn-ı sahrâ yâsemen-i berfle(*kar*) reşk-i gülşen olub, jengâr-ı çemen sefidâca mübeddel ve abanos-ı(*çöp-i siyâh*) zemîn levh-i âca(*fil kemiği*) mümessil(*benzemiş*) olmuşudu ki, Şehriyâr-ı cihân ve asâkir-i bî-pâyân ol kadîmü'l-eyyâmdan sâlâr-ı(*ulu*) rûzgâr olanların dârına, ya'ni Amâsiyye (53a)

صَانَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَنِ الْقَاصِيَةِ 117

diyârına gelüb, Yeniçeri dilâverlerini ol şems-i metâli'-i(*doğacak yerler*) sipihr-i(*felek*) gayret ve ol bedr-i tavâli'-i(*doğucular*) felek-hamiyyet (*gayret*), ya'ni Kudvet'l(*imâm*)-ümerâ Ayas Ağayla Kostantiniyye

صَانَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَنِ الْبَلِيَّةِ 118

cânibine irsâl edüb, ol dahî Yeniçeri tâyifesiyle gelüb ol kış İstanbul'da kışlayub, bunlar bunda huzûrda ve kendü zât-ı şerîf ve unsur-ı latîfi(*asl-ı mürdem*) kapu halkı serverleri ile mahrûsa-i Amâsiyye de ârâmiş ü âsâyiş kılub, anlar ki menba'-ı(*pınar başı*) fesâd eşrârdur (*şerlüler*), ruhsat(*vüs'at*) vermeyüb helâkine mübâşeret ve anlar ki mecma'-ı inâd-ı(*ünegülük*) bed-girdârdur(*yaramaz işlü*), kemâliyle siyâset (*yasak*) kıldı.

Ammâ yine bir fasl-ı bahâr ki, leşger-i ezhâr(*çiçekler*) hevâ-yı muhâlîfe ile kılmağa bî-kâr gonca-i zerrîn kadehden ele salık sîm ve bâbunc-ı sîmîn-ber-i ferruh-ferden durbâş-ı(*çomak*) zerrîn çeküb ve sûsende zebândan hançer-i berrân(*keskin*) çeküb, her çemen ber-zebân ve her gonca ber-dehân olub,

Beyt:

(53b) *Yine gül devri erişdi bahârın ibtidâsıdur,
Ye iç, hoş geç ki devrânın dem-i zevk u safâsıdur.*

Nesr: Deyüb, hoş dil ü handân ve hurrem ü ferhânken(*şâd*), sene ihdâ ve işrîn ve tis'ami'e:921 ramazânının yigirmi dokuzuncu ol iftihâr-ı zümre-i nâsa, mezkûr Yeniçeriler Ağası Ayas'a hükm-i şerîf-i âlî-şân ve emr-i münfi-i vâcibü'l-iz'ân(*vâcibü't-teslîm*) gelüb, fehvâ-yı(*ma'nâ*) meymûnunda(*mübârek*) ve imzâ-yı(*geçürmek*) hümâyûnunda şöyle buyurmuş ki, "Kudûm-ı Nevruz âlemi ferhunde vü firûz(*mübârek*) kıldığı dem sagîr ü kebîr bernâ(*yigit*) vü pîr yeniçeri kullarumu alet-i harble müzeyyen ve mükerrrem kılub, Geldigelen nâm sahrâda rikâb-ı sa'âdet-bûsumla gelüb, izz ü ihtişâm(*ululuk*) kesb edesin" deyû bildürdü, yine asâkir-i zafer-şi'ârı gül gibi güldürdü. Ve kendü zât-ı

117 Dua cümlesi

118 Dua cümlesi

celâlet-me'âb(*dönecek yer*) ve haşmet(*ululuk*)-iktisâbı(*kazanmak*) sene-i mezbûre(*yazılmış*) rebî'l-evvelinin beşinci gününde penç-şenbih gün (54a) ne gündür deyüb ve ne dün Kapu halkı serverleriyle mezkrû Amâsiyyeden çıkub Geldigelen sahrâsına sâye ve ol beydâya her vechile pîrâye(*bezek*) verdi. Bu cânibden Yeniçeri dilâverleriyle (*bahâdır*) Ağa-yı sâhib-i umûr(*işler*) dahî hoş-dil ve pür-huzûr emr-i âlî mûcibince geceyi gündüze temîme(*kılâde*) ve gündüzü geceye nemîme kılub, gelüb Hudâvendigâr hazretleriyle Geldigelen sahrâsında birbirine ittisâl bulub, iki leşger birbiriyle buluşub mürtefi'ü'l-hâl olub sayt(*âvâze*) u sadâ-yı(*yanku*) tabl u kös çerh-i berrîne(*yüce*) velvele (*ditremek*) ve hây u hüy-ı nüfûs rûy-ı zemîne zelzele salub, üç gün mezkûr sahrâda esbâb-ı ceng ü cidâl müheyyâ(*hâzır*) ve ekvâb-ı(*kablar*) darb u kîtâl mühennâ kılub ve Rumeli Beğlerbeğisi Sinan Paşa-yı şîrcenk ve katında olan cem'iyet-i asâkir-i zafer-âhenge dahî "gelsünler" deyû ulaklar varub, anlar dahî misâl-i(*hüküm*) vâcibü'l-imitsâl(*hüküm tutmak*) mûcibince mahrûse-i(*mahfûz*) Ankaradan kalkub, ol mecma'-ı hâsdave makâm-ı(54b) menâsda(*halâs yeri*) Hudâvendigâr hazretlerinin zât-ı bî-hemâl(*nazîr*) ve ferruh-fâlile çeşm-i beydârna nûr ve zât-ı pür-huzûruna sürûr verüb, sa'âdet-i dest-bûsile hurrem ve hizmet-i mahsûsıyla bî-gam olub, arza-i sıdk u taviyyet(*nihânî-i dil*) ve ızhâr-ı gayret ü hamiyet kıldı. Şehriyâr-ı rûzgâr ve kâmkâr-ı pür-iktidâr (*kudret*) dahî ânun i'tikâd-ı pâkin ve zât-ı pür-idrâkin beğenüb, lâyıq-ı devlet ü rif'at ve sezâvâr-ı(*lâyık*) izzet ü hürmet anlayub, her vechile istikâmet-i(*doğruluk*) hizmetle ferzâne ve şecâ'at(*bahâdırlık*) u şehâmetle(*tiz hâtur olmak*) merdâne olduğu cihetden Vezîr-i azamlık hil'atiyle muhallâ(*bezenmiş*) ve mesned-nişîn-i sadr-ımu'allâ kılub, mühr-i vizâret teslîm ve hayli ta'zîm ü tekrîm(*ululamak*) kılub, dördüncü gün ol makâm-ı ferruh-fâldan yümn ü ikbâlle göçüb, kudveti'l(*imâm*)-vüzerâ Bostancıbaşı İskender Paşa hazretlerinin ki mühendis-i(*hendese ehli*) re'y-i sevâb-ârâsını esâs-ı(*bünyâd*) dîn ü devlet ve mülk ü millet anlayub, buyurdu ki, Tokat

حَصْنَةُ اللَّهِ تَعَالَى فِي كُلِّ أَوْقَاتِهِ 119

(55a) hısn-ı(*kal'a*) hasîninde(*muhkem*) olan rûyîn-ten(*bakar tenli*) ve saf-şiken(*saf sıyıcı*) toplardan iki top-ı fil-peyker(*sûret*) ve ejdihâ-i

ferr(*kuvvet*) alub asâkir-i zafer-şi'âr hemrâh ve takviyyet-i sipâh-ı gerdûn-câh kıla. Ol dahî emr-i âliye imtisâl ve bu ma'nada isti'câl(*evmek*) kılub, birin ol kemâl-i ma'rifetle akrân u emsâl içre ekme(*kâmların*) ya'ni Karaman Beğlerbeğisi Zeynel Paşaya ve birin ol iftihâr-ı ahyâr-ı(*ulular*) rûşe-nihâd, ya'ni Ferhat Paşaya ısmarladı. Ve memâlik-i mahmiyyeden(*saklanmış*) ikibin nefer etrâk ve bin çift gâv-ı bî-idrâk her rûz hizmetde kâyim ü dâyim olub, hudâvendigâr-ı devletinde asâkir-i zafer-rehber(*kılavuz*) ve ferruh-fer ögünce âb-ı revân ve mârpîçân gibi akardı. Ve ol gerdûn-misâl kühsârlara fikr-i ulû'l-elbâb(*akıl işleri*) ve katî yaydan çıkmış nüşşâb(*ok*) gibi çıkardı. Bu minvâl(*kârgâh*) üzre bir niçe gün kesret-i asâkir-i zafer-ihtişâmdan rûy-ı sahrâyı tenk ü târ ve vefret-i(*çokluk*) cünûd-ı nusret-hıyâmdan(*çadırlar*) (55b) beydâ-yı zemîne muztarr(*âciz*) ve bî-karâr kılub, on dokuzuncu günde pür-kerr(*murâd*) ü ferr(*kuvvet*) şeb-i müşkîn-fâmdan(*renk*) subh-ı kâfûr-hengâma(*vakt*) dek yürüyüb ale's-sabâh deryâ-yı saltanatdan dürr-i giranmâye(*ağır bahalu*) gibi sütü'(*döşenmek*) ve evc-i siyâdetden dürrî-i(*ıldırayıcı yıldız*) sa'âdet-sâye gibi tulû'(*doğmak*) edüb ol tarh-ı(*bırakmak*) taksîm hemçün seb'-şidâd(*yedi gökler*)

120 اَرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلَهَا فِي الْبِلَادِ

ya'ni kal'a-i Kemâh şâh-ı şeyâtîn-şân(*hâl*) üzre gelüb nokta-i perkâr-vâr etrâfına konub eylediler hisâr, gördiler ki eyvânı keyvâna(*zuhal*) berâber ve cüdrânı(*dıvarlar*) âsumâna hemser.

Mesnevî

*Erişmiş kulesi evc-i sipihre
Yaratmış sâyesinde cirm-i mihre
Bedenler nerdübân-veş pâye pâye
Yol etmiş rûy-ı gabrâdan semâya.
Sorarsan âna rif'atden nişâne,
Edinmiş nesr-i tâyir âşiyâne.*

Nesr: Ve mukâbelesinde şehriyâr-ı cihâna serâperde-i sa'âdet-âşiyâne(*yuva*) ve otağ-ı gerdûn-revâk-ı(*köşk*) şâhâne kurulub henüz (56a) asâkir-i zafer-şi'âr ve devlet-disârın kimi konub ve kimi konmak

eylerdi efkâr, inâyet-i bârî yârî(yardım) kılub sene-i mezbûre rebî'ü'l-âhırının beşinci gününde mekâmin-i(gizlüler) gaybdan meyâmin-i(mübârekler) sa'âdet yüz gösterüb ol bâsıt-ı(döşeyici) hân-ı(hazır ni'met) fütüvvet(cömerdlik) ve ol râfi'-i(yüceldici) alem-i mürüvvet bende-i mukbil-i hâs Yeniçeriler Ağası Ayâs-ı sâhib-ihlâs mezkûr kal'a-i gûh-girdârı ve hisâr-ı zemîn-vekârı görüb cevfi-i(iç) unkundan(boğaz) hûn-ı gayret her yana yürüyüb ayruk karâra mecâli ve huzûra me'âli kalmayub üstür-mest gibi cûşa ve hamiyet(gayret)-âsârı her vechile hurûşa geldi. Hatta dîvân yemeğin yemeyüb ve yeniçeri tâyifesinden bu ma'nâi kimseye demeyüb

مُتَوَكِّلًا عَلَى اللَّهِ 121

ashâb-ı vefâdan ve erbâb-ı safâdan bir kaç yâr-ı kerîm ve hemden-i kadîm birle niyyet-i hayr ve hisârı seyr kasdına varub etrâfını seyerân ve mürg-i aklı her yana tayeran(uçmak) ederken ol burc u bârûsu kubbe-i eflâk ile (56b) mümass(sürüşici) ve sath-ı(döşek) hâmûnı(ova) soffa-i simâkla (evc-i semâ) hem-esâs kal'a-i sengîn-dilin vekavî heyâkilin(şekiller) târik-i(depe) burc u bârûsuna kendü gulâmlarından ve akabinden hizmet kasdına gelen yeniçeri benâmlarından bir kaç nev-civân-ı sâhib-i nâm u nenk ve pür-ferheng(edeb) ile melâike-i müsevvimîn(nişanlular) urûc u su'ûd(ağmak) ve nûr-ı rahmet-i rabbü'l-'âlemîn gibi hübü't(inmek) ve ku'ûd edüb etrâfından yeniçeri dilâverleri bu ma'nâya vâkif olub kimi dehân-ı tüfek-i lâyenfekden(dâyim) zebân-ı şemşîr-i âbdarla ve kimi lisân-ı sinân-ı(sünü yalmanı) can-şikrâla

أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ 122

haberlerin verüb âhar tevfiik-i ilâhi zahîr(arka) ve telfik-i(tevfiik) nâ-mütenâhî nasîr(yardım) olub içinde olan halkının uğurlarına gelenlerini merd ü zen demeyüb helâk ve ol murdârlardan kal'ayı pâk edüb ve etrâfdan asâkir-i zafer-şi'âr

وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطْرًا 123

mefhûmuyla lâyenfek(dâyim) tîr-i çerh-i zenbûrunu yağmur gibi yağdurub (57a) her kişi tîr-i can-şikârına pâre-i dil-i düşmenden peygân (demren) ve hançer-i hunhârını âlûde-i(bulaşık) kan edüb âh-ı

121 Hadis

122 Nisa, 78

123 Araf, 84

mazlûmân ve kazâ-yı âsumân gibi ol kal'a-i felek-girdâra çıkub hayâl-ı hâb ve fikr-i ülû'l-elbâb misâl her yana pûyân(yayılcı) u revân kimini yakub ve kimini yıkub zen ü evlâd ve hadem ü haffât(dâyirelerde olanlar) demeyüb

كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ

mertebesinde cümlesini tu'me-i tûr-i cân-şikâr ve gıdâ-yı tîğ-ı ateş-bâr edüb dizdâr-ı vârun(nâ-hemvâr) efkâr-ı la'înini helâk ve kâdı-i nâkıs-reftâr ve gej-âyînini dîde-nemnâk ve girîbân-çâk izhâr-ı ahvâl-i kızılbaş-ı dâl eclîçün dergâh-ı mu'allâya îsâl(ulaştırmak) ve irsâl(göndermek) kıldı.

Gazel

*Ayâ hidiv-i sezâvâr-ı şehriyâr-ı fu'lû,
Kemâl-ı câhına ermez tasavvurât-ı ukûl.*

*Olursa burc-ı felekden yüce hisrâ-ı adüvv,
Kemend-i akilla re'yin revân bulur âna yol.*

*Eğerçi ucb u tereffü' ederdi hısn-ı Kemâh,
Veleyk kahrınla oldu pâymâl-ı süfûl.*

(57b) *Ayağına der ü dîvâr bile kıldı sücûd,
Kodu tekebbür ü ucbu tutub târik-ı humûl,*

*Nice tahammül edeydi mehâbetüni Kemâh,
Ki darb-ı kahrına olmaz hisâr çerh-i huyûl.*

Nesr: Ve'l-hâsıl ol ki gâyet-i metâlib-i(murâdlar) şehriyâr ve nihâyet-i meârib-i(hâcetler) kâmkârı rûzgâr idi bî-kusûr edâ olub âvâze-i tahsîn a'lâ-yı illiyyîne(yükseklerin yükseği) mümâss(sürüşici) ve her kişi cân u gönülden şükr ü sipâs kılub ol gece asâkir-i kâmkârın kimi melâ'ik-sân bu târih-i rengine hoş-hân olub okurlardı.

Târih

*Şîr-i ejder nehîb-i bîşe-i ceng,
Ya'ni Sultan Selîm-i âlî-gâh*

Fitneden mülk-i dîn hıfzıçün

Cem' edüb asker-i sa'âdet ü câh,

*Komağa âlem içre nâm u nişân,
Arka bîr eyleyüb cemî' sipah.*

*Oldu tekbîr-i gâziynâ târîh,
Aldı hısn-ı Kemâhı yâ Allah:921*

Nesr: Ve kimi tekbîr ü tehlîle ferhân

وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ بِنَصْرِ اللَّهِ ¹²⁴

birle pür-şevk u sûz ve tâli'-i firûz(yegin) birle kal'a-i (58a) mezkûr burc-ı pervîn gibi şem'-i kâfûrî ile tezyîn(bezemek) kılub birbirine ızhâr-ı muhabbet ve âğâz-ı(başlamak) sohbet kıldılar. Ve ol darbet-i şehbâz-ı şemşîr ve mehâbet-i(heybet) sîmurg-ı tûr-i âlem-gîrden halâs olan bikr-i düşîze(kız oğlan) ser ü kad ve sünbül-mû ve gonca-i lâle-hadd ve sünbül geysü hümâları bir yere cem' ve âteş ruhsârlarını şem' edüb şeb-i müşkînden subh-ı nûrine dek ayş u nûşlar ve cûş u hurûşlar edüb bu gazel-i garrâya kâyil ve birbirine mâyil oldular.

Gazel

*Her ki bir cur'a çeke bî-ser ü sâ mânlarla,
Meyli yok ayş-ı müdâm etmeğe sultanlarla,
Mühr-i yâkûtuna öykündüğüçün zergerler,
Hâtemi düşlerler la'l-ı bedahşânlarla.
Lâle-haddin gammı başımdayken ölürsem,
Haşredek zeyn ola kabrim gül-i handânlarla.
Benim ol sûfi-i ârif ki habâb-ı meyden,
Da'vet-i hûb ederim sübha-i mercânlarla.
Hâtem-i dilde hatt-ı la'lini tahrîr kılub,
Yârı teshîr edelüm mühr-i Süleymanlarla.
Hattı vasfın kılub ol hüsn-i Süleymânînîn,
Nükte-perdâz olalım mûr-ı sühandânlarla.*

(58b) *Kaşların yaylar asub dîde kemân hânesine,
Şişeler deldi müjen okları peykânlarla.*

Baş koşub gül yüzün ey serv-i sehî lâlelere,

Bülbülün bağrını hün eyledi efgânlarla.
Keşfiyâ kâfile-i aşkla hem-râh olalı,
Tutdı âhın cirmi âlemi elhânlarla.

Nesr: Sepîde-dem ki (*sabah aklığı*) cihan pehlivân kal'a-i şeş-soffa ve heft-bârû ve şehriyâr-ı âlî-şân hisâr-ı çâr-dâyire-i düvâzde künküre-i nüh tev? (*dokuz kat*), yâ'ni tâvûs-ı rûşen-rûy hurşid-i rahşân yine meydân-ı âsumânda cevelân ve kasd-ı seyrân-ı sipihr-i gerdân kıldı. Ol âfitâb-ı âsumân-ferâset ve ol fâris-i (*atlu*) meydân-ı kiyâset (*zeyreklik*)

قَرْنُ اللَّهِ تَذْبِيرُهُ بِالتَّوْفِيقِ وَتَقْدِيرُهُ بِالتَّحْقِيقِ 125

hazretleri dahî bir handan-rûy ve ferhunde-huy çerh-gird (*çerh çigzinişlü*) ve mâh-reviş (*ay yürüyüşlü*) âb-seyr (*su yürüyüşlü*) ve bâd-ı cünbüş semend-i (*kula at*) meh-rikâba ve nevned-i (*esb*) âteş-şitâba (*evmek*) vüzerâ-i sa'âdet-me'âb ve ümerâ-i adâlet-iktisâb (*kesb*) birle ki her biri bezr-i cumhur-girdâr? ve âsaf-âtardur süvâr olub ve kasd-ı teseyyür-i (*seyr*) hisâr kılub etrâf-ı askâ'-ı bukâ' (*buk'alar, ya'ni bir pâre yer*) (59a) ve eknâf-ı rikâ'-ı (*ruk'alar*) kılâ' (*kıl'alar*) muhâreset (*saklamak*) ü muhâfazat (*mim*) ecliçün ol yukaruda zikr olan mahrûsa-i Tokat'dan gelen ateş-bâr ve sâ'ika-girdâr toplar ve zafer-rehber ü nusret-eser âdemler ta'yin edüb kendü zât-ı şerîfi ve unsur-ı latîfi yine devlet ü iclâl ve izz ü ikbâl birle ol makâm-ı mezkûrdan göçüb her gün bir menzil-i şerîfi ve bir mevzi'-i latîfi asâkir-ı ızâm ve ümerâ-i zevi'l-ihtirâm (*hürmet isleri*) birle teşrif buyurub bir niçe günden yine Sivas sahrâsına hulûl u nüzûl kılub sipâh-ı sa'âdet-destgâhın (*kudret*) ve huyûl-ı devlet-penâhın emr-i lâzimeleri neyse devlet-i şâhânesi ve rif'at-i mülûkânesi muktezâsınca bî-kusûr edâ olub ve her kişi murâdın bulub üç gün mikdâr ol makâmda karâr ve arz-ı iktidâr (*kudret*) kıldı. Ammâ yine gayret-i cihândârî (*cihan tutuculuk*) ve hamiyet-i kâmkârî birle

وَسْتَخْلَفَكُمْ فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ 126

muktezâsınca âmil olub ol mazhar-ı

وَأَنَّهُ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ 127

125 Dua cümlesi

126 Araf, 129

127 Yunus, 81

ya'ni Alâü'd-devle-i bed-erkân u bed-âyîn (adet) mürûr-ı(*geçmek*) eyyâmdan(*günler*) ve ubûr-ı(*geçmek*) a'vâmdan (*yıllar*) mâbeynde olan şerr-i makâyiddin (*mekrler*) ve hubs-ı (*nâ-pâklık*) akâyiddin (*i'tikâdlar*) izhâr edüb yine tedbîr-i nifâk ve kızılıbâşla ittifâk etdüğü sem'-i şerîfine vusûl ve tab'-ı latîfine hulûl kıldı. Pes, şehriyâr-ı felek-temkîn (59b) ve kâmkâr-ı merrîh-kîn hazretleri bu ma'nâdan müte'essir olub

المُشَاوَرَةُ أَمْنٌ مِنَ الْمَلَامَةِ وَحِصْنٌ مِنَ النَّدَامَةِ 128

deyüb vüzerâ'-i savâb-re'yi da'vet ve bu ma'nânın izâlesi (*zâyil eylemek*) hakkında meşveret (*danışmak*) eyleyüb dedi ki; "Dâ'imâ ol merdûd-i ebed ve ol mahzûl-ı (*hâr*) sermed benim ve ecdâdımın rütbet-i (*mertebe*) âlî-nişânlarından kâsî (*ırak*) ve kâsır olmağla mâbeynde izhâr-ı şekâvetî(*bedbahtlık*) ve âsâr-ı adâvetî eksik değüldür. Zirâ ki,

إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَى آثَارِهِمْ مُقْتَدُونَ 129

buyrulmuşdur. İmdi niyyetim ve himmetim bunun üzerine muharrer ve mukarrer olmuşdur ki ânun vücûd-ı nâ-pâkini ve katında olan (60a) etrâk-i bî-idrâkini tiğ-ı ateş-bâr-ı şer'-i Muhammedî ve neyze-i (*süñü*) hun-nisâr-ı dîn-i Ahmedî birle sahîfe-i âlemden

وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطْوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ 130

mefhûmunca kal'(*koparmak*) u kam'(*götürmek*) kılâm. Sizin dahi fikr ü ferâsetinizde ve hüsn-i kiyâsetinizde (*zeyreklik*) vech-i aslah (*yarar*) ve tarîk-ı ercah (*artuk*) neyse beyân eylesen" deyü buyruldukda vüzerâ'-i âlî-mıkdâr ve küberâ'-i ferhunde-kâr (*mübârek*) dahi bu hitâb-ı mübrem (*muhkem*) ve tenzlî-i muhkem birle her biri bir emr zikr ve bir husûs fikr kıldılar. Lâkin her re'y kim eylediler teng ve her tedbîr kim kıldılar bî-ferheng düşüb, âkıbet şehriyâr-ı cihan-güşâ ve meserret-fezânın fermân-ı kader-tüvân ve hüküm-i kazâ-cereyân

إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ 131

mâsadakınca buna müncer oldu ki, "Anlar bir tâyife-i bî-hıref (*pîşeler*) ü sanâ'at (*pîşe*) ve bir cemâ'at-i bî-akl u bezâ'atdur(*sermâye*), tekmiîl (*temâm eylemek*) ve tehzîb-i (*pâk etmek*) sıfât edüb me'âyibi (*ayblar*)

128 Hadis

129 Zuhuf, 22

130 Nur, 21

131 Hadis

menâkıba (*hünerler*) ve rezâyili (*hârlıklar*) fezâyile (*artukluklar*) tebdil etmek (*döndermek*) mümkün değüldür" (60b) deyüb buyurdu ki şîr-i jiyân-ı rûz-ı heycâ(ceng) ve bebr-i beyân-ı beydâ-yı(*sahrâ*) gazâ, serhayl-i(*ser-leşger*) asâkir-i dîn Vezîr-ı a'zam Sinan Paşa-yı zuhal-kîn ve sipâh-ı gerdûn-penâhın ve huyûl-ı sa'âdet-destgâhın(*kudret*) bâ'zıyla mukaddemâ ol tâyife-i mahzûlun(*hâr*) ve gürûh-ı ma'zûlun ahlâk-ı kerîhelerini(*mekrûh*) ve hisâl-ı(*huylar*) zemîmelerini(*yerilmiş*) rûy-ı âlemden ref' u def' ecliçün irsâl kılub ve kendü zât-ı şerîfi ve unsur-latîfi dahi mâh-ı merkûmun(*yazılmış*) yigirmi dokuzuncu gününde akabından leşger-i bî-girân-ı(*nihâyet*) nusret-nişânla

132 **إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا**

deyüb ânun ve yanında olan cem'iyetinin

133 **أُولَئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا**

mefhûmunca dalâlet-i ebedîlerinden ve şekâvet-i(*bedbahtî*) sermedîlerinden (*ebedî*) âlemi kurtarub nâm u nişânlarının rûy-ı âfâkdan infikâklarına(*ayrılmak*) kıyâm-ı tâm ve ikdâm-ı temâm gösterdikde a'dâ-yı dûnun ve hussâd-ı(*hasudlar*) sernigûnun dahi câsusları bu ma'nâdan haberdâr ve paşa-yı müşârü'n-ileyh(*işâret olunmuş*) ilgârla "uş geldi" deyü eyledikde izhâr hemân sâ'at akl u idrâki ve tedbîr-i nâ-pâki şaşub, mukâbeleye mecâl tezvîrinde sergerdân ve mukâbeleye hîle vü âl tedbîrinde hayrân olub ta'allukât-ı(*ulaşmaklar*) kevniyye-i(*olmak*) deniyye (*alçak*) ve takayyüdât-ı(*bendler*) cismâmiyye-i(*cisme mensub*) dünyeviyye ki kütâh-gûn(*levn*) ve birbirinden dündür(*alçak*). Misâl-i silsile-i(*zencîr*)

134 **ذَرَعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ**

irtibâtıyla(*ulaşmaklar*) mukayyed iken savlet-i(*hamle*) râyât-ı(*sancaklar*) hizeber(*arslan*)-âyât-ı Selîm Hân ve bîm-i(*korku*) cânla cümlesin ferâmüş edüb sînesi sûzân ve ciğeri pür-cûş olub nâdim (*peşîmân*) ü sâdim

135 **مَنْ نَجَا بِرَأْسِهِ فَقَدْ رَجَحَ**

132 Kehf, 30

133 Maide, 60

134 Hâkkâ, 32

135 Hadis

ma'nâsıyla ihtiyâr-ı firâr(*kaçmak*) ve mevâzi'-ı(*mevzi'ler*) garîbe-i günc-i kûhsâr ve emâkin-i(*mekâmlar*) acîbe-i kûşe-i gâr(*mağaza*) kılub asâkir-i mağbûn ve a'lâm-ı(*alemler*) sernigûn birle Elbistan dağlarında gûşe-i penâh ve şâh-ı sa'adet-destgâh elinden her yana râh cüst ü cûy idi. Ve eşk-i dîdesini âb-ı cûy edüb kaçmakda (61b) ve peşîmanlık ağzıyla nedâmet elini dişleyüb hasret gözi yaşını her yana saçmakda idi ki

اِذَا ظَلَمْتَ مَنْ دُونَكَ فَلَا تَأْمَنْ عِقَابَ مَنْ فَوْقَكَ 136

mâsadakınca ol nehnek-i rûz-ı heycâ mezkûr Sinan Paşa hazretleri kazâ-yı âsumânî ve belâ-yı nâ-gehânî gibi der-peyinden(*ardından*) erişüb sipâh-ı nusret-nigâh birle göz açdurmayub girişüb asâkirini bî-kusûr at ayağı altında mânend-i mûr(*karınca*) hâksâr-ı(*toprak*) üğ-ı âbdâr ve pâymâl-ı tîr-i âteş-sufad(?)(*ok gezi*) edüb ve kendüsünün dahî her yanâdan girizgâhını(*kaçacak yer*) beste(*bağlamak*) ve tınâb-ı ömrünü hayme-i zindegânîden kûsüste(*üzülmüş*) kılub ser-i bî-devletini ten-i bî-sa'adetinden dûr ve cism-i pür-zilletini gidâ-yı mâr u mûr kılub bunca zamândan asâkir-i islâm arasında etdüğü kizb ü hîlenin mücâzâtın(*ıvaz*)

لَا مَرَدٌ لِقَضَائِهِ وَلَا مَانِعٌ لِحُكْمِهِ 137

birle bir lahza içre bulub

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ 138

(62a) mükâfâtıyla(*ıvaz*) ellerde ve dillerde darb-ı mesel olub mevt-i nâgehânîsine "merg-i hâyin"= 921 târîh yazıldı. Ashâb-ı akla ve erbâb-ı nakle rûşen ü mübeyyendür ki havâdis-i(*hâdiseler*) dehrden bir hâdise yokdur ki cevâzib-i(*çekiciler*) kazâ(*hüküm*) vü kaderden(*endâze eylemek*) bir câzibeyle(*çekici*) ve sevâkıb-ı(*yakıcılar*) kevn(*olmak*) ü fesâddan(*bozulmak*) bir lâhikayla(*ulaşıcı*) ref'ü def' olub ol hâlde hîle müfîd(*fâyide verici*) ve ol hinde re'y-i ârâs-dîd(*akıllar, doğru*) ola ve kimse bu ma'nâyâ sa'yile çâre bula. Pes, ser-i bürîde-i (*kesilmiş*) füsürdesini (*donmuş ve solmuş*) gâzilerden biri savlecân(*çevgân*) pây-ı semend-i şehriyâr önünde kûy-vâr galatân(*yuvalanıcı*) ve zâtında olan ferzâneliği(*yegânelik*) ve merdâneliği i'lân(*bildirmek*) kıldı. Şehriyâr-ı cihan-güşâ ve meserret-fezâ çün ol ser-i gür-nahvet(*kibr*) tâc-ı kızılıbâş

136 Kelam-ı Kibar

137 Hadis

138 Zelzele, 8

gibi bî devlet ve âlûde-i hûn-zillet gördü, yüzün Cenâb-ı Hakka tevcîh edüb tahrîk-i(*depretmek*) halka-i bâb-ı münacât ve silsile-i(*zencîr*) icâbet-i hâcât kılub dedi ki, "Ey pervâz-ı ukâb-ı(*devlügeç*) ukûl-ı insân bâlâ-yı(*yukaru*) âlâ-yı(*ni'metler*) âsitâne-i(*eşik*) gayb-ı esrâr (62b) kudretine yetişmez

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ 139

ve ay tûl-ı arz-ı defter-i hayâl-ı muhâsibân-ı a'dâd-ı(*adedler*) ecnâd (*leşgerler*) celâl ü izzetine vefâ etmez

وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ 140

gâh top-ı kamer-i kumrâyı(*ay aydını*) savlecân-ı(*çevgân*) şihâbla(atılan ıldız) meydân-ı fezâ-yı tak(*kemer*) u revâk-ı(köşk) felek-i a'lâda bu serberide-i bî-ferr gibi bir kûy(top)-gerdân ve gâh ol topu deşt-i sipîhr-ı gerdûn-ı mu'allâda pây-ı nevend-i(*esb*) çerh-i gerd-i şehriyârlar gibi bir sîmîn çevgân edersin. Gâh hanek-i(*boz at*) gerdûna süvâr ve gâh sâ'id-i zühreye sivâr(*bilezik*) edersin. Bir fâ'il-i muhtârsın ki nesr-i tâyir-i(*uçar kerkes*) insânî ki şikâristânî-i âlem-i ulvî(*yüce*) ve süflîdir(*alçak*). Bir nefis rübûbiyyetin(*besleyicilik*) hevâsında perr ü bâl açub uçmaz ve tâvâs-ı akl u fikret-i âdemî ki cilvegâhî-i sahrâ-yı melekût(*âlem-i bâtın*) ve beydâ-yı ceberûtdur(*ululuk*) sâhat-ı(orta) meyâdîn-i(*cem'i meydân*) ulûhiyyetinde seyâhat(*gezmek*) edemez. Her vechile âlim-i esrâr-ı zamâyir(*gönül endişeleri*) ve kâşif-i estâr-ı(*gizlüler*) serâyirsin(*sırlar*). Bu za'îf-i nahîf (63a) dahi hemân ketm-i(*gizlü*) ademde(*yokluk*) olan kudretini zuhûra getürmeğe sebep bir bende-i mukbil ve kabza-ı hükûmetinde olan hikmetünü ma'nız-ı(*arz edecek yer*) ubûra(*geçmek*) getürücü bir efkende-i bî-dıldür. İrâdet-i inâyet ve bidâyet-i(*evvel*) hidyet(*kulavuzluk*) senündür" deyüb buyurdu ki: "Havza-i(*dâyire*) hükûmetinde olan bilâd(*şehrlere*) u emsârın(*şehrlere*) ve kılâ'(*kal'alar*) u hisârın, yâdigâr-ı bî-şumrını ve akmişe(*kumaşlar*) vü dînârını zabt edüb memâlikin yine kendü hânedânından ve öz dûdmânından(*oba*) ahlâk-ı hamîde ve ef'âl-i güzîde ile benâm Şehsüvâr-oğlu Ali Beğe verdi temâm. Ol dahi pâdişâh-ı cihan-bahş ve sa'âdet-rahş-ı(*ıldırım gibi at*) devletinde rif'at-i mekân ve rütbet-i(*mertebe*) akrân(*berâberler*) bulub ubûdiyyet-i(*hidmet*) şehriyârla ârâste olub dıraht-ı sa'âdetine istismâr

139 Enam, 59

140 Müddessir, 31

(*yemişlendürmek*) ve bostân-ı siyâdetine istidrâr verüb ulüvv-i (*yücelik*) kadr ve gulüvv-i (*ziyâdelik*) fahr ile baht-ı es'ad ve izz-i sermed (*ebed*) buldu. Ol mahalde yine hudâvendigâr-ı sa'âdet sa'âdet-iktidâr hazretlerinin eyyâm-ı devletinde ve hengâm-ı (*vakt*) rif'atında (63b) sa'âdet-i câvidânî temhîd-i (*döşenmek*) kavâ'id-i (*kâ'ideler*) kâmurânîde müsâ'ade (*mu'âvenet*) gösterüb ve te'yîd-i (*kuvvet vermek*) âsumânî te'kîd-i (*berkitmek*) mebânî-i (*binalar*) cihânbanîde (*cihândarlık*) muvâfakat kılub İrân u Tûrân ve Kürdistân havâlîsinde olan husûn (*kal'alar*) ve kılâ' destkârî-i şemşîr-i âbdâr-ı şehriyâr-ı rûzgâr birle feth u zabt olub hızâne-i rahmânîden âsâr-ı

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ¹⁴¹

zâhir ü bâhir (*bellü*) olub ol yerlerde dahî hudâvendigâr hazretlerinin eyyâm-ı devletinde ahvâl-ı halk-ı âlem muntazam (*düz*) ve bünyân-ı bîdâd münhedim (*yıkılmış*) olub ehl-i sedâd (*doğruluk*) mübtehic (*şâd*) ve ehl-i fesâd münze'ic (*rencîde*) re'âyâ (*ra'iyetler*) emîn ve şerr u şûr u fitne teskîn olub etnâb-ı (*tanâblar*) hayrât meşdûd (*bağlanmış*) kîbâb (*kubbeler*) müberrât (*iyilikler*) memdûd (*uzanmış*) düşüb her vechile eyâdı (*ni'metler*) mebzûl (*verilmiş*) ve e'âdî (*düşmenler*) maktûl (*depelenmiş*) vâkî' oldu.

ذَلِكَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ¹⁴²

Pes, hudâvendigâr-ı sa'âdet-medâr (*degzinecek yer*) hazretleri bu feth-i mübeyyen-i (*bellü*) sa'âdet-karînin

لَتِنِ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ¹⁴³

hükmünce şeker-i şükriyle dimâğ-ı cânı (64a) elezz (*lezzetli*) kılub edâyı (*ödemek*) şükr-i rahmânî ve du'â-yı lutf-ı yezdânî kılub yümn ü ikbâlle (*devlet*) Zül-kadîrlü vilâyetnden yine dârü'l-hilâfe ve medâr-ı saltanat mahrûsa-i Kostantıniyye canibine avdet ve rec'at (*dönmek*) edüb gelmekte hayli sür'at (*evmek*) gösterdi.

Kasîde

Müşerref oldu kudûm-ı şehile İstenbül,
Belî müşerref olur ten çü rûh ede hulûl.

141 Bakara, 269

142 Yusuf, 38

143 İbrahim, 7

Dönüb hucüste seferden muzaffer ü mansûr,
Erişdi kutlu makâma mü'eyyed ü makbûl.

Zehî zamân-ı safâ-bahş u râhat-efzâ kim,
Erişdi mevkib-i sultân-ı dîn ü şâh-ı fa'ûl.

Yaraşdı zill-ı vücûdu serîr-i saltanata,
Nita ki ânız-ı zîybâya turre-i mergûl,(örülmüş saç)

Bezendi mesned-i devlet zehî mekân-ı taab,
Erişdi cânlara râhat zehî zamân-ı vusûl.

Mekân-ı zevk u ferahdur değül mahall-i melâl,
Na'îm-i cennet içinde olurmu hiç melûl.

Uyun-ı mülk cemâl-i cemîline nâzır,
Lisân-ı halk du'â vü senâsına meşgûl.

Şeh-i zemîn ü zemân şeh Selîm Hân kim ânun,
Kemâl-i câhına ermez tasavvurât-ı ukûl.

Gubâr-ı ceysi vücûd-ı cihâna câme-i câh,
Ayağı toprağı farak-ı sipihre efser-i tûl.

(64b) Şu menziletde durur âfitâb-ı devleti kim,
Kıyâmet olsa erişmez âna zevâl ukûl.

İlâc-ı ma'deletin ermese kalurdu ebed,
Mîzâc-ı mülk-i cihân şöyle haste vü ma'lûl.

Zehî ki tâbi' hükmün kazâ bi-tav' u rızâ,
Zehî ki kâbil emrin kadar be-hüsn-i kabûl.

Celâletin hareminde bihişt mülk-i hakîr,
Serîr-i kadrine nisbet ser-i sipihri zelûl.

Hıyâm-ı devletine rişte-i şihâb-ı tunâh,
Mesarra(?) mih sûtûn-ı sidre vü sipihri züyûl.

Sihâm-ı sîne-şikâfuna rûz-ı heycâda,
Per-i ferîşteh yeledür nücûm-ı çerh-i nüsûl(demrenler),

*Sehâda bahr-ı kefendür sehâb-ı gevher-bâr,
Revişde sür'at-i zihnî şitâb-ı berk-i acûl(evici).*

*Cihâna neşv ü nemâ verdi ebr-i ihsânın,
Nitaki fasl-ı bahâr olsa gülistâna zalûl.*

*Nesîm-i şemme-i lütfundan ermese kuvvet,
Riyâza nice bulaydı dem-i şimâl şümûl.*

*Eğer icâzet-i derbânın olmaya bulmaz,
Harîm-i kasrına bâd-ı sabâ mecâl-i dühûl.*

*Zamânınile müşerref olur kamû ezmân,
Bahâr olur nitekim revnak-ı zamân-ı fusûl.*

*Şol i'tidâl bulubdur zamân-ı adlinde,
Ki gerek vesîr olubdur emîn kelle-i sûl.*

*Eğer ferîşteh değülsen bu adl u alemle sen,
Neden denildi aceb âdeme zalûm u cehûl.*

(65a) *Şehâ kemâlin eder Keşfiyi fasîh-keîâm,
Olur şükûh Süleymân birle neml-i nümûl.*

*Ma'ârifile benim gerçi bî-nezîr ü hemâl,
Velî vazîfe edübdür bana zamâne humûl.*

*Nita ki makdem-i şâh-ı cihânla âlem,
Müşerref ola nitakim sevâd-ı İstenbul.*

*Yedi iklimde edüb hazretünü hak ola,
Şahân mülk-i cihân devletin cenâbına kul.*

Nesr: Deyüb her kişi handân u pür-sürûr ve ferhân u pür-huzûr ayş u nûşda ve cûş u hurûşda idi ki devlet ü rif'atle şehre vusûl buldu. Bir müddet rif'at ü ikbâl ve izzet ü iclâl birle karâr ve âsâr-ı nesîm-i adâletle safha-i rûzgârı gül ü gülzâr ve halk-ı memleketi ferruh-kâr kıldı. Ammâ yine bir rûz-ı pîrûz-nesâyim(kohular) geşt ü seyrân gülzâr-ı azîmetden(kasd) tenessüm(kohu almak) behcet(gökceklilik)-tal'at tebdîl-i hevâ-yı mekân mir'ât-ı seyâhatden tebessüm kılub asâkir-i fırsat u nusret-âsâr ve cünûd-ı devlet ü rif'at-iktidâr birle yine diyâr-ı ahsene

mahrûsa-i Edirneye gelüb sarây-ı gerdûn-sâyesine sâye salub (65b) ve serîr-i hümâyûn-pâyesine rif'at u pâyeye(mertebe) verüb asâkire icâzet ve kendü zât-ı şerîfi devlet ü sa'âdet birle müstecmi'-i ahvâl ve bî-kîl ü kâl ol kış anda kışlayub temâşâ-yı âv u şikâr ve arz-ı kerr ü ferr(kuvvet) ü iktidâr kıldı. Ammâ yine mülhem-i gaybdan mir'ât-ı suver-nümâ-yı hâtır-ı âtır-ı cihanbânlarına mehbit-i(inecek yer) envâr-ı te'yîdât-ı(kuvvet vermek) yezdânî ve te'bîdât-ı(ebedî eylemekler) samedânî şöyle ilhâm etdi ki, "Cihândârların mebâdî(evveler) ve mukaddemâtı bî-hadd ve şehriyârların mesâlih-i mühimmâtları bilâ-add'dür. Pister-i huzûrda halvet-güzîn ve bâlîn-i hubûrda(ferah) râhat-çîn olmak sezâvâr-ı cihânbanî ve nişân-ı hâkânî değüldür. Er oldur ki siper gibi tûr-i neberde ber(göğüs) ve miğfer(tolga) gibi tûğ-i nâverde(ceng) ser tutub bir ân a'dâ-yı dîn ü devletin tedbîrinden gâfil ve bir zamân muhâlifân-ı mülk ü milletin teshîrinden(zebûn eylemek) âtul(işsiz) olmağa ki âyîn-i gişver-güşâyî ve kânûn-ı memleket-ârâyî değüldür. Bi-hamdü'l-lah ve'l-minne her mühimm-i acîbe ki (66a) pîşe ve her lâzıme-i garîbe ki endîşe kıldım,

سَنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَّتْ مِنْ قَبْلِ وَكُنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا 144

ehvâsıyla(ma'nâ) maksad-ı aksâma göre râm ve nâm u nişânıma göre intizâm buldu" deyüb henüz nevbet-i sermâ(sovuk) itmâm ve mevsim-i şitâ encâm(son) bulmamışidi ki Rumeli ve Anadolu beğlerine mevcûd olan subaşılara ve sancak beğlerine hükmi hümâyûn-ı âlî-şân ve vâcibü'l-iz'ân yazılıb buyruldu ki; Yine tûğ-i âbdâr-ı âlem-gîrim ki di'l-teşne-i gazâ ve tedbîr-i kader-takdîrim şöyle gördü sezâ ki ol bakıyye-i tûğ-i âteş-şerrâr ve fazla-i sinân-ı cân-şikâr ya'ni kızılbaş-ı nâ-bekâr ne kadar kim var arsa-i(ev ortası) zindegânîden kem ve vücûd-ı nâ-pâklarını âlemden adem edem. İmdi bir sâ'at te'hîr ve bir lahza(göz açub yummak) taksîr kılmayub mübeşşir-i(beşâret edici) nevrûzî talî'a-i firûzîden ve tebâşîr-i(beşâretler) tal'at-i-behâr matla'-ı leyl ü nehârdan arza-i cemâl-i kemâl kıldığu mevsimde yât u yarâğınızı (66b) muhkem ve Tebrîz seferinde vâkı' olan lâzımenizle hoş-dil ü hurrem Kayseriyye cânibine revân ve muntazır-ı zât-ı âlî-şân-ı şâh-ı cihân olasuz" deyü buyruldukda anlar dahi emri-âliye imtisâl ve hükmi müte'âlî birle isti'câl edüb makâm-ı maksada ve asl u menzîl-i mer'iyye mütevâsıl oldular. Bu cânibden şehriyâr-ı cihan-güşâ ve kâmkâr-ı ceng-azmâ dahî

bir rûz-ı pîrûz ki husrev-i nevrûz sahan-ı sahrâ-yı menzil-i neberd gibi ârâste ve rûy-ı beydâ-yı beydâyî mahfil-i nâverd(ceng) gibi pîrâste kılub her şecer bir çadır-ı sîmîn ve her şâh bir alem-i nûrîn olub ceşş-i ezhâr(çiçekler) asker-i şehriyâr gibi ferruh-fâl ve leşger-i ezhâr ceşş-i şehriyâr gibi müctecmi'ü'l-hâl olub her lâle-i pür-hûn bir otağ-ı gülgûn ve üzerinde her ebr-i perrân bir sâyebân-ı nûr-efşân ve önünde her şakâyık-ı(lâle-i kûhî) rengîn bir mecmer-i(buhurluk) la'lîn ve her sevsen-i âbdâr bir hançer-i cân-şikâr ve her nilüfer-i ter bir dûrbâş-ı(çomak) zer ve her verd-i rengîn (67a) ruhsâr bir siper-i âyînedâr ve her nihâl-ı yâsemen bir neyze-i cân-ken(*can koparıcı*) ve her aşaka-i(*sarmaşık*) pür-târ(*iplik*) bir cevşen-i halka-dâr ve her benefşe-i pür-ferr(*kuvvet*) bir gürz-i ejdihâ-ser ve her şâh-ı mürûr-münfekk bir findığı ağzında tüfek olub fırka(*bölük*) fırka ve hizb hizb(*bölük*) ve gürûh gürûh arsagâh-ı sahrâda cem' olduğu eyyâmde ki kuvvet-i hevâ-yı rebî'(bahar) nihâyet-i kemâlde ve te'sîr-i kuvâ-yı(*kuvvetler*) tab'-ı bahâr gâyet-i i'tidâl idi. Ekâbir-i düstûr(*vezîr*) ve cüyûş-ı cumhûr(*bölük*) cem' edüb ihyâ-yı şerâyi'-i Muhammedî ve ibkâ-yı(*bâkî eylemek*) bedâyî-i İslâm-ı Ahmedî kılınmak kaskına Kızılbaş-ı ser-güşte-baht ve evbaş-ı(*levendler*) ber-güşte-raht üzerine Edirne'den göçüb yümn ü ikbâl ve asek-r-i ferruh-fâlla

لَمْ تَكُونُوا بِالْغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ 145

fehvsıyla sevdâ-yı nîk-nâmî ve hevâ-yı sa'âdet-encâmî kılub arsa-i diyâra devlet-i nev ve safha-i rûzgâra mihr-i şecâ'atî birle pertev salub yine mahrûsa-i(*mahfûza*) Kostantiniyyeye gelüb bir kaç gün âsâyış ü ârâmiş(*dinlemek*) kılub âkıbet şeref-i ziyâret-i Eyyûb-ı (67b) Ensârî ve safâ-yı sahrâ-yı Kağıdhâne ve cûy-ı cârî cism-i şerîfine ve rûh-ı latîfine safâ vü huzûr ve beşâşet(*taze yüzlülük*) ü sürûr verüb güşe-nişîn-i râğ(*dağ*) ve bi-nefsihî kendü gitmeden ferağ gösterüb buyurdu ki, "Ol fâris-i meydân-ı ceng ya'ni Yeniçeri Ağası Ayâs-ı pür-ferheng .birle mukaddemâ irsâl olan asâkir-i nusret-me'âsirin(*eserler*) akabinden ol rezm-ârâ-yı fırsat-şi'âr ve azm-uzmâ-yı nusret-disâr ya'ni Vezîr-i a'zamı Sinan Paşa hazretlerini katında olan asâkir-i zafer-şi'âra ve mukaddemâ mezkûr Ağa'yile irsâl kıldı. Pes Paşa-yı müşârün-ileyh(*işâret olunmuş*) dahi emr-i âlî-şân-ı vâcibü'l-iz'âna imtisâl ve gün be-gün gitmekde isti'câl

kılub günlerde bir gün Kayseriyye'ye gelüb asâkir-i zafer-ihtişâmla buluşub birbiriyle tâze-nizâm ve kesb-i merâm(*murâd*) kıldılar. Ve'l-hâsıl bir kaç gün anda azıklanub ve sulanub (68a) âkîbet hûy-ı kadîmleriyle hulanub ol makâm-ı mezkûrdan göçüb Türkistan diyârına hulâl(*inmek ve girmek*) ve Albistan dârına vusûl buldukda Paşa-yı sâhib-i sa'âdet dahi âdâb u erkân-ı Osmânî ve kânûn-ı hâkânî muktezâsınca ümerâ-yı arab ve küberâ-yı Haleb cânibine

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ
وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ¹⁴⁶

fetvâsınca hitâb-ı muhabbet-engîz ve kitâb-ı meveddet-âmîz irsâl edüb imzâ-yı(*geçürmek*) meymûnunda ve imlâ-yı hümâyûnunda mürûr-ı(*geçmek*) eyyâmdan izhâr etdükleri ihlâs-ı sâdıkın ve ubûr-ı(*geçmek*) a'vâmdan(*yıllar*) da'vâ kıldıkları ihtisâs-ı sâbıkın(*öñürdü*) müşâhede-i sârin ve müsâ'ade-i(*kollaşmak, ya'ni mu'âvenet*) istikrârın taleb etdükde

الْأَعْرَابُ أَشَدَّ كُفْرًا وَنِفَاقًا¹⁴⁷

mefhûmunca da'vâ-yı teferrüd kılub adâvet-i ezelîlerin izhâr ve şekâvet-*(bed-bahtlık)* cibillîlerin(*hilkî*) âşikâr edüb münâza'a-i bî-nitegî ve mücâdele-i(*ceng*) bî-ferhengî(*bî-edebî*) sûretin gösterüb varan kâsıdlara fitne-engîz (68b) ve adâvet-âmîz haberler verdiler. Hattâ ol serdâr-ı(*baş*) Çerkes-i nâ-kes ya'ni Mısır Sultânı dirilen Kansu Gavri dedikleri enhas kendü zât-ı bî-idrâkı gibi bed-efkâr u bergüşte-kâr(*işî dönmüş*) Toman Bây nâm sernigün-a'lâm kebîrin Çerkesân-ı nâkes içinden intihâb(*güzîde*) ve kendü yerine Mısır'da nâyib-i(*kendü yerine duran*) menâb diküb hall u akd umûr-ı dîvânî ve ratk(*uluşmak*) u fakt-ı(*ayırma*) tuğyânı ana ısmarlayub kendüsü kavânîn-i isyânî birle pâymâl-ı gurûr-ı şeytânî olub cevfi-i(*iç*) dimâğı(*beyni*) pür-hevâ vü heves kendü gibi bir nice Çerkes-i ehas sözüne uyub fitne-i nâyimi(*oyıcı*) bîdâr

لَعَنَ اللَّهُ مَنْ آيَقَظَهَا¹⁴⁸

mefhûmuna yâr olub yigirmi bin mikdâr asker-i bî-hamiyyet(*gayret*) ü bî-'ârla kasd-ı ümerâ'-i adâlet ve evliyâ'-i saltanat kılub Mısır'dan çıkub gelmekde idi ki, bu cânibden Sinan Paşa-yı şîr-ceng ve Yeniçeri Ağası

¹⁴⁶ Feth, 28

¹⁴⁷ Tevbe, 97

¹⁴⁸ Hadis

Ayâs-ı pelenk-âheng bu esrâra muttali' olub âsitân-ı sa'âdet-âşiyâne cânibine Sultân-ı Mısır'ın mâbeynde olan ahd-ı kadîmi şikest (69a) ve izhâr-ı şekâvet-i elest kılub tâyife-i muhtelif-e-i bu'l-'acebden rûmîden ve arabdan pür-kibr ü istikbâr(ululanmak) yigirmi bin mikdâr erle şihriyâr-ı cihan-güşâ ve kâmkâr-ı iklîm-ârâyile sevdâ-yı mücâdele ve hevâ-yı münâza'a kılub Mısırdan çıkub bu cânibe müteveccih olduğunu izhâr ve cevâb-nâmelerini bile gönderüb kazıyyeyi ale't-tafsîl âşikâr kıldılar. Çün pâdişâh-ı skender-satvet ve şâhişâh-ı erdivân(*nâm-ı pâdişâh*)-azamet kitâb-ı nâ-müstetâblarında(*çirkin*) hitâb-ı adâvet-iktisâblarını istimâ' edüb tevcîh-i mâlâyâ'nilerince ve te'vîl-i bî-ma'nâlarına incinüb gadab-ı askerî derûnunda ictimâ'(*derilmek*) edüb yine

وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ

149

birle âmil olub buyurdu ki, "Ol sadr-ı sudûr-ı şerî'at ve kutb-ı medâr-ı hakikat hüsn-i fikret ve sıhhat-ı revıyyet(*endişe derkâr*) birle mübîd(*helâk gününde*)-âbâda(*helâk kerden*) ve müfîd-ifâde(*fayide rehinde*) Rumeli Kadıaskeri Mevlânâ Zeyrek-zâde (69b) Hazretlerini ki reşâhat-ı(*sızındular*) ulûm-ı cüz'î ve küllî kilik-i me'ânî-i bedî'(*garib, acîb*)-ârâsıyla müzehherdür(*rûşen*). Ve rûkn-i erkân-ı küberâ ve ayn-ı a'yân-ı ümerâ mazhar-ı re'y-i müşgûl-güşâ ve müş'ir-i(*bildirici*) tedbîr-i savâb-ârâ Karaca Paşa hizmetlerini ki âyîne-i tûğ-ı âbdârları kâşif-i esrâr-ı mühimmât, erbâb-ı ashâb-ı memâlik-i bî-merr(*bî-hesâb*) risâlet tarîkı ile irsâl ve tenbîh(*uyarmak*) ü tashîh-i(*sahîh eylemek*) ahvâl kılub buyurdu ki "Sizler ki huddâm-ı sidre-makâm-ı Ka'be-i ulyâ ve cârubkeşende-i âlî-bâm-ı ravza-i Buthâsız(*Mekke şehrinde bir makâm*) sevâbık-ı(*öñürdüler*) (*rûşen ve yüce*)"(*yol*) ve sevâlif-i(*geçmişler*) eyyâmından nâsır-ı bedâyi'-i farz u sünensin. Mâbeynimizde her vechile âsâr-ı muhabbet-i sâdika rûşen ve etvâr-ı(*hâller*) meveddet-i sâbıka mübeyyendür. Cünûd-ı mü'minîne nefes-i nefîsiniz tiryâk-ı ekber gibi şifâ-yı nâfi' ve guzât-ı rûşen-nihâd-ı ehl-i dîne kibrit-i ahmer gibi devâ-yı dâfi' olı gelmişiken ol dâll u mudill u bî-dîne ya'ni Kızılbaş-ı la'îne nasîr(*yardım*) u zahîr(*arka*) olmak gayret-i dîn-i Ahmedî ve hamıyyet-i(*gayret*) âyîn-i (70a) Muhammedî degüldür. İmdi gerekdür ki yine zînet-i takvâyile ki vesîlet-i izzet-i dünyâ ve dâfi'-i şiddet-i(*katılık*) ukbâ ve bünyâd-ı sa'âdet-i uzmâ(*ulu*) ve melâz-ı(*sığınacak*) ehl-i ma'nâdur, muhallâ olası ki

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ 150

buyrulmuştur. Saltanat-ı dünyüvî için rif'at-i ukbâ-yı hümâyûnu ferâmûş eylemen ki

وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى 151

dur. Pes gerekdür ki,

يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ 152

günlerini yâd edüb,

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ 153

mefhûmun hasb-i hâlinize (*mûcib-i hâl*) istişhâr (*şâhid götürmek*) kılub

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى 154

masâdakına hulûs-ı kalbile itikâd edüb bu hevâdan dür ve bu sevdâdan menfûr (*kaçmış*) olub aranızda halvet ü uzletle ahmâl-ı (*yükler*) resmiyyelerin tahfif edüb sâhib-i fütûh olan pîrlerle ve kuvvet-i riyâzetle eskâl-ı (*ağır yükler*) cismiyyelerin tecvîf (*ya'ni cüvflerin hâlî eylemek*) edüb tasfiye-i (*arındırma*) rûh bulmuş sâhib-i tedbîrlerle

مَظَاهِرُ الْأَعْلَى مِنَ الْمَشَاوِرَةِ 155

hükmünce birbirinizle müşâvere (*danışmak*) kılub (70b) hükm-i âlî-şân-ı vâcibü'l-iz'âna hüsn-i inkiyâd (*bağlanmak*) ve ol şekâvet-i cibillî (*tabî'i*) ve dalâlet-i ebedî birle vârun (*nigûn*)-nihâda (*tab'*) benimle cihâd (*gazâ*) emrinde

الدَّالُّ عَلَى الْخَيْرِ كَفَاعِلُهُ 156

150 Âl-i İmran, 102

151 Kasas, 60

152 Abese, 34-35

153 Tevbe, 100

154 Naziat, 40

155 Hadis

156 Hadis

birle sa'y u izdiyâd gösterüb sevâb-ı dü-cihânî ve nâm-ı nîk-hâkânî kesb edesüz" deyü elçiler varub ayân u beyân etdükde izmâr-ı(gizlemek) lutf u ihsân ve izhâr-ı(âşikâr eylemek) isyân u tuğyân kıldıkları cihetden

ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ اَيْدِيَكُمْ 157

mâsadakınca arza-ı riyâset(ululuk) ve kasd-ı siyâset(yasak) kılub âteş-i gadab-ı pür-leheb(yalın) ve deryâ-yı nehb-i(gadab) pür-tâb-ı harâret u teb(sıtma)

اِنْ اَحْسَنْتُمْ اَحْسَنْتُمْ لَانْفُسِكُمْ وَاِنْ اَسَاْتُمْ فَلَهَا 158

deyüb azm-i hezîmet-i(kaçmak) Çerkesân ve kasd-ı azîmet-i(kasd) nâ-kesân kılub ulemâ'-i izâmndan ki her biri

اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ 159

birle vâkîf-ı dekâyık-ı(ince ma'nâlar) hakâyık-ı dîn ve hakâyık-ı dekâyık-ı şer'-i mübîndür(bellü). Ve fudalâ-yı zevi'l-ihritâmdan(hürmet isleri) infikâklarına(ayrılmak) müdâvâ(tîmâr eylemek) taleb kıldı. Anlar dahi; Bir tâyife ki

وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيْرًا 160

(71a) birle birbirine müşîr(işâret edici) olub hedm-i(yıkmaq) şerî'at-i nebevî ve tarîkat-i Mustafavî kılmak kasdına sâ'î(sa'y edici) ve râ'î olsa anlara nasîr ü zahîr olan anlardan dâl ve lâyıık-ı darb u kıtâldur" deyüb

الرَّضَا بِالْكَفْرِ كُفْرًا 161

birle dalâletlerine fetvâ ve şekâvetlerine imzâ verdükde şehriyâr-ı haydar-sîne ve kâmkâr-ı sanîgam(arslan)-kîne hazretlerinin bahr-ı gayret-i cihandârîsi ve bâd-ı hamîyyet-i kâmkârîsi telattum(temevvüc, mevc urmak) u tenessüm kılub Kızılbaş-ı la'în tedbîrinden Çerkesân-ı hâyin teshîri gâlib gelüb

157 Âl-i İmran, 72

158 İsrâ, 7

159 Fâtır, 28

160 İsrâ, 88

161 Hadis

وَأَمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَانْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ ¹⁶²

birle âmil olub buyurdu ki "Ol hâsıl-ı lezzet-i zindegânî ve ol muhassıl-ı(*tahsîl edici*) gâyet-i emânî unvân-ı(*ser-nâme*) sahîfe-i şehriyârî ve cemâl-ı çehre-i kâmkârî şehzâde-i nev-civân-ı âlî-şân(*hâl*) ya'ni Sultan Süleymân hazretleri muhâfaza-i(*saklamak*) mesâlih-i bilâd(*iklîm*) u ibâd ve murâkıb-ı(*göz tutmak*) hudûd(hadler) salâh u fesâd ecliçün keff-i bahşış-gerini deryaçe-i sehâvet (71b) ve dil-i dânişverini(*bililü*) dîbâce-i(*ön-i kitâb*) adâlet anlayub, tab'-ı nekkâdını (*seçici*) şem'-i cem'-i encümen(*dizmek*) tedbîr-i memleket ve zihn-i(*tab'*) vekkâdını(*rûşen*) lem'-i şem'(*ıldırmaq*) teshîr-i(*zebûn eylemek*) devlet ü şecâ'at mülâhaza kılub, dîn-i Ahmedî ve şer'-i Muhammedî birle nizâm u intizâm-ı herkâr ve ıslâh-ı mesâlih-i halk-ı diyâr ecliçün

وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ¹⁶³

hükmiyle diyâr-ı ahsende, ya'ni mahrûsa-i Edirne'de olmak emr oldu. Tâ kim, eyyâm-ı devletinde ve zıll-ı(*gölge*) zalil-i sa'âdetinde istîfâ'-i(*temam almak*) mühimmât-ı mülk ü millet ve istibkâ-i(*bâkî eylemek*) menâzım-ı(*nizâmlar*) dîn ü devlet nizâm u intizâm bilüb, âmâl-ı(*ümid*) re'âyâ ve ahvâl-ı berâyâ(*yaradılmışlar*)

وَمَا آتَاكُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ ¹⁶⁴

birle gün gibi rûşen ve gül ü gülşen ola. Ve ashâb-ı vüzerâdan ve erbâb-ı ümerâdan ol müdebbirân-ı(*tedbîr edici*) etvâr-ı(*haller*) saltanat ve muharrirân-ı(*yazıcılar*) âsâr-ı adâlet ki, istikrâr-ı(*mukarrer kılmak istemek*) kavâ'id-i(*temeller*) cihândârî ve istihkâm-ı(*muhkem eylemek*) ze'âim-i şevârid-kâmkârı anların hayâlât-ı deyr-endişler ve me'âlât-ı rûşen-bînişleriyle(*görüş*) muhkem ve muğtenimdir(*ganîmet bulmuş*) Bu (72a) ma'nâya delîl-i kâtı'(*kesici*) ve bürhân-ı sâtı'(*rûşen*) oldur ki, Enbiyâ "salevâtü'l-lâhi aleyhim" istizhâr-ı(*arka vermek*) te'yîdât-ı(*kuvvetler*) Rabbânî ve istimdâd-ı(*meded olmak*) tevfi-kât-ı(*tevfikler*) Yezdânî hilyesiyle(*bezek*) muhallâ(*bezenmiş*) iken, yine tesârîf-

162 Enfal, 58

163 Maide, 47

164 Haşr, 7

i(döndürmek) a'mâlde ve ef'âlde tâlib-i vezîr-i âkıl ve râgıb-ı müşîr-i (işaret edici) kâmil

وَأَجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِ هَرُونَ أَخِي 165

vârid olmuştur. Zîrâ ki, takrîr-i mesâlih-i âlem anların zihn-i vekkâdıyla mukannen(kānunlanmış) ve tebsîr-i(geñiz eylemek) herkârı muazzam. Anların tab'-ı nekkâdına müberhendir(hüccetlenmiş) Her vechile zât-ı latûfeleri lâzım ve erzânî ve her nehçile(tarîk) huzûr-ı şerîflerine mülâyim ve hidâyet-i Yezdâni anlayub, kifâyet-i(yeterlik) akl-ı yakînleri kireh-güşâ-yı bend-i mühimmât ve himâyet(saklamak) re'y-i rûşen-bînişleri engüşt nümâ-yı hall-i müşkilât olduğu sebeble vezîr-i kârdân düstûr-ı(vezîr) âlî-şân dûrbîn-i müşkil-güşâ deyr-endiş(uzun fikirlü ya'ni sonun fikr eder) ferruh-likâ' Pîr Mehmed Paşa hazretlerini ve emîr-i erbâb-ı aklâm ve müşîr-i ashâb-ı erkâm şems-i sipihr-irtika(yücelik) mâh-ı bürûc-ictibâ(güzîdelik) Defterdâr Şemse'd-dîn Paşa (72b) hizmetlerini ki, tahsîl-i mâl ü menâl ânın cereyân-ı kalem-i bî-karârıyla karâra ve tekmîl mesâbîh-i(çerağlar) ahvâl ü ef'âl-ı a'mâl ânun iktibâs-ı(fâyide tutmak) re'y-i rûşen-efkârıyla pür-envâr olmağın, mahrûse-i Kostantınıyye'de Pîr Mehmed Paşa hazretleriyle bile olub, ıslâh-ı revâc(geçerlik) u kesâd(geçmezlik) ve iflâh-ı(kurtarmak) hızâyin-i âlî-imâd ecliçün

يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ 166

mefhûmunca mesâlih-i ahval-i berâyâyı(yaradılmışlar) ve inân-ı(dizgin) mühimmât-ı re'âyâyı mezkûrların kefi(avuç) kifâyetlerine(yeterlik) ve kabza-i himâyetlerine(saklamak) tefvîz(ısmarlamak) edüb, buyurdu ki: "Ol levh-i zamîri gubâr-ı halelden sâde, ya'ni Hersek-zâde mahrûsa-i Bürûsa'da oldu. Tâkim mühimmât-ı devlet ü dîn-i Osmânî ve muazzamât-ı âyîn ü erkân-ı Hakânî kemâl-ı diyânet(dindarlık) birle ârâste (düzülmüş) ve nûr-ı sıyânet(perhîzkârlık) birle pîrâste(bezenmiş) olub, halk-ı diyâr ve arsa-i rûzgâr nizâm-ı ferâğ-ı bâl(gönül) bula. Çün bu minvâl(kârgâh) üzere erkân-ı devletin ve a'yân-ı memleketin her birin

وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ 167

165 Tâhâ, 29

166 İnfitar, 19

167 Bakara, 213

(73a) mâsadakınca bir makâm-ı mühimme ta'yîn ve kendü zât-ı şerîfi ve unsur-ı latîfi

وَيُوقِفُ عِبَادَهُ عَلَى الْاِكْتِسَابِ الْاَجْرِ الْعَظِيمِ 168

deyüb, merrîh-heybet ve zehl-kîn şihâb-licâm ve hurşîd-zeyn, bir mehrîkbâ ve felek-şitâba süvâr olub, sayt u sadâ-yı mehâbetle rûy-ı âlem dolub, sene isnâ ve ısrîn ve tis'a-mi'e= 922 Cemâziye'l-evvelinin evvel yekşebihsi gün izz ü iclâl(*ulu olmak*) ve yümn ü ikbâl(*devlet*) birle kasd-ı Çerkesân-ı tabî'at-hırâş ve safha-i rûzgârdan erkâm-ı vücûdlarını kalemtırâş-ı tûğla tırâş niyyetine huzûr-ı şerîfinde mevcûd bulunân asâkir-i rimlâ(*kumlar*)-âsâr ve huyûl-ı encüm-şumâr birle mahrûsa-i Kostantî[ni]yye'den samîm(*hâlis*) kalble pür-niyâz, sancaklar ve alemler ser-firâz ve tabl-ı nekkâreler pür-âvâz, bayraklar her koldan perrân ve halk hurrem ü handân, kalkanlar heyâyt-ı ayn ve üstünde yer yer âyînler nokta-i gayn ve neyzeler elif-i heycâ(*cenk*) ve hançerler zâ-yı gazâ şeklin bağlayub, mâh-ı merkûmun(*yazılmış*) (73b) yigirmi dokuzuncu günde ki, düşenbih gün idi. Derûnunda gayret ü hamiyet olan dilâverlerin düğün idi ki, ol mesken-i evliyâ-yı kibâr ve müe'mmen-i asfiyâ-yı zevi'l-i'tibâr, ya'ni Karaman dârına ve Konya diyârına iclâ ve makdem-i mübârekle ferruh-fâl kılub, bir kaç gün sükûn gösterdi ki, nâgâh yine inâyet-i Rahmânî ve mevhibet-i(*bahşîş*) Yezdânî birle nesâyim-i(*kohular*) feth-i gülzâr-ı sa'âdetden tenessüm(*kohu almak*) ve anâdil(*bülbüller*) fursat-ı nusret-i ferruh-fer ağsân-ı(*budaklar*) devletten tekellüm(*söylemek*) kıldı.

Kıt'a:

*Yine gülzâr-ı devlet hurrem oldu,
Yine erkân-ı nusret hoş-dem oldu.*

*Sinub ceysi Kızılbaş-ı la'înin,
Bi-Hamdullah nice hoş-âlem oldu.*

Ya'ni Karahân-ı dâlin ve âna tâbi' olan bir niçe melâ'in-i bed-fa'âlin yarar beğlerinden bir kaç mahbûs ve mağbûn ve a'lâmları sernigûn

وَجَزَاءٌ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلَهَا 169

birle cezâların ve sezâların(*lâyık*) bulub, dergâh-ı mu'allâya ve bârgâh-ı a'lâya gelüb ve inkisârların(*sınmak*) cümle [74a] leşger halkı bilüb gül gibi güldü. Veleysin a'dâ-yı devletin bağıruları bâş ve gözleri yâş olub, benizleri soldu. Ve hem ol esnâda ol sezâvâr-ı(*lâyık*) devlet-i sermed(ebed). Ya'ni Diyarbekir Beğlerbeğisi Mehemed Beğ beşâret-nâmeleri hamâmeleri(*güğercin*) gelüb, Şehriyâr-ı hümâyûn-kâra bubûy-ı(*hüdhüd*) sa'âdet gibi engüşt-işâretle kum kum alâmetlerini izhâr ve âşikâr kılub kim kim varsa kalbine kuvvet gelüb, "fursat u nusret" bezmidir deyüb, itmînân(*gönül karârı*) geldi. Akıbet şehriyâr-ı âlî-nejâd(*asıd*) ve kâmkâr-ı pâk-i'tikâd, ol serçeşme-i ulûm hazret-i monla-i hudâvendigâr-ı Rûm hazretlerini ziyâret ve rûh-ı mutahharından

إِذَا تَحَيَّرْتُمْ فِي الْأُمُورِ فَاسْتَعِينُوا مِنْ أَهْلِ الْقُبُورِ 170

mefhûmunca isti'ânet taleb edüb yine Bahr-ı Muhît gibi cûşân Elbistan cânibine oldu revân. Bir kaç günden sâbıkâ Sinan Paşa-yı şîr-ceng ve Yeniçeriler Ağası Ayâs-ı sâhib-ferheng(*edeb*) birle irsâl olan asâkîr-i nusret-me'âsir cem' olub rûz-be-rûz baht-ı a'dâ-sûz ve tâli'-i firûz birle yüriyüb

هُوَ الشَّمْسُ لَا يَخْفَى بِكُلِّ مَكَانٍ 171

mâsadakına mazhar ve gün gibi envâr-ı adâlet-iktisâbla kâinâtı rûşen ve envâr kılub, günlerde bir gün Malatya kurbında ma'rûf-ı rûzgâr Tokma suyu demekle meşhûr cûybâr kenârına gelüb asâkir-i zafer-intizâm ve ordu-yı nusret-hıyâm(*haymeler*), sa'âdet-hengâm(*vakt*) kollu kolunda konub karâr ve semtlü(*nişan*) semtinde arz-ı iktidâr kılub ayş u nûşda iken handân-ı muhalled(*ebedî*) nâgâh asâkir-i zafer-nişân, ya'ni huyûl-ı(*leşgerler*) Kürdistân ile Diyârbekir Beğlerbeğisi Mehemed Beğ ve ol akılı pîr-i kühen(*eski*) ve devleti civân ü nev, cüyûş-ı Karamân ile Karamân Beğlerbeğisi Hüsrev Beğ ve ol devlet-i sermediyye(*ebedî*) bile müeyyed(*kuvvet bulmuş*), ya'ni Rum Beğlerbeğisi Mehemed Beğ gelüb,

169 Yunus, 27

170 Hadis

171 Kelam-ı Kibar

لَا يَجْتَمِعُ أُمَّتِي عَلَى الضَّلَالَةِ 172

mâsadakınca huyûl-ı bî-gezende ve cüyûş-ı ercümende bir mertebede irtifa' ve ictimâ' hâsıl oldu ki, havfinden felek eġnine encüm-i ezhârdan cevşen ve seb'a-i seyyâreden yedi âyinelü micen(*kalkan, siper*) (75a) ve hilâlden hançer ve şihâbdan(*atılan ıldız*) sinân-ı berk-fer eline alub, inil inil inleyüb sergüşte vü hayrân, ebrden terkeş ve kavsi kuzahdan(*elegim sagmal*) kemân izhâr kılub, teseyyürde ve seyrânda vaktine hâzır ve nâzır olub, muttasıl devrânda(*dönmek*) idi. Ve zemîn-i fırsat-kemîn(*pusu*) pâydan tâ farak(*depe*) na'l-i sümm-i sûtûrdan göm gök demüre gark olub ve sehmden(*korku*) yer yer dudakları yarılıub cuybârlardan sır sır suları akub ve lebinde gûhlardan uçuklar belürüb veġ baġrında oyuklardan başlar çıkub, lâlezârlardan ciġeri pür-dâġ ve sad-pâre ve nergislerden basîret çeşmini açub âleme nezzâre(*nazar*) kılub, gâh gâh bâd-ı sarsardan sovuk sovuk âhlar çeküb ve gerd-i gubârdan başına topraklar koyub, yerinden deprenmeġe mecâli kalmayub sâbit-kâdem ve muhkem durmuşıdı. Ve ol cüybâr-ı mezkûrun bîmden(*korhu*) içi bulanub ve aġzı sulanub gâh mevcele ve gâh taşlarla döġünüb jâlelerden(*çih*) her yana ecel derlerin (75b) saçub ve aġzına köpükler gelüb ve kaynayub taşub zencîre çekmelü dîvâneler gibi cûş u hurûş başdan aşub içindeki balıkların kimi tîġ-zen ve cevşen-pûş ve kenârındaki sazlardan neyzeler çeküb ve tîrler diküb pür cûş u hurûş hayli ter düşdü. Ve âvâze-i hây u hûy-ı asâkir-i ferruh-hûydan gûş-ı felekler ker(*saġır*) ve kerd-i gubârdan çeşm-i melekler bî-fer olub, tantana-i(*âvâze*) kös-i şâhî tâs-ı feleġi memlû(*dolu*) ve sahan-ı zemîni dopdolu kıldı.

Mesnevi

Erişdikçe sadâ-yı kös gûşa
Çekerdi perde kat kat gûş-ı hûşa
Atışduġun görüb birbirile tîr
Kılıçlar çalışub eylerdi tedbîr
Ki, âça tîrler can almaġa per
Topuzlukdan topuzlar kaldura ser
Uzadub her yanâdan neyzeler dest,
Ede cenk ehlini pâmâl çün mest.

Bu şevket-i Şâhî ve haşmet-i Pâdişâhî birle kasd-ı gâret(*il urmak*) ü nehb(*kapmak*) ve azm-i diyâr-ı Arab kılub, uğrunda vâkı' olan kal'a ve hisâr (76 a) sıgâr u kibâr nekim vâr meşhûrlardan Kümi ve Dirinde ve müşâr u ma'rûflardan Eski ve Yeni Anteb ve Malatya ve Divriği ve nice bunun(*bunun*) mânendi kal'a ve hisâr inâyet-i girdigâr ve mu'cizât-ı seyyidü'l-ebrâr berekâtında feth olub ve halkının hulus-ı niyyetle kasd-ı ubûdiyyet kılanları izzet ü rif'at bulub, izhâr-ı hamâkat ve istikrâr-ı(*mukarrer eylemek*) şekâvet edenleri nedâmet(*peşimânlık*) eliyle peşimânlık rîşini yolub,

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا 173

birle cezâların buldular. Ammâ râvî-i ahbâr ve hâkî-i(*hikâyet edici*) esmâr(*hikâyeler*) aydur. Asâkir-i şehriyâr-ı nusret-alâyim ve huyûl-i(*leşkerler*) kâmkâr-ı fırsat-azâyim(*kasdlar*)

وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ 174

mefhûmunca azm-i rezmde(*cenk*) kâyim ve dâyim iken, ol cânibden a'dâ-yı dûn ve bergüşte, ya'ni Çerkesân-ı sergüşte

إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا 175

mâsadakına mazhar olub, pür gurûr u istikbâr(*ululanmak*), Şehriyâr-ı Rûmla kasd-ı kârzâr ve niyyet-i peykâr(*cenk*) (76b) kılub, sene isnâ ve ısrîn ve tis'ami'e = 922 recebinin yigirmi altısında şenbih gün idi, Dâvûd nebî "aleyhi's-selâm" merkadi kurbunda Mercidâbık(*sebzezâr*) nâm sahrâda iki leşger birbirine mukâbele ve mukâtele kılub,

الْمُقَدَّرُ كَائِنٌ 176

deyüb, ezel-i âzâlda mukadder oluna muntazar ve

Nazm :

Urub iki taraftan tablbâzı

Uyurken sürmeğe meydâna tazı

Göz açdurmayuben fevrî(*kaynamak*)

Azîz-i Mısr, ya'ni Şâh Gavrî

173 Fussilet, 46

174 Ahzab, 25

175 Âl-i İmran, 77

176 Kelam-ı Kibar

*Zırhdan geydürüb halkına câme
Kılıçlar cama dönüb câme câme
Kılıb her cündî uryân tîğ-ı hunhâr
Götürdü atdı kendini rezme çün mâr.*

Nesr: Veleysin top u tüfek ve nâvek-i(yalman) zembûrun sehmiyle (korhu) eğer zîr ve eğer fevk askerinin bir niçe cûk(bölük) eyleyüb kendü muntazar-ı belâ-yı âsumânî ve kazâ-yı nâgehânî olub, ön safda karâr ve alnında yazılanı görmeğe pür-intizâr ve havfinden kendüyi târmâr edüb şaşırđı. Ve bizim cânibimizden dahî Şehriyâr-ı sikender-ferr (77 a) ve kâmkâr-ı zafer-rehber muktezâ-yı kânûn-ı sultânî ve âyîn-i Osmânî birle buyurdu ki, "Anadolu Beğlerbeğileri Zeynel Paşayla sağ kola zînet ü pâye ve huyul-ı Rûmeli Beğlerbeğileri Sinan Paşa-yı Küçük birle sol kola rif'at ü vâye verüb ve kapu serverleri ve yeniçeri dilâverleri ön safda hudâvendigâr nazarında ve sâyir merdâneler ve yegâneler tedbir-i cenk ve gayret-i nâm u nenk birle irâdet'ul-lâha nâzır ve kollu kollarında hâzır olub, perde-i gaybdan ne zâhir olur deyû cenkgâhda nigâhda(nazar) iken, ol cânibden a'dâ-yı hezîmet(kaçmak) - nişân

وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ 177

mefhûmundan bî-pervâ düşüb ve mehâbet-i(heybet) asâkir-i Şehriyârdan akılları şaşub, kimi sağına ve kimi soluna, ammâ ekseri Diyarbekir Beğlerbeğisi Mehemmed Beğ ve Şehsûvâroğlu Ali Beğ koluna düşüb, at sâlub ve baş verüb baş alub (77b) cenk ü cidâl ve azîm kıtâl oldu.

Mesnevi

*Sadâ verdikce darb-ı tîr ü şemşîr,
Erirdi mağz-ı peyl ve zehre-i şîr.*

*Suheyl urdukca her hink-i çü ukâb,
Dökerdi gûş ehl-i rezme sîmâb.*

*Kemîn-i gehden ecel-i mânend ayyâr,
Gözü yeğdüğünü eylerdi işkâr(av).*

*Kimi âğulsa ger mâr-ı hançer,
Ecel tiryâki olurdu devâger.*

Uzadub mâr gibi neyzeler dil,
Verür sokduğuna zehr-i helâhil.

Ukâb-ı(tavşancı) tîr-i sîmîn-ber açub per,
Biri birini can almağa yelter.

Tüfeklerden ki fındıklar çıkardı,
Dahî dokunmadan per per yakardı.

Dokunduğun salub rûy-ı zemîne,
İçin bağrın tıkarı gerdenine.

Biri birine darb urdukca merdân,
Kılıcdan od çıkardı, gövdeden kan.

İçüb cûş u hurûş etmeğe gürdân,
Kesilmiş kelleler câm oldu, mey kan.

Dönüb başlar o mey içre habâba,
Yakın kaldı ki kan çika rikâba(üzengü).

Buh^{ar}-ı hun gubâr-ı hâk olub miğ(bulut),
Dolu yerine baş yağdurdu çün tiğ.

(78 a) Niçe pâye ehli ol gün düşdi pâya,
Niçe beğler esîr oldu gedâya.

Nesr: Ve'l-hâsil iki cânibden ol kadar kan revân oldu ki, rûy-ı sahrâ deryâ-yı kan ve deryâ-yı kan her yana revân olub, her kel kül kavlak ve tızlak Çerkes-i nâkes başı at ayağı altında Ebû Cehil karpuzu gibi pâymâl ve yaban mantarı gibi pür-ibtizâl ve rûy-ı sahrâ ciğer-i hâr(*tasa*) hârlarından ve leş-i murdârlarından doldu. Ve havfinden zemîn zely(*etek*) ü âsumân giribân(*yaka*) çâk olub, gökde güneşin benzi soldu. Ve kamer-i kamrâ(*ay aydını*) encüm-i zehrâdan(*ulduz içi*) arakrîz oldu. Bu minvâl(*kârgâh*) üzerine ol gün dahvâ-yı(*kuşluk*) kübrâdan (*ulu*) leylâ-yı(*gece*) zalemâya(*karañu*) dek lâ-yenkef bir mertebede ceng ü cidâl ve bir mesâbede harb u kitâl oldu ki, kılıçlar çalışmakdan hire(*yavaş*) ve tîrler birbirleriyle atışmakdan tire(*bulanık*) olub, güzlerin kellesi hoşk ve cündîlerin sûretleri âlûde-i püşk(*kıg*) olub, her kişi tenk ü bî-mecâl ve sergüşte (78 b) vü âşüfte hâl olub, Padişâh-ı

âlem-penâha ve Şâhinşâh-ı gerdûn-câha nihâyetle hayret ü dicret(*gönül darlığı*) hâsıl olub, âlûde-i cenk ve bî-huzûr u dil-tenk iken yine hudâvendigâr-ı devletinde inâyet-i ezeli ve mevhibet-i(*bahşış*) lem-yezeli birle nesâyim(*kohu*)

نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ 178

çemenzâr-ı nusret-ezhar (*çiçekler*)

إِنْ يَنْصُرْكُمْ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ 179

gülzârından tenessüm(*kohu almak*) ve tebessüm kılub asker-i zafer-şi'âr-ı şehriyâra Hak tebâreke ve te'âlâ fırsat u nusret verüb, evvelâ fevrî Mısır Sultânı Kansu Gavri ecel-i câmından mest ve bâkî ana tâbî' olanlar

النَّاسُ عَلَى دِينِ مُلُوكِهِمْ 180

deyüb, âşüfte vü pest, ikbâlleri(*devlet yüz tutmak*) idbâr(*devlet yüz döndürmek*) ve yarar beğlerinden Şam Nâyibi Pîr Budak-oğlu Arslan Beğ hâr u zâr, tu'me-i süyûf-ı âbdâr ve gıdâ-yı tîr-i âteş-nisâr olub, ve mukaddemlerinden Ulu Beğ ve Hâcib-i Sâni ve Toman Bay ve niçe bunların emsâli bî-idrâk (79a) ve bî-re'y ve Kırk erlik beğlerinden Korkmaz ve Ak Bâ-yı nâ-sâz ve Can beği Baş mikdâr ve Kayta Bay Hazînedâr ve nice bunların gibi bed-efkâr ve vârun-kâr(*döndürülmüş*) ve On erlik beğlerinden Magal Bay ve di Bay ve Mısır Bâ-yı fitne-fezây ve Hasekilerinden adı sanı ma'lûm elli altmış mikdâr Çerkes-i şûm top u tüfek ateşine mum olub, askerinin ekseri beste-i zencîr ve gürûh gürûh ve alay alay esîr olub râyât-ı(*sancaklar*) zafer-âyât(*nişânlar*) önünde boyunları urulub,

إِنَّ الْفُجَارَ لَفِي جَحِيمٍ 181

mefhûmunca esfel-i sâfilinde makâmları görüldü. Ammâ yarar beğlerinden Haleb melikü'l-ümerâsı Hayr Beğ ve Zül'-kadirli'den Abdurrezzâk Beğ her yana târmâr ve firâr(*kaçmak*) ihtiyâr kıldılar ve mâhiyyetlerin kemâliyle bildiler. Ammâ akablarından cenk-âzmây-ı kârsâz şikârın kaçurmuş şehbâz gibi pür-rifât ü i'zâz ... bîşe-i

178 Saf, 13

179 Âl-i İmran, 160

180 Hadis

181 İnfitar, 14

heycâ(*cenk*) Yunus Paşa birle ilgâr edüb, göz açdurmayub, (79b) akablarından yetüb bî-kusûr şîr-i ner gibi beste-i zencîr ve şikâr-ı sahrâ gibi nahcîr(*av*) edüb, dergâh-ı mu'allâya ve bârgâh-ı a'lâya götürüb, serkeşlik eyliyenlerin

إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ 182

mâsadakınca maslahatların bitürüb ve itâ'at gösterenlerini dest-i merhamet-i

وَإِحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ 183

birle hâkdan götürüb, her birinün isti'tâf-ı(*bahşış ummak*) esnâf-ı(*bölükler*) eltâfiyla(*lütuflar*) kisvet-i sa'âdetini mutarraz(*alemlemiş*) ve ihtimâm-ı(*himm*) şefkat-i merhamet ve in'âm u ikrâmıyla ebnâ-yı cinsden mümtâz(*seçilmiş*) kıldı. Ol cümleden biri Melikü'l-ümerâ-yı Haleb meşhûr u ma'rûf Hayr Beğ-i sâfi meşreb ve pâk mezheb(*yol*) dir ki, Hudâvendigâr hazreteri ânun evvel nazarda müstehakk-ı lutf u ihsân ve müstevcib-i(*lâyık*) afv u gufrân(*yarlıgamak*) idüğün bilüb, cinâyetinc (*günâh*) emânete ve seyyi'âtun(*yaramazlık*)

إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ 184

hükmiyle hasenâta mübeddel ve mümessel(*beñdeş*) edüb, Ramelinde Kostandil Sancağın sadaka edüb, makbûl-ı hazret (80a) ve lâ'ika izzet kıldı. ol dahî

وَإِنَّ الشَّاكِرَ يَسْتَحِقُّ الْمَزِيدَ 185

birle rezâlet-i(*hârlık*) zilletden gazâlet-i fazilla m. nallâ(*bezenmiş*) ve mühennâ olub, sâyir çâkerân-ı devlet-hâh ve bendegân-ı sa'âdetgâh(*vakt*) gibi halka-i ubûdiyyeti tavk-ı(*kılâda*) yerden-i fâhte-i(*ügeyik*) cân ve sivâr-ı(*bilezik*) bâzû-yı rûh u revân k'ub fermânberdâr-ı(*buyruk tutucu*) şehriyâr-ı Osmânî ve tâ'atdâr-ı kâ ulkârî hâkânî olub, devlet-i ebedî ve sa'âdet-i sermedî(*ebedî*) buldu. Ve andan gayrı her hulûs-ı(*pâk*) niyyet ve sıdk-ı taviyyet(*nihânî. dil*) birle günâhına ikrâr edüb nâdim(*peşîman*) ve arza-i istiğfâr edüb sâdim olduysa deryâ-yı

182 Yunus, 23

183 Kasas, 77

184 Hud, 114

185 Hadis

merhamet-i şehriyâr birle müstehakk-ı(lâyık) âtîfet(bahşiş) ve kulzüm-i(bir deniz) merhamet-i mülûkâne-i kâmkâr birle lâyıık-ı şefkat olub

وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ 186

birle ri'âyet-i küllî buldu. Çün bu feth-i muazzam ki(ulu), hakîkaten kisvet-i hâs u avâm ve tâc-ı farak-ı fırka-i(bölük) islâm ve cemâl-i çehre-i(yüz) behre-i(nasîb) eyyâm ve kuvvet-i a'zâd-ı(bazular) millet ve nümûne-i(çaşnı) esrâr-ı devlemdir (80b) mukarrer ve müyesser oldu. Ve beşâret-i rûşen-işâret-i

فِي كُلِّ وَادٍ وَنَادٍ وَحَصْرٍ وَيَادٍ 187

birle sayt u sadâ-yı târih "feth-i memâlik-arab=922

فَتَحَ مَمَالِكِ الْعَرَبِ = ٩٢٢

rûy-ı âleme doldu. Ve vird-i zebân-ı bîgâne(yâd) vü havîş(husım) ve zikr-i lisân-ı tûvâneger(ganı) ü dervîş oldu. Bu şâdile ol makâm-ı mezkûrdan kalkub, âb-ı rûy-ı Arab, ya'ni mahrusa-i Haleb-i pür-şûr u şağb(âşüftelik) mukâbelesinde Gök Meydan demeğle meşhûr beyaz-fezâ-yı cennet sebzezâr ve sahrâ-yı kevser-enhârda karâr ve ol diyâra devlet ü ikbâlle iktidâr edüb, anlar ki lâyıık-ı inâyet ve sezâvâr-ı(lâyık) ri'âyetdür,

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ 188

birle ihsânlar ve ri'âyetler edüb, ânlar ki müstevcib-i(vâcib olmuş) ihânet(hârlık) ve nümûdâr-ı(görünecek yer) siyâsetdür(yasak), zulmü mekâyidlerin(mekrler) ve hubs-i(murdârlık) akâyidlerin(i'tikâdlar) mazlûmlar üzerinden ref' ü def' edüb, ulemâsına ve fudalâsına

سَلِّمُ الشَّرْفِ التَّوَاضُعُ

birle tevâzu'lar (81a) ve tamalluklar(yaldanmak) kılub, şol ki âyîn-i Osmânî ve kânûn-ı Hâkânîdür yerine getürüb, hızâyin-i bî-girânın ve defâyin-i(defîneler) bî-pâyânın zabt edüb ve hisârına kâr-şinâs ve iklim-hırâs(iklim saklayıcı) elh-i teshîr ve sâhib-i tedbîr âdemler ta'yîn edüb, onsekiz gün zikr olan meydânda izhâr-ı teşeyyüd-i(berkitmek) umûr-ı dîniyye ve temhîd-i(döşemek) kavâid-i şer'iyye kılub, bir nice gün icrâ-

186 Ra'd, 8

187 Kelam-ı Kibar

188 Nahl, 128

yı(*akıtmak*) ahkâm ve âkıbet isti'lâ-yı(*yüceltmek*) a'lâm(*alemler*) edüb, re'y-i sâyibe-i(*doğru*) şâhânesi ve fikr-i sâkıbe-i(*yakıcı*) mülûkânesi

عَلَيْكُمْ بِالشَّامِ فَإِنَّهُ رَوْضَةٌ مِنْ دَارِ السَّلَامِ 189

hükmüyle derkâr ve seyr sahrâsına ve şikâr beydâsına(*sahra*) cân u dilden hurîdâr(*müşteri*) olub, deryâ-yı ummân ve bahr-ı bî-pâyân gibi revân revân oldu. Mâbeynde vâki' olan kılâ'(*kal'alar*) ve bukâ'(*buk'alar, ya'ni bir pâre yer*), Ba'lbek ve Humus ve Hama ve Sis ve Trablus ve Birecik ve Tarsus, dahî bunlara mâmend hisâr nekim var yeksân refik-ı kârdân ve tarîk-ı âsân birle zabt ve sâyir kılâ'-ı Osmânîye rabt(*bağlamak*) (81b) olub ictima' ve a'lâm-ı Hâkâniyle irtifâ' bulub, erbâb-ı menâsıbdan(*mansib isleri*) ve ashâb-ı merâtibden bir nice zât-ı kâmilü's-sıfât sancak beğine ki, fûnûn-ı berâ'at ve sunûf-ı hazâkat(*üstadlık*) birle e'âzım-ı(*ulular*) dehr ve ekârim-i asrdur, pâre pâre her birine mansıb u câh ve asâkir-i zafer-şi'âra cây-ı penâh ve tekye-gâh oldu. bu devlet ü iclâl ve yümn ü ikbâl birle onbir gün yürüyüb, on ikinci gün Şâm-ı cennet-nizâma gelüb Mastaba-i(*sufa*) Sultânî nâm makâm-ı âlî-bâmda(*dam*) otâğ-ı hakânî kurulub ictimâ' ve serâperde-i Osmânî irtifâ' bulub, asâkir-i zafer-şi'âr dahî âdet-i kadîmelerince kollu kolunda konub, çâdir-ı sîmînle rûy-ı zemîn reşk-i huld-ı berîn ve mahsûd-ı pervîn(*ülker*) olub, ol sahrâ kemâliyle tezyîn bulub, arab tâyifesinin bunlarla ve bunların arab tâyifesiyle tabî'atleri imtizâc(*karışmak*) ve ahlâk-ı hamîdeleri ol tâyife içre kemâliyle revâc(*geçerlik*) bulmak hikmet-i tâm ve re'y-i rûşen-nizâm (82a) mülâhaza olub, on iki gün ol makâm-ı mezkûrda karâr ve âsâr-ı adl-i Osmânîyi izhâr u âşikâr kılub, i'tilâ-i(*yücelmek*) derece-i(*nerdübân ayağı*) âliye-i saltanatında ve irtikâ'-i(*yücelmek*) me'âric-i(*nerdübânlar*) refî'a-i adâletinde i'lâ-yı(*yüceltmek*) a'lâm-ı(*alemler*) bedâyi'-i dîn-i nebevî kıvâm ve ihkâm-ı(*muhkem eylemek*) ahkâm-ı(*hükümler*) şerâyi'-i Mustafavî tâze nizâm bulub, on üçüncü gün ol makâm-ı ma'rûfdan göçüb, gelüb şehre nûr-ı rahmet gibi hûbût(*inmek*) ve nüzûl ve âb-ı sa'âdet gibi su'ûd ve hulûl(*oğmak ve girmek*) edüb, dârü's-sa'âdesine zıll-ı Yezdânî birle sâye ve şehri-şerîfine rif'at ü pîrâye(*bezek*) verüb, her kişi bu ebyât-ı rengîni kâyil ve cân u dilden Şehriyâr-ı âlî-şâna mâyil ve birbirine delâyel kılub okurlardı.

Gazel

Çü geldi cünd-i mansûrun şehâ ikbâlle Şâma,
Şerefler verdi kim kâbil deġül erkâm-ı aklâma.
Ayaġın hâkini kehl-i uyûn eyleyüb a'yânı,
Pür oldu İzzet ü iclâl ü rif'at-i mülk-i islâma.

(82b) deyüb, hükm-i vâcibü'l-inkıyâdına(*baġlanmak*) intizâm (*düzelmek*) u istihkâm(*muhkemlik talebi*) verüb, şehirde mevcûd olan mâl u memâlin ve zâd(*azuk*) u nevâlin(*nasîb*)

اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ¹⁹⁰

hükmiyle Şehriyâr-ı cihangüşâ adına zabt edüb, cevâmi'-i rûşen-levâmi'de(*pertevler*) hutbe-i hilâfet nâm-ı sa'âdet-me'âbına(*dönecek yer*) kırâe't olunub ve sikke-i saltanat unvân-ı adâlet-iktisâbına izâfet(*mukârin*) bulub, ol habîs-i(... ..) rûzgârların ve Çerkes-i nâ-bekârların mürûr-ı(*geçmek*) eyyâmdan(*günler*) ve ubûr-ı a'vâmdan (*yıllar*) icrâ olan kavânîn-i bâtilaları ve âyîn-ı âtulalan(*bî-kâr*) şerâyi'-i dîn-i Ahmedî ve bedâyi'-i âyîn-i islâm-ı Muhammedî birle bâtil u atil olub, erkân-ı pesendîde-i Osmâniyye temhîd ve unvân-ı güzîde-i Hâkâniyye teşyîd(*berkitmek*) bulub, her vechile icrâ-yı(*akıtmak*) ahkâm(*hükümler*) ve tenfîz-i(*geçürmek*) istihkâm(*berkitmek*) bulub, bir müddet etrâf-ı(*tarafklar*) gülistânların şikâr ve eknâf-ı(*bucaklar*) bostanların cây-ı ayş u dâru'l-karâr edüb gördü ki, hevâ-yı dil-pezîr nihâyet i'tidâlde ve fezâ-yı(*mevdân*) bî-nazîr (83a) gâyeti kemâlde, cûybârları dil-cûy(*gönül isteyici*) ve rûh-efzâ(*ruh arturucu*), çeşme-sârları cisme sârî(*sirâyet edici*) ve ömr-âsâ(*ömr bigi*), Husûsâ dâmen-i Sâlihiyyede meşhûr u ma'rûf cûy-ı celî ve -Ayn-ı Ali(*Şamda bir pınardur*) ki, hamr u lebenden(*sü'd*) sâfi ve Tahte'l-kal'a kurbunda Hırtıl Buga Câmi'i hareminde Ayn-ı mudevver-i(*bir pınar dahi*) şekker-eser ki, şehd ü şükürden şâfi ve kâfidir. İki iki havz-ı dil-güşâ ve revân-âsâdur ki, kevser gibi safâ-yı cân ve ayn-ı tesnîm(*cennet ırmaġı*) gibi lezzet-i rûh u revân verür. Ve Denîz Câmi'i ki;

Mesnevî

Suyı benzer müselsel selsebîle,

Erür sıhhat safâsından alîle,

*İçen bir katra ol âb-ı revândan,
Olur müstağnî enhâr-ı cenândan.*

Nesr: Ve Câmi'ü'l-ümeyye mihrâbından akan ol âb-ı musaffâ vü pür-safâ ki,

Nazm:

*Verür şol resme ağza ta'am-ı şekker,
Kim eyler imrenüb kevser leben ter,*

*Eğer göz ucla kılsan nezâre,
İçinde kum kayr-ı kâbil-i şumâre.*

Ve'l-hâsıl Şâm bir makâmdur ki, enhârı hayâz-ı(*havzlar*) kevsere seng-i ta'an atar (83b) ve ezhâr-ı(*çiçekler*) riyâz-ı(*bağçeler*) cennete reng ü bû satar. Devhaları(*budak*) eşcâr-ı irem(*cennet*)-misâl meyvedâr ve meyveleri âb-ı zemzem-veş hoşgüvar(*siñici*) şeftâlüleri leb-i şîrîn-hübân big-i âbdâr ve elmaları hud-ı mahbûbân misâl rengîn-ruhsâr ve enârları,

فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ¹⁹¹

mefhûmunca hurde-i nebâtla memlû(*dolu*) ve gonca-i gülzâr gibi şebnem-i(*çih*) hayâtle dopdolu ve engür-i vüfûr(*çokluk*)

وَعِنْبًا وَقَضْبًا¹⁹²

mâsadakınca şîrîn ü âbdâr, laûf ü dânedâr ve câ-becâ nihâl-i mevzûnları şâdâb(*hazansuz*) ve nergis-i meftûnları çeşm-i dilber gibi âlûde-i(*bulaşmış*) hâb, her kenâr bir gülzâr-ı ferruh-kâr ve her gülzâr gayret-i dârü'l-karâr(*cennet*), bir mahfil-i cennet-cenâb ve bir menzil-i sa'âdet-iktisâbdur ki, kalem-i sertîzle tahrîr ve hayâl-ı hâtır-engîzle(*hatır koparıcı*) takrîr olmaz. Eğerçi ki hitta-i(sınûr) Şâm cây-ı cennet-iltiyâmdur (*yumuşaklık*). Veleyk Hudâvendigâr-ı gerdûn-tâk(*kemer*), melek ahlâk hazretleri "cihângirle sohbet-i câm dâne-i dâm ve hayâl-ı hâm ve kaydluya sohbet harâm" deyüb sevdâ-yı (84 a) (*sevdâ-yı*) taht-ı

191 Rahman, 68

192 Abese, 28

Yûsuf nebî “aleyhi's-selâm” ve hevâ-yı saltanat-ı Mısır-ı âlî-bâm(*dan*) tab'-ı pâkine ve zât-ı pür-İdrâkine gâlib olub buyurdu ki, ekâbir-i düstûr(*vezîr*) ve asâkir-i cumhûr(*bölük*) huzûr-ı vâcibü's-sürûrlarına gelüb, tedbîr-i hısn-ı(*kal'a*) hasîn-i(*muhkem*) gerdûn-misâl ve teshîr-i zemîn-i nâzenîn-i Mısır-ı hümayûn-ı(*mübârek*) hemâl(.....) kılalar. Anlar dahî fi'l-hâl hükm-i meymûn-ı(*mübârek*) vâcibü'l-ımtisâl birle âmil ve kavî-dîl olub ve birbirleriyle

وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ 193

deyüb, tedbîr ü tefekkür kılub, âkîbet iki bin nefer Rumeli koçakların çîn eyleyüb ve yarâr sâz u selb ile tezyîn eyleyüb, ol lâyıq-ı devlet-i sermed(*ebed*), ya'ni İsâ Beğ-oğlu Mehemed Beği bunlara serdâr ta'yîn eyleyüb, bi'l-ciddü ve'l-izze zabt-ı Reml ve Gazze ecliçün revân ve arza-i rif'at ü şân kıldılar. Ve akablarından Çerkes Murâd demeğle ma'rûf Rumeli Subaşılardan bir cüvân-ı sâhib-umûr, merd-i kâr-âzmây (... ..) ve pür-huzûru risâlet tarîkınca

كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ 194

(84b) mefhûmun müdgam u mübhem(*içine girmiş ve gizlenmiş*) kılub

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى 195

mâsadakınca kitâb-ı müşkîn-nikâb-ı nasîhat-âsâr ve hitâb-ı müstetâb-ı(*hûb*) istimâlet(*dil hoşluk vermek*)-şi'âr yazılub,

فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا 196

ma'nâsından “gâfil ü âtil(bî-kâr) olub, hevâ-yı nefsinize uyman,

إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا 197

mefhûmunu(*anlanmış*) ferâmûş edüb, memleketünüze yad u yağı koyman” deyüb, hezâr dil-nüvâzlıklar(*gönül ohşayıcılık*) ve nasîhat u tenbîhler(*uyarmak*) ve istimâlatlar verüb, mezkûr elçiyi irsâl kıldukda, ânlar dahî varub vusûl buldukda tekrâr isyân(*günâh*) u istikbâr(*ululanmak*) eylediler izhâr. Hattâ Huzâvendigâr-ı âlem-mutâ'(*mutî'*

193 Yusuf, 76

194 Sâd, 29

195 Şûrâ, 23

196 Araf, 53

197 Neml., 34

olunmuş) ve gerdûn-irtikâ'(yücelik) hazretlerinin hükm-i âlî-şân-ı vâcibü'l-iz'â-nına i'timâd eylemeyüb dü-çâk ve merhûm Çerker Murâdî eylediler helâk. Ve kendü zu'm-ı ma'kûsları(*ters*) ve fikr-i menkûsları (*başı aşağı*) muktezâsınca ol re'îs-i mürde-i(*divler*) ceng ü cidâl (85a) ve şihne-i(*nâyib*) mehâzîl-i(*hârlar*) darb u kîtâl- ya'ni Canberdî-i Gazâlî-i bed-âmâlî-i(*bed fikir*) bergüşte-hâl- Şam nâyibi Sıfat Bâ-yı bî-re'ye ve Kudüs-i mübârek nâyibi Alb Bâ-yı kem-sermâyeye ve Hama nâyibi Kayt Bâ-yı sernigûn alaya ve İskenderiye nâyibi Hudâbirdi-i nâ-merde ve bin başlarından ol dîvâne vü nâ-halefe, ya'ni Özbek neşfe serdâr(*ulu*) ve sipih-sâlâr(*çeri baş*) diküb ve kırk erlik beğlerden Can Beğ Baş-mikdârı ve mîr-i silâh-ı vârun-kârı ve hasekilerden Zerdekeş Mahmûd-ı bî-südü ve mîr-i silâh-ı bî-felâh merdûdu(*redd olunmuş*) ve nice bunların emsâli yarar beğlerden ve yeğlerden ikibin beşyüz devlet yohsullarından, ya'ni sultân kullarından zalûm(*zulm edici*) u cehûl(*katî câhil*) ve bin beşyüz sâyir beğler kullarından kul koşub rezâyil-i(*hârlar*) kabâyil-i(*obalar*) arabdan üç bin nefer(*baş*) perkîn ü cenk-çîn, cem'an yigirmi bin nefer(*baş*) siyâh çehre ve bî-behre(*nasîbsiz*) âlât-ı darb u harbla ârâste vü pîrâste(*bezenmiş*) (85b) er koşub, mezkûr Canberdî-i Gazâlî önlerine düşüb, kendü fikr-i fâsidleri(*bozgun*) ve re'y-i kâsidleri(*geçmez*) üzre sâbıkâ Gazzeye irsâl olan Rumeli Beğlerin ve yeğlerin kendüler bigi gâfil ü âtıl(*bî-kâr*) sanub, kasd-ı şebihûn ve re'y-i sernigûn kılub, Mısırdan çıkub,

وَالْمُنَافِقُ يَطْلُبُ الْعَثْرَاتِ 198

mefhûmunca kabâhat-cûy(*çirkinlik*) ve ayb-gûy ser-i bî-devletlerin makarr-ı(*karargâh*) gürzgirân ve kazâ-yı âsumân ve sîne-i bî-sa'âdetlerin memerr-i(*geçecek yer*) sinân-ı cân-sitân ve belâ-yı nâgehân kılub, a'lâmları(*alemler*) enâniyyetle dimâğların hevâya verüb ve kendüleri cümleden a'lâ görüb ve kösleri germiyyet ü gurûla göğüslerin kakub ve nâsâz nâsâz tanak tanak ötüb ve atları kendü kazâlarına karşı seğirdimler salub ve sumalanı ve nefirleri(*boru*) bunların bu gurûllarına sûretler ve sıklıklar verüb ve zenciler ayalar karsub ve hây u hûy askerleri kendi kendülere heyler urub (86a) ve kılıçlar böğürlerin delüb ve neyzeleri her koltukdan acı acı diller verüb ve gürzler batman batman serzenişler(*başa kakmak*) izhâr edüb, ammâ bunlar zerre kadar

almayub ve başlarına ne geleceğın bilmeyüb, iblîs-i pîse(âlâ) ve nefsi-
hasîse uyub ve dest-i kazâ vü kader gerd-i râhlarından başlarına
topraklar koyub, ammâ bunlar gâyet hamâkatlerinden(*ahmaklık*) ne
anlayub ve ne duyub gelmekte idi. Ammâ bu cânibden Pâdişâh-ı cihan-
güşâ vü âlem-gîr ve şâhinşâh-ı gerdûn-peymâ ve kadr-takdîr
hazretlerinin mir'ât-ı(gözcü) zamîr-i münîrine ve âyîne-i hâtır-ı rûşen-
tedbîrine feyz-i Yezdânî refîk-ı(yoldaş) şefîk(şefkatlü) ve ilhâmât-ı
Rabbânî bedrika-ı(yoldaş) tarîk olub, hâtır-ı pâkine ve tab'-ı pür-
idrâkine anların bu efkâr-ı bâtilaları ve hayâl-ı âtilaları(*bi-kâr*) hutûr
(geçmek) u ubûr edüb, bu ma'nînin ref'(götürmek) ü def'i maslahatı
içün Sinan Paşa-yı şîr-ceng ve zafer-âheng hazretlerin dergâh-ı gerdûn-
pâye ve hargâh-ı(çaldır) hümâyûn(mübârek) sâye (86b) kullarından ve
Anadolu ve Rumeli makbûllerinden dört bin nefer ceng-âzmây ve
feruh-re'y, yegâne-i âlem ve güzîde-i benî-âdem koşub,(

وَالْمُؤْمِنُ يَطْلُبُ الْمَعَادِيرَ¹⁹⁹

mâsadakınca cânib-i hakdan rahmet-cüyân ve hikmet-güyân İsâ Beğ-
oğlu Mehemed Beğ akabince Gazze cânibine revân kıldı. Ol dahî gece
gündüz demeyüb, yürüyüb az zamân içinde asâkir-i zafer-şi'âra karîn ve
huyûl-ı hasm-şikâra vusûl bulub mu'în oldu. Ve kendü zât-ı şerîfi ve
unsur-ı latîfi ramazân-ı mübârek-i feruh-fâlî ve iyd-i şerîf-i şevvâli hıttâ-
i(*sınûr*) Şâm-ı behcet(gökcek)-encâmde eyleyüb, iki ay on gün dosta
zevk u safâ ve düşmene derd ü dögün olub, âsâyiş-i ârâmiş(*dinlenmek*)
kıldı. Akibet yine emr-i Rabbânî ve takdîr-i Yezdânî birle Sinan Paşa-yı
fursat-fer ve nusret-rehberin(*kulavuz*), "mütevkkilen ale'r-rahmân ve
mütevekkî'an(*göz tutucu*) bi'l-lutf-i ve'-ihsân revân oldu. Ammâ ol
cânibden zümre-i Çerkesân-ı fitne vü fesâd ve fırka-ı(*bölük*) (87a)
lecc(*ünegülük*) ü inâd(*ünegülük*) huyûl-ı(*leşgerler*) rimâl(*kumlar*)-âsâr-ı
Osmânînin ve cüyûş-ı pür-iktidâr-ı Hhakânînin irtifâ'ından ve
ictimâ'ından(*cem' olmak*) bî-haber ü bî-eser, pür-kibr ü istikbâr
(*ululanmak*) üçüncü gün deyince Arîş nâm makâmde gelüb eylediler
karâr. Sonra asâkir-i zafer-rehberin ve huyûl-ı devlet-güsterin iktisârın
(*çokluk*) ve iştihârın ma'lum u mefhûm kılınacak

فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ²⁰⁰

199 Hadis

200 Maide, 56

mâsadakından havfle kadrleri pest(*alçak*) ve seng-i nedâmetle (*peşimânlık*) fikr ü firâsetleri şîşesi şikest olub, nâsiye-i(*alın saçı*) nedâmetlerinde

فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذِرِينَ²⁰¹

tahrîrin peşimânlık çeşmiyle okuyub birbirine takrîr ve mukâbele vü mukâtele husûsunda "te'hîr fikr-i sâyibdûr(*doğru*) " deyû tedbîr kıldılar. Cevânibde(*etrâfda*) olan a'râb-ı bergüşte-ahzâba(*bölükler*) irticâ (*sığınmak*) kılub, Şehriyâr-ı devletyâr cânibinden nâm u nişân-ı iz'ân(*teslîm*) olmamağışün memerr-i(*geçit*) menâzili ve zehâb-ı(*gitmek*) merâhili(*menziller*) her cânibden bend ve mezkûr Ariş'de üç gün cem'iyet eyleyüb, (87b) birbirine pend verüb askeri ale'l-gafle ortaya alub, kılıç koymak tedbîrinde sâ'î ve râ'î iken, bu cânibden Sinan paşayı zafer-cûy ve asâkir-i nusret-pûy(*yelmek*) dergâh-ı a'lâ ve bârgâh-ı mu'allâ kulları birbirine istimâlet(*gönül hoşluğu vermek*) verüb ve müşâveret(*danışmak*) kılub, inâyet-i Rahmânîyi zât-ı şerîflerine zahîr kılub ve hidâyet-i Yezdânîi unsur-ı latîflerine zahîr(*arka*) ü müşîr(*işâret edici*) anlayub,

لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ²⁰²

hükmiyle âmil olub, ol gece atlarının yemin kesdürüb, mezkûr Gazze'den yana gerüsüne Remle cânibine

وَأَعْرَضَ عَنِ الْمُشْرِكِينَ²⁰³

birle avdet(*dönmek*) ü ric'at(*dönmek*) sûretin gösterüb, ammâ yine bu cânibden tarîk-ı maksada revân olub, ol gece leyl-i müşkîn-fâmdan(*renk*) subh-ı kâfûr-hengâma(*vakt*) dek yürüyüb, zilka'de-i mübâreğin yigirmi beşindeki yekşenbih gün idi, ale's-sabâh hurşîd-i rûşen-misbâh(*çerağ*) sahrâ-yı çerh-i berrîn(*yüce*) neyze-i nûrînle ârâste(*bezenmiş*) ve beydâ-yı(*sahrâ*) rûy-ı zemîn süyûf-ı(*kılıçlar*) pürtezyînle pîrâste(*bezenmiş*) (88a) kılmışdı ki, birbiriyle muvâfık u mûnis Ribât-ı Yunun(*Kârbân saray*) vâkı' olduğu sahrâ-yı meymûnda(*mübârek*) ve beydâ-yı hümayûnda(*mübârek*) hulûl u nüzûl kılub, irtifâ'(*yücelik*) a'lâm-ı(*alemler*) fırsat-ferçem ve ictimâ'-ı asâkir-i

201 Saffât, 177

202 Yunus, 62

203 Enam, 106

nusret-dem(*vakt*) gösterdiler. Ammâ ol cânibde dahî cünûd-ı(*leşgerler*) fitne-fezây, ya'ni Canberdî-i Gazâlî-i vârun-re'y asâkir-i Osmânîi bî-karâr ve sâhib-i firâr(*kaçmak*) mülâhaza kılub akablarından ilgâr karârında berkarar iken, nâgâh zikr olan sahrâya gelüb eylediler nigâh(*nazar*), gördüler ki cüyûş-ı(*leşgerler*) feth u zafer-rehber(*kılavuz*) ve huyûl-ı(*leşgerler*) fırsat u nusret-eser vaktlu vaktına hâzır ve "âlem-i gaybdan ne doğa" deyü nâzır, hemândem hayrân ve âlûde-i hüsrân(*ziyân*) ve nâ-ümîd ü sergerdân olub, hayâlleri bâtil ve recâ etdüklerinden mahrûm u âtil(*bî-kâr*), sevdâ-yı mukâbele ve hevâ-yı mukâtele kılub askerin iki bahş edüb, bir bölüğünü ol serdâr-ı cüyûş-ı Anadolu Teke-eli sancağı beği Ferhâd Beğ cânibine sağ kola havâle ve bir hizbin(*bölük*) sipihşâlâr-ı(*ser-leşger*) huyûl-ı(*leşgerler*) Rumeli İsâ Beğ (88b) oğlu Mehemed Beğ koluna nevâle(*nasîb*) kılub kendü tâlî-i vârun(*başı aşığı*) ve baht-ı nigûn ile emîr-i mükerrem, vezîr-i mu'azzam Sinan Paşa-yı şîr-ceng ve sâhib-i nâm u nenk(*gayret*) mukâbelesinde ön safda arz-ı iktidâr ve karâr kıldı. Ve aralarında bir mikdâr a'dâ-yı sergüşte-kârı her yana târmâr edüb, evliyâ-yı devletin ardların basub ve uğrayacak yerlerin kesüb târâc(*yağma*) kasdına fikr ü i'vicâclarına(*eğrilik*) revâc(*geçerlik*) verdikde mezkûr paşa-yı sahib-tedbîr ve sa'âdet teshîr dahî piyâde vü süvâr bin mikdâr merdân-ı nusret-pûy(*yelmek*) ve yârân-ı nusret-cûy(*istemek*) ihrâc edüb her yana tundarlar ve kafadârlar ta'yîn ve tezyîn edüb ve her koldan geh sağdan ve geh soldan top u tüfek ve nâvek-i(*yalman*) zenbûrun birle düşmen-i hod-pesend(*kendüyi beğenici*) ve sahib-gezendi(*ziyân*) kemâliyle men' kıldıkda hemân Sâ'at Paşa-yı şîr-ceng ve asâkîr-i zafer-âheng birle mânend-i nücûm bir uğurdan hücûm(*hamle*) edüb, düşmen-i bed-kâr-ı ger-efkâr üzre at salub.

Beyt :

(89 a) *Kimin gâh eyleyüb peşt kemânı,*
Arardı fürce tîr almağa cânı

Dönüb geriye her gürd-i(pehlivân) cihângîr,
Teninde kollarından çağdı tîr.

Dolub neyzeyle ol sahn-ı beyâbân,
Sanasın olmuşıdı

Nesr : Buminvâl(*kârgâh*) üzre gönder göndere havâle ve ecel gürküne(*kurd*) güştelerden nevâle(*nasîb*) kılub, her taraftan alemler serfirâz ve neyzeler can almağa bâzû-yı azrâil gibi kollarin dirâz ve kılıçlar birbirine acı diller verüb ve hançerler miyâncılık sûretinden ortaya girüb kat'î cevâblar verüb ve tîrler ki câsûs-vâr her yana tek ü pûy(*yelmek ve yoparmak*) ve cüst ü cüy edüb, gâh tiz-zebânlığla her kişinin cânına ve damarında kanına girüb ve kemânlar meyl-i tîrle sermedân-ı dil düşmenden çeşm-i nâ-bînâlarına(*gözsüz*) ecel kühlin(*sürme*) çeküb ve yaralanna hasâret(*ziyân*) milhin(*toz*) eküb ve tüfekler ağızlarından odlar saçub ve tanaz(*tonuz*)-âmîz harfler atub ve kalkanlar bozdoğanlar muştile küt küt göğsün kakub ve yalmanlar (89b) kan dökmeğe yalb yalb yalmanub ve kan su gibi her yana akub, tîrler mâbeynde varub gelüb iki leşgeri birbirine çakub, seherden lâ-yümfek(*dâyim*) ikindü vaktına dek hemvâre ceng ve rûy-ı âlemi gözlerine teng(*dar*) kıldılar.

Mesnevî

*Şu denlü re's-i cündî oldu münfekk(ayrı),
Götürdü gövdeyi kan eyleme şekk.
Görüb seylini haylin eyleyüb meyl,
Zemîn ceyb âsumân çâk eyledi zeyl(etek).*

Nesr : Akıbet,

انَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُونِ وَإِنْ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ 204

mâsadak inâyetiyle asâkir-i zafer-şi'âr-ı Osmânî ve huyûl-ı(*leşgerler*) sa'âdet-disâr-ı hakânî gâlib olub ve Çerkesân-ı nâ-kesân etdiklerin bulub, yarar beğlerinden Gazze nâyibi Devlet Bay-ı bî-re'y ve İskenderiyye nâyibi Canbirdi ve hasekilerden yigirmi bir nefer(*baş*) er terk-i cân ve hâkile yeksân oldular. Ve bakîlerinden dört bin mikdâr âdem pür-hasret ü pür-gamm pâymâl-ı hâk u helâk olub ve Canbirdî-i Gazzâlî (90a) girîhte-i(*kaçmış*) nehcîr-i(*av*) pençe-i şîr gibi endâmı pür-yâre-i tîr-i zahm-ı hüvelnâk(*korkunç*) ve girîbân-çâkle âvâre ve nâ-ümîd Mısır cânibine kılub girîz(*kaçmak*), ol issuz beyâbânlarda dūd-ı âhından gayrı hem-nefsi ve yârı ve yanında sâyesinden gayrı kafadârı ve teninde

yâresinden gayrı kendüyiçün ağları ve belinde kemerinden gayrı zahmın bağları bulunmayub gitmekde idi ki bu cânibden asâkir-i devlet-şî'âr ve huyûl-ı kîne-güzâr(*kin alıcı*)

مَا يَفْتِخَ اللَّهُ لِنَاسٍ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا 205

mefhûmuna mazhar düşüb akablarından ol Çerkesân-ı nâ-pâkin ve cünûd-ı bî-idrâkin yetişüb tekrâr birbirine hamle kılub ve tutuşub ol gün ahşâma dek buldukların kılıçdan geçürüb târâc(*yağma*) ve mahfûzların ihrâc(*çıkarmak*) edüb yarâr, nâmdâr beğlerinden dört yüz mikdâr a'lâmları nigusâr(*başı aşağı*) ve kendüleri giriftâr olub, tûğ-ı nusret-perçem-i şehriyâr-ı nusret-dem önünde boyunları urulub, ten-i helâklerinden ve ciğer-i çâklarından (90b) mâr u mûra gıdâ-yı bî-merr ve ızâm-ı(*keskin*) infikâklerinden(*ayrılmak*) hümâ-yı devlete nevâle-i (*ölü*) cân-perver verüb ganî ve fakîr bernâ(*yiğit*) vü pîr mâl-ı ganîmetden müstağnî ve sır(*tok*) olub, du'â-yı devlet-i rûz-efzûn-ı şehriyâr ve şükr-i hümâyûn-ı perverdigâr kılub ol gece ol makâm-ı zafer-hengâmda(*vakt*) ârâm kılub ertesi yine mahrûsa-i Gazzeye gelüb, şehriyâr-ı Süleyman-ceng zafer-âheng cânibine hüdhüd-i hidâyet hüdâ(*doğru yol*) ve ikbâl-i bâl(*kanat*) ve bülbül-i belâgat-edâ(*âvâze*) ve beşâret-makâl(*söz*)

يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ 206

birle dört beş yüz mikdâr hâr u zâr kesik baş ve Çerkesân-ı tabî'at-hırâş irsâl etdi. Çünk bu feth-i hümâyûn-ı zafer-rehber ki nevbâve-i(*turvanda*) bâğ-ı ikbâl ve netîce-i fadl u iclâldür gelüb erkân-ı devleti ve a'yân-ı saltanatı handân u bî-melâl ve ferhan(*şâd*) u ferruh-fâl kıldı. Bu şâdî ile üç gün ol makâm-ı mezkûrda âsâyış ü ârâmiş(*dinlenmek*) kılub, dördüncü gün gelüb Remle kurbunda Celcüliyye nâm menzil-i sa'âdet-(91a) hengâmda karâr edüb ammâ yine fikr-i şâhânesi ve tedbîr-i mülûkânesi şöyle iktizâ etdi ki, ol menzil-i evliyâ-yı enâm(*âdemler*) ve mahfil-i ezkiyâ-yı(*pâklar*) eyyâm buk'a-i(*bir pâre yer*) cennet-cenâb(*ev önü*) ve kâşâne-i(*kış odası*) firdevs-ebvâb ki düvâzde-i künküre-i(*burc*) kubbe-i nüh-rivâk-ı(*köşk*) gerdûn esâs-ı(*binâ*) nücûm-ı cevâmi'-i çerh-i berrîn(*yüce*) gibi pür-nakş u nigâr ve bünyân-ı çârda dâyire-i fezây-ı(*mevdân*) suffa-i pür-safâsı serîr-i(*taht*) heft-tübâk-ı(*kat*) rûy-ı zemîn gibi ruhâm-ı(*mermer*) gûnâ gûn-ı(*dürlü dürlü*) pür-füsûs(*püsûs*) ezhâr-

205 Fâtır, 2

206 Tevbe, 21

ı(çiçekler) mu'attarla(hoş kokulu) firdevs-i pür-tezyîn gibi mebsût (döşenmiş) u üstüvâr(muhkem) dur. Gelüb cân-ı gönülden ibâdet ve Kudüs-i şerîfi ziyâret kılub fakîr u ganîsine

۲۰۷ اِنْ يَكُنْ غَنِيًّا اَوْ فَقِيْرًا فَاللّٰهُ اَوْلٰى بِهٖمَا

birle himâyetler(saklamaklar) ve ri'âyetler edüb

۲۰۸ اَقْمَنَ يَهْدِيْ اِلَى الْحَقِّ اَحَقُّ اَنْ يُّتَّبَعَ

birle hâkipây-ı azîzin erbâb-ı hâcete kühl-i(sürme) sa'âdet ve iksîr-i devlet kılub sehâb-ı(bulut) sehâ vü ihsânla ravza-i kulüb-ı fukarâdan gubâr-ı fakr u fâkayı zâyil kılub mesâlih-i müslimîni edâ(ödemek) ve bu inâyet-i ezeli ve mevhibet-i(bahşış) lem-yezeli mukâbelesinde (91b) şükr-i hudâ kılub, hazret-i "izzet cellet(ulu oldu) azametü celâlihî ve 'allet(yüce oldu) kelimetü kemâlihî" dergâhından yine yümñ ü ikbâl ve izz ü iclâl(ululamak) taleb edüb andan devletle yine Gazzeye geldi. Asâkir-i rimâl(kumlar) -âsâr-ı ferruh(mübârek)-kâr birbiriyle ictimâ' ve irtikâ' buldu. Ve îyd-i adhây-ı(hacılar bayramı) anda kılub

۲۰۹ عَظْمُوْا ضَحَايَاكُمْ فَاِنَّهَا عَلٰى الصِّرَاطِ مَطَايَاكُمْ

mefhûmunca hûn-ı kurbânla ol sahrâyı lâlezâr ve lutf u ihsânla her kişiyi ferrûh-kâr kıldı.

Kasîde

İyd erüb kıldı cihânı reşk firdevs-i cinân,
Akl u rûha râhat erişdi ferruh buldu cenân.

Tâze güller açılıb vakt-ı hazânda câ-be câ,
Hûn-ı kurbânile yine lâlezâr oldu cihân.

İyd-i adhâdur gönül ol ve'd-duha? ruhsâra gül,
Cânını udhiyye(kurban) kıl kesb eyle ömr-i câvidân.

Aks-i mihr-i âlem-ârâmı boya zill-ı şafak,
Ya gül-i ahmer mi ya kurbandan akan tâze kan.

Ya kızıl vâlâlara sarulu tâze miskdür,
Ya sacılmışdur çemen sahnına berk-i erguvân.

207 Nisa, 135

208 Yunus, 35

209 Hadis

*Gel ŧehin dîvânda kıl kurbânı kanına nazar,
Görmek istersen eğer la'l-ı bedahşândan nişân.*

(92 a) *Hazret-i Sultân Selîm bin Bâyezîd Hân kim ânun, Devlet
Devlet-i tâze civândur aklı pîr-i hurde-dân.*

*Mebde'-i fazl u kemâl ve menşe'-i lutf u kerem,
Menba'-i âb-ı vefâ ve ma'den-i nakd-ı revân.*

*Buldu bir emr ü emân insâf u adlinden cihân,
Seyr eder berreyle görün âhuyla ŧîr-i jiyân.*

*Çâk edüb cân cübbesin havfinden eylerdi kaba
Görse uryân tîrini rûz-ı gazâda düşmenân*

*Cism-i hûbun gibi olurdu musavver nûr eğer,
Çeşme zâhirde muhabbetin göz görmüşidi cân.*

*Mihr-i re'yin seyr ederken âsumân-ı fikreti,
Dâhi vaz' olmamışdı bu zemîn ü âsumân.*

*Kalb-i hırsa cevher-i cûdile verür çün gınâ,
Vechi var keffînine? sûretde dersem ayn-ı kân.*

*Çekse kehhâl-ı kazâ çeşm-i adüvvüye kühl-i merk,
Tîrini mil eyleyüb kalbini eyler sermedân.*

*Kalbi âhen bağrı sendânise dahi hasmının,
Tîrin eğlenmez geçer çeksen kemân etsen nişân.*

*Değme kâsır kanda fehm eyler uluvv-i kadriini,
Rif'atîn kasrına nüh eflâk olubdur nerdübân.*

*Mihr-i haddiniçün? dile ey meh semâ-yı gaybdan,
Bir münevver matla' ilhâm etdi hayy-ı câvidân.*

(92 b) *Ey ki na'l-i hink-i kadrin tâc-ı farak-ı firakdân,
Cilvegâh-ı ŧâhbâz-ı bahtın evc-i âsumân.*

Vey yanağın gülistân-ı andelîb-i akl u dil,

Vey dudağın selselbîl-i ravza-i bâğ-ı cinân.

Yârab ol lü'lü-yi dendânımı ye billûrun tekerek
Ya nebât-ı hurdla cânâna per kılmış dehân.

Yâ meğer nazm-ı şeker-bârumu almış ağzına,
Şi'r-i rengînim okur ol husrev ü şîrîn-zebân.

Her seher sahn-ı çemende andelîb hoş-nevâ,
Gül yüzün şevkiyle okur hezârân dâsitân.

Aks-i kaddindir miyân-ı cûy-ı eşkimde görün,
Serv-i cennetdür ihâta eylemiş âb-ı revân.

Bir nazar-ı nergisde çeşmin şîvesin gördü meğer,
Ânuniçün çeşmi gibi saklar ey gül bağbân.

Binden birin diyemez Keşfi cemâlin vasfının
Deh zebânı olsa sûsen gibi ey serv-i revân.

Niteki enfâs-ı sabâ hemçün nesîm-i rûh-bahş,
Vere emvât-ı benât-ı mehricâna(güz yeli) mihricân.

Hurrem ü ser-sebz olub ömrün riyâzı haşre dek,
Ermesün gülzâr-ı izz ü bahtuna bâd-ı hazân.

Her merâmı hazretüne râm edüb lutf-ı hüdü
Ber-merâm ol ber-merâm olduklarınca ins ü cân.

(93 a) Ammâ yine mülhem-i(ilhâm edici) gaybdan zamîr-i münîr-i âlem-ârâlarına ki suver-nümâ-yı(süretler gösterici) ilhâmât-ı rabbânî ve mehbit-i(inecek yer) envâr-ı tecelliyât-ı yezdânîdir. Şöyle ilkâ(bırakmak) oldu ki, "Ol âb-ı rûy-ı sa'âdet-bûy memâlik-i arab u urebâ ve hitta-i(sınur cennet-serây-ı firdevs-i a'lâ, ya'ni mecma'-ı ehl-i irfân Hazret-i Halîlû'r-rahmân ki nâmûs-ı ekber-i(Cebrâîl) şem'-i firûz halvethânesi ve tâvûs-ı ahdar-ı(yeşil) çârûb-zen-i(?)) harîm kâşânesidür. Ne vechi varki inâyet-i ezeli râhber(kulavuz) ve hidâyet-i lem-yezeli müyesser kılmışiken varub rû'yet-i(görmek) ferruh-bahşâsiyla çeşm-i cânı münevver ve nesîm-i evân-âsâsiyla meşşâm-ı(dimâğ) cânı mu'attar (gökcek kohulu) kılmıyam" deyüb sevdâ-yı ziyâret-i Halîlû'r-rahmân ve ol diyârda dahî izhâr-ı lutf u ihsân kasd edüb havâsdan ba'zı ekâbir-i

düstûr(vezîr) ve huyûl-ı(leşgerler) mesrûr birle gelüb Halîlü'r-rahmân hazretlerin ziyâret ve rûh-ı mutahharından isti'ânet(yardım) taleb edüb, fukarâsına ve gurebâsına,

210 **اِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللّٰهُ وَّاسِعٌ عَلِيمٌ**

(93 b) mâsadakınca in'âmler ve ikrâmler edüb yine tâli'-i meymûn ve baht-ı hümayûn birle Gazzeye gelüb yedi gün ârâm ve icrâ-yı(akıtmak) ahkâm edüb andan kasd-ı mesâfet-i(menzil) rîk(kum)-beydâ(sahra) ve berr-sahrâ kıldı. Ammâ sâbıkâ (öñürdü) inâyet-i rahmânî ve hidâyet-i yezdânî kendüye yâr bulub Sinan Paşa-yı şîr-ceng hazretlerini asâkir-i zafer-âhengin ba'zıyla bir mikdâr ilerü irsâl kılub ve kendü zât-ı cihângîr ve kadr-takdîri "mütevekkilen ale'r-rahmân" mahrûsa-i Mısır cânibine irhâ-yı(genişlenmek) inân(dizgin) ve ol bî-hadd ü bî-pâyân Beriyyeye revân oldu. Ammâ hulûs-ı(saf) i'timâdı(tanımak) ve hüsn-i i'tikâdı (inanmak) berekâtında bârân-ı rahmet-i feyyâz-ı(bahşış verici) zülminen(atâ sâhibi) ol teşnelikden ciğeri pâre pâre ve yâre yâre olan beydâ-yı(sahrâ) bî-pâyânda ve sahrâ-yı beyâbânda

211 **جَنَاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ**

âsar âb-ı revânlar revân edüb ve cûy-ı cinânlar ıyân kılub her kûşe cûy-ı Nil ve her sebîl(yol) gark-ı selsebîl(cennet ırmağı) oldu. Ve asâkir-i zafer-rehberin üzerlerine (94a) sehâb-ı müşkîn-nikâbdan yaşil kızil günlükler ve serâperdeler kurulub her menzil a'lâm-ı(alemler) zafer-i'lâmdan(bildirmek) nihâl-i(fidan) mevzûnla bir bostân-ı zîbâ ve her mahfil rengârenk bayraklarla bir gülistân-ı garrâ olub, her zerrîn-ser yeniçeri dilâverlerinden sahra bir nergistân-ı bî-misâl ve her gül-ruhsâr sipâhî serverlerinden beydâ(sahrâ) bir çemenzâr-ı ferruh-fâl(mübârek dil) olub bu minvâl(kârgâh) üzre on üç gün yürüyüb ve perr-i hümay-ı mehâbetle(heylet) ol diyârı büriyüb on dördüncü gün Bereketül-hacc menziline nüzûl u hulûl müyesser olub, ol gece ol makâm-ı mezkûrda karâr ve arz-ı iktidâr edüb ale's-seher hurşîd-i cemşîd-fer(kuvvet) asker-i Zengistânı târmâr ve Mısır-ı âsumânda karâr kıldığu mahalde pâdişâh-ı iklîm-ârâ ve cihan-güşâ hazretleri dahî namâz-ı subhı edâ ve şükr-i hudâ kılub ba'de ez nâz u niyâz-ı bende-nüvâz(kul ohşayıcı) ve kâr-sâz bir tâzı-i sa'âdet-sivâra(bilezük) süvâr(atlu) olub, izz ü iclâl ve yümn-i

210 Nur, 32

211 Talak, 11

ferruh-fâlla mahrûsa-i Mısır'dan yana (94b) inân-ı(uyan)? azîmet-i(kasd) nusret-yemînini munsarif(dönücü) buyurub her yanâden yârânlar ve yoldaşlar diller ve başlar getürüb ve âyîn(töre) ü erkân-ı Osmânî her vechile yerine yetürüb her kişi derûnunda(içinde) konan gayret ü hamiyyeti izhâr ve başlayub yap yap a'dâ-yı devlet dahî âşikâr oldu. Şöyle ki, her kişi azîmlü azîmin hissile bildi. Ol her zamân gurûr u istikbârla(ululanmak) izhâr-ı temerrüd u te'annüd(ünegülük) kılan Çerkes-i nâkes ve cünûd-ı enhas şehriyâr-ı felek-vekârın mehâbet-i(heybet) asâkir-i gerdûn-iktidârına ve savlet-i(hamle) huyûl-ı(leşgerler) rimâl-âsârına(kumlar) mütehammil olmayub ve hiç bir vechile mekr ü hîleye yol bulmayub zarûrû,

أَطَعْنَا لَدَيْكَ فَالْأَمْرُ إِلَيْكَ²¹²

sûretin gösterüb, havf-i tîr-i âlem-gîr ve tûğ-i cihan-teshîr(zebûn eylemek) nâle vü feryâd ve itâ'at-i inkıyâd(bağlanmak) sûretin gösterdiler. Ammâ ol hâlet-i ye'sde olan îmân imân-ı be'sdür(imân-ı zarûrî, ya'ni kâfir ölürken azâbına muttali' oldukdan sonra getürdüğü îmân câyiz olmaz) deyüb makbûl düşmeyüb, sene isnâ ve işrîn ve tis'amie=922 zi'l-hiccesinin dokuzuncu gün (95a) ki penç-şenbih gün idi. Mahrûsa-i Mısıra karîb Ribdâniyye nâm sahrâ-yı acîbde mahall-i dahvâ-yı(kuşluk) kübrâda(ulu) iki leşger birbiriyle mukâbil ve mukârin olub sayt u sadâ-yı(yanku) kös-i şâhî ve savlet(hamle) ü heybet-i pâdişâhî ile alem dolub yemîn ü yesârdan ve sığâr u kibârdan kânûn-ı Osmânî dilâverler baş verüb can almağa her taraftan uzanub evvelâ sağ koldan ol sadr-ı(ulu) sudûr-ı(cem') iftihâr(fahrlanmak) ve kutb-ı medâr-ı(dâyire) iktidâr (kudret) Anadolu beğlerbeğisi Mustafa Paşa Anadolu askerine kadr u pâye ve sol koldan ol mihr-i(güneş) sipihr(çerh)-ictibâ(güzîdelik) ve mâh-ı bürüc-irtikâ(yücelik) uyûn-ı devlete merdümek Rumeli Beğlerbeğisi Sinan Paşa-yı Küçük Rumeli leşgerine zînet ü pîrâye verüb ve evvel safda ol iftihâr-ı zümre-i(bölük) nâs(âdemîler) Yeniçeriler Ağası Ayâs-ı hak-şinâs hudâvendigâr hazretleri huzûrunda yeniçeri tâyifesiyle alaylara ziyet ve arza-i mehâbet(heybet) kıldı. (95b) Ve sâyir kapu kullarıdan delîrler ve beğler seyyâre-vâr ol kutb-ı medâr-ı sa'âdet-âsârı çep çevre hisâr edüb ve perkâr-veş başların ortaya koyub ve ceng ü cidâlden gayrıdan el yuyub dâyireden cengâha nâzır ve vaktlu vaktına

212 Kalam-ı Kibar

hâzır olub ciğerleri pür-cûş ve kendüleri mest ü medhûş(*hayrân*) durmuşlardı. Ve ol cânibden Mısır Sultânı Toman Bâ-yı bergüşte-re'y yigirmi bin mikdâr zengî-i siyâh(*karayağız*) çerdenin ve cündî-i bî-behrenin(*nasîb*) önüne düşüb ve sûtûn-ı(*direk*) binâ-yı devlet yerinden şaşub mezkûr beydâ-yı(*sahrâ*) Ribdâniyye de asâkir-i zafer-rehbere mukâbele olub ve kasd-ı mukâtele kılub ser-i râhlarına toplar ve pırankılar kurub ve kendüler göm gök demüre gark olub ceng yerinde evliyâ-yı saltanata mukâbil durub şehriyâr-ı iklim-ârâyı hiyleyle şikâr ve top u tüfeklerini atub kasd-ı kârzâr(*ceng*) kıldıkları mahalde inâyet-i rahmânî zahîr(*arka*) ve hidâyet-i samedânî müşîr(*işâret edici*) olub (96a) pâdişâh-ı âlem-gîr ve şâhinşâh-ı rûşen-tedbîr anların bu mekr ü hîlelerin gûş edüb hemândem seyl ü Nîl gibi cûş edüb Habl-ı Mu'attab nâm tarîk-ı sa'âdet-refîkden top u tüfeklerinin ve nâvek-i(*yalman*) zembureklerinin akabların basub ve girizgâhların kesüb top u tüfek atmağa me'âl ve hiç bir cânibden mukâbeleye me'âl komayub rehğüzârlarında(*yol geçidi*) olan metrislerin tedbîr ü tasarrfları gibi harâb ve çadırlarını ve haymelerini ve otağlarını pâymâl-ı türâb kılub, mânend-i kesret-i nücûm bir uğurdan hücûm(*hamle*) edüb iki asker birbirine amân vermeyüb top u tüfek dühânından(*dütün*) göz gözü görmeyüb, gâh gâh şu'le-i tûğ-i cân-sitân ve lem'a-i(*ıldıramak*) sinân-ı(*sünû*) hun-feşân şihâb-âsâr(*atılan ilduz*) ve yıldırım-girdâr(*amel*) kendüyi yer yer ızhâr eylerdi ve yârân yârânı görüb birbirine söylerdi. Ve şerrâr-ı na'l-ı semend-i(*kola at*) heycâ-i(*ceng*) encüm-i âsumân gibi geh geh hüveydâ ve peydâ olurdu. Güyâ ki gubâr-ı(*toz*) gabrâdan(*yer*) zemîn âsumâna mübeddel ve seyyâre-sâz(*gibi*) (96b) seng-i sahrâdan âsuman zemîne mümessil(*benzer*) olmuşıdı. Her serberîde âlûde-i(*bulaşmış*) hûn olub sahrâ yakût-ı rümmâniyle memlû(*dolu*) ve her kesik ellerden ve kollardan beydâ niçe mercânla dopdolu olub kan cûy-âb ve üstünde çıkmış dîdeler mânend-i habâb ve her berîdeser hemçün nilüfer ve her pây-ı esb kan içinde mâhî-i bî-merr(*hesâb*) gavtalar(*dolmak*) kılurdu. Ve'l-hâsıl ol sahrâ âdem dizinedeğin kanla dolub,

Mesnevî

Aşub kan mevci başdan hemçü Ceyhûn,
Pür oldu sahan-ı hâk ve tâs-ı gerdûn.

Şu resmile döküldü hûn-ı cündî,

Ki kan bahr oldu mâhî tûğ-i hindî

*Kılıçlar kan içinde neyze ile
Nehengidi ki olmuş garka Nile*

*Muhassıl şol kadar baş oldu münfekk,
Götürdü gövdeyi kan eyleme şekk.*

Nazm: Tâ dilâver(*bahâdır*) hurşîd-i cihântâb çâdır-ı nüh-tüy-i(*dokuz kat*) sipihr(*çerh*)-nilgûnda(*çivid renklü*) kasd-ı huzur câme-hâb(*döşek*) ve mâhtâb-ı gerdûn-cenâb(*ev önü*) tubk-ı âsumân pür dürr-i hoşâb(*sulu*) kılub dilâverler üzerine kasd-ı nisâr (97a) ve arsa-i ruhsâr kılınca bu minvâl(*kârgâh*) üzerine bir niçe kerre uruşma ve duruşma koşma ve akdarışma olub, âkîbet yine inâyet-i ezel-î râhber(*kulavuz*) ve hidâyet-i lemyezelî çâre-ger(*çâre-kılıcı*) ve devlet-i sermediyye-i(*ebedî*) Osmânî yâr u refik(*yoldaş*) ve sa'âdet-i ebediyye-i hakânî bedrika-i(*yoldaş*) tarîk olub ol hizb-i(*bölük*) tevâbi'-i ebâlîs(*cem'-i iblîs*) ve ol mürde-i(*divler*) Çerkesân-ı hasîs-i pîs(*âlâ*) bir mertebede pâymâl-ı darbet-i tûğ-i berrân ve hâksâr-ı neket-i zillet-i(*harlık*) bî-pâyân kıldılar ki ayruk durmağa mecâlleri ve mekr ü hîleye me'âlleri kalmayub, zarûrî koşdaş koşdaş(*yoldaş*) yemenlah(*yatluluk*) birle "tirilikden(*dirilik*) yahşılık(*eyülük*) birle ölmek yeğrükdür" deyü çamanga(*surâhi*) bigi kazâya bogurdlah(*boğaz*) tutub ve ecel-i çâkırın(*süci*) âşub(*içüb*) ve berçesi(*ba'zısı*) "men tehi(*ben dahî*) alay topdum(*şöyle anladum*)" deyüb küp(*çok*) beğlerinden emîr-i silâh Örmek ve mîr-i meclis
.... Bâý ve emîr-i âhur-ı kebîr Bânis Beğ ve hâcibü'l-huccâb ve binbaşılardan ve yüz erlik yoldaşlarından niçe bunların emsâli bî-re'y ü nâ-savâb (97b) Çerkes-i enhas bend-i selâsil(*zencîrler*) ü ağılâl(*boyun bendleri*) ve celâcil ü enkâl olub nâsiye-i(*alın saçı*) nedâmetlerinde (*peşîmânlık*)

فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ²¹³

yazılıb ve safha-i(*yek rûy varak*) nâf-ı(*göbek*) sipirlerinde(*kalkan*) kalem-i tûr-i tûzle ...

فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَائِمِينَ²¹⁴

²¹³ Sâffât, 177

²¹⁴ Araf, 78

nakşi kazılmış ve bakîleri sayha-i(çağırma) top u tüfekden ve feyha-i (nefes) bernîk(pırankı) u zenberekden

فَقَطَّعَ دَاكِبْرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا 215

alâmetin görüb helâk oldular. Ve bir niçesi

يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا 216

deyü pâymâl u hâk oldular. Ve bunlardan gaynı hasekilerden ve on erlik beğlerinden seksen nefer Çerkes-i bî-basar yüz yere koyub terk-i ser kıldılar ve buncadan berü etdükleri cinâyâtın(günahlar) mücâzâtın (ıvaz) buldular. Ve şehriyâr-ı cihan-güşâ ve kâmkâr-ı iklim-ârâ cânibinden Ramazan-oğlu Mahmûd Beğ ve Hazînedâr başı Tavâşî Ali Ağanın habshâne-i kafes-i ten-i hâkîden sîmurg-ı rûh-ı pâk-i pür-idrâkleri feth-i cenâh-ı(kanat) necâh-ı(kurtulmak) cenân edüb bostân-ı bâlâ-yı bâm-ı(dam) heşt-cinâna ve gülistân-ı (98a) künküre-i(burc) kibriyâ-i (ululuk) nüh-âsumâna pervân eyledi.

رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ رَحْمَةٌ وَأَسِعَةٌ 217

mefhûmunca bunların emsâli erbâb-ı tûğ ve ashâb-ı bî-diriğ-tûmâr erleri ve sübaşı serverleri ve yeniçeri dilâverlerinin ervâh-ı pâkları dâr-ı fânîden sarây-ı bâkıye rec'at(dönmek) ve rihlet(göçmek) kılub mele'-i a'lâda ârâm u makâm kıldı.

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ 218

Akıbet düşmen-i pür-zillet(hârlık) leşger-i zafer-girdâra(yiğitlik) mukâvemete çâre bulamayub nâçâr hemân sa'at yekbâr kendüleri bî-re'y ü bî-ferheng(edeb) Sinan Paşa-yı şîr-ceng ve zafer-âheng(kasd) koluna urub hayli mukâbele ve mukâtele kılub, âkıbet bir niçe yerde tîr-i hûn-feşân(kan saçıcı) ve tûğ-i can-sitân(can alıcı) darbin yeyüb devlet ü sa'âdet pâyesi itmâma(temân eylemek) ve ömr-i girân-mâyesi(ağır bahalu) encâma(son) erüb serv-i revânı sâye-i ağsân-ı(budaklar) Tûbâda (cennet ağacı) hıramân ve cûybâr-ı cinâna mâyil ü revân oldu.

215 Enam, 45

216 Nebe, 40

217 Dua cümlesi

218 Bakara, 156

لِمَنْ الْمَلِكُ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ 219

Eğerçi ki hudâvendigâr-ı ferruh-efkâr hazretleri bu hâleti görüb (98b) fahrü'l-ümerâ Sipâhî oğlanları ağası Bâli Ağayı yardım verüb şefkat ü merhamet kıldı. Lâkin irâdetü'l-lâh böyle iktizâ etdi ki, ol merd-i sâfi-meşreb ve ferhunde(*mübârek*)-dem zümre-i(*bölük*) şühedâya munzamm (*zamm olunmuş*) ola. Pes şehriyâr-ı âli-tebâr(*asıl*) hazretlerinin ve asâkir-i zafer-şi'ârın bu musîbet-i zehr-âlûddan ve müfârakat-ı(*ayruluk*) âteş-dûddan âyîne-i hâtır-ı pür-idrâkleri

إِنَّ الدَّاعِ هِيَ فِي الْأَفَاقِ تَهْتَرُ 220

mefhûmunca âlûde-i gubâr-ı derd ü gam ve hüzn ü elem vâkî' oldu. Lâkin yine tedâvülât-ı(*çigzinmek*) çerh-i nâ-hemvâr(*nâ-muvâfık*) ve tebeddülât-ı(*dönme*)kiler rûzgâr-ı zorkâr(*zâlim*) bu ma'naya sâ'î(*sa'y edici*) ve râ'î olduğun çeşm-i basîretle idrâk ve âyîne-i hâtırdan gerdi-gubân fehvâ-yı(*ma'nâ-yı*)

إِنَّكُمْ لَا تَنَالُونَ مَا تُحِبُّونَ إِلَّا بِالصَّبْرِ عَلَىٰ مَا تَكْرَهُونَ 221

birle pâk etdi. Pes her kişi "pâdişâh-i sikender-der ve şâhinşâh-ı ferîdûn-ferr(*kuvvet*) sağ olsun deyüb" birbirine kand-ı pend(*nasîhat*) ve nasîhat-ı bî-gezend(*ziyan*) verüb tekrâr âğâz-ı(*başlamak*) ceng ü cidâl (99a) ve bünyâd-ı harb u kılub her yana şîr-i jiyân ve bebr-i beyân gibi at salub can verüb ve can alub yer yer berk(*şimşek*)-girdâr ve sâ'ika(*ıldırım*)-bâr toplar ve tüfekler

فِيهِ ظِلْمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ 222

peygâmın(*haber*) düşmen-i bergüşte-kâr-ı vârun-efkâr üzerine irsâl ve iblâğ(*erişdirmek*) kılub gûş-zırhları

يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ 223

mefhûmuyla memlû(*dolu*) ve ciğerleri pür-dağ olub her koldan kapu ağaları ve beğleri ve Rumeli ve Anadolu dilâverleri ve yeğleri kavs-i

219 Gâfir, 16

220 Kelam-ı Kibar

221 Hadis

222 Bakara, 19

223 Bakara, 19

kuzah(*elegim sağmal*)-kemândan tîr bârân edüb ve sehm-i(ok) sinân-ı(süñü) can-sitânla niçelerin bağrını kan edüb

الم غَلَبَتِ الرُّومُ 224

mâsadakınca inâyet-i ilâhî ve hidâyet-i nâ-mütenâhî(*bî hadd*) zahîr(*arka*) ü müşîr olub, ol re'îs-i mürde-i(*divler*) dalâlet ve ol serdâr-ı(*baş*) gürûh-ı habâset Toman Bâ-yı bergüşte-re'y kendü bigi bir niçe ahbes-i(*murdarrık*) rûzgâr ve Çerkes-i nâkes-i ger-efkâr ve şekâvet(*bedbahtlık*)-şi'ârla nâçâr (99b) Sa'id-eline firâr eyledi ihtiyâr. Ve ol akl u dânişden hâlî, ya'ni Canbirdî-i Gazâlî bir niçe tâlih-i (*yaramaz*) sahib-mekâbihle(*çirkinler*) Sâlihiyye tarafına hîz ü gîrîz (*kaçmak*) edüb âzurde(*incinmiş*) ve zahm-hurde duracak durak ve sığınacak bucak bulmayub pây-mâl hazelân(*hârlık*) ve sergüşte vü hayrân oldu. Âkıbet asâkir-i nusret-rehber(*kulavuz*) ve fursat-ferr (*kuvvet*) ol tâi'fe-i mahzûlun(*hâr*) ve gürûh-ı ma'zûlun(*aynılmış*) bâr(*yük*) u bengâhlarını(*yük yap*) ve ordu ve hargâhlarını(*çadır*) yağmâ-yı pâk ve tutgunların helâk edüb her kişi bu târihi

أَنَا فَتَحْنَا مِصْرًا = ٩٢٢

=922 birle mesrûr u handân Mısır cânibine oldular revân. Gelüb şehre vusûl bulub Çerkes beğlerinin saraylarına sârî ve mâmlüklerine mâlik olub ahkâm-ı Osmâniye ihkâm(*muhkem etmek*) ve devlet-i bî-pâyânlarına istihkâm(*muhkemlik talep etmek*) verüb âfitâb-ı tal'at(*yüz*)-gulâmlara mâlik oldularki sarây-ı hasene kadları sûtûn-ı(*direk*) sîmîn.

Mesnevî

(100 a) *Güzel kullar ki başda şeb-külâhı,
Güneşdür götürür san yeni mâhı.*

f *Bakın güşünda dürr-i şahvâra
Der olmuş mâha pervîn-i güşvâra.*

Nesr: Ve mâhtâb-behcet(*güzellik*) kenîzeclere kâdir oldular ki beğleri nükûş-ı rengîn ve mahsûd-ı(*hased olunmuş*) pervîn(*ülker*) idi.

Ve tâzî(*arabî*) atlar toyladılar ki düldül ü aşkar tek ü pûylarında(*yelmek*
yöpermek) hayrân ve Burâk-ı sidre atlarla hazîre-i kudsdâ(*ya'ni âlem-i*
kuds, pâklik) hem'inân(*ya'ni berâber*) olmazdı.

Mesnevî

*Şol atlar kim felek nat'ına yüz kat,
Doluşa yine derdi burka şahmat.*

*Peri-veş her biri perrinde vü tîz,
Kimi gülgün-sür'at kimi şeb-dîz.*

*Kamûnun arkasında zeyn-i zerrîn,
Esed burcunda gûyâ mihr-i nûrîn.*

*Sabâdan her birisi tiz-revdür,
Mihî pervîn ve na'lı mâh-ı nevdür.*

*Yoğidi gümüş altun kısmına hadd,
Ne cinsin kim murâd etsen bilâ-add.*

*Mutallâ tebsiler çün mâh u hurşîd,
Mücellâ yüzleri mûnend-i nâhîd(zühre).*

Ners : Ve'l-hâsil her kişi katar katar Berda'î(*nâm-ı şehir*) katırlara
zimâm(*yular*) u mehâr(*yular sapı*) mehâr-ı Mısırî hecinlere licâm(*oyan*)
urub mâlikâne mutasarrıf oldular (100b) ve hudâvendigâr hazretlerinin
devâm-ı devletine du'âlar ve kıvâm-ı(*durmak*) şevketine senâlar kıldılar.
Pes hemân ol esnâda(*ortada*) şâh-ı cihân hazretlerine şehre muttasıl
me'vâda(*makâm*) Âtılyye nâm sahrâda otak-ı felek-revâk-ı(*köşk*)
gerdûn-pâye(*meretebe*) ve çitr-i hümâyûn-ı(*mübârek*) hümâ-sâye eyvanlar
ve sâyebanlar kurulub ve sâyir asâkir-i sa'âdet-me'âsir(*eserler*) kollu
kolunca ve yollu yolunca konub şehriyâr-ı güneş-satvet(*ululuk*) ve
kamer-sür'at(*tizlik*) hazretlerin hâle-vâr(*ay ve gün agılı*) hisâr edüb
handân u hoş-hâl ve ferhân(*şâd*) u bî-melâl ayş u nûşda ve cûş u
hurûşda bu kasîde-i garrâyı hoş-hân ve pür-ilhân(*âvâzeler*) oldular.

Kasîde

Çün erdi can kulağına âvâ-yı feth-i Mısır,

Doldu gönül diyârına büşrâ-yı feth-i Mısır.

*Çini tabakda haller ezüb kâtib-i kader,
Yazdı zafer eli ile tuğrâ-yı feth-i Mısır.*

*Vâmuk gibi halâyık aşkına eyledi,
Arz eyleyüb izârını izârî-i feth-i Mısır.*

*Dembeste oldu piste ve sergüşte oldu kand,
Şîrîn lebini açdı çü hurmâ-yı feth-i Mısır.*

*Sâkî-i devr sundı beşâret kadehlerin,
Mest eyledi memâliki sahbâ-yı feth-i Mısır,*

(101a) *Pür eyledi zemîn ü zemânı sürûrla,
Erüb işâret-i tarab-efzâ-yı feth-i Mısır.*

*Dil-teşne canları kamû kandurdu kandla,
Sunüb şarâb-ı şekkeri sakkâ-yı feth-i Mısır,*

*Bâzâr-ı dehr doldu metâ'-ı sürûrla,
Tutdu cihan dükkânını kâlâ-yı feth-i Mısır.*

*Can kişverini hoş donat ey cân hulâ'yile,
Geldi kenâra dilber-i ra'nâ-yı feth-i Mısır.*

*Şol telh-i ayş tâyifeden kim mezâk yok,
Yakdı niçe yürekleri helvâ-yı feth-i Mısır.*

*Battîh-i sayfî gibi kanın içdi rûzgâr,
Her baş ki, oldu münkîr-i nu'amâ-yı feth-i Mısır.*

*Kettân-ı misrî gibi çeküb cân şikencesin,
Ten-i rîze rîze oldular a'dâ-yı feth-i Mısır.*

*Mecnûn gibi niçaları yandurdu odlara,
Keşf eyleyüb cemâlini leylâ-yı feth-i Mısır*

*Fıtrat gününde yazmışıdı münşî'-i ezel,
Bir şâhın adına ola inşâ-yı feth-i Mısır.*

Sultân-ı dîn-penâh ki azmi sipâhunun,

Rehberdürür livâsına i'tâ-yı feth-i Mısır.

*Sultân Selîm-i husrev ü gâzî mu'în-i dîn,
Kim oldu tûğının dili menşâ-yı feth-i Mısır.*

*Atı ayağı basduğu yerlerde baş kodu,
Devlet güneşleri bigi âlâ-yı feth-i Mısır.*

(101b) *Gerçi çehân olur bu cihânın acâyibi,
U'cûbe oldu şimdi temâşâ-yı feth-i Mısır.*

*Lâyıkdürür ki hükmüne râm ola husrevâ,
Rûy-ı zemîn temâm ne tenhâ-yı feth-i Mısır.*

*Bir dürc-i ser-be mihridi bin şevk u zevkle,
Baş kodu ayağında dilârâ-yı feth-i Mısır.*

*Tuğun önünde bâd-ı zafer muştucu olub,
Devlet-i hü mâsı eyledi îmâ-yı feth-i Mısır.*

*Doldu arab diyârı gül-i la'l-fâmla(renk)
Çetrin olalı zîver-i sahrâ-yı feth-i Mısır.*

*Ter gül sanub baş-üzre kodu izz ü nâzla,
Çün gördü bârgâhını beydâ-yı feth-i Mısır.*

*Çadır çiçekleri çoğ açıldı taraf taraf,
Ak güllerile doldu serâpâ-yı feth-i Mısır.*

*Görüb hadengini okudu tâyır-i felek,
Şehbâz-ı dest-i nusret u ankâ-yı feth-i Mısır.*

*Topun sadâsı ra'd-ı girîvânı inledür,
Âfâkı tutsa tan mı alâlay-ı feth-i Mısır.*

*Fekk eyledikce gerden-i hasmı tüfeklerin,
Erür semâya savt-ı heyâhây-ı feth-i Mısır.*

*Barmağı üzre kâse gibi başlar oyundur,
Neyzen olalı ma'reke-ârâ-yı feth-i Mısır.*

Bâd-ı sabâdan öğdül alur berkı yerde kor,

Rahşın ki oldı bâdiye-peymâ-yı feth-i Mısır.

*Sümm-i semendine yüz urub fahrla eder,
Kâlâ-ı şehri-i Gazze vü dîbâ-yı feth-i Mısır.*

(102a) *Câm-ı Haleb mehâbetin andukca der döker,
Taşı acebmi su ede germâ-yı(itilik) feth-i Mısır.*

*Şâmın meşâmı nâfe gibi doldu kanla,
Azmin hevâsı eyliyeli re'y-i feth-i Mısır.*

*Şehnâme gerçi çok yazılıbdur zemânede,
Unvân yazıldı cümleye heycâ-yı feth-i Mısır.*

*Altun yerine yer yüzü dürr dola, ger ola,
Ebr-i atân câyize-bahşâ-yı feth-i Mısır.*

*Keşfi kulun ne veche senân eyliye şehâ,
Lâl eyledi zebânını inşâ'-yı feth-i Mısır.*

*Bu feth-nâmei yazıcak hâme dedi akl,
Tûtî-i hind oldu şeker-hây-ı(çiyneyici) feth-i Mısır.*

*Şekker-feşân olursa nola ney-i şeker gibi,
Hâmem ki oldu tûtî-i gûyâ-yı feth-i Mısır.*

*Niçâ ki anıla haber-i rezm-i şehriyâr,
Niçâ ki yazıla hatt-ı zîbâ-yı feth-i Mısır.*

*Niçâ ki ilde söylene evsâf-ı pâdişâh,
Niçâ ki dilde denile zikrâ-yı feth-i Mısır.*

*Kapunda kulun ola cihan pâdişâhları,
Yazulduğunca deftere inşâ'-yı feth-i Mısır.*

Nesr : Deyüb kal'a-i sâmi hü'l-erkânın(rükünleri yüce) ve hisâr-ı râsihü'l-bünyânın(bünyâdı muhkem) ki ucb ve tefâhurla(nazlanmak) rûy-ı âlemde kimseye baş eġmeyüb istihlâs-şikârı (102b) ankaya (simurg)-misâl ve sayd-ı simurga hemâ(misâl), lâkin mâl u menâli aklâma(kalemler) ve hızâin-i defânîn-i(definelere) erkâma(yazular) alub

hıfz u hirâsetine(*saklamak*) yarar âdemler ve emîn kişiler ta'yîn olub ve şehrin içinde her yana emânî-i Osmânî ve ihsân-ı hakânî şöret bulub

تُوتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتُعْزِ مَنْ تَشَاءُ 225

birle hutbe-i hilâfet ve sikke-i saltanat sene selâse ve işrîne ve tis'amie'=923 muharreminin evvel cum'ası gününde Sultan Selîm Hân bin Bâyezîd Hân adına muharrer ve mukarrer olub üç gün ol mahfil-i fursat-me'vâda(*makâm*) ve ol menzil-i nusret-sahrâda her çadır hemçün-i kanâdil-i(*kandiller*) nûr u meşâ'il(*şu'leler*)-sürûr olub rûy-ı zemîn reşk-i encüm-i çerh-i berrîn(*yüce*) ve dürlü dürlü tezyîn bulub dördüncü gün ol hâk-i pâkden ve makâm-ı mübârekden rihlet(*göçmek*) ü ric'at (*dönmek*) kılub

أَدْخُلُوا مِصْرَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِينَ 226

birle âmil olub şehre dühûl ve hulûl(*inmek*) kıldılar. Ammâ kasd-ı unvân (*azamet*) ve şehir-i şerîf-i kemâliyle seyerân eclicün rast ortasından güzer (*geçmek*) ve arza-i kerr ü ferr (*kuvvet*) (103a) kılub gördiler ki her kûşesi bir şekkeristân-ı fesâhat ve her kenârı bir nemekdân-ı (*tuzluk*) melâhat, her mahfili bir menzil-i beşâşet (*tâze rûyî*) ve her menzili bir mahfil-i heşâşet (*şâdi*) her çarsusu bir dürlü zinetle ârâste (*dizilmiş*) ve her mevzi' (*makâm*) bir dürlü şöretle pîrâste (*bezenmek*) her dükkân bir dürlü kumaşla müzeyyen ve her makâmı bir sınıf (*nev'*) hirfetle mu'ayyen, her kâr ehli bir kârdân. Şöyle ki fenlü feninde cihân pehlivân, hocaları basîretle Hucu-yı (*nâm-ı şâ'ir*) zamân, dellâlları nezâketle (*nâziklik*) dellâle-i (*hatun bazarı*) devrân bezzâzları dil alub dilâl (*naz*) satar ve kazzâzları can alub cemâl satar. Kannâdları (*şeker satıcı*) şîrîn-güftâr, sırfileri (*sarrâf*) sâhib-i mi'yâr (*mizân*) ve cevâhir-nisâr, takyecileri bu cümleye gâlib olub işlerin başına çıkarub ögdül almış ve keşşgerleri sahtiyân-dil mahbûblara çiriş geçdüğüçün Keşfi-i bî-çâre gibi ayakda kalmış ve dilber mûtâbları uşşâka her kıldan cevâb verüb kâkülleri (*perçem*) müşkîn-kemend ve mahbûb serrâcları lâyık-ı (103b) sîne-bend eğerçi ki her birisi ırlatmaz ve kusgun urdurmazdı. Lâkin bizi göricek tirşelerine çiriş geçdüğümüzü bilüb kavm-i Yusuf gibi şifre-i hayâ ile ellerin doğrayub dezgâhlu dezgâhında tablabâz kakdurmaz oldular. Ve yaycılarını kimseye baş eğmezken

225 Âl-i İmran, 26

226 Yusuf, 99

koyundan çıkmaz oldu. Ve la'l-leb sîmîn-beden tûrgerleri her kişiye ok gibi doğrulub sa'âdet nişânların arza kılur oldular. Ve harrâtları dâyireden çigzinmeyi koyub müşteriye renk renk hokkalar çevürür oldu. Ve'l-hâsıl bir şehri şerîf ve bir menzil-i latîf ki hânelerinin arşı (*sakaf*) abanosdan (*bir kıymetli kara ağaç*) ve ferşi mermer-i füsûsdan, uresâfsı irfânla Firzudak'a (*nâm-ı şâ'ir*) dakk (*ta'n*) ve zurefâsı zarâfetle Hassâna (*nâm-ı şâ'ir-i Resûlü'l-İlah s.a.v.*) sebk verür ve nûkte vaktında Harîriye (*nâm-ı şâ'ir*) harf atar ve değme kişiyi zarâfetle alur satar. Ve mukarrilerinin (*okuyucu*) nefsi-nefsî muharrir (*tahrîr edicî*) ve meşâyihinin du'â-yı hayrları mü'essi (*eser edicî*). Pes her biri fasîhü'l-lisân ve melîhü'l (*tuzlu*)-beyân idüğün bildürmek eclîçün hudâvendigâr (104a) hazretlerine kelimât-ı dürer-bâr ve ibârât-ı mu'ciz-âsârla medhler ve senâlar edüb kasîdeler ve du'âlar okuyub her taraftan sâlimî ü gânimîn âvâzesini çerh-i berrîne(*yüce*) memlû(*dolu*) ve sath-ı hâ mûna(*düz yer*) dopdolu kıldılar. Pâdişâh-ı cihan-güşâ ve meserret(*sürûr*)-fezâ hazretleri dahî erkân-ı devlet ve a'yân-ı saltanat birle şehrin acâyibin ve garâyibin temâşâ ederek şehrdan bîrûn kenâr-ı Nilde ve karîb-i sebilde cezîre-i(*ada*) Vüstâniyye nâm bir hurmastân arasında benâm makâm ihtiyâr edüb buyurduki, otâk-ı felek-revâk-ı(*köşk*) sultânî ve serâperde-i gerdûn-tâk-ı(*kemer*) Osmânî kurulub karâr kıldı. Pes her kişi(

الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا آقَاضَ عَلَيْنَا مِنْ نِعْمِهِ مُسْرِعَةَ الرِّيَاضِ 227

deyü Mısırdan gidâlanub ve yemişlenüb

وَمَنْنَا مُمْرِعَةَ الْحِيَاضِ 228

deyü Nil'den sulanub şükr-i yezdân kılub ve şâhinşâh-ı atâ-bahşdan ümîdvâr-ı ihsân olub ayş u nûşda ve cûş u hurûşda iken nâgâh ol bakâyâ-yı tîğ-i âbdâr, ya'ni Çerkesân-ı bed-girdâr-ı (104b) şekâvet-destgâh Toman Bâ-yı fitne-fezây birle yedi bin aded tavâyif-i(*tâyifeler*) muhtelif-i bed birle kavî ü karâr kılub şehriyâr-ı âlem-penâha ve pâdişâh-ı gerdûn-câha kasd-ı şebihûn ve izhâr-ı tâlî-i nigûn kılub Mısırın içine girüb asâkir-i zafer-rehberden buldukların helâk ve pâymâl u hâk kılub cezîre-i(*ada*) mezbûrun rehgüzerlerinde sedler ve meterisler yapub ve ma'bergâhlarda(*güzergâh*) gemiler ve ceng-cûy âdemîler ihzâr edüb

227 Dua cümlesi

228 Dua cümlesi

meşgûl-i ceng ü cidâl ve harb u kîtâl oldular. Ammâ hâkî-i hikâyet (*hikâyet edici*) ve râvî-i rivâyet(*rivâyet edici*) aydur. Çün pâdişâh-ı şîr-ceng ve nehnek-âheng bu ma'nâdan habîr oldu, gâyet incinüb hayli pür-te'sîr oldu. Ammâ hâtır-ı âtur-ı(*hoş-bû*) cihan-teshîrinde(*zebûn eylemek*) şöyle eyledi tedbîr ki, ol gece asâkir-i zafer-şi'âr tâ be-vakt-ı nehâr kim varsa hep ârâste-i sâz u selb(*yât u yarak*) olub çadırılı çadırında vaktlu vaktına hâzır ve irâde't-ullâha nâzır (105a) duralar ve kol kol münâdîler nidâ ve asker halkı durduklu durduğu yerden sayt ü sadâ(*âvâze ve yanku*) koparub ve güzergâhlara topcular ve tüfekciler ta'yîn olub gereği gibi hıfz u hırâset(*saklamak*) olub lâzım olanı göreler. Pes, hükm-i vâcibü'l-iz'ân(*vâcibü't-teslîm*) ve bu emr-i kadr-tüvân(*kuvvet*) birle her kişi cüst ü cûda ve tek ü pûda(*yelmek ve yoparmak*) iken yine inâyet-i ezeli zahîr(*arka*) ve hidâyet-i lem-yezelî nasîr(*yardımcı*) olub itikâd-ı pâk-i pâdişâh-ı pür-idrâk berekâtında a'dâyı dûnum(*alçak*) re'y-i fâsidleri muhâlif-i takdîr ve fikr-i fâsidleri(*geçmez*) mâni'-i tedbîr vâki' olub sabâh-ı rûşen-misbâh(*çerâğ*) yüz gösterdi. Pes şehriyâr-ı rûşen-tedbîr ve kâmkâr-ı iskender-teshîr buyurdu ki, "Nil kenârında vâki' olan iskelelere yarar âdemler ve üstad topcular ve tüfekciler ta'yîn olub buldukları çerkesleri ashâb-ı Nemrud gibi hark(*yakmak*) ve ahbâb-ı Fir'avn gibi gark kılub ve kapu kulların ol mihr-ictibâ(güzîdelik) vezîr-i evsaṭ Yunus Paşa hizmetlerine koşub (105b) ve ol hâtır-ı pür-idrâki gubâr-ı gurûrdan sâde ol zamân nişancı olan Hâce-zâde hazretleriyle ve ol iftihâr-ı zümre-i(*bölük*) nâs, ya'ni Yeniçeriler Ağası Ayas Ağa'yı ve ol sâhib-i lutf u kerem, ya'ni Ferhad Ağa'yı ki emîr-i alem idi ve ba'zı bölük ağaların ve güzîde yeniçeri dilâverlerin(*bahâdır*) çîn(... ..) edüb mezkûr Yunus Paşayı bu mezkûrlara baş ve birbirine yoldaş koşub Anadolu beğleri ve Rumeli yeğleri

لَا تَدْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ 229

mefhûmuyla âmil olub her biri bir kapudan kollu koluyla şehre dühûl u hulûl kılub sedlerin ve meterislerin yıkub ve yakub helâk ve buldukların şehriden ve cündiden pâymâl u hâk kıldılar. Bu hâli görüb düşmen-i bed-girdâr-ı nigüsâr(*başı aşağı*) sa'b(*sarp*) gurfalardan(*köşk*) ve yüksek deriçelerden(*pencere*) top u tüfek ve seng ü kesek

buldukların pertâb edüb ve ceng ü cidâle er ü avret kim varsa şitâb(*evmek*) (106a) edüb iki günedek bu minvâl üzerine lâyenfek(*dâyim*) ceng ü cidâl ve mâbeynde dört bin mikdâr cündîden ve zengîden pâymâl-ı kıtâl olub üçüncü günki mâh-ı merkûmun(*yazılmış*) yedinci günü idi ve hem rûz-ı cum'a idi. Sultan Hasan Câmi'i demegle meşhûr câmi' mâbeyninde Rumeyle nâm meydanda kapu halkı kim varsa cem' olub birbiriyle tedbîr kılub ve yâr u zahîr olub taraf taraf mahallelere ve evlere seğirdimler salub kimin helâk edüb ve kimin âlûde-i hâk edüb bir mertebede ceng ü neberd(*savaş*) ve harb u nâverd(*savaş*) kıldılar ki mezkûr sultân-ı Mısır dirilen Toman Bâ-yı makhûr havfinden kendüyi yitürüb ve ceng ü cidâlden ve harb u kıtâlden ferâgat kılub ve başın eline alub fi'l-hâl cenggâhdan ayak götürüb Şebhûn nâm câmi'e firâr(*kaçmak*) eyledi ihtiyâr. Anda dahî kılamayub karâr şeh-hûn kasdına gelen cündîlerden hâr u zâr yedi nefer(*baş*) çerkes-i bî-kerr ü ferr(*kuvvet*) birle (106b) Mısır-ı atık(*eski*) cânibine ilticâ(*sığınmak*) ve ittikâ(*dayanmak*) kıldı. Ve hudâvendigâr-ı feth ü zafer-şî'âr ve fursat u nusret-disâr hazretleri izz ü ikbâl(*devlet*) ve devlet ü iclâl birle yine cezire-i Vüstâniyyeye gelüb ve asâkirin bu nusret ü fursat şevkiyle yüzleri gül gibi gülüb ol mehâbet-i(*heybet*) tîrden ve darbet-i şemşîrden kaçub neyistân(*kamışlık*) u nahlistân (*hurmalık*) arasında pünhân olan cündîleri birer birer ele getürüb destbest ve bâz u şikeste(*sınık*) pâdişâh-ı cihangir ve şâhinşâh-ı âlem-teshîr hazretlerinin otâğ-ı hümâyûn(*mübârek*) ve bârgâh-ı meymûn(*mübârek*) önüne getürüb boyunların urdular. Her biri etdükleri tuğyânın (*azgunluk*) ve isyânın(*günah*) mucâzâtın(*ıvaz*) ve mükâfâtın buldular. Pes, şehriyâr-ı âlem-penâh ve kâmkâr-ı gerdûn-câh hazretleri buyurdu ki, "Bu feth-i muzafeer-ferr (*kuvvet*) ve zafer-rehber(*kılavuz*) mukâbelesinde merdânelik ve ferzânelik gösteren dilâverlere (*pehlüvanlar*) ve serverlere

وَرَقَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ 230

mefhûmuyla kimine vezâret ve kimine imâret(*beğlik*) (107a) mukarrer ve muharrer olub, ol şîr-i ner bîşe-i irtikâya(*yüce*), ya'ni mezkûr hazret-i Yunus Paşa'ya Vezîr-i a'zamlık verilüb ve Hâce-zâde'ye ve Rumeli Beğlerbeğisi Küçük Sinan Paşa'ya ve Anadolu Beğlerbeğisi Zeynel

Paşa'ya vezâret ta'yîn olub ve Anadolu Beğlerbeğisi Mustafa Paşa'ya Rumeli Beğlerbeğiliği tebyîn olub ve Emîr-i alem Ferhad Ağa'ya Anadolu Beğlerbeğiliği lâıyk u erzânî görölüb ve yoldaşlık eyliyen ashâb-ı zu'amâya(*subaşilar*) hâllü hâlince imâret(*beğlik*) ve ze'âmet(*subaşılık*) verilüb her birisini handân u mesrûr ve ferhân u pür-huzûr kıldı. Ammâ râvî-i haber ve nâkıl-ı(*nakl edici*) semer(*hikâyet*) aydur. Mezkûr Toman Bâıy-ı fitne-fezâyıla âşüfte ve serinigûn ve mağbûn u mahzûn bî-karâr, ceng gününde firâr(*kaçmak*) kılanlar ihtiyâr ol meydân-ı neberd-i(*ceng*) abdâlî, ya'ni Cânbirdi-i Gazâlî sahrâlarda ve beydâlarda(*sahrâ*) hayrân ve giryân u nâlân(*inleyici*) istimdâd-ı(*meded istemek*) emân u ihsân taleb edüb, âdemler gönderüb günâhına nâdim(*peşîmân*) ve isyânına (107b) sâdim oldu. Pes, şehriyâr-ı sa'âdet-rahş(*at, ıldırım*) ve kâmkâr-ı kerem-bahş hazretleri dahî

الْعُذْرُ عِنْدَ كِرَامِ النَّاسِ مَقْبُولٌ²³¹

birle ânın cerîde-i(*defter*) isyânına kalem-i kerem ve sahîfe-i tuğyânına rakam-ı(*yazu*) himem(*himmeler*) çeküb ânun lâıyk-ı afv u gufrân ve müstevcib-i(*lâıyk*) lutf u ihsânidüğün bilüb Sofya Sancağın sadaka buyurdu. Ve fi'l-hakîka ol leşgerde pehlivan er ve ol kişverde kahramân(*kahhâr*) dilâverdi. Pes, Canbirdi dahi gelüb cerâyimine (*günâhlar*) ikrâr ve şeref-i dest-bûs-ı şehriyâr birle kâmkâr(*murâdâtı*) oldu. Ve pâdişâh-ı âlem-penâh dahî bunu gereği gibi hoş gördü ve hayli mâl u menâl verdi. Ve bu minvâl üzerine on sekiz gün ol makâm-ı mezkûrda zât-ı şerîfinde olan lutf u ihsânı izhâr ve izz ü unvânı(*ululuk*) âşikâr kılub, on dokuzuncu gün ki sene-i mezbûre(*yazılmış*) muharreminin yigirmi üçüncü gün ki şenbih gün idi gelüb kal'a içinde Yusuf nebî aleyhi's-selâm hazretlerinin serîr-i(*taht*) hâssına ve makâm-ı menâsına(*sığınacak yer*) (108a) hümâ gibi sâye ve yine kad u pîrâye(*bezek*) verdi.

Mesnevî

*Bir mu'allâ kasırdı ol ravza-i huld-ı berrîn,
Ki ânı bir kez görse anlardı kusûrun bâğ-ı çîn.*

Pür safâ her soffası mânend-i firdevs-i cinân,

Hoş hevâ her ravzası hemçün riyâz-ı bâğ-ı cân.

*Güyyâ her hıştî bir âyîne-i gît-i nümâ,
Şöyle kim bakdukca verür çeşm-i cânâ rûşenâ.*

Nesr : Bir makâm-ı âlem-ârâ ve sa'âdet-bahşâyıdı ki çeşm-i cânâ nûr ve akl u cenâna(gönül) sürûr verürdü. Bir müddet ânûn içinde kâr-ı şerî'ate kıvâm(*durmak*) ve etvâr-ı(*hâller*) ma'delete(*adl*) nizâm verüb huzûrda ve hubûrda(*şâdî*) iken nâgâh yine Toman Bâ-yı bed-re'y ki yedi nefer çerkes-i dalâlet-eserle

كَالْفَرَّاشِ الْمَبْتُوثِ 232

Sa'id eline perîşân u girîzân(*kaçıcı*) düşmüşlerdi ve her yana hayrân u sergerdân dembeste(*nefesi bağlanmış*) vü peşîmân tâlî'-i bed-ahterleri(*yaramaz ıldızlı*) sipihr-i(*çerh*) nühûsetde seyyâr ve bâd-ı hücûm-ı(*hamle*) asâkir-i (108b) zafer-şi'ârdan şecere-i muhtebiseleri(*nâ-pâk*) lerzedâr, etdükleri fi'l-i kabîha nâdim(*peşîmân*) ve kâr-ı fazîha(*rüsvây*) sâdim olub ol mazhar-ı celâl-ı(*ululuk*) celîl(*ulu*) ve ol mazhar-ı cemâl-ı(*gökceklilik*) cemîl dergâhına kerem-cûyân ve öZR-gûyân Sa'id elinden âdemler gönderüb emân-nâme-i Osmânî ve lutf-ı amîm-i(*âm*) hâkânî taleb edüb mâbeynde vâkı' olan günâhına nedâmet(*peşîmanlık*) sûretin gösterdi. Pes, ol menba'-ı lutf u ihsân ve ol ser-çeşme-i emn ü emân ya'ni Sultan Selîm-i âlî-şân hazretleri dahî

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ 233

birle âmil olub ânun bu öZRünü muhakkak ve bu nedâmetini (*peşîmanlık*) musaddak(*inanılmış*) mülâhaza edüb,

Mısra

كَارِهِرُوقْتِ وَقْتِ هِرْكَارِيتِ

deyüb buyurdu ki; "Anadolu Defterdârı Mustafa Çelebi ve mezâhib-i erba'a kadılarından Mısrî ve Şâmî ve Halebî dört nefer merdân-ı sâhib-nazar varub risâlet yüzünden ve istimâlet(*gönül hoşluğu vermek*) sûretinde şer'-i Muhammedî ve âyîn-i(*töre*) Ahmedî birle nush(*nasihat*) u

232 Karia, 4

233 Bakara, 195

pend ve şehbâz-ı hâtır-ı (109a) âturın rişte-i(iplik) tekrîm(ululamak) ü ta'zîm birle kayd(bağlamak) u bend kılalar. Ya'ni muhkem himmet-i vâfi(temâm) ve rağbet-i kâfi(temâm,yeter) göstereler." Çünki bu hükm-i vâcibü'l-iz'ân ve nâme-i emân birle mezkûr elçiler varub vusûl buldukda yine yanında olan çerkesân-ı bed-efkâr ve ber-güşte-kâr sözlerine uyub tesvîlât-ı(bezemekler, ya'ni kendü fikr-i nâ-ma'kullerini şeytan kendülere hoş göstermekdir) şeytâniyye ve hevâcis-i(gönüle düşenler) nefsâniyye gâlib olub emânla varanlara emân vermeyüb helâk ve yine bir kaç bin âdem cem' eyleyüb bî-bâk şehriyâr-ı cihânla kasd-ı kârzâr(ceng) kıldı. Ammâ ki ikbâlleri(devlet) idbâr(devlet yüz döndürmek) ve dîde-i musîbet-dîdelerine yine rûzgâr teng(dar) ü târ vâki' olursa Mağrib-i zemîn tarafında ric'at(dönek) u avdet kılmağışün bir niçe gemiler ihzâr edüb andan sonra tâli'-i meftûn(aldanmış) ve a'lâm-ı ser-nigûn(başı aşağı) ile gelüb Mısır'a karîb Bereketü'l-habeş nâm makâmda kondu. Bu cânibden çün pâdişâh-ı zıllu'l-lah ve şâhinşâh-ı gerdûn-câh hazretleri (109b) yine bu ma'nâdan habîr ve pürte'sîr(eser etmek) olub buyurdu ki: "Ol şîr-i ner-i ma'reke-i(cenggâh) devlet-i celî(rûşen) ya'ni Şehsüvâr-oğlu Ali Beğ ve ol mihr-i sipihr-ictibâ(güzîdelik) ya'ni Rumeli Beğlerbeğisi Mustafa Paşa hazretleri ile bir mikdâr leşger-i şîr-şikâr terbiye(terbiyet etmek) ve ta'biye(gizlemek) kılub mezkûr asker-i makhûr ve Toman Bâ-yı hâr üzerine irsâl buyurdu. Bunlar gitmekde ammâ kendü zât-ı nîk-baht ve sa'âdet-rahtı izz ü iclâl(ululamak) ve yümn ü ikbâl birle ol hâk-ı pâkdan ya'ni Mısır-ı mübârekden çıkub bir mikdâr Nil kenârında karâr ve arz-ı iktidâr kıldı. Çünkim Toman Bâ-yı ber-güşte-re'y hudâvendigâr hazretlerinün bi'z-zât kendü zât-ı şerîfi ve unsur-ı latîfi âğâz-ı ceng ü cidâl ve kasd-ı harb(ceng) u kîtâl kılduğunu ma'lûm edicek mukâvemet(duruşmak) ü mukârenet(ve yakın olmak) emr-i asîr(güc iş) ve fikr-i bî-te'sîr(esersiz) idüğün idrâk ve yakasını peşîmanlık eliyle çâk edüb ve akli başından gidüb hemândem bî-karâr yine firâr(kaçmak) (110a) eyledi ihtiyâr. Bu cânibden çün şehriyâr-ı kâmkâr(murâdâtı) anun firârından(kaçmak) haberdâr ve yanında olan ferâ'in(fir'avnlar) ü melâ'inin bir uğurdan târmâr oldukların bildi. Ferahından ? gül gibi güldü. Fi'l-hâl buyurdu ki: "Ol leşger-i felek-celâl iki bahş olub bir gürûhu kûh-peyker(sûret) ve şihâh-rîsmân(ip) ve gerdûn-lenger ve sehâb-bâdbân(yelken) gemiler ile bahr-ı Nilden ve bir hızb(gürûh) güzergâhların(geçit) alacak sebîlden(yol) kat'-ı menâzil(menziller) ve tayy-ı merâhil(göç yeleri)

kıldılar. Ve kendü zât-ı sa'âdet-kânı a'lâm-ı(alemler) zafer-i'lâm-ı nusret-âsârla deryâ-yı Nili geçüb göz açdurmayub akablarına düşüb İskenderiyye ile Reşid mâbeyninde mezkûr beğler erişüb çok kârzâr(ceng) kıldılar. Ammâ âkıbet va'de yetüb kimini kırıp ve kimini tutub ve kimini âteş-i ti'ğla hark(yakmak) ve kimin kuvark suya düşürüb gark kıldılar. Ve bin başlarından ba'zı beğlerini zinde tutub şehriyâr-ı cihan-güşâ ve meserret(şâdılık)-fezâ nazarında (110b) boyunları uruldu. Ve mezkûr Toman Bâ-yı fitne-fezây Bâdiyye-i(Beriyye) Mağribe karîb kasaba-i Demenhorda Buhayra nâm makâmda mezkûr Şehsüvâr-oğlu bir niçe beğler ve yeğlerle ardın ve önün kuşadub hulâsa mecâl ve girîze(kaçmak) me'âl kalmayub gördü ki dest-i kazâ girîbânın(yaka) aldı. Zarûrî timsâh-ı tiğ havfinden kendüyi bahr-ı Nîle saldı ve girdâb-ı(cem' olmuş su) hayretde sergerdân olub kaldı. Fi'l-hâl boğazına kemend atub ve der demez tutub gerden-beste ve bâz u şikeste tâli'-i nâ-hemvâr ve baht-ı siyâhkârla(kara baht) şehriyâr-ı devletyâr huzûruna getürüb bir niçe gün bend ve pâymâl-i gezend(ziyân) kıldılar. Andan hudâvendigâr-ı fırsat-şi'âr u nusret-disâr hazretleri yine Mısira gelüb *sene selâse ve işrîne ve tis'a-mie' - 923 rebî'ü'l-evvelinin yigirmi birinci günündeki düşenbih gün* idi Toman Bâ-yı ser-güşte re'yin tekrâr tekrâr etdüğü isyânın ve tuğyânın(azgunluk) mücâzâtın(ıvaz) ve mükâfâtın vermek için

فِيصَلْبُ فَتَاكُلُ الطَّيْرِ مِنْ رَأْسِهِ

mefhûmun nâsiye-i(alın saçı) nedâmetinde(peşîmanlık) kendü gözüyle görmek için kısâs ve tutulduğuna şübheden halâs bulmağičün Mısırın orta yerinde Bâb-ı Züveylede ber-dâr kıldılar ve zât-ı pür-necâsetinden zeyl-i âlemi sildiler. Pes, bu feth-i nusret-sürûrla taht-ı tasarrufunda olan memâlike feth-nâmeler yazılıb "şehrler ve kasabalar tezyîn olunsun" deyû ta'yîn buyuruldu. Ammâ râvî-i ahbâr ve nâkıl-ı âsâr(haberler) aydur. Yine ol mahalde pâdişâh-ı rûy-ı zemîn ve şâhinşâh-ı mülk-i dîn devletinden kal'a-i merdîn fethi ahbârı ve şâh-ı şeyâtîn-şânın(hâd) sernigûnluğ(baş aşağa) âsârı gelüb bir niçe yarar yoldaşlar ve kesik başlar gelüb savlecân-ı(çevgân) pây-ı semend-i(at) şâh-ı cihân önünde gûy-ı(top) galatân(yuvalanıcı) gibi galatân u gerdân ve ol şîr-i merdân-ı pür-safa, ya'ni İskender Paşa-oğlu Mustafa Beğ sancağında olan tâyife-i müte'annidîn(ünegüler) ve mütemerridîn(baş çekici) inhidâmları (yıkılmak) ve inhisârları(ziyân erişmek) haberi gelüb (111b) tekrâr

beşâşetler(*tâze rûluk*) ve heşâşetler(*şâdî*) kılub Mısıra zînetler ve Mekke ve Medîne “şerefehümâ'l-lâhü” şerîflerine âdet-i kadîme üzerine hil'atler ve kisvetler gönderüb i'zâzlar ve dil-nüvâzlıklar kıldılar. Anlar dahî handân u mesrûr ve şâdân u pür-huzûr olub aksâ-yı(*nihâyet*) Mağribden nevâhî-i(*sınurlar*) Yemene ve Habeşe ve Zengibâra varınca şehride ve diyârda cümle bilâd u emsârda(*şehrlere*) hutbe-i hilâfet ve sikke-i saltanat ol sultân-ı sa'îd ya'ni Sultan Selîm Han bin Bâyezîd adına mukarrer ü muharrer oldu.

هَذَا عِنَايَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ 234

Pes, bu şâdî ü hubûr(*şâdî*) ve ferah u sürûr birle handân-ı pür-safâ bu murabba'-ı dil-ârâyı gûyâ oldular.

Murabba'

*Yine feth u fütûh-ı şeh müşerref etdi âfâki,
Mübârek-bâd savtından sipihrin doldı nüh tâki.
Dem-i zevk u safâ ayş u tarabdur varsa bâkî,*

(112 a)Kadeh sun fursat u nusret Selîm Hânındur sâkî.

*Olub bu fethile sırrına vâkîf halk hallâkın,
Hum-ı mey bigi çüş etdi derûnı cümle zevvâkın.
Bu vird-i rûh-efzâdur nevâsı şimdi uşşâkın,
Kadeh sun fursat u nusret Selîm Hânındur sâkî.*

*Beşâret vaktudur bir dem gel ey mutrib ser-âğâz et,
Bu zîbâ feth savtıyla cihân güşun pür-âvâz et.
Çü nusret şâh-ı Rûmundur bu beyti çenge dem-sâz et,
Kadeh sun fursat u nusret Selîm Hânındur sâkî.*

*Bulub bir la'l-i meygûnu düşüb ayağına küb küb,
Hasedden câm-ı yâkûtun yüreği oynasın düb düb,
Bu feth-i hûb şevkiyle yakada yakalar yırtub,
Kadeh sun fursat u nusret Selîm Hânındur sâkî.*

**(112 b)Eğer kesb etmek istersen cihânde nâm-ı irfân,
Bu şâdîye ruhı şem'îne yandur bir şehin cânı,**

*Bilürsün kim değül bâkî geçer ey Keşfi devrânı,
Kadeh sun fursat ü nusret Selîm Hânundur sâkî.*

Nesr : Deyüb ayş u safâda ve zevk u sahbâda(*mey-i sâfi*) idi ki yine hudâvendigâr-ı âlî-tebâr(*asıd*) hazretleri(

الأُذُنُ تَعْشَقُ قَبْلَ الْعَيْنِ أَحْيَانًا ²³⁵

yümn ü ikbâl ve izz ü iclâl ibrle muhâfazat-ı(*saklamak*) ibâd ve muhâreset-i(*saklamak*) bilâd eclîçün hurrem ü handân sene-i mezbûre rebî'ül-evvelinün dokuzuncu gününde ki penç-şenbih günidi Mısır-ı şerîfden cıkub hemân unvân-ı(*ululuk*) Osmânî ve irtifâ'-ı(*yücelik*) Süleymânî birle İskenderiyye cânibine oldu revân, sekizinci gün yine penç-şenbih gününde devlet-i ebedî ve sa'âdet-i sermedî gibi şehre vusûl u hulûl müyesser olub beş gün dahî anda karâr ve arz-ı iktidâr (113a) kılub olki levâzım-ı şehriyârî ve merâsim-i(*nişânlar*) cihândârîdür bî-kusûr edâ ve arz-ı irtikâ(*yücelik*) kılub ve hıfz u hırâset içün(*saklamak*) kâr-âzmây(*iş diñici*) ve sâhib-re'y makbûl-ı nâs ve ehl-i hırâs(*saklamak*) âdemler ta'yîn ü tebyîn kılub etrâfında olan acâyibini seyrân ve âdet-i kadîme üzre izhâr-ı lutf u ihsân ve izz ü unvân(*ululuk*) kılub mâh-ı merkûmun(*yazılmış*) otuzunda yine penç-şenbih gününde İskenderiyyeden cıkub şâhbâz-ı adâlet ve hümây-ı sa'âdet gibi yine Mısır-ı şerîfe sâye salub ve izz ü unvân u pîrâye(*bezek*) verüb bir kaç gün tedbîr-i memleket ve izhâr-ı ma'delet(*adl*) gösterüb kânûn-ı saltanat ve âyîn-i(*töre*) hilâfet neyse eyleyüb icrâ, âhur hâtır-ı pâk-ı pür-idrâki ki âyîne-i cihân-nümâ(*cihan gösterici*) ve mir'ât-ı(*gözgü*) âlem-ârâdur. Şöyle eyledi iktizâ ki serîr-i Mısır yine Hayri Bey adına olan imzâ ve hem kendü zât-ı rûşen teşhîsine andan (113b) elyak nâyib-i menâb(*kâyim-i makâm*), fikr-i sâyib(*doğru*) ü savâb gelmeyüb havâss-ı(*hâslar*) cumhûra(*bölük*) ve ekâbir-i düstûra nekim var bu ma'nâ'ı eyleyüb iş'âr(*bildirmek*) ve cevânibde olan arab u urebâ ve berr ü beydâ(*sahrâ*) beğleriyle müşâvere ve muhâvere kılub anlar dahî gereği gibi fikr-i makbûl ve emr-i ma'kûl görüb eğer âsân ve eğer müşkil cümlesi ez-cân u dil fkr-i dūr-bînine(*ırak görücü*) çâker ve akl-ı deyr-endişine(*uzun fikirlü*) fermân-berüz dediler. Pes, şehriyâr-ı memleket-bahş ve kâmkâr-ı adâlet-rahş(*at*) hazretleri dahî bu re'y-i dil-ârâyile yek-dil ve bu tedbîr-i

savâb-ârâyile âmil olub yine serîr-i(*taht*) Mısır Hayr Beğe teslim ve âyîn-i Osmânî'i ve kânûn-ı hâkânî'i gereği gibi ta'lîm edüb mezkûr arab beğlerine dahi emr-i âliye gösterdikleri itâ'at u istikâmet(*doğruluk*) mukâbelesinde

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ 236

mefhûmunca hil'atlar ve istimâletler verüb, ihtirâmlar(*hürmet*) gösterüb (114a) ol ki levâzım-ı Osmâmî ve merâsim-i(*nişanlar*) sultânîdür el verdükce edâ(*ödemek*) ve şükr-i hudâ kılub **sene-i mezbûre receb-i mürecebinin on yedinci günündeki se-şenbih günüydü** Mısır-ı şerîfden rec'at(*dönmek*) ve yine Rûm cânibine avdet gösterüb, ammâ İstambul cânibine berîd-i(*peyk*) râh-peymây ve kâr-âzmây(*iş değmiş*) kullar ve ulaklar irsâl u îsâl edüb ol mihr-i sipihr-ictibâ(*güzîdelik*) ve mâh-ı burc-irtikâ(*yücelik*) ya'ni hazret-i Pîr Mehemed Paşa "yessere'l-lâhü mâ-yeşâ" hizmetlerini dergâh-ı mu'allâsına ve bârgâh-ı a'lâsına da'vet edüb "Şâm-ı bihişt-intizâmında gelüb şeref-i hizmetümle mutarraz ve nazar-ı inâyetimle mu'azzez olasın" deyü buyruldu. Ve İstanbul-ı sa'âdet-arz(en) ve melâhet-tûlun(*uzun*) hıfz u hırâseti(*saklamak*) ve emr ü emâreti(*beğlik*) için ol ayn-ı insâniyyete mürdemek(*bebek*) , ya'ni Sinan Paşa-yı Küçük hazretlerini bir niçe tavâyif-i arab sürgünlerinden ehl-i edeb, sâhib-i fazl u kemâl ve mâl u menâl hâcelerle İstanbul cânibine (114b) irsâl(*göndermek*) kılub, kendü zât-ı fursat-rehberi(*kulavuz*) ve nusret-hemseri dahi muzaffer ü mansûr, ferhan(*ferâh*) u mesrûr Rûm-ı sa'âdet-bûm(yer) cânibine irhâ-yı inân (*dizgin genişletmek*) ve arz-ı rif'at u şân kılub yine Şâm-ı cennet-bâm-ı(*dam*) firdevs-ârâma gelüb bir müddet âsâyış ü ârâmiş(*dinlenmek*) kılub her gün âv u şikâr ve adâlet-i Osmânî izhâr(*âşikâr*) kılub Pîr Mehemed Paşa hazretleri Şâma gelince ve Sinan Paşa-yı Küçük hizmetleri Rûm-ı bihişt-ârâma varınca kendü zât-ı nîk-bahta eğlenmeğe sebep ve arab tâyifesine telkîn-i edeb ve izhâr-ı neheb(*gadab*) muslahatı için buyurdu ki: "Ol sadr-ı sudûr-ı meşâyih-ı kirâm ve kutb-ı medâr-ı(*dâyire*) evliyâ-yı ızâm(*ulular*) ahzâb-ı(*bölükler*) ebrârın(*eyüler*) sâhib-i edebi merhûm Şeyh Muhyi'd-dîn-i Arabî hazretlerinin meşhed-i mutahhanna(*pâk*) ve merkad-ı münevverine(*yatacak yer*) bir buk'a-i(*bir pâre yer*) latîf ve bir câmi'-i şerîf binâ eylediler. Şöyle ki ravza-i

buthâdan ve kubbe-i sahrâdan bir eser(*nişân*) ve âlemde semer(*hikâye*) olub reşk-i huld-i cinân ve makbûl-ı (115a) halk-ı cihân vâkı' oldu ve illerde ve dillerde şöhret buldu. Ve

دَارِ الْخَلْدِ نَابٌ = ٩٢٣

târih vâkı' oldu. Mezkûr câmi'-i cennet-kusûr(*kasırlar*) bunda itmâm bulunca me'mûr(*emr olunmuş*) Pîr Mehemed Paşa-yı sâhib-umûr(*işler*) inâyet-i rahmânî ve devlet-i nâgehânî gibi gelüb erişüb rikâb(*üzengü*) -bûs-ı pâdişâh-ı kazâ-kad takdîr ve kader-tedbîr birle müşerref ü muvazzaf(*vazîfe-hâr*) olub hizmet-i şâhinşâhîde kâyim ü râyim ve her vechile mülâyim ta'mîr-i(*imâret etmek*) memleket ve tedbîr-i ma'delet neyse hudâvendigâr-ı âlî-tebâr(*asil*) devletinde icrâ(*akıtmak*) vü ibkâ(*bâkî eylemek*) kıldı. Ammâ şehriyâr-ı alemgîr ve kâmkâr-ı cihan-teshîr(*zebûn eylemek*) hazretlerinin re'y-i âlem-ârâsı(*bezeyici*) ve tedbîr-i şâhânesi bu ki müncerr(*cârî*) oldu ki: "Ol re'îs-i merde-i(*dîvler*) bî-dîn ya'ni kızılbaş-ı la'în nâgâh asâkir-i zafer-şi'ârı ve cünûd-ı nusret-disârı yorgun ve argun mülâhaza kılub nefsi denîye(*alçak*) ve vesâvis-i şeytâniyye uyub baht-ı nâ-hemvâr ve gurûr u istikbârla(*ululunmak*) (115b) Rum cânibine ılgâr ve isyân ve tekrâr kıla deyüb ve Bağdad cânibinden gelen elçisinde hud'a(*aldamak*) vü hıyânet ve mekr ü adâvet(*düşmenlik*) anlayub bir mikdâr asker terbiye ve ta'biye(*gizlemek*) kılub hazret-i Pîr Mehemed Paşa hizmetleriyle şark cânibine irsâl u îsâl buyurdu. Tâ ki varub bir mikdâr Fırat-ı kevser-enhâr kenârında karâr ve arz-ı kerr ü ferr(*kuvvet*) ü iktidâr kılub icrâ-yı evâmir(*emirler*) ü nevâhî(*yiğmaklar*) ve tenfîz-i(*geçürmek*) ahkâm-ı pâdişâhî gösterüb ol etrâf(*taraf*) u eknâfın(*bucaklar*) dahi salâh u fesâdın ve revâc(*geçmek*) u kesâdın(*geçmemek*) tefrîk(*ayırma*) u tahkîk ede. Pes bu fikr-i pür-müdârâ ve bu tedbîr-i savâb(*doğruluk*)-ârâyile Pîr Mehemed Paşa hizmetlerin Fırat-ı sebz-nebât cânibine irsâl ve kendü hazret-i sa'âdet-me'âbı ve celâlet(*ululuk*)-iktisâbı(*kesb*) yümn ü ferruh(*mubârek*)-fâlla havâşî(*dâyirede olan hizmetkârlar*) memâlik-i Osmâniyyeye ric'at(*dönme*) u rihlet kılub yeyü içe ve kona göçe uğraduğu menâzilde ve merâhilde(*göçecek yer*) adet-i pesendîde-i Osmâniyyeyi temhîd(*döşemek*) ve kâ'ide-i güzîde-i (116a) hakâniyyeyi teşyîd(*berkitmek*) edüb zamân-ı yesîrde(*az*) ve evân-ı(*vakt*) müstenîrde (*rûşen*) yine Kostantiniyye

صَانَهُ اللهُ تَعَالَى عَنِ الْبَلِيَّةِ

medârına (dâyiresine) ve sarây-ı âlî-dârına gelüb makdem-i fursat u nusret ihtitâmıyla(hatm olmak) şehir halkını handân u ferhân(ferah) kıldı. Şöyle ki her dil pür-beşâşet(tâze rûluk) ve her hâtır pür-heşâşet bu kasîde-i garrây-ı kâbil ve du'â-gûy-ı şâh-ı âdil oldular.

Kasîde

Subhem verdi beşâret yümnile peyk-i sabâ,
Kim nüşerref eyledi mülki kudûm-ı pâdişâh.

Dedi zerrât-ı cihân cümle zebân-ı hâlle,
Hayr-makdem husrevâ ehlen ve sehlen merhabâ.

Ni'met ü devletle gark etdi mübârek makdemin,
İzzet ü rif'atle her kanda ki vaz' etdin pâ.

Ber-murâd olub bi-hamdu'l-lâh halk-ı mülk-i Rûm,
Yine erişdi nişân-ı maksada tûr-i du'â.

Cehver-i hâkile rûşen eyleyüb cân çeşmini,
Çekme şimden gerü ey dil minnet-i bâd-ı sabâ.

Âsitânı ka'besinde yüzünü hâk eyleyüb
Sıdk u ihlâsiye cândan devletine kıl du'â.

Kimdür ol şems-i sa'âdet lâyık-ı devlet desen,
Der zebân-ı hâlle her zerre şâh-ı pür-safâ.

(116 b) Hazret-i Sultân Selîm Hân bin Sultân Bâyezid,
Şâh-ı ejder-kîne ve şîr-i ner-i deşt-i vegâ.

Âmir-i erkân-ı şer' ve nâsır-ı farz u sünen,
Menşe'-i adl u sehâ ve mecma'-ı lutf u vefâ,

Ma'den-i ayn-ı adâlet, matla'-ı mihr-i kerem,
Mah-ı burc-irtikâ evc-i sipih-ictibâ.

*Eşiğindür maksim-i erzâk-ı halk-ı kâinât,
Hazretündür kâdî'l-hâcâta mazhar mutlakâ.*

*Olmuş erbâb-ı kemâle bâb-ı hargâhın penâh,
Kılmış ashâb-ı celâle sâyeni mazhar hüdâ.*

*Matbah-ı cûdun buhûrunun buhârından taviyyet,
Yalnız insân değül ervâh-ı kuds eyler senâ.*

*"İnneme'l-a'mâlü bi'n-niyyât" hükmiyle müdâm,
Yazılır dîvânına her lahza hüccetle gazâ.*

*Darb-ı gürzün gerdini gerdûna iletür kâfirin,
Canını tenden e'âdînin cidâk eyler cüdâ.*

*Hançerünle hançer-i merrîh jenk-âlûdesin
Tîğınile tîğ-i hur-hurşîdile kemter sühâ.*

*Hâtırın bir nûrla mahtût mushafdur ki'âna,
Vakfiçün hall ile konmuş şemsedür şems-i duhâ.*

(117 a) *Aklının her re'yine bir Birehmen Hind ü
Nüktenün her dürrüne bin mahzen-i Kârun-bahâ.*

*Sözü tatvîl etme Keşfi kıl du'â ihlâsla,
Yohsa vasf-ı şâh-ı âlem haşre dek olmaz edâ.*

*Niçe kim gâzîlerin döğе kılıcı suyu kan,
Niçe kim lebbeyk-i huccâc erür çerha sadâ.*

*Niçe kim feth-i memâlik eyleyüb sultânlar,
Vere yümn-i ferruhile âleme neşv vü nemâ.*

*Cümle maksûdun iki âlemde hâsıl olmağa
Cümle maksûdına ersin fâtiha eden edâ.*

Nesr : Deyüb sıdk u ihlâsla du'âlar ve cân u dilden senâlar kıldılar. Bu minvâl(kârgâh) üzre bir müddet niçe âsâr-ı(eserler) garîbe ve niçe etvâr-

ı(hâller) acîbe izhâr u âşikâr etdi. Ammâ yine bir dem-i hurrem mizâc-ı latîf-ımtizâclarına(karışmak) yine sevdâ-yı diyâr-ı Edirne hevây-ı ferruh-âsâr-ı Kostantiniyye-i ahseneden gâlib gelüb asâkir-i devlet ü ikbâl(devlet) ve aşâyir-i(bölükler) izz ü iclâl(ululanmak) birle yine mahrûsa-i Edirneye varub bir zamân izhâr-ı adl u ihsân (117b) ve izz ü unvân edüb erkân-ı devleti ve a'yân-ı saltananatı icrâ-yı(akıtmak) mesâlih-i müslimîn ve ibkâ-yı(bâkî eylemek) erkân u âyîn(töre) eclîçün dîvân-ı âlî-medârında(dâyire) her birini kârlu kârında mukarrer kılub kendü zât-ı pür-sûd(ıssı) ve sahibcûdu(kerem) tâyife-i havâss-ı pür-ihlâsdan ba'zıyla hevây-ı tebdîl-i(döndürmek) mekân ve sevdâ-yı geşt(çigzinmek) ü seyrân kılub esb-i ferzeyn-ruh-ı şah-matını nat'-ı hâk-ı pâk-ı Filibe cânibine revân ve önünce piyâdeler pûyân kılub kâmbîn(murad görücü) ü kâmkâr bir müddet âv u şikâr kılub yine devlet-i sermed(ebed) ve baht-ı es'ad(nik-baht) birle Edirneye gelüb huzûrda ve hubûrda(ferah) idiki nâ-gâh felek-i lu'bet-bâz(oyuncu) bir şîveye dahi kılub âğâz(başlamak) perde-i gaybdan yine bir sırr-ı nühüfte(gizlü) âşikâr u izhâr olub nevâhî-i(sınırlar) Karamandan sühan-ı pür-tumturaklar ve Karaman Beğlerbeğisi Hüsrev Paşa'dan ulaklar gelüb, "Şâh Velî nâm bir dâll-ı(azgun) u mudîllin(azdurucu)ve muhtell-i(halel bulmuş) u muhillin(halel verici) ki Celâlîler demegle meşhûr u ma'rûf tâyifenin bî-re'ylîğinden (118a) ve rüsvaylığından haber getürüb dedi ki: "Celâlî nâm bir hizb-i(bölük) şekâvet(bedbahtlık)-encâm(son) erâzil-i(hânlar) etrâkden bir niçe etrâk-i bî-idrâki laklaka-i lisânla idlâl(azdurmak) ve perîşân-hâl edüb 'Bana ok batmaz ve kılıç kesmez ve üstümden yavuz yel esmez. Haîfe-i zamân ve Mehdî-i devrânım' deyüb da'vâ-yı bî-ma'nâyile serdâr u sipih-sâlâr(çeri başı) olub nefsi-i hasîse ve iblîs-i pîse(âlâ) uyub izhâr-ı isyân(günah) u tuğyân(azgunluk) kılub Şehsuvâr-oğlu Ali Beğın ale'l-gafle geceyle hânedânın basub yağma vü tâlân ve kendüyi bir niçe yerde yâreleyüb girîzân(kaçıcı) kıldı" deyû bildirdi. Ve şehriyâr-ı âlemi nihâyet gadabından güldürdü. Çün pâdişâh-ı gayûr(gayretlü) ve kâmkâr-ı sâhib-umûr(işler) bu haberi gûş etdi. Gayret ü hamiyet(ârlanmak) damarlarında hûn-ı gadabı âteş-i leheble(yalın) kaynayub cûş etdi. Fi'l-hâl buyurdu ki,

وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ 237

birle ol tâyife-i hâyifenin(*korkucu*) fitne vü fesâd u nekbetin(*nükûset-i rûzgâr*) (118b) ve şerr ü şûr ihânetin(*hârlık*) müslümanlar üzerinden ref'(götürmek) u def' u pâk ve şemşîr-i âbdârla kendüleri kara hâk ve sinân-ı âteş-şerrârla helâk kılmağışün ol şîr-i jiyân-ı nâverd(*ceng*)-heycâ(*savaş*) ve bebr-i beyân-ı neberd(*ceng*) ü gazâ ya'ni Rumeli Beğlerbeğisi Ferhad Paşa hazretlerini âsitân-ı sidre-makâmda mevcûd bulunan huddâm-ı(*hidmetkârlar*) samsâm-ı(*kılıç*) peygâm(*haber*) birle zikr olan tâyife-i nâ-pâkin ve gürûh-ı bî-idrâkin ve yanına cem' olan etrâkin üzerlerine irsâl u îsâl buyurdu. Pes, paşa-yı güneş-tal'at u zuhal-kîn ve düstûr-ı müşterî-fikret ve merrîh-âyîn(*töre*) hizmetleri dahi emr-i vâcibü'l-iz'âna imtisâl ve bu ma'nâda isti'câl(*evmek*) kılub mahrusa-i(*mahfûza*) Edirnededen çıkub

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ 238

birle asâkir-i fursat-cûyu(*istemek*) ve cünûd-ı nusret-pûyu(*yelmek*) zamân-ı yesîrde(*az*) ve âvân-ı müstenîrde(*rûşen*) ol dilîr(*alp*) ü merdâne ve kârdân(*iş bilici*) u yegâne(*ferd-i bî-misl*) şîr-ner-i bîşe-i heycâ(*savaş*) Anadolu Beğlerbeğisi Ayas Paşa hizmetlerinin Akşehir ovasında (119a) akablarından erişüb birbiriyle irtikâ'(*rif'at*) ve ictimâ'(*cem'iyet*) bulmak fikrinde sâ'î(*sa'y edici*) ve râ'îydi ki bu cânibden mezkûr Karaman Beğlerbeğisi Hüsrev Paşa-yı gayûr(*gayretlü*) eğerçi ki hudâvendigâr hazretlerine bu ma'nânî âşikâr ve izhâr(*belirtmek*) eyledi. Lâkin derûnunda gayret ü hamiyet damarları cûş u hurûş eyleyüb irsâl etdüğü ulaklar gelüb emr-i âlî-şân-ı vâcibü'l-iz'ân neydüğünü haber vermeksizin ve âsitâne-i sa'âdet-âşiyânedan Ferhad Paşa hazretleri ermeksizin nâgâh "ol re'îs-i müte'annidîn(*ünegüler*) ve habîs-i pîs-i(*âlâ*) bî-dîn gürbe(*kedî*) iken gürâz(*donuz*) ve serçe iken bâz(*doğan*) ve yılanken ejdihâ ve katra iken seyl-i belâ ola" deyû bu efkâr-ı nusret-yârla pür-iktidâr ol etrâk-i bî-re'yin ve nâ-pâk-ı fitne-fezâyın gadab-nâk u bî-karâr göz açdurmayub kal'(*koparmak*) u kam'içün(*götürmek*) üzerlerine eyledi ilgâr. Ammâ hâkî-i hikâyet(*hikâyet edici*) ve nâkıl-ı rivâyet aydur. Çün ol iftihâr-ı emsâl u akrân ve ol şîr-ner-i ma'reke-i Türkiştân ya'ni merd-i ceng-azmâ vü yek meşhûr u ma'rûf Şehsuvar-oğlu Ali Beğ mezkûr nehneğ-i Nil-i vegâ ve pelenk-i bîşe-i heycâ(*savaş*) ya'ni Hüsrev Paşa hizmetlerinin ilgârından habîr ve kendü zât-ı (119b)

gayûru (*gayretlü*) dahi pür-te'sîr(*eser etmek*) Türkistân nev-civanlarından bir niçe merdânla fi'l-hâl paşa-yı müşârün-ileyhe(*işâret olunmuş*) istikbâl(*karşu varmak*) kılub Elbistân yeğleri ve Karaman beğleri birbirine vâsil ve mütevâsil olub nokta-i pürkârvâr ol bir avuc tâyife-i hâyife'i(*korkucu*) dâyireden ortaya atub eylediler hisâr. Bî-çâre tâli'-i vârun(*döndürülmüş*) ve baht-ı sernigünla(*başı aşağı*) hiç bir taraftan kurtulmağa mecâl ve istihlâsa(*halâs*) me'âl bulamayub kûsfendi(*koyun*) kassâb ve dil-teşne-i âb gibi bir yere cem' ve peşimânlık ateşine şem' olub başlu başın ortaya koyub ve zindegânîlerinden el yuyub pîr ü civân, zen ü merdân ölümlerin ihtiyâr ve muhkem kârzâr(*ceng*) etdiler. Eğerçi ki bir mikdâr Şehsuvâr-oğlunun teng ü târ(*dar ve karañu*) ve ceng ü cidâlde iksâr(*çoğaltmak*) gösterdiler. (120a) Fe-emmâ âkibet.

الْحَقُّ يَعْلُو وَلَا يُعْلَى 239

birle inâyet-i rahmânî devlet-i sermediyye-i(*ebedî*) Osmânîye müşîr(*işâret edici*) olup ve hidâyet-i(*klavuzluk*) samedânî sa'âdet-i es'adiyye-i hâkiniye zahîr(*yardım, arka*) olub eğer pîr eğer civân tevâbi'inden bir cân çıkarmayub tu'me-i(*yemek*) ûr-i cân-şikâr ve gıdâ-yı mûr u mâr kıldılar. Hattâ kendü zât ü pür-hamâkât u şekâvetini (*bedbahtlık*) ol serfirâz-ı sahrâ-yı ceng ü cidâl ve şahbâz-ı beydâ-yı(*sahrâ*) darb u kıtâl nâm-ı nikle akrân ve emsâlinden yeğ Şahsuvâr-oğlu Ali Beğ mânend-i kazâ resîde-i sayd(*av*) dib diri lücce tutub kayd(*bağlamak*) kılub hudâvendigâr-ı sa'âdet-kâr sâhib-kâr sâhib-i iclâl hazretlerine irsâl(*göndermek*) sadedinde(*mahallinde*) idi ki yine şekâvet-i(*bedbahtlık*) ezelîsin ve sefâhat-ı cibillîsin terk eylemeyüp el ayak muhkem bend ve gerden-beste-i kemendin .

الْجَاهِلُ عَدُوٌّ لِنَفْسِهِ 240

birle pür kibr ü istikbâr(*ululanmak*) ve nâ-sezâ(*lâyık değil*) vü nâ-hemvâr

إِذَا يَتَسَّأَلُ الْإِنْسَانُ طَالَ لِسَانُهُ 241

239 Hadis

240 Kelam-ı Kibar

241 Kelam-ı Kibar

mefhûmunca tanaz(*ta'an*)-gûyân ve ta'âruz-cûyân gözü tûş olduğu serverlere ve mihterlere .

ضَرْبُ اللِّسَانِ أَشَدُّ مِنْ ضَرْبِ السِّنَانِ 242

(120b) birle acı diller verüb da'vâ-yı teferrüd(*yagânelik*) ü temerrüd(*baş çekmek*) kılub "*mehdî-yi devrân ve halife-yi zamânım*" deyû lâf-ı bî-ma'nâ ve sühân-ı mâ-lâ-ya'nî söyledi ve istimâ'(*işitmek*) eden tâ'ife-yi bî-akl u idrâkin ve gürûh-ı etrâkin nicesine şekk ü şüphe verürdü. Ol sebebden Şehsuvâr-oğlu Ali Beğ ol bî-dîn-i sernigûnu siyâset meydânına getürüp ve kendü karşısında iskemlû koyub oturub buyurdu ki imtihân gûne gerden-i nigûnuna(*başı aşıya*) bir tîğ-i abdâr ve bir şemşîr-i ateş-bâr urdular. Şöyle ki ol şekk ü şübhe kılanlar cümle gözleriyle gördüler ol "*ok batmayub kılıç kesmiyen*" kelle-i bî-devleti ser-berîde-mâr ve tâze hıyâr gibi ten-i bî-sa'âdetinden dûr ve leş-i nâ-pâkini gıdâ-yı mâr u mûr kılub başını hüdâvendigâr hazretine irsâl(*göndermek*) ve takrîr-i ahvâl u akvâl kıldı. Ammâ hüdâîvendigâr-ı sa'âdet-yâr hazretleri henüz bu feth ü fütûh-ı(*açılmak*) sa'âdet-encâmın(*son*) (121a) dahî ezkâr u ahbârı efvâh-ı(*ağızlar*) âlemde cârî ve miyâne-i leşgerde sârî(*sirâyet edici*) olmadan ve ol sipihr-i(*çerh*) saltanat-ı hâkânî ve felek-i hilâfet-i Osmânî burcuna urûc(*ağmak*) etmek kasd eyleyen ser-berîde-i nuhûset-rûy gelüp savlecân(*çevgân*) pây-ı semend-i(*at*) şehriyâr önünde mânend-i kûy(*top*) pây-mâl hazelân(*hârlık*) u galatân(*yuvalanıcı*) olmadan ve mezkûr Rumeli Beğlerbeğisi Ferhad Paşa-yı ferrûh-re'y-i leşker-ârâ ve Anadolu Beğlerbeğisi Ayas Paşa-yı ceng-azmâ ve Anadolu da olan asakirden âlem yeğleri ve sancak beğleri varub Hüsrev Paşa-yı hümâyûn(*mübârek*)-râ ve Şehsuvâr-oğlu Ali Beğ hizmetleriyle buluşub arz-ı irtikâ(*yücelik*) vü ictibâ' kılmadan bahr-i gayret-i mülûkânesi ve deryâ-i hamiyet-i(*gayret*) şâhânesi cûş u hurûş edüb mezkûr Ferhad Paşa-yı gayûr(*gayretli*) hazretlerinin akabinden kendü zât-ı cihân-güşâ ve leşger-ârâsı dahî lâzime-i nevrûz-ı firûz(*mübârek*) Edirne de edâ(*ödemek*) âkîbet seyr-i sahrâ ve temâşâ-yı beydâ (121b) adına Edirne'den çıkub İstanbul cânibine rihlet(*göç*) ü ric'at(*dönmek*) gösterdi. Henüz daha Babaeski'sine gelmemişdi ki yeni yeni haberlerle herbiri ardınca ulaklar gelüp bu feth-i celîlü'l-kadrin(*ulu*) ahbâr-ı

meserret(*şâdîlik*)-âsârını(*nişânlar*) şehriyâr-ı kâmkâr ve Hudâvendigâr-ı rûzgâr hazretlerine i'lâm kıldılar. Pes, hudâvendigâr hazretleri bu haberden hayli mesrûr oldu ve kapu halkı safa vü huzûr buldu. Ammâ pâdişâh-ı cihân-güşâ ve şehinşâh-ı âlem-ârâ hazretlerinin re'y-i münîri ve ferâset-i cihangîri şöyle iktizâ kıldı ki bir zaman-ı hürrem ü handân emr-i âlî mücebince sâbıkâ Anadolu'da olan asâkir-i rimâl(*kumlar*)-âsâr ve cünûd-ı encüm(*yıldızlar*)-şumâr mezkûr Ferhad Paşa hazretleriyle ve Ayas Paşa hizmetleriyle bir yere cem' olub ve hidmet-i şâhîde her biri bir şem' olub Aksaray kurbunda Ekeçük nâm yaylakda ictimâ'(*cem*) vü irtifâ'(*yücelik*) göstereler ve hem eyle kalub asâkir-i mansûr ve cünûd-ı gayûr(*gayretlü*) (122a) varub birbirine vâsıl ve mütemâyil olub yine ordû-yı hümâyûn-ı hıyâm-ı(*haymeler*) Osmânî ceş-i(*leşgerler*) fırsat u nusret encâmla(*son*) muhayyim(*çadırlar*) olup bir kaç gün ârâ ve arz-ı ihtişâm(*ululuk*) kılub her cânibden serdârân-ı neberd(*ceng*) ü kârzâr(*savaş*) beğlerbeğiler ve sancakbeğleri ne kim var Albistân ve Karaman yeğleri ve âsitân-ı adâlet-cereyân(*akmak*) beğleri ol yaylaklarda ve sahrâda bir mikdâr ferhân u ferruh-dâr e'âdî hâr ve kendüler mesrûr âv u şikâr kıldılar. Anlar anda yemekde ve içmekde ve pâdişâh-ı âlem devletinde hoş geçmekde bu cânibden pâdişâh-ı âlem-penâh ve şehinşâh-ı gerdûn-câh hazretleri bu feth-i mübârek ü hurrem şevkiyle handân-u hoş-dem dönüb yine Edirne'ye gitmekliği iken yümn-i meymûn(*mübârek*) ve re'y-i hümâyûn anlamayub İstanbul cânibine irhâ-yı inân(*dizgin genişletmek*) ve seyl-i revân gibi oldu. Pes her kişi hallâk-ı cihân-âferîne ve rezzâk-ı halk-ı âsumân u zemîne (122b) şükürler ve senâlar ve Ebu'l-feth-i(*feth atası*) ve'n-nasr hazretlerine du'âlar kılub kudûm-ı şehriyâr ve bu feth-i ferruh-kâr şükranesine aylar u nûşlar ve cûş u hurûşlar edüb ulemâ-yı ızâm ve meşâyih-ı kirâm yek-cihet ve yek-dil bir nice menzil-i şehriyâr-ı âlem hazretlerine istikbâl kılub ve izz ü iclâl birle alub şehre gelüb şu'ârâ-yı şîrîn-zebân ve bülegâ-yı melîh-beyân rengîn târîhler ve pür-tezyîn kasîdeler deyüb arsa-i(*ev ortası*) arza getürdüler. Bu du'â-gûy-ı bî-mikdâr ve senâ-cûy-ı perîşân-rûzgâr dahî kudûm-ı(*gelmek*) hümâyûnuna ve makdem-i meymûnuna münâsib bir kasîde-i garrâyı ve bu nazm-ı dil-ârâ-yı zebân-ı kalemden sahîfe-i rakama getürdüm.

Gazel

*Yine melâhat-ı bostân u sebze-zâr erdi,
Huçeste makdemile çün şehr-i bahâr erdi.*

Zamâna saldı zemîne bisât-ı pîrûze,
Bu rûzı gör ki ne pîrûz-ı rûzgâr erdi.

Örüldü taht-ı zeberced kuruldu meclis-i hâs,
Kabâ-yı la'le gül şâh-ı tâcdâr erdi.

(123a) Çağırdı sâkî-i aleyke aynu'l-lâh
Ayağ alub ele baş urdu bende var erdi.

Yüzinde bülbül-i şeydâ gül-i cefâkârın,
Ne gördü âna neden bunca âh u zâr erdi.

Ne hûbidi leb-i cûda nigâr-ı mûy-ı miyân,
Bu gün ki mevsim-i bûs ve dem-i kenâr erdi.

Pür oldu şebnem ü bârânla nerkisin câmı,
Şarâb-ı muhtelif içdi idi humâr erdi.

Gözünden eşk-sıfat nerkisin akar şebnem,
Meğer sabâ hatt-ı yâr ekdi âna gubâr erdi.

Çerâğı âteş-i ruhsâr-ı yârdanmı yakar,
Ki, lâle şem'-i felek bigi pür-şerrâr erdi.

Erişdi sünbül-i ter tâbdâr-ı turreyle,
Dimâğ-ı dehre dem-i nâfe-i tütâr erdi.

Meşşâm-ı câna erişdi nesîm-i zülf-i habîb,
Meğer gubâr-ı sümm-i rahş-ı şehriyâr erdi.

Kudûm-ı hazret-i Sultan Selîm-i rûşen-re'y,
Ki' umûr-ı devletine zâtıyla iftihâr erdi.

Serâdan erdi süreyyâya hayr-ı makdem-i halk,
Çü yümn-i ferruhla ol zât-ı kâmkâr erdi.

Müşerref eyledi mülkü kudûm-ı ferruhla,
Hümâ-yı devlet-i ahrâra baht-ı yâr erdi.

Erişdi maslahat-ı müslimîne emn ü felâh,

Huceste vaktle ferhunde rûzgâr erdi.

*Fezâ-yı ma'reke-i sîne-derr geldi,
Hevâ-yı rezmîne bâd-ı cân-şikâr geldi.*

(123b) *Derûnu lücce-i cûşân ve nüktesi emvâc,
Ne mevc olur buna pür-dürr-i şâhvâr erdi.*

*Tapunı mazhar-ı lütf-ı hüdü kılıbdur ilâh,
Niçe ümîd-i nihân senden âşikâr erdi.*

*Ser-i adüvvye kılıcıdır âsumânî kazâ,
Bu berk-ı hatîfe tahsîn ki pür-şerrâr erdi.*

*Çü bâzû-yı melekü'l-mevt neyzenin kolu,
Ser-i adüvvye ki el sundu bî-karâr erdi.*

*Dokundu yere çü gürzün ser-i adüvvden inib,
Görüb ânı zühalin kalbine gubâr erdi.*

*Hayâli gibi güzer kıldı durmadı bir dem
Eğer çi kalb-i adüvvye okun hezâr erdi*

*Sunardı bulsa gazâla kemendine gerden,
Kaçar veleyk ne bilsin sanur ki târ erdi.*

*Bileydi dostu gibi cânda eyleridi nihân,
Dil-i adüvvye hadenkin ki yâdigâr erdi.*

*Güneş
Dile bu matla' ilhâm girdigâr erdi.*

*Safâ-yı haddinle âleme bahûr erdi,
Visâlinile şeb-i fûrkate nehâr erdi.*

*Sihâm-ı gamzene cân mürgi kılup istikbâl,
Hüdâya şükr edüp aydur ki hoş-şikâr erdi.*

(124a) *Ne geldi dil bigi cevğân-ı zülfüne bir kûy,
Ne hazretin gibi meydâna şehsuvâr erdi.*

Nice dil ile niyen gül yüzüne medh ü senâ,

Ki bâğ-i hüsnüne beynim? gibi hezâr erdi.

*Rûhun ziyâsıyla şems-i felek zevâle düşüb,
Hattun hevâsıyla nâfeye gubâr erdi.*

*Firâkı deşnesi dil-teşne cânım alurken,
Mesîh-i vakt olûben yâd-ı la'l-i yâr erdi.*

*Lebi dihûnıma sunmasa öldürürdü humâr,
Bu cân-ı meyzedeye câm-ı hoşguvâr erdi.*

*Od üzre mû gibi dil pîç ü tâba düşmüştür?
Meğer hayâl-ı rûh-ı zülf-i tâbdâr erdi.*

*Ĥmiddir resen-i lütfun ile ola dürüst,
Dile saçın sebebiyle ki inkisâr erdi.*

*Güher gibi nola eşcâr-ı keşfi bulsa revâc,
Ki yümn-i medhinle âna i'tibâr erdi.*

*Diyeydi tûtî dil vafını şeker gibi leyl,
Hazenden âyîne-i kalbe çok gubâr erdi.*

*Meseldür ki "ere bir hüner yeter" derler,
Gedâya himmetin ile bu iftihâr erdi.*

*Du'â vü midhatin ile hemîşe müftehirim,
Şükür ki, bendeye işbu şerîf kâr erdi.*

*Niça ki, yine hazân geldi gitti vakt-ı temmûz,
Niça ki, yayla kış geçti ve bahâr erdi.*

*Cihanda buht ile bâkî vü kâmtâr ol kim,
Niçaya cûdunla baht-ı kâmkâr erdi.*

(124b) Nesr: Pes, bu şevket-i şâhî ve haşmet-i pâdişâhî birle niçe gün şehr-i şerîfde sâkin ve mütemekkin olub âkibet yine ilhâmât-ı (gönülde bırakmak) rabbânî birle murâdât-ı şâhânesi gâlib ü râgıb olub tedbîr-i feth-i kal'a-i Rodos ve teshîr-i (zebûn eylemek) hısn-ı (kal'a) hasîn-i (berk) Ĥngürüs hâtır-ı pür-idrâkine hutûr (geçmek) ve bahr-ı zamîr-i pâkinden ubûr (geçmek) kılub ammâ "gazâ-yı Rodos feth-i

İngürüsden a'zam u ehemmdür" deyüb fahrü'l-ümerâ ol zamân Kapudân olan Ca'fer Ağaya sâbıkâ(.....) vâkı' olan hükm-i şerif-i âlî-şân-ı vâcibü'l-iz'ân(*teslîm*) mücebince mevcûd olan kayıklardan ve kadırgalardan su'âl oldukda ol dahî cümle yât u yarağı müretteb ü müzehheb, hemân eksüğü ancak bir azeb. Ammâ her biri dopdolu toplar u tüfeklerle memlû(*dolu*) karadan câ-becâ deryâ yüzüne revân ve şehriyâr-ı âlem yolunda etdüğü hizmet ü itâ'ati ayân u beyân kıldı. Bu ahbâr u ezkârı memâlik-i mahmiyye(*saklanmış*) (125a) ne kim vâr hizmet yanaşdurmağičün tekrâr hükm-i cedîd(*yeni*) ve emr-i sa'îd(*nîk-bahî*) varmadan ahkâm-ı evvel-i şâhî birle âmil ve yek-dil defterlerinde mukayyed olan yazıları mûcibince benâm bir sancağın kürekci adına cem' olan yiğidinne kim varsa temâm resm-i(Arapça) amîm(Arapça) ve âdet-i kadîm birle az azamnda ve sehl-ânda(*vakda*) İstanbul sahrâlarına ve Kağgıdhâne beydâlarına memlû ve dopdolu kıldılar. Ammâ tedbîr takdîre ve takdîr tedbîre mutâbık ve muvâfık gelmeyüb ve hem ehl-i nücûm müttefikun aleyh "bu yılın evâyili(*evvelleri*) ve evâsıtı(*ortalari*) gâyetde şûm ve nihâyetde mezmûmdur" deyû takvîmlerinde tahrîr ve mellâhlar "hevâ niyetle muhâlefettedür" deyû kıldılar takrîr. Ol sebebden sefer emri te'hîr buyruldu ve hem hudâvendigâr hazretlerinün istihâresinde(*hayır taleb etmek*) husûl-ı(*hâsıl olmak*) murâd ve girizgâhlar(*kaçacak yer*) güşâd(*açılmak*) anlanmayub gelen kürekçilere icâzet ve "gelecek yıl hâzır olun" deyû "her birine mîkdârlarınca harçlık verün" deyû istimâlet(*gönül hoşluğu*) verdi. (125b) Varub her biri işlü işine meşgûl ve bu tedbîri fi'l-hakîka hayli ma'kkıl gördüler. Zîrâ ki deryâ seferinin vakti geçüp rüzgârlar muhâlîf ve gemiler kalafatları tâze idi. Ve hem pâdişâh-ı irâdet-nigâh hazretleri dahî bu tedbîrin te'hîrini emr-i rabbânî ve takdîr-i yezdânî anlayub "el-mukadderu kâyin"

مَا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ حَسَنًا فَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ حَسَنٌ وَمَا رَأَى

الْمُؤْمِنُونَ قَبِيحًا فَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ قَبِيحٌ

deyüb ve mezkûr Rumeli Beğlerbeğisi Ferhad Paşa yine dergâh-ı mu'allâya ve bârgâh-ı a'lâya gelüb hizmeti mukâbelesinde ümîd etdüğünden ziyâde ri'âyetler ve himâyetler(*saklamak*) bulub âkıbet şehriyâr-ı rûşen-tedbîr hazretleri ânun zât-ı bî hemâlinde(*nazîr*) her vecihle kâbiliyyet ve lâyıık-ı devlet ü sa'âdet anlayub "sezâvâr-ı(*lâyık*)

ri'âyet ve müstevcib-i(vâcib olmuş) imâretdür(beğlik)" deyüb vezâret hil'atiyle mutarraz ve akrânından ve (126a) emsâlinden mu'azzez kıldı. Ve kendü zâtı şerîfi ve unsur-ı latîfi handân u ferhân(ferruh) etrâf u eknâfi âv u şikâr ve efkâr(fikirler) u ezkâr edüb tahayyülât-ı(hayaller) girdiş-gerdânda muttasıl tedbîrde ve seyrânda idi ki ittifâk bi-emr-i şâlik-i âfâk(gök kenârları) şehr-i şerîfe âfet-i gerdûn ve nekbet-i(musîbet) tâ'ûn sârî(sirâyet edici) vü cârî(akıcı) olub her kişi giryân ü nâlân ve her köşe pür-nehvâ(sâgu) vü efgân olub şehrde huzûr u hubûra(şâdî) mecâl ve surûra hiç bir yüzden me'âl kalmayub bi'z-zarûre şehrden çıkub kasd-ı kenâr ve âv u şikâr kıldı. Ammâ erkân-ı devlet ve a'yân-ı saltanat Edirneye varub ol kış anda kış yararın görüb hizmet-i pâdişâhîde sa'î(sa'y edici) ve masâlih-i müslimîne râ'î olsunlar deyü buyruldu. Hem eyle eyleyüb sene sitte ve ısrîn ve tiş'a mi'e = 926. Şa'bân-ı mübâreğinin yigirmidördüncü gününde şehr-i şerîfdan çıkub taşra maksada revân ve ğstenbul halkını (126b) tekrâr perîşân u giryân(ağlayıcı) eyledi. Hattâ her kişi kendü meyyit-i ihtirâkını unudub pâdişâh-ı âlem iftirâkına hayrân ü sergerdân oldular. Zîrâ ki bir nice yıldır ki her dil-i şikeste ve kâr u kisbe beste(bağlu) idi. Ammâ ne çâre eğer gizlü ve eğer âşikâre ezel-i âzâlde mukadder(takdîr olunmuş) u muharrer(yazılmış) olan bevâdî ki izhâr u âşikâr oldu ve âlem-i ademden(yokluk) mahall-i vücûda gelüb sûret buldu. Eğer çi ki şehir kavmi bunda pür-firâk(ayruluk) u iştiyâk(arzu-mendlik) ammâ şehriyâr-ı âleme dahî iktidâ-yı menzilde bir mikdâr iftirâk(ayrılık) u ihtirâk(yanmak) ârız olub âkıbet zahr-ı mübâreğinde kısmında bir maraz-ı hüvel-nâk(korkunç) belürüp vücûd-ı şerîfine ve rûh-ı latîfine

فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ

birle infikâk sûretin gösterdi. Ammâ yine gayret ü hamiyet kılub bir mikdâr nâ-çâr Uğraş köy demeğle ma'rûf karyeye varunca bu ma'na-i kimseye eylemedi iş'âr(bildirmek). Dünkü devletle Uğraş (127a) köyüne vusûl ü hulûl müyesser oldu. Ammâ tab'-ı şerîfi hayli inhirâf(eğri olmak) buldu. Ayruk zât-ı şerîfinde sabra mecâl ve cism-i latîfinde cebre me'âl kalmayub bildi ki cân-ı şerîfi gülistân-ı işretten müzâyaka-i usrete(darlık) ve cenân-ı latîfi tenknây-ı(dar yer) hasrete yüz tutdu ve nerrâd-ı(nerd oynayıcı) sekâmet hastalık ömr-i nakdını her vechile ütdü. Günden güne hadd-i(yüz) rûşen-tal'ati gerd-i elemle

türe(*bulanık*) ve kadd-ı şimşâd-ı(*bir ağaç*) behceti(*gökçeklik*) bâr-ı(*yük*) derd ü gamla şâyre düşdü ve her taraftan şehd-i(*bal*) sıhhatine evcâ'-ı(*ağrılar*) garîbe aruları düşdü. Hemân dem derûn-ı dilden bir ağa ve erkân-ı devleti bu ma'nâdan âgâh eyleyüb buyurdu ki huzûr-ı şerîfinde mevcûd olan etibbâ-yı bokrat-hazâkat(*üstadlık*) ve hükemâ-yı sokrat-liyâkat(*lâyıklık*) mübâşeret-i ilâcına ve takviyyet-ı(kuvvet vermek) mizâcına sâ'î vü râ'î oldular. Ammâ her yedüğü semm(*ağu*) ve kadd-ı mevzû'unu günden güne şam(*eğri*) olub sıhhat itmâma(*temâm*) ve devlet encâma(*son*) erüb şahbâz-ı bülend-pervâz-ı rûh-ı mutahharı

كُلُّ شَيْءٍ يَرْجِعُ إِلَىٰ أَصْلِهِ 243

(127b) birle bu mesken-i mecâziden ki zindan-hâne-i dîvân-ı derd ü belâ ve me'men-i(*emn yeri*) âriyetîden ki mugayyılan-zâr-ı gıylân-ı (*yaban dîvleri*) renc ü 'anâ(*renc*) dur

الْمُؤْمِنُونَ لَا يَمُوتُونَ بَلَّ يَنْقَلِبُونَ مِنْ دَارِ الْفَنَاءِ إِلَىٰ دَارِ الْبَقَاءِ 244

mefhûmunca nüzhetgâh-ı(*göz rûşen olacak yer*) mâ'neviyye ve cennet-sarây-ı hakîkîye pervâz eyledi "Rahmeten-lillâhi aleyhi rahmeten yâsi'âten". Ammâ huzûr-ı şerîfinde ve mahzar-ı latîfinde mevcûd bulunan ekâbir-i a'yânın ve erkân-ı dîvânın bu ma'nâdan eger çi kalb-i gam-nâkları misâl-i tenevvür-i âteş-i sûzân-ı mihen(*mihnetler*) ve dîde-i nem-nâkları mevc-i hâyezân-ı turfân-ı hüzn(*kaygu*) vâkı' oldu. Lâkin ol gevher-i dürc-i(*hokka*) saltanat ve ahter-i burc-ı memleketi ve ol mihr-i kemâl-i ma'rifet ve ol mâh-ı cemâl-i ma'delet

بيت

در بارگاه عزت او روی چاکری

آن شه که سروران جهان بر زمین نهند

Nesr: Ya'nî bâsîtu'l-adl-i ve'l-ihsân(*bâsît=döşeyici, ihsân=iyilik*) Süleymân Hân-ı devrân hazretleri gelüb cülûs-ı(*oturmak*) saltanat ve ızhâr-ı(*belirtmek*) ma'delet(*adl*) kılınca bu esrârı asâkir-i rimâl(*kumlar*)-âsârdan nihân ve mümkûn oldukça pünhân kılub (128a) ta'bîr-i akvâl ü ef'âl kılmayub sâhib-i efkâr u râz-dâr kullar ve ulaklar gönderüb sûret-i ahvâlî zât-ı pür-idrâkine ayân ü beyân kılub "*erişmek ardınca ol*" deyû bildirdiler. Dünki ol nevbâve-i(*turvende=arapça*) gülistân-ı hilâfet

243 Kalam-ı Kibar

244 Hadis

ve zîver-i dîvâr-ı saltanat bu hâlden habîr ve pür-te'sîr(*eser etmek*) oldu. Hemân-dem imdâd-ı(*meded etmek*) sirisk-i(*gözyaşı*) haserât(*hasretler*) gam-ı gamâmından(*bulut*) mütekattır olan katarât-ı(*katreler*) iberât(

كَتَوَاتِرِ الدَّرِّ مِنَ الضَّرْعِ

ruhsâr-ı gül-gününe revân ve endûhdan(*gussa*) endâmında her mû bir neşter-i sûzân(*yakıcı*) ve giryeden çeşminden her müjesi(*kirpik*) bir hâr u pey-gûn(*demren*) oldu. Veleyn mesâlih-i muslimîn mu'attal ve ahvâl-ı âlem muhtell(*halel bulmamış*) olmasun deyû mevid-i(*vârid olacak yer*) cenândan(*gönül*) vâridât-ı humûmu imâta ve menzil-i revândan(*cân*) nâzilât-ı gumûmu(*gamlar*) izâle(*gidermek*) edüb

إِنَّمَا يُوقَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ 245

birle âmil olub Şevvâl-i mübâreğin onikinci gününde ki yekşenbih günüydü gelüb cülûs-ı(*oturmak*) taht-ı Osmânî ve icrâ-yı(*akıtmak*) ahkâm-ı(*hükümler*) hâkânî kılub (128b) dest-i atâ-yı güşâd(*açmak*) ve izhâr-ı isti'dâd kıldı. Pes, şehirde olan ulemâ-yı zevi'l-iktidâr ki her biri

الْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ 246

birle sâhib-i fezâyil-i(*faziletler*) bî-şumâr ve hısâyil-i(*şu'lar*) pür-îtibârdır ve meşâyih-i pâk-i'tikâd ki her biri

أُولِيَّائِي تَحْتَ قِبَابِي لَا يَعْرِفُهُمْ غَيْرِي 247

hilyesiyle(*bezek*) muhallâ(*bezenmiş*) olub efdal-i cihân ve ekmel-i devrândur gelüb pâdişâh-ı ferruh-kadem ve mübârek-makdem hazretlerine "*serîr-i saltanat ve hil'at-ı hilâfet mübârek olsun*" deyû du'âlar ve senâlar edüb yümn(*mübârek*) ü ikbâl(*devlet*) ve izz ü ferruh-fâlla şâh-ı ferîşteh-tal'at ve hümâyûn-behçet(*gökeçlik*) hazretlerini tahta geçürdüler. Ol gece geçüp yarındası düşenbih gün mahall-i dahvâ-yı(*kuşluk*) kübrâda(*ulu*) merhûm-ı mağfûr lâyıq-ı rahmet-i ğafûr sultân Selîm Hân-ı sâhib-umûr hazretlerinin meyyitin dahî mezkûr Uğraş köyünde mevcûd olan ekâbir-i düstûr ve huyûl-ı cumhûr giryân ü nâlân(*inleyici*) önünce yüzleri âlûde-i(*bulaşık*) hâk ve girîbânları

245 Zümer, 10

246 Hadis

247 Hadis

(129a) pâre pâre vü çâk şehre getürdüler. Şehir halkı bu hâleti görüb sihâm-ı(oklar) âh sâ'ika(yıldırım)-te'sîri seb'-ı semâvâta sâkıb ve süyül-ı(seyller) dümû'ı(gözyaşları) misâl-i kevâkib-i sevâkıb(yakıcılar) evc-i semâya sâkıb(dökücü) kılub âlem nevhayla(sâgu) memlû(dolu) vü dobdolu oldu. Peş, her kişi bu mersiyye-i âteş-bârı ezkâr ve dilde tekrâr etdiler.

Kasîde

*El-hükm-i lillâh ol ki kader eyledi kazâ
Âkıl olan verir dil-i cândan ana rızâ*

*Esb-i gurûra kimse binüb cilve kılmasun,
Vüs'at gözetmesün ki mazıyk oldu bu fezâ.*

*Kanı nebîler ve kanıya ceş-i mürselîn,
Kanı Muhammed-i Arabî şâh-ı enbiyâ.*

*Bû Bekr ü yâ Ömer kanı Osman u yâ Ali,
Kanı Hasan Hüseyinle evlâd-ı Murtazâ.*

*Kanı Keykubâd ve Feridûn u Erdeşîr,
Kim her biri satardı zamânında kibriyâ.*

*Hassa bu şeh ki âna Selîm Şâhidi alem,
Âlemde bir nişânıdı devletle ol hümâ.*

*Şâhân-ı asr içinde aceb şîr-i merdidi,
Kan kaşınırdı pençesi havfindan ejdihâ.*

*Gark eyleyüb diyâr-ı dili bahr-ı âteşin,
Gözler yaşıyla âleme doldu bu mâcerâ.*

(129b) *Hayfâ vü hasretâ ki Selîm Şâh-ı nâzenîn,
Nâz u na'îm terk edüp oldu yeri zemîn.*

*Bir hâdise kopardı yine devr-i âsumân,
Kim kıldı kanlu yaşları deryâ-yı ihtirân.*

*Sünbül yolub musîbet eli birle saçların,
Yırtar yüzünü nâhûn-ı hâr ile gülistân.*

Bâd etdi âh-ı serd vü seher kıldı câme çâk,
Ebr ağladı vü ra'd figân etdi bî-girân.

Yırtub yüzünü pençe-i har çenekle(yengeç) kamer,
Kan ağladı şafak gökde boyandı âsumân.

Bu âh u vâh u nâle vü gözyaşlarıymış,
Bu ra'd u berk u sâ'ika bârân-ı bî-girân.

Ey dehr-i pîre-zen nice kıydın bu servere,
Bir şâh u şâhzâde husûsâki nev-civân.

Dürrler dökerse tınma? sedef bigi dîdeler,
Ki ol genc şâyegânı zemîne koyar zamân.

Aydur firâk oduna yanub halkı kâinât,
Derdâ vü firkatâ vü dirîgâ vü el-amân.

Hayfâ vü hasretâ ki Selîm Şâh-ı şîr-ceng,
Mülk-i cihâna sığmazken tutdı cây-ı teng.

Ol cân gönüldü kaldı cihân sûz u âhla,
Göge erişdi meş'ale dûd-ı siyâhla.

(130a) Ol şeh kanı ki sürse piyâde bu arsada,
Nat'-ı zemîn dolardı sevâd-ı sipâhla.

Ol mah kanı ki efsere-i zîni köşesi,
Rif'atde hem-seridi ser-i mihr ü mâhla.

Ol şeh kanı ki sâhib-i tâc ü külâh idi,
Terk etdi taht ü devleti tâc ü külâhla.

Câh-ı cihân ki çâh-ı belâ vü mihen dürür,
Bu dürr-i hakîkat anlarsan câhî çûhla.

Mekkâredür cihân düşürür çâha âkibet,
Evvel ne denlü beslerse izz ü câhla.

Görmez misin ki etde yine sarsar-ı ecel,
Bir serv-i serfirâzı berâber kiyâhla.

*Hayfâ vü hasretâ ki Selîm Şâh-ı nev-civân,
Bulmadı mekr-i girdiş-gerdândan hemân.*

*Göz yaşlarını sâkî-i devr eyleyüb şerâb,
Kıldı ciğerleri gam âteşi hemân.*

*Hum felek kim içi dolu hamr-ı hâmdur,
Andan şerâb umanın olur behresi serâb.*

*Bezm-i belâda derd ile def'-i sînesin dövüb,
Nâyun delindi yüreği ve inledi rebâb.*

*Mâtem tutub husûfuna ol mâh-ı enverin,
Kanlu yaşıdır ehl-i semânın düşen şihâb.*

*Bu gussa vü melâlle olub hilâl mâh ,
Yanub firâk oduna kan ağlar âfitâb.*

*(130b) Kimin ki erse sem'ine bu nazm-ı âteşîn,
Yakar dilini sûzla bu tâb-ı iltihâb.*

*Hayfâ vü hasretâ ki Selîm Şâh-ı şîr-dil,
Gül gibi bâd-ı sarsar-ı merg ilye öldügil.*

*Eski fenâ yeli yine cûş etdi bahr-ı gam,
Ol şeh kanı ki âleme olmuşıdı alem.*

*Vildân u hurla ola cennetde hem nefes,
Rûhına menzil ola ânın sâhat-i irem.*

*Ėhrâm-ı çünkü ka'be-i dîdâra bağladı,
Hak haşre denlü rûhun ede zâyir-i harem.*

*Ol yerde yatduğunca kılub kâmkâr-ı ahd,
Ede kerîm şâhımıza lütf ile kerem.*

*Sabr-ı cemîl ecr-i cezîrin kılub atâ,
Şâh-ı cihâna vere ıvaz hâliku'l-ümem.*

*Râm eyleyüb ilâhî bi-küllü merâmını,
Ėki cihânda pâdişâhı eyle muharrem.*

Şeh hakkına du'âsını kıl keşfinin kabûl,
Makbûl olur du'â kim ede zâyir-i harem.

Haşâ? bu beytin ol ki göre sûz u derdini,
Yanub benim bigi diye ol dâhi lâ-cerem.

Hayfâ bu hasretâ ki Selîm Şâh-ı nerre-şîr,
Terk etdi tâc ü tahtı kabûl etdi kâra yer.

(131a) Nesr: Ammâ yine ulemâ-yı pür-iktidâr

مَهْدَ اللَّهِ قَوَاعِدَ الدِّينِ بِرَأْيَاتِ الْمُبِينِ 248

ve meşayih-ı zevi'l-itar

شَيْدَ اللَّهِ أَرْكَانَ الْإِسْلَامِ بِبِقَائِهِمْ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ 249

hazretlerine birbirine yâr ve sÛvâr(binici) olub gelüb şehriyâr-ı sa'âdet-şi'âr hazretlerini alub merhûmun meyyitine istikbâl(karşulamak) ve şehriyâr-ı âlî-tebâra def'-i melâl içün nush u pend verüb dediler ki: "ey şehriyâr-ı âlem ve ey iftihâr-ı(fahr) benî-âdem zât-ı pâki-i pür idrâkinize kûşîde değüldür ki şedâyid-i(katılıklar) çerh-i cefâkâra ve mekâyid-i(mekrler) cevr-i rûzgâra sabrdan gayri mûnis(gam-gÛsâr) ve devâ sâzrîh u elem yokdur. Pes, her âkıla lâzım ve her kâmile mülâyim olan oldur ki

وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ 250

âyetinin ma'na-yı beşâret-engîzinden ve îmâ-yı(işâret) sa'âdet-îzinden gâfil u âtil olmaya ki sabr kuvvet-i(ni'met-i kâfi) kulûb-ı(gönüller) erbâb-ı(işler) besâyir(basîretler) ve ashâb-ı (131b) serâyirdür(sırlar)" deyüb tesellî-i(gönül hoşluğu) hâtır-ı âtır-ı(gökçek kokulu) şehriyâr-ı kâm-kâr-ı pür iktidâr(kudret) kılub merhûmun namâzını sultân Muhammed Hân "aleyhi'r-rahmetü ve'r-rıdvân" câmi'-i şerîfi önünde edâ kılub ve "rahmet-i hüdâ" deyüb Mirzâ Sarayı demegle meşhûr cây-ı ma'rûfda defn edüb rûh-ı mutahharına hezâr du'âlar ve senâlar kıldular. Pes, pâdişâh-ı sikender-dil ve şehin-şâh-ı Süleyman-mahmil hazretleri dahî bu ma'nâya kâ'il ü mâ'il oldu ki hiçbir âferîdenin menba'-ı(ser-

248 Dua cümlesi

249 Dua cümlesi

250 Bakara, 155-156

çeşme) âb-ı cûy-ı ayş-ı şevâyib-i melâlden musaffâ(*sâfi*) ve mirâd-ı zindegânisi(*birlik*) gubâr-ı(*toz*) kelûlden(*kendilikden*) mücellâ(*rûşen*) olmak müyesser(*geñez*) ve muharrer değüldür. Hemân sâ'at buyurdu ki ecdâd-ı ızâmı(*ulular*) ve erbâb-i(*hüdâvendigâr*) kirâmı resmince üzerine türbe-i şerîf ve câmi'-i latîf bünyâd olub her vakit kırâ'et-i Kur'ân ve subh u şâmda sâyir imâretler gibi âyende vü revend(*gelici ve gidici*) han-ı ihsân çekilüb her kişi rûh-ı revânına du'âlar vü senâlar kılalar. Ammâ kendü (132a) zât-ı sa'âdet-rahtı bu ma'nâyâ dâna(*bilici*) vü bînâ(*görücü*) oldu ki atıyye-i(*bahşiş*) ömr-i gavâyil-i(*helâklikler*) zevâlden mu'arrâ ve mevhibe-i(*bahşiş*) hayât-ı rezâyil(*hârlıklar*) zeleden(*günâh*) teberrâ(*berî olmak*) bulmak kimse için mutasavver değüldür. Hemâdem gelüb serîr-i(*taht*) saltanatda devlet ü ikbâlle karâr ve arz-ı iktidâr kılub sehâ elini güşâd(*açmak*) ve rûy-ı âlemi âb-ı adâletle sersebz ü dilşâd kılub ve tâze nizâm virüb ulamâyâ iltiyânlar(*yumuşaklıklar*) ve meşâyıha ihtirâmlar(*hürmet*) ve şu'arâyâ ihsânlar ve in'âmlar buyurdu ve asâkirin gözünü ve gönlünü doyurdu. Pes, bu du'â-gûy-ı bî-mikdâr ve senâ-cûy-ı perîşân rûzgâr dahî ol matla-ı(*doğacak yer*) âfitâb-i saltanatın ve ol menba'-ı âb-ı (*ser-çeşme*) adâletin kadem-i mübâreğine ve makdem-i müteberriğine (*mübârek*) münâsib berâ-yı tehniye-i(*şâdıllıqla sormak*) devlet ve îmây-ı(*işâret*) tehliye-i(*bezemek*) midhat bu fütûhât-ı fırsat u nusret güzârı ve bu imlâ'-i inşâ'-i kitâbı ceng ü cidâli ve kâr-zârı(*cenk*) ümîd-ı dest-bûs-ı şehriyâr-ı cihân-bahş ve akrân u (132b) emsâl arasında ri'âyet-i imtiyâz-ı(*seçilmek*) keşfi-i ma'ârif-nakş birle

نَمْلَةٌ جَاءَتْ بِرَأْسٍ مِنْ جَرَادٍ 251

mefhûmuna binâ'en dergâh-ı felek ictibâh-ı Süleymân bâr-gâh ve bâr-gâh-ı Süleymân-şâh-ı adâlet-penâha getürdüm vaktâ ki tevfi-k-i rabbânî zahîr(*arka*) olub bu gülistân-ı ahbâr-ı beşâşet(*tâze yüzlülük*)-âsârda ve telfîk-i(*tevfik*) samedânî nasîr olub bu bostân-ı ez-kâr-ı heşâşet-nigârdaki sebeb-i zindegânî-i nâm ü nişân ve mûcib-i ferhundegî-i izz ü unvân(*ululuk*) u ad u şândır. Tâvûs u himâyet-i(*saklamak*) bâl-ı(*kanat*) zihn-i vekkâdları(*şu'le-dâr*) ve tab'-ı nekkâdları(*seçici*) cilve-geri ve huzûr-ı pür-hubûr-ı(*sürûr-ı şâdî*) vâcibü's-sürûrlarına vüsûl müyesser oldukda me'mûl ve mes'ûldür ki(*istenmiş*) ve her yerdeki hefvet-

i(*günâh*) kelâm ve her ta'birdeki sehvet-i(*yanılmak*) erkâm(*yazular*) vâki' olmuştur dest-i kabûlleriyle islâh(*düzmek*) ve çeşm-i meyleriyle erdah? buyurub bu zerre-i bî-tâbı ve katra-i bî-âbî(*tâkad*) nazar-ı leme'ân-ı(*ıldırayıcı*) mihr-i Osmânî ve eser-i bahr-ı feyezân-ı(*feyz olmuş*) Süleymânî (133a) erişüb ahter-i firûzunda(*rûşen*) ve mihr-i draşında (*ıldırayıcı*) kıla,

Kit'a

*Ger nazar eylerise zerre-i hâk,
ëzzile mihr-i âsumân olur.*

*Ya inâyet kılursa katre-i âb,
Bî-sadeb bahr-ı dür-feşân olur.*

Nesr: Ammâ bu zerre-i bî-vücûdda ol vücûd yokdur ki rûy-ı hurşîd-tâbâna nazar kıla ve katre-i bî-mikdârda ol mikdâr yokdur ki sû-yı(*taraf*) deryâ-yı ummâna güzer(*geçmek*) müyesser ola.

Gazel

*Ben kemim kem zerreden, ol mihr-i dahvâ(kuşluk) şâhdur,
Ben kemim kem katraden, ol ayn-ı deryâ şâhdur.*

*Ayn-ı deryâdur eğerçi katra-perverdür velî,
Mihr-i dahvâdur fe-ammâ zerre-bahşâ şâhdur.*

Nesr: Garaz-i bu mukaddemât-ı(*ibtidâ-yı kelâm*) makâlât-ı(*sözler*) fütûhât-ı nusret-me'âsirden(*eserler*) ve netîce bu tasdî'ât-ı risâle-i zafer(*yiğitlik*)-mefâhirden oldur ki bu erkâm-ı(*yazular*) beşâşet(*taze yüzlülük*)-irtisâm(*nişân*) ve evsâf-ı şehriyâr-ı âlî-a'lâm(*alemler*) (133b) vâsıtasıyla her kişi Keşfi-i derd-mend-i bî-mikdâr-ı ve müstemend-i(*iñlü*) hâksâr-ı du'â-yı hayrla ve zikr-i(*anmak*) cemîlle(*gökcek*) dilş-şâd kılalar. Ne ânın bir niçe lügât-ı gaîbe ve ıstılâhât-ı acîbe cem' edüb ekâbir-i kibâr ve sadr-ı sudûr-iftihâr nazarında da'avâ-yı kemâl ü ma'rifet ve sevdâ-yı izzet ü hürmet kılub lâf-ı bî-ma'nâ ve sühân-ı mâlâ-ya'nî(*manasız söz*) kasd oluna. Belki kasd-ı evsâf-ı hüsrev-i devrân ve dü'â vü senâ-yı Süleymân-ı zamândur.

Nesr: Tâki levh-i(*tahta*) gerdûn-nakş-ı gûnâ-gûnla ârâste ve sath-ı(*döşek*) hâmûn-ferş-i bukalemûnlar(*dürlü dürlü*) pîrâste ola. Hemîşe binâ-yı ömr-i devlet-i ebed-fercâm-ı(*son*) şehriyâr ve sarây-ı kadr ü rif'at-i sermed-encâm-ı(*son*) kâmkâr(*murad-bahş*) ma'mûr u pür-huzûr olsun.

Beyt

*Tâ çerh ber-medâr u zemîn ber karâr ola,
Tâ ilde dilde vasf-ı şeh-i kâmkâr ola.*

(134a) *Yârab binâ-yı baht-ı Süleymân-ı rûzgâr,
ëzz ü devâm-ı devletle üstüvâr ola.*

Âmîn, yâ rabbe'l-'âlemîn ve yâ hayra'n-nâsırîn

Et-târîh

*Dil ki bu inşâ-yı garrâya kılıb kasd ü heves,
Sürdü meydân-ı me'ânî nat'ına candan fers.*

*ëbtidâ-yı nüh-sad vü bî-set idi ve mâh-ı Receb,
Her ne fi'l etti ise yazdım hüsrev-i âlî-neseb.*

*Hmdü lillâh tab'ıma olub mu'âvin lütf-ı hak.
Bî-set ü heftimde beyâza geldi bu bir kaç varak.*

*Rûz-ı âşûr idi ki itmâm eyledim hem kodum âd,
Bâğ-ı firdevs-i guzât ve ravza-i ehl-i cihâd.*

*Her kim ammâ bir nefes bu ravzayı seyerân ede,
Keşfiye ve kâtibine bir du'â ihsân ede. M.*

(Sâhibetü'l-fakîr Mustafa Niğbolî sene 1081)